

Colecţie coordonată de >
Livia Szász

Jean des Cars

LUDOVIC AL II-LEA AL BAVARIEI
SAU REGELE NEBUN

Traducere din franceză de Bogdan Perdivară

TRei

Editori:
Silviu Dragomir Vasile Dem. Zamfirescu
Director editorial: Magdalena Mărculescu
Redactor:
Ondine-Cristina Dăscăliţă
Director producţie:
Cristian Claudiu Coban
Dtp:
Vlad Condur
Corectură:
Maria Muşuroiu Mădălina Geambaşu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CARS, JEAN DES
Ludovic al II-lea al Bavariei sau regele nebun / Jean des Cars; trad. din franceză de Bogdan Perdivară.
— Bucureşti: Editura Trei, 2018 ISBN 978 – 606 – 40 – 0371 – 3
I. Perdivară, Bogdan (trad.)
94

Titlul original: *Louis* II *de Bavière ou le roi foudroyé*
Autor: Jean des Cars

O.P. 16, Ghişeul 1, C.P. 0490, Bucureşti Tel.: + 4 021 300 60 90; Fax: + 4 0372 25 20 20 e-mail: comenziedituratrei.ro www.editura trei.ro

Tatălui meuy cu admiraţie şi dragoste

CUVÂNT-ÎNAINTE

De mai bine de o sută de ani, viaţa şi destinul tragic al regelui Ludovic al II-lea al Bavariei continuă să fascineze. Se ştie că suveranul a fost declarat nebun şi că a murit în condiţii misterioase, după ce a construit fabuloase castele, bijuterii ale Germaniei de Sud.

Nu este inexact, însă ar putea fi un pic cam simplist. Vizitând Bavaria, am căzut pradă, la rândul meu, dorinţei de a-l cunoaşte mai bine pe acest rege neînţeles de contemporani, însă reabilitat de mulţimile care, an după an, îi descoperă palatele ori vizitează Bayreuth-ul, templu al artei wagneriene care şi-a sărbătorit centenarul în 1976 şi al cărui animator şi mecena a fost.

În Germania, şi fireşte în Bavaria, Ludovic al II-lea este subiectul

7 y 7

unei vii admiraţii, ba chiar veneraţii. Expoziţia organizată la München în 1968 o dovedeşte cu prisosinţă. De când mi-am început documentarea, în 1972, Ludovic al II-lea al Bavariei a redevenit, dincolo de frontiere, un personaj la modă. După literatură, cinematografia şi televiziunea şi-au aruncat la rândul lor lumina magică asupra acestui rege neobişnuit. Şi, vorbind despre asta, nu putem decât aplauda prezentarea, în vara anului 1983, a versiunii în sfârşit complete a magistralului film al lui Luchino Visconti, *Ludwig*. O evocare strălucită, somptuoasă şi, în ansamblu, fidelă adevărului istoric şi paradoxurilor personajului, dominată de uluitoarea interpretare a actorului Helmut Berger. O operă densă, plină de subînţelesuri şi în care se pătrunde cu încântare, presupunându-se că spectatorul ştie dinainte câte ceva despre subiect. Ar fi injust, cu toată această vâlvă, să uităm munca răbdătoare şi adesea ingrată a istoricilor germani; cercetările lor, impresionante prin importanţă şi calitate, sunt din păcate puţin cunoscute publicului larg.

Pentru scrierea acestei cărţi m-am bazat, ori de câte

ori a fost cu putinţă, pe preţioasele lor investigaţii. Cum este, de pildă, cartea lui Michael şi Detta Petzet. Pe vremea când era curator la Administraţia Bavareză a Castelelor, Lacurilor şi Parcurilor Istorice, doctorul Petzet, asistat de soţia sa, scenografa de teatru, a publicat o lucrare extraordinară pe tema relaţiilor artistice dintre Ludovic al II-lea şi Richard Wagner[1]. Datele adesea inedite furnizate de acest volum de opt sute de pagini în format mare constituie o adevărată Biblie a genului.

Aş vrea să-i mulţumesc pentru încurajări şi pentru sprijinul neprecupeţit doamnei Blandine Ollivier, strănepoată a lui Franz Liszt şi descendentă a lui Richard Wagner, al cărei volum deja clasic, care reuneşte corespondenţa între rege şi muzician[2], mi-a fost neîncetat călăuză. Această corespondenţă, unul dintre cele mai frumoase şi mai consistente schimburi de scrisori care există, merită citită şi recitită. Este Istorie la persoana întâi.

Mulţumirile mele se îndreaptă în egală măsură înspre domnul Pierre Gaxotte de la Academia Franceză, care mi-a răspuns cu atâta iuţeală la solicitarea mea de surse bibliografice. Îi mulţumesc de asemenea doctorului Hans Rall, istoric şi, la vremea scrierii cărţii, director de departament la Arhiva de Stat a Bavariei.

Aş dori să-mi exprim gratitudinea şi Alteţei Sale Regale, principele Franz al Bavariei.

În sfârşit, nu aş vrea să o uit pe doamna Monique Travers, profesoară de germană, care a avut bunăvoinţa de a-şi asuma sarcina traducerii textelor, permiţând astfel o conturare mai limpede a personalităţii complexe a regelui şi a vieţii sale de zi cu zi.

Această carte şi-a propus modestul scop de a relata, dincolo de aparenţe, povestea unui om deloc obişnuit şi a unui monarh diferit de alţii. Şi de a combate o legendă care afirmă că regele Bavariei ar fi fost un suveran

---

1 Vezi bibliografia de la finalul cărţii.

2 Vezi bibliografia de la finalul cărţii.

mediocru, lipsit de voinţă, o fiinţă superfluă preocupată exclusiv de propriile-i plăceri. Mai mult decât orice, Ludovic al II-lea este un mare nedreptăţit al istoriei.

I

Prinţul romantic

La sud de München, lacul Starnberg îşi întinde, de-a lungul a douăzeci de kilometri, apele cenuşii. E un loc liniştit. Şi-a păstrat aspectul rural care dă farmec Bavariei şi, pentru numeroşi münchenezi, zona este un loc de drumeţie apreciat. Localităţile cochete, vilele plăcute, un castel, o mănăstire veche, un drum care, printre brazi, oferă privelişti cu lacul şi munţii Alpi pe fundal, un peisaj odihnitor, un decor nostalgic încremenit parcă în vremuri de altă dată.

La doi paşi de malul acoperit de păpuriş se ridică din apă o cruce latină de lemn. Dacă pătrunde preţ de câţiva metri în undele puţin adânci, trecătorul observă o coroană de flori ce cuprinde stâlpul crucii şi, dedesubt, o placă memorială.

Vizitatorul ar face bine să se oprească acolo preţ de câteva clipe, departe de mulţimea de turişti. În apele puţin adânci s-a desfăşurat o tragedie ce aparţine istoriei. Malul acela este unul dintre locurile enigmatice unde, în umbră şi mister, în seara zilei de duminică, 13 iunie 1886, s-a sfârşit o viaţă de om. Aici s-a născut legenda unui rege. O legendă care a tot fost spusă de când, la lumina felinarelor, într-o noapte furtunoasă, au fost găsite, în apa puţin adâncă şi zbuciumată, cadavrele regelui Ludovic al II-lea al Bavariei şi al medicului său, doctorul von Gudden, amândoi înecaţi.

Crucea se ridică exact pe locul unde a fost descoperit cadavrul suveranului. Ca toate crucile, marchează, aşadar, un loc de pelerinaj. Valurile domoale ale lacului Starnberg se lovesc de soclul monumentului, obstacol neaşteptat pus acolo de oameni spre aducerea aminte a generaţiilor viitoare. Amintire discretă, pe lângă care trec adesea cu indiferenţă amatorii de sporturi nautice şi de campat în

natură. Nu departe, o capelă care nu este tocmai de cel mai bun gust comemorează aceeaşi dramă.

Ludovic al II-lea a murit într-un decor romantic în care apa poate fi la fel de liniştită precum era chipul tânărului monarh, dar şi cuprinsă de neaşteptate învolburări precum mintea sa, prada unor tulburări chinuitoare. Ludovic al II-lea şi-a ales bine, într-un fel, locul morţii. Poate fiindcă lacul Starnberg a fost pentru el cadrul, ocazia şi pretextul unora dintre cele mai fericite şi liniştite momente ale vieţii sale. Aici Ludovic a avut parte de bucurie şi linişte sufletească, momente rare de respiro într-o existenţă agitată şi solitară.

Regele acesta cu destin tragic s-a născut la castelul Nymphenburg, la vest de München, în ziua de luni, 25 august 1845, într-o vară luminoasă a Bavariei, unde crestele mereu acoperite de zăpadă ale munţilor sfidează tăria soarelui ce face să crească grânele. Căldura este toridă, demnă de clima continentală a regiunii. Föhnul, vântul din sud care suflă în rafale şi usucă totul, a gonit din capitală familia regală a Bavariei, făcând-o să se refugieze la Nymphenburg. Castelul de aici este una dintre realizările cele mai de seamă ale stilului baroc în Germania. Construit între 1664 şi 1758, sub domniile a patru suverani, castelul este, în arşiţa necruţătoare a verii, o adevărată oază. Parcul său, conceput în stil franţuzesc – de doi discipoli ai lui Le Notre –, fusese transformat într-o grădină englezească la începutul secolului al XIX-lea. Şi, ici-colo, pavilioane rococo ne încântă ochii iţindu-se prin desişul întunecos al copacilor.

În acea zi de luni, castelul este în fierbere. Toate gândurile sunt îndreptate spre aripa de sud. În camera sa stil Empire, prinţesa Maria de Prusia, soţia prinţului Maximilian de Bavaria, e cuprinsă de chinurile facerii, cufundată în patul imens de acaju. Orele, punctate de sunetele vii ale orologiilor, trec în emoţii.

Dimineaţa nu se mai sfârşeşte. În salonul ce dă către camera prinţesei, cine aşteaptă această naştere? Tatăl,

fireşte, Maximilian de Bavaria, de treizeci şi patru de ani. În ciuda calmului său obişnuit, se plimbă încoace şi-ncolo prin odaie. Nu este deloc în apele lui: îi este imposibil să uite că la şapte luni de la căsătorie, în 1842, Maria a mai adus pe lume un copil, mort, şi a fost cât pe ce să-şi piardă viaţa. Maximilian speră, iar soacra lui, regina Tereza de Saxa-Hildburghausen, se roagă proniei cereşti ca, de data asta, mama şi copilul să fie ocrotiţi.

Singurul bărbat care cutează, în acel salon, să-şi arate pe faţă optimismul este bunicul copilului ce stă să se nască.

Este regele Bavariei, Ludovic I, care domneşte peste ţară de douăzeci de ani. Este încrezător, şi-a pus speranţele în calendar. 25 august este ziua sfântului Ludovic, patron al Bavariei şi al Franţei. Şi nu este regele

Bavariei, totodată, finul de botez al lui Ludovic al XVI-lea? Ar fi, aşadar, o zi a numelui, dar e şi ziua lui de naştere. Fericită prevestire…

Şi va fi un băiat…

Clopotele au bătut deja de douăsprezece ori. E trecut de amiază când uşa cu canaturi duble se deschide în cele din urmă, lăsând să se audă plânsetele nou-născutului. Copilul trăieşte! La fel şi mama. În camera tapisată cu mătase verde şi broderie de satin, medicii se pun în şir înaintea obstetricianului, decanul lor; acesta înaintează înspre rege:

— Majestate, e băiat.

Bătrânul monarh e copleşit de emoţie. „E băiat”. A priceput prea bine vestea cea bună, în ciuda surdităţii cu care s-a ales de la bubuiturile de tun ale unui atac al artileriei franceze, în tinereţe. îmbrăţişează pe toată lumea; viitorul coroanei este de-acum asigurat, căci familia regală are un descendent de sex masculin.

Este ora două şi jumătate; copilul s-a născut la aceeaşi oră ca şi bunicul său. Un mesaj este trimis la München, la Residenz, Palatul de Iarnă, pe care curtea îl

părăsise din pricina căldurii. Nu peste mult timp, o sută şi una de salve de tun dau Münchenului de ştire că regele are un nepoţel, iar tronul un viitor moştenitor.

În Nymphenburgul decorat şi iluminat, Maximilian, care şi-a regăsit calmul, se mulţumeşte să-şi rezume bucuria în câteva cuvinte adresate fratelui său mai mic:

— Ce senzaţie minunată e să fii tată!

Regele, după ce l-a privit pe săturate pe bebeluşul încă roşu şi cu pielea încreţită, se retrage în biroul său de lucru. Versificator inveterat şi poet incorigibil, cere ajutorul muzei ca să-i călăuzească pana. Evenimentul merită câteva versuri bine ticluite. Scrie deci:

Doar omul care singur se ştie cârmui
E demn de tron;
Să-ţi aminteşti cât vei trăi.

Apoi, grijuliu, pune bine foia de hârtie în sertarul biroului, promiţându-şi să o dea – ori să facă să-i parvină – nepotului său în ziua majoratului, adică în ziua în care va împlini optsprezece ani.

Marţea următoare, monseniorul Bugsattel, arhiepiscop de München, botează copilul în sala mare a castelului Nymphenburg.

Regele îl poartă în braţe pe micul principe.

Naşii sunt regele Friedrich Wilhelm al Prusiei, sosit în pripă, şi regele Otto al Greciei, absent, frate al lui Maximilian şi, prin urmare, unchi al copilului. Mama lui, Maria, va nota în jurnalul său personal, acea *Hauschronik* în care consemnează evenimentele din familie, că *„băiatul a purtat preţ de câteva zile numele Otto, după care a fost numit Ludovic, ca să i se facă plăcere bunicului său”*. Ar fi fost şi greu, într-adevăr, să nu fie numit Ludovic. Însă Otto va deveni prenumele fratelui lui Ludovic, care se va naşte la trei ani după aceea, în 27 aprilie 1848.

Lumânarea de botez este ţinută de Adalbert, un alt unchi al nou-născutului. Alături de acesta, capetele

încoronate ce umplu o bună parte din Gotha[3] ilustrează ce este, în acea perioadă, Bavaria: centrul geografic, istoric şi cultural al unei mari familii, Europa, al cărei chip nou, schimonosit de spasmele revoluţiilor şi de zbuciumul războaielor, va ajunge în curând să se contureze. În două ocazii, Bavaria va înceta să mai fie o răscruce pentru a deveni o miză politică. Iar atunci va ajunge să domnească copilul pe cale să fie uns cu ulei sfinţit.

*

Primii ani ai lui Ludovic al II-lea sunt marcaţi de două evenimente de natură foarte diferită, unul având de-a face cu sănătatea sa, celălalt putând fi socotit o manifestare a destinului.

La opt luni, în aprilie 1846, doica lui Ludovic se îmbolnăveşte de o febră care, foarte curând, o face să sufere de afecţiuni cerebrale şi intestinale. Femeia moare. Ştim, astăzi, că era vorba despre febră tifoidă. Copilul, înţărcat brusc, se îmbolnăveşte la rândul său, iar starea sa de sănătate începe curând să stârnească nelinişti dintre cele mai mari. Să se fi molipsit şi el de tifoida ale cărei origine bacteriană şi mod de transmitere nu sunt cunoscute încă în epocă? Şi, dacă aşa stau lucrurile, putem vedea ca pe nişte sechele ale bolii unele probleme ce vor apărea mai târziu în viaţa copilului? Nu ar fi imposibil. Oricum va fi fost, oprirea brutală a alăptatului este considerată drept ceva grav de specialişti. Unul dintre aceştia, doctorul Gilbert Robin, neuropsiholog, scrie pe această temă într-un studiu asupra căruia vom reveni[4]: „În privinţa îngrijirilor medicale primite, nu dispunem decât de o relatare, însă şi aceasta este importantă”.

Ar trebui să socotim, aşadar, incidentul acesta cauza primului şoc psihic resimţit de Ludovic al II-lea? Doctorul Robin sugerează această ipoteză, care a rămas prea puţin

3 Referire la Almanahul de la Gotha, un anuar al caselor suverane şi al înaltei nobilimi germane şi europene, publicat în oraşul Gotha între 1863 şi 1944. (N.red.)

4 Gilbert Robin: Louis II de Bavière vu par un psychiatre, Namur, Wesmaël-Charlier, 1960.

cunoscută.

În acelaşi an 1846, un alt eveniment, care nu-l priveşte direct pe Ludovic al II-lea, va ajunge să-i dea totuşi peste cap existenţa.

Bunicul său, regele Ludovic I, pe care l-a umplut de mulţumire naşterea unui nepot, a împlinit şaizeci de ani. Supuşii îl socotesc un rege bun. Însă este, mai ales, unul dintre cei mai generoşi protectori ai artelor din vremurile moderne. Din 1825, adică de la începutul domniei, a transformat Münchenul în Atena Isarului”, după numele râului ce traversează oraşul pentru a se vărsa apoi în Dunăre. I s-a dat porecla de „Pericle al Bavariei” Mulţumită lui a fost extins palatul regal şi construite abaţia benedictină Sf. Bonifaciu, Universitatea, Vechea Pinacotecă şi Propileele cu Gliptoteca şi Colecţia de Antichităţi. Acestea din urmă în amintirea celui de-al doilea fiu al său, Otto, ales rege al Greciei în 1832 şi devenit cel de-al doilea naş al lui Ludovic al II-lea. Regele este un împătimit arhitect. Şi-a petrecut tinereţea înconjurat de artişti şi-i place la nebunie să se inspire din capodoperele greceşti şi latine. Grecia şi Italia sunt pentru el patrii adoptive, iar Atena şi Roma două capitale pe care le admiră într-atât încât ajunge să le imite şi să le transpună în oraşul său, cu scopul de a-l înfrumuseţa. Münchenul, dintr-un oraş oarecare, se transformă într-un vast şantier unde se zămislesc arcuri de triumf, statui de împăraţi romani, logii, faţade în *trompe l'oeil*, înflorituri gotice şi palate ce imită toate arhitecturile celebre. Capitala a devenit un gigantic muzeu al mulajelor. Vizitând Münchenul, se poate „vedea” întreaga Europă. Aşa a dorit regele. Cu toate acestea, în ciuda vastelor lucrări publice derulate, monarhul ştie să rămână relativ econom. Pasiunea sa pentru construcţii nu-l împiedică să dea exemplul unei anumite austerităţi. Guldenii supuşilor săi sunt bine drămuiţi. Ajunge chiar să poarte redingote roase şi, se spune, un halat de casă unsuros pe care-l va păstra vreme de zece ani. Tot el pune să se construiască primele

căi ferate care leagă Münchenul de Augsburg şi începe lucrările la canalul menit să conecteze Marea Nordului la Marea Neagră.

Bătrânul rege izbuteşte, în ciuda obsesiilor sale arhitectonice şi a nenumăratelor poeme, să lase, în originalitatea sa, o impresie de seriozitate. Femeile, în special soţia, nu joacă un rol important în existenţa sa. Buna regină Tereza, născută în familia Saxa-Hildburghausen, este o umbră. Scurtele şi rarele legături amoroase cu o actriţă de comedie şi cu una de tragedie – fiindcă şi aici iubirea de artă e pe primul loc – i-au fost îndeajuns regelui, care nu pare să-şi găsească plăcerea decât în contemplarea bronzului, a marmurii şi a picturilor. O uluitoare *Galerie a Frumuseţilor* – ce se poate şi astăzi vedea la Nymphenburg – i-a îngăduit să le aducă laolaltă pe cele treizeci şi şase de frumoase doamne şi domnişoare pe care le admiră şi ale căror portrete le-a comandat lui Joseph Stieler. Gusturile sale eclectice le-au pus una lângă alta, pânză lângă pânză, pe o prinţesă şi pe fiica unui neguţător de păsări, pe o arhiducesă şi pe fiica unui cizmar, printre altele... „N-are a face, contează doar frumuseţea”, pare să răspundă regele sarcasmelor.

Şi tocmai în acest moment o femeie, care nu are nimic dintr-o statuie, însă al cărei portret îşi va căpăta în curând locul în *Galeria Frumuseţilor*, intră în viaţa regelui şi în istoria Bavariei.

Spre nefericirea lor şi a lui Ludovic al II-lea.

*

Regele este iritat.

Ce îndrăzneală, să i se ceară o audienţă tocmai acum, când e pe cale să compună o elegie! N-a văzut şi nu a avut de-a face până acum cu această persoană ce insistă atât ca să fie primită, însă numele ei e departe de a-i fi necunoscut. De ceva vreme, numele şi prenumele acelea revin adesea în rapoartele şefului poliţiei şi chiar în cele ale domnului Freys, intendent al teatrelor regale.

Şambelanul aşteaptă răspunsul Majestăţii Sale.

Fără tragere de inimă şi poate şi din pricină că, alungată de intrusă, inspiraţia sa poetică şi-a luat zborul, regele decide s-o primească pe străina care a solicitat audienţa; poate că şi din curiozitate, pentru a-şi face la prima mână o impresie despre bârfele şi zvonurile care circulă pe seama acestei femei a cărei purtare este socotită scandaloasă...

Bătrânul se ridică, fără a bănui că, prin neaşteptata vizită, destinul însuşi pătrunde în viaţa sa sub chipul Lolei Montez. Un destin trist, deşi chipul este frumos... Viaţa exotică a Lolei Montez a fost de multe ori povestită[5]. Nimic mai puţin surprinzător: femeia aparţine acelei specii de aventuriere de mare clasă care-i împing pe bărbaţi spre ridicol, spre ruină, spre sinucidere şi pe care celelalte femei le pun sub lupa invidiei, încercând să le desluşească secretele. Însă când victimele – cu voia lor – sunt regi, prinţi, scriitori, artişti de prima mână, nu mai este vorba despre cronici mondene ori demimondene mustind de scandaluri, ci de istorie. O istorie care va avea un curios răsunet în viaţa lui Ludovic al II-lea.

Lola îşi spune „dansatoare spaniolă".

Această scurtă autoprezentare îi serveşte de pretext, de alibi şi de mijloc de existenţă. Povestea pe care o istoriseşte despre sine e de fiecare dată alta. În realitate, femeia s-a născut în 1818 în Irlanda, se numeşte Marie Dolores Eliza Rosanna Gilbert şi are ca părinţi un ofiţer şi o mamă foarte frumoasă. Crescută în Indii, făgăduită spre mariaj unui jude sexagenar de la Curtea Supremă din Delhi, fuge cu un locotenent englez care o ia de soţie. Cu acest episod începe seria de scandaluri din care se compune viaţa ei. La Londra, un dandy în vogă o introduce în lumea teatrală. Sub numele de Doña Lola Montez, decide să urce pe scenă pentru, susţine ea, a dansa *ogano* şi *guaracha* în stilul „şcolii Teatrului Regal din Sevilla".

---

5 A se citi, îndeosebi, Lola Montez de Cecil Saint Laurent (Paris, Presses de la Cité), pe baza căreia marele cineast Max Ophiils şi-a realizat capodopera.

Însă i se pun la îndoială atât originea, cât şi competenţele andaluze, este demascată şi trebuie să părăsească în graba mare Anglia. Din Belgia trece în Polonia, unde îl seduce pe viceregele, contele Ivan Paskevici, şi provoacă o răzmeriţă. La Berlin, pălmuieşte un ofiţer şi abia reuşeşte să evite închisoarea. În Saxonia, îl vrăjeşte pe Franz Liszt şi îi face ochi dulci lui Richard Wagner. La Paris, protectorul său nu este altul decât Alexandre Dumas-tatăl, care reuşeşte să i-o vâre pe gât directorului Operei, de vreme ce fata încă îşi doreşte să danseze. Însă şiragul de scandaluri care o urmează îndeobşte i-o ia, de data asta, înainte. Léon Pillet, un critic parizian, scrie că „picioarele le are frumoase, însă nu ştie ce să facă cu ele”. Am putea adăuga: în privinţa dansului, fiindcă altminteri Lola atrage bărbaţii ca pe muşte.

Un amant nou, un scandal nou, de data aceasta tragic: Léon Dujarriez, un jurnalist în vogă, de familie bună, se bate în duel pentru ea şi rămâne lungit pe iarbă. Se conturează o certitudine: Lola Montez este o încântătoare catastrofa ambulantă. Are imensul privilegiu de a nu lăsa pe nimeni indiferent. Pe unde trece stârneşte pasiunea sau ura, pasiunea câtorva, ura multor altora. Obligată din nou să-şi facă rapid bagajul, se preumblă prin câteva staţiuni balneare germane mulţumită favorurilor unor prinţi care se lasă iute înduplecaţi. Aude vorbindu-se despre faimoasa *Galerie a Frumuseţilor* de la curtea regelui Bavariei, un rege care pune arta mai presus de orice, aflat într-o ţară unde ea n-a avut încă ocazia să-şi pună la treabă diversele-i talente. Cum să ajungă şi ea acolo? izbutind să se apropie de rege, fireşte. Şi, ca să ajungă la el, trebuie să se facă remarcată. Scandalurile şi zarva sunt instrumentele fireşti ale acestui parcurs aventuros.

Dujarriez, nefericitul jurnalist parizian ucis în duel din cauza farmecelor Lolei, avusese prevederea, înainte de acea dimineaţă fatală, de a o trece în testament. Asta-i permisese moştenitoarei să-şi alcătuiască o garderobă

bătătoare la ochi, ideală pentru scopul său de a nu trece neobservată. O tânără bavareză[6] i-a făcut un portret ce o zugrăveşte ca un instantaneu: „În 9 octombrie 1846, coborând pe Briennerstrasse, am văzut venind din partea opusă o doamnă înveşmântată în negru, cu capul acoperit de o bonetă de dantelă şi cu un evantai în mână. Lovită parcă de trăsnet, m-am oprit în loc şi mi-am aţintit privirea asupra ochilor care mă fascinaseră. Uitătura arzătoare a irişilor întunecaţi m-a fixat câteva momente; văzându-mi expresia rătăcită, un chip minunat, palid, a surâs în treacăt. Surdă la observaţiile guvernantei mele, am dat s-o apuc pe urmele ei, însă dispăruse deja. Aşa, mi-am zis, trebuie să fie zânele din poveşti, care se fac nevăzute din senin. M-am întors acasă şi le-am povestit părinţilor aventura. «Trebuie să fie, a zis cu dispreţ mama, acea Lola Montez, dansatoarea spaniolă despre care se vorbeşte atâta.»”.

Lola a reuşit: münchenezii vorbesc despre ea.

Apare în public, mai întâi cu baronul von Maltiz, un obişnuit al culiselor, care o prezintă lui Freys, intendentul Teatrelor Regale, şi obţine pentru ea dreptul de a participa la concursul de dans al Operei din München.

De la contele Reichberg, gelos pe baronul von Maltiz, obţine asigurarea că va fi primită în audienţă la rege în caz că talentele-i artistice nu-şi vor primi meritata recunoaştere. Obişnuită cu ceea ce numeşte „ingratitudine”, Lola a prevăzut totul. Şi îi va prinde bine, fiindcă Frenzel, prim-dansatorul Operei, o refuză pentru „incompetenţă crasă”! Intendentul Freys îi trimite regelui raportul. Majestatea Sa este, aşadar, informat în privinţa celei numite „Spanioloaica”, pe care şambelanul o introduce în cabinetul său cu tapet roşu şi negru, copie după Casa Faunului de la Pompei.

Ce poftesc ochii aceia, ce doreşte fruntea pe care

6 Louise von Kobell, Unter den vier ersten Königen Bayerns, Miinchen, 1894. Domnişoara von Kobell se va căsători cu August von Eisenhart, multă vreme secretar al cabinetului regal.

odihneşte un tricorn de velur negru? Ce solicită gura aceea senzuală? Ce caută corpul acela care provoacă gelozii viscerale?

Lola Montez cere dreptate, adică o favoare. În cazul de faţă, autorizaţia, refuzată – cu refuzul respectiv deja ratificat de rege –, de a dansa pe scena Teatrului Regal. Să fie oare generozitatea decolteului Lolei? S-a tot susţinut că aceasta şi-ar fi dezgolit sânul în faţa regelui. Să fie înfocata „privire spaniolă” în care se citeşte fierbinţeala cărnii? Regele cu păr răvăşit şi mustaţă zbârlită este subjugat. Nu există martori la ce se va fi petrecut acolo, la acea întâlnire dintâi, însă putem constata că farmecele Lolei – fie şi de vor fi fost, în acea zi, platonice – sunt eficiente: Majestatea Sa cedează şi, în aceeaşi seară, intendentul Freys primeşte ordinul de a o angaja pe domnişoara Montez.

Publicul o primeşte cu sentimente amestecate. Noutatea spectacolului îi încântă pe unii, însă înalta favoare care se află la originea sa îi exasperează pe alţii. Dar ce contează! Lolei îi mai lipsea un rege drept protector. Jocurile sunt făcute. Ce însemnătate mai are că trebuie să danseze fandango într-o sală plină cu poliţişti în civil, dacă regele, care nu a pierdut ocazia de a-i închina câteva versuri, îi scrie, printre alte omagii: „Ai dat aripi inspiraţiei mele leneşe”.

Apoi totul prinde viteză.

Ludovic I nu mai este acelaşi. El, cel atât de chibzuit, desface larg băierile pungii. Îşi instalează dansatoarea într-un pălăţel pe care îl transformă şi-l mobilează somptuos, o acoperă cu cadouri şi dovezi de preţuire. Acestei „descendente a nobilimii Spaniei” îi oferă titlul de contesă de Landsfeld, cu privilegiile şi imunităţile aferente, pentru „servicii artistice aduse Coroanei”. Adevăratul serviciu pe care îl face regelui în această privinţă este de a-l asculta cum îşi citeşte versurile de pe foile pe care le scoate de fiecare dată de prin buzunare. Culmea adoraţiei: îi comandă portretul pentru *Galeria Frumuseţilor*. Culmea provocării: o face canonică a Ordinului Sfânta Tereza,

onoare rezervată doar prinţeselor de sânge…

Dar vai! Aceste generoase daruri nu-i ajung Lolei. Nimic nu este îndeajuns de frumos pentru ea. Dansatoarea începe să aibă idei şi expune opinii politice progresiste care fac să explodeze cercurile „ultraconservatoare”, exasperate deja de favorurile de care beneficiază. Reacţia este explozivă, întregul München se angajează într-o cruciadă contra Spanioloaicei: armata, aristocraţia, curtea, burghezia, clerul, presa. Ba chiar şi studenţii, care se adună să protesteze sub geamul ei. Nelăsându-se mai prejos (şi trebuie să-i recunoaştem aici curajul), Lola le aruncă în cap ciocolată caldă şi şampanie de la gheaţă! Agitaţia se transformă în revoltă şi regele trebuie să ceară intervenţia poliţiei călare. Însă, avertismentul nu a fost auzit. Regele este surd şi orbit de pasiune. Cu cât e atacată mai mult Lola, cu atât regele îi ia mai mult apărarea, până la punctul în care acceptă în consiliul de miniştri amici ai contesei, închide universitatea pentru un an şi-i expulzează pe studenţii turbulenţi. Münchenezii nu-şi mai recunosc suveranul, a cărui deviză este „drept şi perseverent”. E prea mult!

Revolta, atunci, se transformă în insurecţie. În inima acestui bastion al absolutismului reprezentat de Bavaria, dansatoarea este ţinta revoluţiei.

Mulţimea solicită plecarea străinei. Îl obligă pe rege să aleagă: coroana sau Lola. Ludovic alege şi, cu regret, semnează decretul de deportare. Protejată de un escadron de cavalerie, contesa ajunge la gară sub o ploaie de huiduieli şi de injurii. Lola, falsă dansatoare spaniolă însă autentică aventurieră, îşi va lua cu ea scandalul altundeva.

Însă cum plecarea sa nu este îndeajuns, locuinţa îi este devastată. Răzbunarea partizanilor ordinii şi moralităţii nu exclude excesul. „S-a făcut dreptate”, socotesc unii dintre münchenezi când palatul de unde ea privea cu atâta insolenţă Münchenul este prădat.

Alţi nemulţumiţi se folosesc de Lola ca de un catalizator. Iar fuga ei nu poate stinge incendiul. Suntem în

februarie 1848. Se apropie Idele lui Marte, Europa este zguduită de ideea revoluţiei, baricadele din Paris găsesc la München un teren favorabil pentru construcţie. Lola este cea care, în ultimii doi ani, a pregătit terenul.

Regele nu mai este suveranul puţintel excentric, însă foarte simpatic la care au ţinut atâta bavarezii. Se declară zdrobit de tristeţe. La ce bun să mai cârmuiască ţara? le mărturiseşte celor din anturajul său. Pe 11 martie 1848, după douăzeci şi trei de ani de domnie, abdică, simţind cu luciditate că la vremuri noi sunt necesari oameni noi.

Omul nou, în acest caz, este fiul său Maximilian, tatăl micului Ludovic, care are acum doi ani şi jumătate, o vârstă când se află încă departe de coroană… Însă istoria va reduce cu brutalitate distanţa. Provocând abdicarea bunicului său, Lola Montez îl ridică pe tânărul Ludovic mai aproape de tron, prea devreme pentru ca el să priceapă pe deplin adevăratele însărcinări impuse de domnie, însă suficient pentru a face curând să se nască, să se nutrească şi să se distorsioneze în el simţământul că este de acum prinţul moştenitor al Bavariei.

Iar dacă istoria se repetă, viaţa lui Ludovic al II-lea va însemna, preţ de o clipă, o repetare extraordinară a celei a bunicului său. Va dovedi, pentru o fiinţă dragă, acelaşi entuziasm, aceeaşi generozitate fără măsură, aceeaşi orbire, aceeaşi resemnare impusă din motive de stat, aceeaşi mâhnire ca şi Ludovic I.

Cu diferenţa că la el pasiunea se va instala la o vârstă fragedă, la mai puţin de optsprezece ani, adică la o vârstă la care nu se acceptă compromisuri. O vârstă la care singura abdicare posibilă este moartea.

*

Furtuna a trecut.

Pe cerul politic bavarez, redevenit senin, noul rege plimbă un chip rotund şi micuţ, mărginit de favoriţi lungi ce încadrează o privire golită de fantezie, însă prin care străbat toate nuanţele de albastru; o mustaţă îi împodobeşte buzele groase. Are treizeci şi şapte de ani şi

înălţimea îi dă un aspect distins.

Maximilian al II-lea lasă să se ştie că, de n-ar fi fost rege, ar fi dorit să predea la universitate. Şi această vocaţie de profesor ratat va face din el un intelectual veleitar; se înconjoară de cărţi, de erudiţi şi de savanţi, împreună cu aceştia, abordează chestiuni grave pe parcursul şedinţelor săptămânale ţinute în biroul său din Residenz. Acolo, în fumul gros al trabucurilor, aceste spirite luminate discută teologie. Aflăm[7] că i-ar fi pus profesorului Jolly şi această întrebare: „Aveţi dovada ştiinţifică conform căreia cei bine situaţi în această lume vor avea şi pe cealaltă o situaţie privilegiată?” Tonul este limpede: nu este unul glumeţ. Curtea nu se află sub semnul năstruşniciilor imaginaţiei.

Maximilian este un bărbat serios care se ia în serios. Se înconjoară de o plictiseală distinsă, în care nu se respiră decât aerul strivitor al datoriei faţă de stat şi unde responsabilitatea e mai importantă decât orice altceva. Rege burghez care se doreşte iluminat, se arată cinstit în esenţă, mediu ca inteligenţă şi plin de bune intenţii.

Soţia sa, regina Maria de Prusia, nepoată a regelui Friedrich Wilhelm, face parte din familia Hohenzollern. Nu apare decât arareori la aceste rigide mondenităţi. Este tocmai opusul unei femei-savant şi recunoaşte că şi literatura o plictiseşte: „Nu deschid niciodată vreo carte şi nici nu reuşesc să pricep cum îşi poate cineva petrece timpul citind”, recunoaşte ea cu drăgălăşenia care îi va aduce porecla de îngerul.

Însă ajunge să propună într-o zi ca, ori de câte câte ori vreun poem ar îngădui-o, cuvântul „prietenie” să fie peste tot înlocuit cu cuvântul „amor” Această prospeţime naivă este poate trăsătura care o caracterizează cel mai bine prin comparaţie cu soţul ei. La douăzeci şi trei de ani este de-a dreptul fermecătoare. În 1842, când prinţesa protestantă cucerea inima lui Maximilian, principe catolic,

7 Guy de Pourtalès, Louis II de Bavière ou Hamlet Roi, Paris, Gallimard 1928, şi Wilfrid Blunt, The Dream King, Londra, Hamish Hamilton, 1970.

cucerea totodată şi întreaga Bavarie. Preaplinul de candoare, de graţie florentină şi prospeţimea din surâsul său abia schiţat îl fermecaseră şi pe socrul ei, făcându-l să-i aşeze portretul în faimoasa sa galerie. Prinţul şi prinţesa se căsătoreau în 1843. În aceeaşi zi îşi uneau destinele alte treizeci şi şase de cupluri, cheltuielile fiind suportate de finanţele statului.

Dacă Maximilian este un şoarece de bibliotecă, Maria este o femeie care apreciază aerul curat. Iubeşte natura, florile, munţii, ba e pe cale chiar să lanseze moda alpinismului. Însă, deocamdată, aceste intense exerciţii fizice îi sunt interzise din cauza sarcinii. În 27 aprilie 1848, la şase săptămâni de la abdicarea lui Ludovic I, aduce pe lume un al doilea fiu, Otto.

Iată-i deci pe părinţii lui Ludovic al II-lea. Nu par, de fapt, să aibă decât un lucru în comun: înclinaţia către calm, care la rege capătă tuşe grave, iar la regină tente discrete. Febra revoluţionară ce-i făcuse pe münchenezi să iasă în stradă cedează în faţa acestui cuplu ce inspiră încredere. Pentru supuşi, domnia care începe este una a înţelepciunii. Majestăţile lor încarnează, pe tron, bunul-simţ însuşi.

*

Micul prinţ Ludovic aproape că a împlinit trei ani.

În portretul pe care i-l face la această vârstă pictorul Lenbach, copilul are o privire metalică şi dură, al cărei magnetism atrage deja atenţia celor din jur.

Trăieşte mai ales la castelul Hohenschwangau, la o sută şi mai bine de kilometri de München. Acolo făcuse, în octombrie 1845 – la vârsta de două luni –, prima sa călătorie însoţit de mamă.

Hohenshwangau este cel mai de seamă dintre castelele din viaţa lui Ludovic al II-lea, fiindcă aici îşi va petrece şi cea mai mare parte a copilăriei.

Priveliştea este splendidă.

Grandios, părând să izbucnească pe neaşteptate din suprafaţa uşor vălurită a platoului bavarez, un pinten

împădurit domină de la nouă sute de metri înălţime cele două pânze de apă ale lacurilor Alpsee şi Schwansee, scobite între dealuri acoperite de codri deşi de brazi.

Singurătatea sălbatică a locurilor i-a atras pe bărbaţii secolului al XII-lea, seniorii de Schwangau. Din castelul lor feudal căzut în ruină nu mai rămânea însă, în 1832, decât temelia. Dar câte amintiri! Legenda spune că acesta a fost cândva castelul lui Lohengrin, cavaler al Graalului apărut într-o luntre purtată de o lebădă. Numele însuşi de Hohenschwangau înseamnă, în germană, „ţinutul din înălţimi al lebedei” Pământ al legendelor germane, este şi un teritoriu al istoriei bavareze, domeniul fiind locuit în 1576 de un Wittelsbach, ducele Albert al V-lea de Bavaria.

În 1832, trecutul mitic şi frumuseţea împrejurimilor îl împing pe Maximilian (care are douăzeci şi unu de ani) să pună bazele unui castel neogotic pe exact acelaşi loc. Terminată în 1836, construcţia s-ar fi potrivit de minune pe tărâmurile Scoţiei: arată ca scoasă dintr-un roman de Walter Scott.

Însă glorifică lumea germanică. Totul duce cu gândul la vechile legende ale Evului Mediu ce circulau pe meleagurile Rinului. Fresce, picturi, sculpturi şi obiecte de mobilier îi cântă pe eroii nemuritori, aduc aminte de fecioarele sacrificate, de animalele fabuloase ce trăiesc în adânc de peşteri, vorbesc de piticii care se strecoară prin luminişuri şi de elfii pogorâţi de pe stânci înalte pentru a ajuta – ori pentru a necăji – cavaleri în armuri. Totul, de la şemineele de marmura roşie la candelabrele de bronz aurit, de la scaunele îmbrăcate în piele de porc până la arborii înfăţişaţi în picturile murale, ale căror ramuri năpădesc tavanele, totul aduce cu o imensă scenografie încărcată de multiple semnificaţii.

Motivul este simplu. Primele planuri ale castelului nu se datorează unui arhitect, ci unui pictor de decoruri de teatru ale cărui indicaţii au fost urmate de italianul Quaglio, în vreme ce von Schwind şi Lindenschmitt au realizat decoraţiunile. Acest gust exacerbat pentru

scenografie, pentru evocarea repetată până la a deveni plictisitoare, Ludovic al II-lea îl va moşteni şi-l va duce la paroxism. Cum altfel să fi fost? În acest univers îşi va descoperi el lumea. Prima sa privire asupra exteriorului va fi acest decor. Şi, întreaga sa viaţă, va trăi înconjurat de recuzita fanteziei, între maşinăriile din culisele teatrului, printre iluzii optice şi false perspective. Acest cadru va avea o influenţă considerabilă asupra personalităţii sale, zămislindu-i primele obsesii, ale căror rezonanţe nu vor face decât să se amplifice cu vârsta.

Trec trei ani.

Ludovic, acum în vârstă de şase ani, e un băieţel încântător. Cui îi seamănă? Cel mai mult aduce cu mama lui, de la care a moştenit părul negru, des şi surâsul timid al copiilor excesiv de cuminţi. De la tatăl lui s-a ales cu privirea familiei Wittelsbach. O privire sfredelitoare, care pătrunde până în esenţa oamenilor şi lucrurilor fiind, în acelaşi timp, mereu îndreptată, cu curiozitate, spre cer. Ludovic este deja atras de înălţimi şi întreaga sa viaţă va avea pe chip această expresie cugetătoare amestecată cu aroganţă. Ar fi o prostie să scriem că aveam deja de-a face cu privirea unui rege, însă trei tablouri ale vremii în care copilul este înfăţişat, fie singur, fie împreună cu familia, sunt extrem de interesante: deja, pe acest chip privind uşor în sus, ochii emană o luminozitate fascinantă.

Picturile ni-l redau pe prinţ înveşmântat potrivit modei vremii – anul 1850 – într-o rochie ce i-ar putea da aerul unei fetiţe, însă care dezvăluie doar multă graţie. Să-l fi înfrumuseţat artistul? Nu aşa par a sta lucrurile, căci şi mai târziu, o bună perioadă de timp, Ludovic va avea această graţie a spiritelor secrete şi a personalităţilor ce se mistuie iute.

Tablourile sunt preţioase şi pentru că dezvăluie gusturile copilului.

O litografie de M. Correns reprezintă familia regală în parcul din Hohenschwangau. Să trecem peste părinţii cu atitudini demne, cum se şi cade, şi micul Otto, copilaş de

trei ani, aşezat pe genunchii mamei. Ludovic este un amestec de moliciune şi gravitate care duce cu gândul, dacă nu punem la socoteală vârsta, la „ochiul de foc” al lui Diderot. Ţine în mâna stângă, lipit de piept, un buchet de flori ce provin fie din parcul luxuriant – unde ferigile şi cascadele sunt la ele acasă –, fie de pe păşunile alpine ce se sfârşesc la baza castelului. Peisajul alpin îi oferă de altminteri numeroase obiecte de joacă. Iar dragostea sa pentru flori este, poate, prima sa pasiune. Le va iubi într-atât, încât va desena câte un buchet pe fiecare dintre epistolele pe care le va scrie mai târziu. Zona montană bavareză e doldora de inflorescenţele uluitoare ale unor specii ce nu pot trăi decât la altitudine, printre care o floare albastră pe care copilul o îndrăgeşte îndeosebi, genţiana. Mama lui, care a observat această înclinaţie a sa, îi trimite într-o bună zi un buchet, însoţit de acest mesaj: „Am descoperit multe flori frumoase pe munte şi m-am gândit ce mult îţi vor plăcea. Se întindeau ca o pânză de un albastru intens, superb”, îi scrie fiului său mai mare.

Albastru, de fapt, va fi culoarea preferată a lui Ludovic, care răspunde: „Vă mulţumesc din adâncul inimii pentru bunătatea de a-mi trimite mesajul şi pentru florile frumoase, care m-au făcut fericit”.

În al doilea tablou, o acuarelă a lui E. Rietschel ce datează din 1850, Ludovic, cu privirea tot aţintită undeva în văzduh, însoţit de mamă şi de Otto, dă de mâncare unei perechi de lebede pe malul unui lac. Apare aici un personaj care-i va înălţa spiritul lui Ludovic şi va deveni un simbol pentru el. Este lebăda. Da, fiindcă este vorba chiar de un personaj şi nu doar de un animal decorativ, căci Ludovic va vedea în această maiestuoasă pasăre mitologică încarnarea viselor sale, magia devenită realitate a legendelor din copilărie. La Hohenschwangau lebăda este peste tot onorată, lucru normal pentru un loc care, cândva, l-a avut oaspete pe Lohengrin. Însă acest omagiu se transformă în laitmotiv, într-un festival de ciocuri şi penaje ce-şi află apoteoza în sufrageria castelului, numită Sala

Cavalerului Lebedei. Pe perete se zăreşte o frescă: *Cavalerul lebedei îşi ia rămas bun de la familia regală şi porneşte spre Rin cu luntrea sa*. La stânga: *împărat*ul, *mâhnit din pricina ducesei de Bouillon, care a fost acuzată pe nedrept, ascultă trâmbiţa cavalerului lebedei*. În faţă: *Bătălia justiţiară a cavalerului cu contele de Firavenbourg*. Şi, pe ultimul perete: *Noaptea nunţii cavalerului lebedei*.

Trebuie să adăugăm la acestea cele trei feţe de masă, lucrate cu fir de aur şi argint, brodate cu lebede care îşi înfoaie penajul (dar din partea oraşului Augsburg pentru Maximilian, cu ocazia căsătoriei sale), uriaşa lebădă de ipsos ce domină acoperişul castelului, ignorându-şi cu superioritate suratele din carne şi pene care, câteva zeci de metri mai jos, alunecă pe apele limpezi ale lacului Schwansee (lacul lebedelor).

Şi Ludovic, a cărui minte tânără nu se poate opri din a se arăta impresionată de aceste făpturi atotprezente, se apucă de desenat lebede. Linia este sigură, curbura gâtului redată bine, aripile par pe punctul de a se desface. Şi în lunga visare care i-a fost viaţa, Ludovic va căuta iarăşi şi iarăşi, cu frenezie, tovărăşia păsării copilăriei sale, purtătoarea atâtor mituri şi legende. Obsesie pe care Desmond Chapman Houston o rezumă perfect atunci când scrie[8]: „Mitul lebedei îl urmăreşte pe Ludovic din leagăn şi până în mormânt”.

Tabloul al treilea datează din 1851. Ludovic al II-lea este, aşadar, ceva mai mare decât în precedentele două: are şapte ani acum.

Cu toate că poartă o rochiţă de culoare foarte închisă, are de-acum în el ceva foarte băieţesc. Felul în care-i este tuns părul – mai scurt de această dată – indică faptul că este vorba despre un băieţel. Ochii, imenşi, emană din ce în ce mai mult acea putere de a străpunge suprafaţa, de a pune sub semnul întrebării lumea exterioară. Şi deja, potrivit dispoziţiei micului principe,

8 Tragédie fantastique, [traducere în limba franceză], Paris, Hachette, 1957.

albastrul ochilor săi îşi schimbă nuanţa; într-o nuanţă deschisă dacă Ludovic e bine dispus ori într-una întunecată dacă nu este în apele lui, până într-atât încât s-ar putea spune uneori că are ochi căprui. Surâsul său şi-a căpătat forma, trăsăturile îi sunt aproape definitive.

Micuţul a crescut. Graţia copilului este încă vizibilă, însă gravitatea adolescentină se conturează deja.

Ce face în imagine? E în picioare, cu mâna atingând o tobă pusă pe un fotoliu. Însă în această poză pictorul sugerează altceva: că prinţul nu îndrăgeşte din cale-afară ceea ce le place tuturor băieţilor. Asta dacă nu cumva Majestăţile lor doresc să aibă parte de reprezentarea unui băiat căruia îi plac jocurile potrivite cu vârsta şi sexul său, adică acele jocuri care fac zgomot. Mâna dreaptă însă, care se odihneşte pe cutia tobei, pare prea molatică pentru a bate cu voioşie. Privind pânza nu simţim o energie debordantă, ci mai degrabă un calm difuz.

Să privim partea dreaptă a tabloului. Aici iese la iveală adevăratul interes al copilului: îi place să construiască. Se poate remarca, într-adevăr, o piramidă mare din piese de lemn pe care copilul a abandonat-o pentru a poza pictorului.

Cele două femei care urmăresc cu ochi ageri preocupările lui Ludovic – mama şi guvernanta sa – sunt conştiente de înclinaţia acestuia pentru arhitectură. Mai târziu, Ludovic va visa la construirea unor castele adevărate; jocul va deveni o raţiune de a fi, iar construitul va fi, poate, singura sa pasiune autentică. În afara cuburilor şi a coloanelor, lui Ludovic îi place să se deghizeze, ca tuturor copiilor de vârsta lui; pare însă a avea o preferinţă pentru costume monastice, şi această inspiraţie mistică îl împinge să-şi aleagă pentru desene subiecte religioase. Sibylle Meilhaus, guvernanta sa, va scrie că „din fragedă copilărie i-a plăcut să deseneze reprezentări ale Bunei Vestiri, ale Sfântului Mormânt şi altele de acelaşi gen” Guvernanta vedea în asta semne ale unui spirit superior. Regina subliniază, la rândul ei:

„Construia mai ales biserici şi mănăstiri”. Şi, ceva mai încolo: „Asculta cu bucurie istorisiri din Biblie şi îi plăceau ilustraţiile. Era îndeosebi atras de Frauenkirche[9] din München, îi plăcea să se îmbrace în straie de călugăriţă şi să joace rolul uneia. Îşi dăruia mereu altora jucăriile şi banii”.

Acest „portret”, datând din preajma Crăciunului anului 1852, va rămâne valabil încă nişte ani buni. Esenţa personajului este aceasta: un temperament de artist, care are nevoie să-şi transpună impresiile puternice resimţite de mintea şi imaginaţia sa, la care se adaugă rafinamentul, gustul pentru teatru şi generozitatea de risipitor. La şapte ani împliniţi, prinţul are deja caracterul regelui. Să fie vârsta raţiunii? Sau, mai degrabă, sângele strămoşilor care îi curge în vine?

Atunci când, cu ocazia aceluiaşi Crăciun din 1852, bunicul său îi dăruieşte o replică în miniatură a Siegestor[10]-ului, monument a cărui construcţie a comandat-o la München, bătrânul rege simte că în pieptul copilului bate o inimă de arhitect şi de protector al artelor. Îl observă pe copil jucându-se cu elementele machetei şi scrie: „Am avut surpriza de a-l vedea construind lucruri foarte frumoase şi pline de gust”.

Ludovic I nu are nicio îndoială: micul prinţ nu-i seamănă doar mulţumită hazardului calendaristic. Copilaşul e cu adevărat nepotul său, e un constructor înnăscut.

Însă bătrânul rege n-are de unde să ştie că viitorul Ludovic al II-lea nu va scăpa nici el de dictatul legilor pe care un călugăr austriac, Mendel, le va descoperi făcând cercetări asupra plantelor de mazăre: legile eredităţii.

Ludovic al II-lea este un Wittelsbach. Va fi marcat de ereditatea familiei Wittelsbach. Va fi încarnarea destinului

---

9 Biserică din secolul al XV-lea închinată Maicii Domnului, este catedrala arhidiocezei de München şi Freising.

10 „Poarta Victoriei“, construită după modelul Arcului de Triumf al lui Constantin de la Roma.

lor.

*

La venirea lui Ludovic pe lume, această importantă familie domneşte asupra Bavariei de mai bine de nouă secole. Aşa că nu e deloc exagerat să spunem că numele de Wittelsbach se identifică cu însăşi istoria acestor meleaguri.

Wittelsbach. Numele, care sună un pic aspru pentru urechile franţuzeşti, vine de la un domeniu din Bavaria de jos, aproape de Eichach, pe Paar, un afluent al Dunării.

E un nume aproape la fel de bătrân ca şi instituţia monarhiei: toate marile familii domnitoare au printre strămoşi şi unii ce se trag din stirpea Wittelsbach.

Casa de Wittelsbach este, într-adevăr, una dintre cele mai vechi din Europa. Se presupune că precedă dinastia de Habsburg şi pe cea a Capeţienilor.

Seniorii săi intră în istoria Bavariei în 911. Învolburarea invaziilor maghiare abia s-a domolit când Otto al III-lea, conte de Scheyern, obţine în 1124 castelul Wittelsbach – distrus în 1208 – şi dreptul de a purta un nume care s-a făcut deja cunoscut până la marginile Imperiului. Şi e tocmai un împărat, Frederic Barbarossa, cel care îi face cadou ducatul

Bavariei lui Otto de Wittelsbach, în 1180. Începe atunci romanul istoric – sau mariajul, am putea scrie – al familiei de Wittelsbach şi al Bavariei, ce şi-a găsit noi stăpâni. Pe parcursul a patruzeci de generaţii, bavarezii au asistat la o procesiune de duci, conţi, prinţi, regi, ba chiar şi de împăraţi, ale căror pronunţate înclinaţii spre artă şi fast vor face, pentru un timp, să pălească însăşi strălucirea curţilor florentine, reputate pentru somptuozitate. Primul mecena oficial al acestei dinastii este ducele Ioan, care, în 1422, îl aduce de la Bruges la curtea sa müncheneză pe pictorul Jan van Eyck. Dacă Renaşterea poate înflori în Germania, este mai ales mulţumită lui Albert al V-lea. La început de secol al XVI-lea, arta cunoaşte un proces de transformare, accentul fiind pus acum pe frumuseţea

fizică; arta devine mândria caselor avute. Ducele Albrecht al V-lea face din Nürnberg – oraş ce număra aproape o sută de mii de suflete pe atunci – o sărbătoare continuă, aproape un oraş în stil italian. Şi Albrecht Dürer, de altfel născut la Nürnberg, e sprijinit financiar de duce, care apreciază realismul, atenţia la detaliu, expresia nouă a picturilor şi gravurilor sale. Acelaşi duce de Bavaria îl protejează şi pe muzicianul Roland de Lattre (Orlando di Lasso), căruia îi oferă postul de capelmaistru la München, inaugurând, s-ar părea, cultul familiei Wittelsbach pentru muzică. O sută de ani mai târziu, Ferdinand de Bavaria nu se mulţumeşte doar să fie un sprijinitor al artelor frumoase, ci este el însuşi artist. În ambianţa castelului său de la Schleissheim, copie după palatul de la Versailles[11], prinţul elector Karl Theodor se dovedeşte a fi un împătimit al teatrului: acolo se joacă primele drame de Schiller; tot el, pentru a-şi uşura greaua povară de suveran, îşi concentrează întreaga putere regală asupra Operei din München, făcând-o în scurt timp celebră în întreaga Europă. Operă a cărei valoare melomanul, dar defel germanofilul Stendhal, care urmează periplul Marii Armate napoleoniene, e nevoit s-o recunoască.

Odată cu Maximilian Joseph, frate al lui Karl Theodor, care va muri fără urmaşi, succesiunea revine unei ramuri secundare a familiei Wittelsbach. Este un moment de căpătâi pentru Bavaria: aceasta e ridicată la rangul de regat de Napoleon la 1 ianuarie 1806, iar Max Joseph, promovat rege al Bavariei mulţumită Franţei, devine Maximilian I.

Nici el nu se va abate de la tradiţie: din vremea lui încep lucrările de înfrumuseţare a Münchenului şi tot el întemeiază Academia de Ane Frumoase. Istoria, cu toate acestea, a reţinut mai degrabă faptul că în 13 ianuarie 1806 a căsătorit-o pe fiica sa Augusta cu Eugène de Beauharnais, nepot al lui Napoleon. Dar să nu-l privim,

11 în Războiul de Succesiune la tronul Spaniei, familia Wittelsbach este aliată cu Ludovic al XTV-lea.

atenţie, ca pe un spirit pur. Sângele său fierbinte, dragostea de viaţă, bonomia cotidiană şi încăpăţânarea (răsplătită) de a unifica Bavaria fac din el un Henric al IV-lea bavarez.

Iar fiul său, Ludovic I, urcat pe tron în 1825, face din München oraşul-muzeu pe care Lola Montez îl va aduce aproape în pragul distrugerii...

Marea necunoscută a moştenirii Wittelsbach, misterul cel mai de seamă al acestui sânge ce curge în vinele lui Ludovic este cel al nebuniei.

Majoritatea istoricilor – şi dintre cei de seamă, începând cu Jacques Bainville – nu s-a sfiit deloc în această privinţă. Ludovic al II-lea este nebun fiindcă strămoşii săi erau nebuni, afirmă ei în esenţă. „Bavaria este guvernată de nevropaţi", scrie Bainville[12].

E limpede, membrii casei Wittelsbach nu se remarcă nici prin stabilitatea firii lor, nici prin conformism, şi cu atât mai puţin prin gustul pentru măsură. Sunt, altminteri, îndrăgiţi şi extrem de interesanţi din numeroase motive. Putem scrie doar că strămoşii lui Ludovic al II-lea au o personalitate complexă, ale cărei trăsături dominante sunt melancolia şi estetismul. Acestea două nu reprezintă neapărat nişte defecte.

Să-l prezentăm pe Ludovic ca pe rezultatul de neocolit, ca pe finalitatea acestei descendenţe, ar fi prea de tot. Căsătoriile consangvine, de-a lungul secolelor, n-au purificat cu siguranţă sângele dinastiei. Dar dacă Ludovic este un Wittelsbach după tată, este totodată, după mamă, un Hohenzollern. Şi această mare familie deţine o serie de trăsături pe care Ludovic le va moşteni de asemenea, printre care delicateţea, fineţea, puritatea, îndeosebi în anii tinereţii. Şi putem şi dinspre partea aceasta să numărăm câteva lipsuri.

Când tânărul Ludovic îşi aruncă primele priviri către lume, nimic – nici măcar aceste înclinaţii – nu-i autorizează pe biografii săi să scrie că nu poate fi decât un sfârşit al

---

12 Louis II de Bavière, Paris, Fayard, ediţie nouă din 1964.

neamului său, că degenerescenţa sa este inevitabilă şi că el va însemna capătul unui şir de excentrici, atingând paroxismul unui dezechilibru latent.

Putem, în schimb, constata că îi va semăna mult bunicului său, Ludovic I, ajungând chiar să copieze, exagerându-le, deformându-le şi dramatizându-le, trăsături de caracter şi anumite episoade din viaţa acestuia. Ludovic al II-lea este portretul lui Ludovic I, însă un portret văzut printr-o lupă ce îngroaşă grosolan detaliile.

Să nu uităm deci că ereditatea sa este dublă, atât maternă, cât şi paternă. Cazul „Ludovic al II-lea" este mai degrabă unul al amestecului accidental de sânge dintre două familii, Wittelsbach şi Hohenzollern, decât un rezultat unilateral. Când e vorba despre Ludovic al II-lea, destinul fatal al familiei Wittelsbach nu este singurul responsabil pentru viaţa sa chinuită şi tragică. Tarele genetice nu explică totul. Mai este şi acel tipar în care se amalgamează primele amintiri, primele impresii, a cărui pecete de neşters pregăteşte, cu mai mult sau mai puţin noroc, o viaţă adultă.

Tiparul acesta se numeşte educaţie.

În 1830, educaţia unui prinţ nu este singura ocupaţie a unor părinţi care sunt, înainte de orice, suverani. Protocolul încredinţează speranţele şi viitorul dinastiei preceptorilor. Cui sunt încredinţaţi Ludovic şi fratele său, Otto?

Mai întâi, cum am văzut, Sybillei Meilhaus, o guvernantă a cărei influenţă este severă, însă dreaptă; se străduieşte să stăvilească temperamentul capricios al lui Ludovic. Nu a împlinit încă nouă ani când, în mai 1834, se produce prima catastrofa afectivă de care îşi dă seama: scumpa sa Meilhaus este înlocuită de un preceptor. E o despărţire sfâşietoare.

„Îi era mai mult decât o mamă, scrie doctorul Robin. Îi apreciase devotamentul, felul dezinteresat de-a fi, afecţiunea. Prima femeie de care fusese ataşat îi era smulsă, iar această frustrare a fost, poate, plină de

consecinţe pentru viitorul afectiv al lui Ludovic”. Prinţul ajuns rege nu o va uita niciodată pe scumpa sa domnişoară Meilhaus, care devine baroană von Leonrod, şi va purta cu ea o corespondenţă până la moartea acesteia, în 1881. Ei îi va scrie, cu ocazia aniversării unei zile de naştere, unul dintre primele sale poeme: „Inima mi-e plină de dragostea pentru dumneavoastră şi de speranţa că mă iubiţi la fel”. Pentru Ludovic, scumpa sa Meilhaus are chipul primelor amintiri din copilărie.

Educaţia lui Ludovic se găseşte acum în mâinile contelui Théodore Basselet de La Rosée, care capătă titlul de guvernant al prinţului familiei regale. Provine dintr-o familie de origine franceză, însă stabilită de multă vreme la curtea bavareză. E militarva avea gradul de general-maior – şi trece drept convenţional, foarte autoritar, dispreţuitor a tot ce înseamnă moliciune şi reverie. Aristocratul este în egală măsură un bărbat realist căruia îi plac ordinea, respectul, datoria. Nu e, aşadar, nimic ieşit din comun la cel ce a fost ales ca preceptor de regele Maximilian. Însă contelui de La Rosée nu-i lipseşte perspicacitatea. Îşi dă seama, foarte repede, de caracterul elevului său: Ludovic este conştient că este cineva de seamă – prinţul moştenitor – şi copilul este un visător care se lasă adeseori cuprins de o persistentă melancolie. La Rosée vede în apatia lui Ludovic un pericol grav: absenţa noţiunii de responsabilitate. Contele, preceptor însă nu e cine ştie ce pedagog, nu se gândeşte decât la destinul lui Ludovic, acela de a sta cândva pe tronul Bavariei. Şi, pentru a-l pregăti pentru asta, se străduieşte să-i impună un stil de viaţă energic, viril, având ca ţintă să scoată din el un prinţ în toată puterea cuvântului. Pentru a-i ţine atenţia trează, îi măguleşte sentimentul importanţei proprii. Servitorii primesc instrucţiuni foarte precise. Ajung deci să se încline în faţa tânărului Ludovic şi să-l numească Alteţă Regală, deşi această conduită este contrară tradiţiei curţii din Bavaria, unde niciunul dintre membrii familiei regale nu este numit astfel decât după ce

împlineşte optsprezece ani.

În contrapunct cu aceste alinturi, Ludovic este educat cu stricteţe. Mesele frugale, somnul insuficient, orele dedicate feluritelor sarcini şi lecţii alcătuiesc tristul fundal al acestor ani fragezi. Maximilian îşi doreşte ca fiul său să aibă o cultură universală.

Contrastul dintre ploconelile cu care este înconjurat Ludovic şi austeritatea spartană a studiilor va crea un dezechilibru fundamental în viaţa sa. Senzaţia că i se cuvine totul se loveşte deja de crunta realitate. Şi, cum Ludovic nu poate să învingă realitatea, fuge de ea. Se refugiază în visare şi meditaţie. Îl putem socoti pe contele La Rosée responsabil pentru aceasta? Misiunea sa nu este uşoară şi, peste puţină vreme, va intra în conflict deschis cu Ludovic. Cu ocazia zilei de naştere, preceptorul primeşte un tablou reprezentând castelul din Hohenschwangau, unde familia şi-a petrecut o parte a verii anului 1854. Mulţumindu-i reginei, contele scrie: „Aici am avut de dus atâtea bătălii cu prinţul moştenitor, înainte de a ajunge la un echilibru acceptabil în relaţia noastră”.

Preceptorul face, pe de altă parte, o remarcă fundamentală privitoare la temperamentul elevului său: „Trebuie recunoscute la el bunul-gust şi curajul de a trăi, trebuie luptat cu melancolia sa, el nu trebuie să stăruie asupra unor impresii neplăcute, ci să încerce să le respingă energic”. În această confidenţă, preceptorul dezvăluie, întrucâtva, „instrucţiunile de utilizare” ale lui Ludovic. Contele, neliniştit de astenia persistentă a elevului său, îl pune formal în gardă într-o scrisoare, din 22 august 1855:

„… Astfel, trebuie să vă străduiţi fără preget să vă dezvoltaţi mintea şi trupul. Dacă proastele înclinaţii vă îmboldesc iarăşi, rezistaţi-le: o voinţă puternică poate trece peste orice obstacol. Slăbiciunea văduveşte un bărbat de demnitate, iar Alteţa Voastră trebuie să devină bărbat, un bărbat care să fie exemplu pentru poporul său. Fiţi bun şi plăcut, astfel veţi câştiga toate inimile; dar

învăţaţi să fiţi şi ascultător. Fiindcă neascultarea l-a alungat pe om din Paradis”.

Frumoase cuvinte şi înţelepte sfaturi, neîndoielnic! În fond, La Rosée are de o mie de ori dreptate. În formă, comite însă o greşeală gravă: uită că Ludovic abia a împlinit zece ani. Cum să se prindă de tine, la vârsta asta, un mesaj atât de edificator?

*

1856. Cuvântul de ordine al lui Maximilian pentru educaţia fiului său mai mare: să fie învăţat să gândească. Intenţia pare, iniţial, cât se poate de lăudabilă. Însă vai! Planul pedagogic accentuează cadrul deja auster al studiilor lui Ludovic. Trezit la cinci jumătate dimineaţa, copilul are de lucru până la zece seara. Scopul lui Maximilian este ca prinţul să asimileze în cinci ani ceea ce micii bavarezi de aceeaşi vârstă învaţă în opt. Un adevărat maraton.

Este Ludovic un băiat inteligent? Care-i sunt înzestrările? Regina Maria notează în a sa *Hauschronik*: „Ludovic învaţă şi înţelege foarte repede, însă Otto e mai interesat de materiile sale de studiu”.

Ludovic se descurcă mai bine cu franceza decât cu engleza. Şi admiraţia pentru istoria Franţei îi este mai mare. Face faţă fără probleme latinei şi greacăi, e bun la matematică, nu-l deranjează exerciţiile. Însă disciplina sa preferată este lectura, în special cea a dramelor: Schiller este primul său contact cu teatrul. La programa pur şcolară se adaugă curând lecţii de pian, iar instrucţia militară e iniţiată la începutul anului 1855, sub supravegherea baronului Emil von Wuelfen.

Când vine vorba despre ştiinţe exacte, Ludovic nu debordează de entuziasm. Profesorii săi se plâng: Ludovic se uită pe pereţi, Ludovic nu e atent, Ludovic are reacţii ciudate.

Dar cum ar putea un copil de unsprezece ani să-şi menţină atenţia trează atâtea şi atâtea ore? Profesorii săi, fie că e vorba despre marele savant Justus von Liebig,

creatorul chimiei agricole şi inventatorul cloroformului, ori de Ignaz von Dollinger, teolog catolic de renume – în 1870 va fi excomunicat pentru că se opunea dogmei infailibilităţii papale –, încearcă cu toţii să facă din Ludovic un elev cuminte, studios, rezonabil şi raţional. Însă deja firea tânărului prinţ preferă austerităţii studiilor atmosfera tonică a muntelui şi codrilor bavarezi. Plimbările pe jos, excursiile şi expediţiile călare i se potrivesc mai bine. Se afirmă iute ca bun călăreţ şi atunci când, la doisprezece ani, de Crăciunul anului 1857, unchiul său Adalbert îi face cadou o cravaşă, e peste poate de încântat. Renunţă la ponei pentru cal şi consideră animalul un prieten. Ascensiunile pe piscurile de lângă Hohenschwangau, adică Berzenkoft şi Tegelberg, prilejuiesc adevărate momente de fericire în familie. Ludovic, bucuros de drumeţii, adoră să se caţere pe coamele munţilor pe urmele mamei sale, regina Maria, care e la fel de agilă ca o capră neagră. De altfel, prinţul îi seamănă mai mult mamei decât tatălui său.

Poate că după una dintre aceste excursii liniştitoare, contele de La Rosée riscă să se arate optimist, notând că melancolia prinţului pare să se fi atenuat. Scrie, în 8 august 1857: „L-am supus unui examen pe prinţul moştenitor şi sunt foarte mulţumit de rezultat. Atât de mulţumit încât reîncep să nădăjduiesc. Toţi cei care-l cunosc bine pe prinţ au observat la rândul lor cât de mult s-a schimbat. Ultima confesiune a avut un efect extrem de salutar; nu l-am mai văzut până atunci pe prinţ atât de bine dispus şi de binevoitor”.

Îl înţelegem pe conte: regele îl socoate responsabil pentru educaţia fiilor săi. El însă, Max, tatăl, e un adevărat părinte pentru Ludovic şi Otto?

Sever, nu foarte înţelegător, absorbit de bunăvoie de sarcinile-i de suveran, Maximilian le consacră prea puţin timp. Domnul Franz von Pfistermeister, secretar al cabinetului regal, adică un confident oficial al monarhului, relatează că regele nu-şi vede copiii decât în treacăt. Precizează că, atunci când familia este în München,

Maximilian nu socoteşte util să se lase însoţit de Ludovic în plimbarea sa zilnică, matinală, pe aleile Grădinii Engleze, acest parc întins, de sfârşit de secol XVIII, brăzdat de mai multe braţe ale râului Isar. Funcţionarul încearcă să-l convingă pe rege că asta ar fi o ocazie nimerită pentru a se apropia de fiul său. „Dar ce-aş putea să vorbesc cu el? w îşi întreabă regele consilierul. Şi adaugă: „N-avem absolut nimic în comun”.

Nimic în comun între rege şi prinţ, nimic în comun între tată şi fiu? Nu e întru totul exact. Amândurora le place mitologia, mai ales cea germană: asta le-ar fi putut furniza subiecte pentru conversaţii indispensabile, le-ar fi putut prilejui apropieri fără solemnitatea etichetei, ar fi contribuit la formarea de legături între bărbat şi adolescent şi nu la adâncirea prăpastiei care îi desparte. Ce îi separă însă este imaginaţia. Maximilian n-are deloc şi nici pic de încredere în ea, Ludovic are prea multă şi îi dă frâu liber.

Distanţa dintre Ludovic şi părinţii săi nu este compensată de tovarăşii cu copii de vârsta lui. Camarazii sunt rari în palatul Residenz, în München sau la castele; tinereţea nu este invitată în preajma lui Ludovic, care este înconjurat de adulţi.

Singurul copil cu care intră Ludovic în contact este fratele său, Otto. Şi poate că relaţia cu fratele mai mic dă imaginea cea mai frapantă a lui Ludovic la această vârstă. La sfârşitul verii lui 1857, la Berchtesgaden, în sera castelului, Ludovic se aruncă asupra fratelui său. Se joacă băieţeşte? Fratele cel mare îşi leagă mezinul de mâini şi de picioare, îi pune căluş, îi petrece o eşarfă pe după gât şi începe să strângă... Din fericire, preceptorul intervine la timp. Îl ceartă pe Ludovic. Mustrarea, aspră, prilejuieşte acest răspuns: „Otto este vasalul meu...”

Ne putem da seama deci că sentimentul de superioritate al lui Ludovic în privinţa fratelui său e dincolo de simpla dominaţie a celui mai în vârstă asupra celui mai mic. Şi corecţiile la care-şi supune Max fiul nu

vor diminua acest sentiment. Anturajul lui Ludovic, exagerat de îngăduitor, are mult de-a face cu această reacţie. Natura lui Ludovic, băiat impulsiv, imprevizibil, şi-a găsit aici o încurajare. Scumpa sa Meilhaus, cu ceva vreme în urmă, asistase deja la o reacţie foarte semnificativă a băiatului. Într-un magazin unde îşi însoţise guvernanta, Ludovic furase o punguţă fără valoare, însă de un albastru frumos, nuanţă care, fără îndoială, îl fascinase. Sibylle Meilhaus îi explicase că era un lucru urât să-ţi însuşeşti ceva ce nu-ţi aparţine. Ludovic răspunsese astfel: „Într-o zi voi fi regele acestei ţări. Tot ce aparţine supuşilor mei îmi aparţine şi mie”.

Vă imaginaţi stupoarea şi neliniştea guvernantei.

Sentimentul propriei demnităţi, certitudinea puterii absolute care îi va aparţine într-o bună zi sunt extrem de prezente la Ludovic. Se spune chiar că primele fraze pe care le-ar fi pronunţat în franceză sunt „L'État cest moi” (Statul sunt eu) şi „Tel est notre bon plaisir” (Aceasta este plăcerea noastră).

Lucrurile vor merge şi mai departe încă. Medicii curţii, îngrijoraţi în privinţa sănătăţii lui Ludovic, se gândesc că e bolnav de plămâni. O temere foarte răspândită într-o epocă în care tuberculoza face ravagii. Copilului i se prescriu leacuri, însă Ludovic refuză să permită să-i fie administrate. Dacă e atins, invocă delictul de lezmajestate, atitudine căreia nu-i lipseşte un haz bizar. Doctorul Geitl, medic regal, notează că băiatul are un temperament excesiv de solitar.

Singurătate… iată răul care, deja, îl însoţeşte pe Ludovic. O companie cu care pare să se obişnuiască. În urma unei migrene puternice, prinţul trebuie să se odihnească în întuneric, cu ochii acoperiţi. Duhovnicul curţii vine să-i facă o vizită.

— Probabil că Alteţa Voastră regală se plictiseşte să stea aşa, singur, şi fără a face nimic? întreabă preotul.

— Dar nu mă plictisesc deloc! răspunde Ludovic. Mă

gândesc la fel de fel de lucruri şi asta mă distrează mult.[13]

La ce se gândeşte oare? La lecturile din care imaginaţia sa, defel stăvilită încă, extrage elanuri ce vor face din viaţa lui Ludovic o succesiune de vise şi coşmaruri. Citeşte romane istorice şi romanţioase: *Quentin Durward* de Walter Scott, însă cu precădere dramele lui Schiller: *Hoţii, Maria Stuart, Don Carlos* şi *Wilhelm Tell*. Ludovic cumpără o statuetă reprezentându-l pe eroul independenţei elveţiene.

Trebuie remarcat, pe de altă parte, că idealismul şi patriotismul lucrărilor lui Schiller sunt în acea perioadă ţinute la mare cinste. Schiller uneşte provinciile germane, este socotit poet naţional. În toate oraşele mari de limbă germană, societăţile de savanţi, teatrele şi monumentele îl glorifică. Există un „curent Schiller" la care prea puţini rezistă, mai ales dintre cei tineri.

Însă legendele germanice sunt cele care par să exercite o adevărată fascinaţie asupra sa, în special cea mai faimoasă dintre ele, epopeea Nibelungilor. Aventurile cavalerilor burgunzi care se luptă cu Attila şi care şi-au împrumutat numele de la posesorii celebrei comori subpământene îl impresionează pe Ludovic. Teatrul – pe care deocamdată nu-l cunoaşte decât din lecturi – va pătrunde în curând în existenţa sa şi-i va hrăni reveriile.

Scumpa sa Meilhaus îi povestise despre o reprezentaţie a lui *Lohengrin* la care asistase. Era pentru prima oară, neîndoielnic, când copilul auzea vorbindu-se de o reprezentare „însufleţită" a cavalerului cu lebăda, cavalerul a cărui imagine bântuie pereţii castelului Hohenschwangau. Este fără îndoială şi prima oară când va auzi pronunţându-se numele compozitorului operei, un anume domn Wagner… Şi, de Crăciun, în 1858, Ludovic primeşte în dar un exemplar din *Opera şi drama*, un text de căpătâi scris de acelaşi Wagner ce dezvoltă concepţia acestuia asupra muzicii. Acest tratat de estetică din 1851

---

13 François Ribadeau Dumas, La Folie au Pouvoir, Productions de Paris, 1966. Prefaţă de Alain Decaux.

nu este tocmai un dumicat uşor de mestecat. Ci mai degrabă „un labirint unde doar acela care cunoaşte în amănunt opera artistică nu se va rătăci”[14] Wagner scrie, într-adevăr, că „în regatul armoniei nu există nici început şi nici sfârşit, după cum ardoarea intimă a sufletului nu e altceva decât aspiraţii, elanuri, apatie şi ispăşire, adică moarte. Însă moarte fără moarte, din pricina unei eterne reîntoarceri asupra sinelui”.

Iată ce e surprinzător: un copil de treisprezece ani capabil să priceapă sensul unor fraze ce explică geneza dramei wagneriene. Am putea crede că austeritatea acestei lecturi nu se potriveşte cu un spirit tânăr. Dar iată ceva şi mai uluitor! Ludovic ştie pe de rost libretele a doua opere compuse de acelaşi Wagner, pe cel al lui *Lohengrin*, dar şi pe cel al operei *Tannhäuser*. Ba, şi mai mult, se pare că înflăcărată admiraţie ar fi fost pricinuită de hazardul unei vizite. O vizită făcută de Ludovic la străunchiul său, ducele Max al Bavariei[15] Într-adevăr, în palatul münchenez al acestuia, de pe Ludwigstrasse („strada lui Ludovic”, numită astfel în onoarea lui Ludovic I), tânărul prinţ găseşte într-o seară, pe pianul vărului său Karl Theodor, supranumit Gackl şi la care ţine foarte mult, o carte de Wagner scrisă în 1848, al cărei titlu spune totul: *Opera de artă a viitorului*.

Ludovic l-a descoperit pe Wagner. Pe autorul literar, nu pe muzician. Şi, deja, acest nume îi răsună în capul său înfierbântat de tânăr. Wagner: două silabe, un laitmotiv, o obsesie.

Îi mai trebuie doar un mic impuls pentru ca Ludovic să resimtă şocul complet. Valul ce-i va cuprinde impetuos viaţa este Opera, cu flăcările şi aurul său, cu muzica şi

14 După Guido Adler, Conférences sur Richard Wagner, 1919, în Jean Matter, Wagner l'enchanteur, Neuchâtel, Editions de la Baconnière, 1968, distribuită în Franţa de Payot.

15 A nu se confunda tidul de duce de Bavaria, rezervat ramurii principale a familiei, cu cel de duce al Bavariei, conferit ramurii secundare în 1799 de Max Joseph şi la care Ludovic I va adăuga, în 1845, calitatea de Alteţă Regală.

vocile sale…

*

În 2 februarie 1861, Opera Regală din München pune *Lohengrin* pe afiş. Când află, Ludovic cere de la tatăl său permisiunea de a asista la reprezentaţie. Permisiunea îi este acordată.

Ludovic – care e pe cale să împlinească şaisprezece ani – e însoţit de aghiotantul său, contele de Lendfelder.

Este pentru prima oară când păşeşte într-un teatru. Opera din München este una dintre marile scene europene ale artei lirice. E la fel de faimoasă precum *Scala* din Milano şi *Hofoper* devenită *Staatsoper* din Viena. Münchenezii sunt, de altfel, cât se poate de mândri de această clădire construită de regele Max I, însă distrusă de un incendiu în 1823. Imobilul fusese reconstruit mulţumită unei taxe speciale pe bere, care se ridica la suma de un pfenig pe litru…

În tăcerea de catifea a lojei regale, Ludovic ascultă primele măsuri ale preludiului. Şi în vreme ce Lohengrin, misteriosul cavaler, acostează pe malul râului din Brabant într-o luntre trasă de-o lebădă, lui Ludovic îi vine greu să-şi stăpânească emoţia: cavalerul cu lebăda există! Frescele de la Hohenschwangau prind viaţă! Visul este adevărul! Imaginaţia prinţului este învinsă de falsa realitate a sălii de spectacol. Data de 2 februarie 1861 este una de căpătâi; Ludovic, pregătit de lumea copilăriei şi de lecturile sale, cedează. Cedează în faţa operei, înaintea legendelor cântate, se predă idealului eroilor din Evul Mediu. I se predă, până la urmă, lui Wagner, în a cărui muzică urechile sale descoperă armonii pline de forţă. Jacques Bainville rezumă acest şoc interior: „Wagner ajungea la el în plină criză a pubertăţii”.

Este prima lor „întâlnire” Consecinţele acesteia vor fi cu atât mai tulburătoare cu cât – ce ironie! – cu ceva vreme înaintea acestei seri, contele La Rosée decisese să termine definitiv cu lecţiile de pian ale prinţului, socotit incapabil să deosebească un vals de Strauss de o sonată a

lui Beethoven! „Ludovic, nota preceptorul, nu este dăruit nici cu talent şi nici cu gust muzical. În cinci ani nu a obţinut niciun rezultat”.

Ca rezultat al acestei seri, Ludovic scrie ceea ce am putea numi o profesiune de credinţă: „Să iei drept model un om în carne şi oase, bun şi plin de energie în toate, şi să-l faci călăuza ta. Trebuie stabilită ca sarcină şi ca datorie imitarea acestui om şi, în acest scop, omul trebuie cunoscut, înţeles la perfecţie, viaţa sa studiată amănunţit. În acest fel vom putea să-i călcăm pe urme cât mai curând cu putinţă şi, în cele din urmă, să fim însufleţiţi fără rezerve de exemplu său şi inspiraţi de felul său de a trăi”.

Ca rezultat al acestei seri, Ludovic şi-a găsit idolul şi maestrul spiritual.

Şi astfel obsesia wagneriană pătrunde în existenţa sa. Ludovic îşi imploră tatăl. Solicită să se reprezinte iarăşi, doar pentru el, spectacolul cu *Lohengrin*. Reprezentaţia se ţine în iunie. Pentru a doua oară, Ludovic trăieşte legenda cavalerului. Iar atitudinea cavalerească, pe de altă parte, îi intră cu adevărat în viaţă.

În 25 august 1862 Ludovic împlineşte şaptesprezece ani. Îşi face prima apariţie oficială în public, la München. Poartă veşmintele de cavaler al ordinului Sfântului Hubertus, străvechi ordin al familiei Wittelsbach al cărui mare maestru este tatăl său. Münchenezii, care îl admiră pe prinţ în hainele de catifea ce-i acoperă silueta longilină, n-au de unde să ştie că, douăzeci şi patru de ani mai târziu, această uniformă va fi ultimul costum îmbrăcat de Ludovic. Prima sa ţinută oficială va fi şi ultima.

25 august este [în calendarul catolic], după cum ştim, ziua sfântului Ludovic. Toţi Ludovicii sunt, aşadar, ţinuţi la mare cinste. Münchenul îşi sărbătoreşte reconcilierea cu bătrânul rege Ludovic I, aflat în exil. Oraşul acesta – practic opera sa – vrea să uite de „afacerea Lola Montez” în plin centru, în Odeonsplatz, una dintre cele mai frumoase pieţe din oraş, este dezvelită o statuie ecvestră a lui Ludovic I, înconjurat de muzele sale, Arta, Poezia,

Religia şi Sârguinţa. Contele La Rosée profită ca să-i atragă atenţia prinţului asupra valorii morale a unui cavaler.

Münchenezii capătă o certitudine: prinţul are un aer distins, însă, cu opt zile în urmă, Ludovic suferea. Îi scrie pe 19 august dragei sale Meilhaus, ajunsă baroană Leonrod: „Din pricina durerilor în gât, nu mi se dă voie să fac excursii lungi şi a trebuit, de asemenea, să renunţ la călărie. După cum a dorit tatăl meu, un medic din Berlin, doctorul Traute, m-a examinat alaltăieri la [hotelul] Axelmanstein. La început a fost, s-ar putea spune, mai degrabă oribil. M-a primit într-o încăpere întunecată şi, acolo, s-a uitat în gâtul meu cu o lentilă, fără a descoperi însă decât o uşoară umflare a laringelui. Mi-a ascultat pieptul apoi, dar m-a găsit în stare bună. Este evreu şi nu arată tocmai îmbietor.”[16]

Această ultimă remarcă cere o lămurire. Lui Ludovic nu-i place decât frumuseţea. Mai exact, nu suportă urâţenia, mai ales când e vorba de bărbaţi. Această aversiune pentru lipsa de perfecţiune fizică este atât de puternică încât, mai târziu, va încerca să facă ca un nobil de la curte să renunţe la sarcina sa de herald cu ocazia paradei cavalerilor ordinului Sfântul Gheorghe, sub pretextul că ar fi urât! Confruntat cu obiecţiile demnitarilor, va solicita ca nefericitul să nu se afle, cel puţin, în aria sa vizuală…

Sănătatea lui Ludovic îl preocupă pe tatăl său, iar băiatul se adaptează. Ducă-se pe pustii obligaţiile cerute de etichetă, la naiba cu cavalcadele prin munţi interzise, ori limitate de aceşti domni învăţaţi! Ce contează este să poată citi şi să se ducă la teatru, adică să viseze cu ochii deschişi.

În 28 decembrie 1862 Ludovic îi scrie verişoarei sale, Anna de Hessen: „Nu cred că-mi vor da voie să dansez prea mult anul viitor, fiindcă am gâtul destul de umflat. Dar voi avea permisiunea să mă duc la teatru şi asta-mi

16 Chapman Houston, op. cit.

place mai mult decât toate balurile”.

Şi încă cum! într-o asemenea măsură încât, când asistă pentru prima oară la o reprezentaţie cu *Tannhäuser*; aghiotantul său, contele de Lendfelder, care îl însoţeşte peste tot, îşi consemnează neliniştea în faţa reacţiilor prinţului. În lăcaşul de catifea roşie al lojei, de îndată ce începe uvertura, Ludovic vibrează. „Când Tannhäuser a revenit la Venusberg, notează Lendfelder, corpul prinţului a fost scuturat de adevărate spasme. Atât de violenţi au fost aceşti fiori, încât m-am temut, o clipă, să nu fie vorba de o criză de epilepsie”.

Episodul ne aminteşte de judecata lui Nietzsche, prezentă în celebra sa carte, *Cazul Wagner*. „Wagner este un nevropat. Muzica lui este muzica unui bolnav (...). Are câştig de cauză asupra celor cu nervii slabi, asupra femeilor, asupra adolescenţilor”.

Sensibilitatea tânărului, supusă surescitării wagneriene, e din ce în ce mai încordată. *Lohengrin* şi *Tannhäuser* joacă rolul de catalizatori, ba am putea spune chiar de detonatori, într-atât de covârşitoare este influenţa acestor două opere. Să notăm că, pe parcursul vieţii lui Ludovic al II-lea, dintre operele lui Wagner, aceste două lucrări vor fi cel mai des reprezentate la München[17]. Între cele două spectacole din 1861 şi 1862, între *Lohengrin* şi *Tannhäuser*, entuziasmul lui Ludovic în privinţa lui Wagner atinge o intensitate ce frizează pasiunea.

Lohengrin e o inimă ce bate. *Tannhäuser* e o febră.

Şi îndeletnicirea de rege? Este Ludovic pregătit să o exercite? Are ştire despre problemele regatului? Este instruit în politică şi diplomaţie? La aceste întrebări, un singur răspuns: nu.

Ludovic se sustrage, însă nimeni nu încearcă să-l readucă la ordine. Şi pare că ultima persoană conştientă de această evaziune este tatăl său, regele.

---

17 Din 1867 până în 1892 — Ludovic moare în 1886 — vor fi 147 de reprezentaţii cu Lohengrin şi 131 cu Tannhaüser {Apud Detta şi Michael Petzet, Die Richard Wagner Bühne Ludwig //, München, Prestel, 1970).

Max îşi cercetează fiul cel mare. Constată ceea ce remarcase şi preceptorul: că prinţul este un visător ce nu are pe buze decât un cuvânt, Wagner. În cele câteva apariţii oficiale alături de rege, în extrem de rarele audienţe pe care le prezidează în locul tatălui său, Ludovic este neatent.

Obligaţiile regale i se par o închisoare, protocolul îl sufocă, viaţa publică îl plictiseşte.

La începutul anului 1863, Ludovic face rost de textul lungului poem *Inelul Nibelungilor*, pe care Wagner e pe cale să-l publice. În acelaşi timp, Ludovic desenează, iarăşi şi iarăşi, scenele în care Lohengrin îşi ia rămas-bun.

Contele La Rosée încearcă fără preget să contrabalanseze aceste iritante tendinţe către inacţiune. Pune capăt lecţiilor de greacă şi vrea să-l iniţieze pe Ludovic într-ale folosirii armelor.

Pentru asta foloseşte pretextul vânătorii prin întunecaţii codri din nordul Bavariei. Doar că... Ludovic detestă armele de foc. Şi tot ceea ce, de aproape sau de departe, poate avea o rezonanţă militară îl dezgustă. Se refugiază în lecturi din *Faust* şi *Antigona*. E o existenţă ternă, o viaţă trăită pe jumătate. Ludovic nu are decât entuziasmul reveriei.

Trebuie să fim de acord că, deocamdată, rolul său oficial îl încurajează în convingerile sale, îl încurajează să creadă că nu există decât un ideal, decât o filosofie, decât un destin posibil: cel al onoarei cavalereşti. În aprilie, este din nou făcut cavaler de tatăl său. De data asta, primeşte hlamida ordinului Sfântului Gheorghe. Încă o dată, visele capătă viaţă. Îi scrie fostei sale guvernante: „Asta mi-a amintit de jocurile mele din copilărie, când ne distram făcând-o pe cavalerii! Odată, vălul dumneavoastră albastru mi-a servit de mantie”.

În mijlocul verii în 16 augustaregele Maximilian se duce la Frankfurt, participând la Dieta prinţilor germani. Această „reuniune a parlamentelor” convocată de Franz Joseph, împăratul Austriei, are ca scop refacerea

Confederaţiei germane. Născută la Congresul de la Viena pe ruinele Sfântului Imperiu Roman de Naţiune Germană, această uniune alcătuită din treizeci şi cinci de state sau oraşe libere este împărţită între două tendinţe: de o parte avem „Germania mare”, sub oblăduirea Austriei şi a Habsburgilor, de cealaltă „mica Germanie”, facţiune în fruntea căreia se află Prusia şi familia Hohenzollern.

Reuniunea de la Frankfurt, unde Austria vrea să joace un rol de seamă, nu-i convine lui Bismarck, prim-ministrul Prusiei. Acesta face în aşa fel, încât regele său, Wilhelm I, să refuze invitaţia lui Franz Joseph. Astfel, lipsite de prezenţa Prusiei, deciziile luate la Frankfurt vor rămâne fără efect. Dacă Prusia nu se angajează cu nimic, unitatea germană nu se va putea înfăptui fără ea. Ba şi mai bine: doar Prusia însăşi, prin dominaţia sa, o poate construi.

În acea vară a anului 1863, Bismarck se ţine deci aproape de regele Wilhelm I, care este la tratament; se va duce mai întâi la băi la Gastein, apoi la Baden-Baden. Münchenul este în drum. Bismarck decide să poposească acolo; Bavaria este un stat de care trebuie să se ţină seama când vine vorba de unificarea germană. Cum este prinţul Ludovic, viitor monarh al Bavariei? Oprirea aceasta este pentru Bismarck o ocazie de a-şi face o impresie la prima mână.

Cum regele se află la Frankfurt – el, de altminteri, este cel care răspunde discursului inaugural al lui Franz Joseph – Bismarck este primit de regina Maria. Ministrul lui Wilhelm I este oaspete al nepoatei lui Friedrich Wilhelm. Prusia primeşte Prusia.

Bismarck vizitează Nymphenburgul şi-l vede pentru prima oară pe Ludovic. În timpul unei mese festive date în onoarea lui Bismarck, sunt aşezaţi alături. Ludovic, prinţ de Bavaria, se află la dreapta bărbatului cel mai puternic din Prusia. Este prima lor întâlnire. Şi va rămâne singura, însă este una foarte instructivă.

Bismarck îl analizează pe Ludovic. În *Memoriile* sale,

cancelarul notează: „Cu ocazia dineului la care am participat pe parcursul opririi la Nymphenburg din 16 şi 17 august, prinţul moştenitor a stat faţă în faţă cu mama lui şi alături de mine. Mi-a lăsat impresia că gândul îi umbla departe şi că doar din când în când îşi aducea aminte să mai converseze şi cu mine. Schimburile noastre de replici nu au depăşit nivelul flecărelilor obişnuite la curte. Însă, chiar şi aşa, mi s-a părut că simt în remarcile sale un talent, o vioiciune şi un bun-simţ care vor marca evoluţia sa viitoare. Când conversaţia lâncezea, privea în sus, undeva dincolo de mama lui şi, din când în când, îşi golea rapid cupa de şampanie. Mi s-a părut că, din porunca reginei, i se turna în pahar cu o anume întârziere. De mai multe ori s-a întâmplat ca prinţul să ridice paharul deasupra umărului şi să-i fie umplut cu o ezitare vizibilă. Însă nici în acel moment şi nici mai târziu nu avea să se dedea băutului excesiv. Părerea mea este că însoţitorii îl plictiseau şi că şampania îl ajuta să-şi lase imaginaţia să zboare nestăvilită. Cred că este o persoană foarte plăcută, însă trebuie să recunosc că m-a cam descumpănit eşecul de a purta cu el, la masă, o conversaţie agreabilă. A fost singura dată când l-am întâlnit pe regele Ludovic”.

Portretul este demn de perspicacitatea Cancelarului de Fier. Ludovic se plictiseşte, lumea îl plictiseşte, politica îl plictiseşte. A moştenit firea mamei lui, care trebuie să fi fost stânjenită de acest examen la care Bismarck, în secret, l-a supus pe prinţ în timpul dineului. Ludovic vorbeşte puţin, însă bine, Bismark notează „vioiciunea” sa, îl consideră „dotat” şi mai ales „pătruns de sentimentul viitorului său”.

Un viitor care nu se va lăsa mult aşteptat. Bismarck nu uită că Ludovic mai are doar o săptămână până la majorat.

Concluzie: entuziast însă distrat, inteligent însă visător, prinţul se va bucura de stima cancelarului. O dovedeşte corespondenţa regulată ce va urma acestei întâlniri. Bismarck, strateg al unităţii germane, nu-l va

trata niciodată pe Ludovic ca pe o cantitate neglijabilă. Îl va evalua pe Ludovic într-o manieră mai degrabă favorabilă, afirmând, la mai bine de zece ani de la tragicul său sfârşit, că „era un suveran clarvăzător în afaceri”.

Câţi, fie ei împăraţi, regi sau prinţi, au luat notă bună la extemporalul Cancelarului de Fier?

La rândul său, Ludovic pune pe hârtie ce gândeşte despre Bismarck după această întâlnire. Dragei sale confidente, baroana von Leonrod, după un ceai cu cancelarul în pavilionul Amalienburg, în parcul din Nymphenburg, îi scrie: „Mi-au fost prezentate persoane din suita regelui Prusiei, printre care şi ministrul său, Bismarck. Îl găsesc în mare măsură interesant...”

Interesant! Cuvântul este cel al unui copil, al unui prinţ care a fost adus în graba mare de la Hohenschwangau pentru a-şi înlocui tatăl la recepţia dată în cinstea cancelarului Prusiei, un copil căruia i s-a încredinţat un rol de adult. Şi într-adevăr, nu peste mult timp, Bismarck „interesează” Europa şi preocupă cancelariile sale. Iar peste câteva luni, interesul va face loc neliniştii.

Abia pleacă Bismarck de la curtea Bavariei, că aceasta din urmă şi începe pregătirile pentru sărbătorirea celei de-a optsprezecea aniversări a lui Ludovic, căci nu este vorba doar de o aniversare în familie, ci de intrarea prinţului în viaţa publică. La optsprezece ani, prinţul Bavariei a ajuns la majorat.

În acea zi de 25 august 1863, Ludovic se trezeşte foarte devreme. Castelul Hohenschwangau, o masă galbenă şi pătrăţoasă ce înveseleşte covorul întunecat de brazi, se iveşte deodată prin bezna nopţii. E revărsat de zori. Ludovic pleacă să pescuiască şi se întoarce triumfător la micul dejun cu un păstrăv suficient de mare cât să hrănească o familie.

Ziua, senină, e plină de cântece, apoi seara se aprind focuri de artificii, ale căror scânteieri se oglindesc în apele

liniştite ale lacurilor Alpsee şi Schwansee.

Prinţul, de-acum, poate să fie rege.

Însă asupra acestei zile planează un nor secret. Regele a luat la cunoştinţă raportul făcut despre Ludovic de contele La Rosée. Bilanţul educaţiei prinţului, într-un anumit fel. Preceptorul insistă asupra *fanteziei* elevului său. Această imaginaţie debordantă „este împinsă, în cazul prinţului, până la un nivel ce se găseşte arareori în inima unui tânăr”. Pe de altă parte, contele a remarcat tenacitatea cu care elevul său vrea să se remarce „în absolut totul”.

Imaginaţie şi încăpăţânare; aceste trăsături ale prinţului vor fi şi cele ale regelui.

Tatăl său face o nouă încercare de a-l introduce pe Ludovic în lume. Ar vrea să-l trimită la Universitatea din Göttingen, unde a studiat şi el în tinereţe. Göttingen, oraş din Hanovra, este celebru prin universitatea sa, la fel de bine cotată precum Heidelberg. Educaţia pe care o capătă aici prinţii şi vlăstarele nobilimii – chiar şi din Anglia ori Rusia – este printre cele mai bune. Max a păstrat de aici amintiri frumoase/

Din nefericire, Ludovic refuză. Cu încăpăţânare… iar regele nu mai insistă.

Viaţa prinţului, cu toate acestea, se schimbă după majorat. Are, acum, drepturi. Şi totodată – deşi pare să le ignore – şi unele obligaţii.

Se poate plimba singur, cu toate că un ofiţer, două ordonanţe şi mai mulţi valeţi îi sunt desemnaţi ca însoţitori. Are apartamentele sale private, cu intrare separată, în palatul Residenz din München.

Construit pe temelia unei fortăreţe din secolul al XIV-lea, Residenz este un ansamblu de edificii ce amestecă stilul autentic al Renaşterii cu imitaţiile comandate conştiincios de Ludovic I. Nepotul său dispune de patru odăi, nu foarte mari, la etajul de sus, în aripa de nord-est a palatului; ferestrele dau către Hofgarten, grădina curţii, un imens pătrat unde au fost plantaţi castani şi tei care îşi

întrepătrund ramurile, formând o sută douăzeci şi cinci de arcade.

Iată-l pe Ludovic în inima Münchenului, adică în inima regatului. Tatăl său încearcă din nou, însă fără a insista, să-l pună la curent cu situaţia Bavariei. Însă degeaba îşi dă silinţa. Ori de câte ori izbuteşte, fiul o şterge în munţii săi dragi, către codru. Dacă nu poate evita un dineu oficial, solicită ca în dreptul locului său să fie pusă pe masă „o ditamai tufa de flori, pentru a se izola de comeseni”[18]

Pe Ludovic îl dezgustă mulţimea. Îi tulbură trăirile. Ştim de entuziasmul său în privinţa unei expoziţii pe care o vizitase singur. Însă, revenind într-o zi când era deschisă pentru public, noua vizită se dovedeşte o groaznică decepţie. „Impresia poetică, zice prinţul nostru, se transformă într-un prozaic ireparabil; nu poţi coborî nepedepsit de la banchetul zeilor către tărâmul muritorilor”.

Datează din această perioadă o uluitoare ilustrare a „absenţei” prinţului, înfăţişată într-o fotografie – cu siguranţă prima în care Ludovic apare singur – făcută cu puţină vreme înainte de majorat.

Îmbrăcat într-un costum care e limpede că-i este prea larg, stă în picioare, schiţând un contrapost, cu piciorul stâng puţin în faţă. Cu toate că are braţele încrucişate, impresia e că Ludovic nu ştie ce să facă cu mâinile. Capul, îndreptat pe trei sferturi spre stânga, pare prea fragil la capătul acelui corp alungit. Poartă pe creştet o ciudată capelă de culoare închisă, care coboară până către arcadele sprâncenate, însă fără a reuşi să acopere cu totul un păr şaten, des şi răvăşit. Ochii, imenşi şi de o apăsătoare gravitate, cată altundeva: privirea se ridică spre depărtări.

Imaginea de ansamblu este cea a unui tânăr care nu ştie exact ce poziţie să ia şi a cărui atenţie este, aşadar, dificil de atras.

18 Gilbert Robin, op. cit.

Ludovic îşi amenajează apartamentul. Îşi umple odăile cu cărţi, statui, tablouri. Lohengrin e vecin cu Maria Antoaneta, Tannhäuser cu Shakespeare.

Nu l-a alungat pe Wagner din visurile sale, însă deocamdată descoperă o prietenie mai ancorată în prezent. Oficial, singurul său prieten din copilărie este Karl Theodor al Bavariei, supranumit „Gackl”. Prieten din copilărie? Sintagma e cam forţată, de vreme ce „Gackl” are cu şase ani mai mult decât Ludovic. Dar n-are a face. Karl Theodor este întâiul prieten al lui Ludovic. Şi, fireşte, îi mărturiseşte asta baroanei von Leonrod. „Cunoscând bunătatea voastră şi profundul interes pe care-l purtaţi tuturor lucrurilor care mi se întâmplă, îi scrie el, cred că este de datoria mea să vă anunţ că mi-am găsit un amic sincer şi fidel, al cărui singur prieten sunt la rându-mi. E vorba despre vărul meu Karl, fiul ducelui Maximilian. În general este detestat şi neînţeles, însă eu, care-l cunosc mai bine decât oricine, ştiu că are o inimă generoasă şi un suflet minunat. Oh! Ce bucurie să ai un prieten drag, adevărat, la care să poţi apela când te bat furtunile vieţii, cu care să poţi împărţi totul”.

S-ar părea că Ludovic suferă de lipsă de afecţiune şi că-şi caută un sprijin, un refugiu. Să nu uităm însă că adolescenţa este timpul entuziasmelor fulgerătoare şi al pasiunilor bruşte. La fel de brusc, amiciţia se sfârşeşte. „Gacki este înlocuit cu un alt băiat.

Trei ofiţeri se ocupă de gospodăria prinţului declarat major: Moy, ordonanţa, şi cei doi aghiotanţi, locotenentul Sauer şi sublocotenentul de Taxis. Despre aceştia din urmă Ludovic va declara după ce fuseseră aleşi să intre în serviciul lui: „Amândoi păreau încântători”.

Foarte repede – din septembrie – prinţul Paul de Taxis ajunge să ocupe un loc în viaţa lui Ludovic, mai ales că însărcinările de aghiotant îl pun permanent la dispoziţia viitorului rege.

Paul, prinţ de Thurn şi Taxis, aparţine unei străvechi familii, instalată la Regensburg, oraş liber care înfloreşte

pe un meandru al Dunării, în capătul cel mai nordic al cursului său. Regensburg a avut privilegiul de a fi oraşul-gazdă al Dietelor imperiului şi, prin urmare, de a participa la evenimente ale istoriei germane, printre care, îndeosebi, atribuirea Bavariei familiei Wittelsbach. Membrii familiei de Taxis căpătaseră demnitatea ereditară de superintendenţi ai poştei[19] şi titlul de prinţi imperiali în 1695. Reprezentând cea mai tânără generaţie a acestei dinastii, Paul de Taxis, cu doi ani mai în vârstă ca Ludovic, este foarte apropiat curţii bavareze: propriu-i frate s-a însurat cu o soră a lui „Gacki Paul este, aşadar, văr de-al doilea cu Ludovic. E socotit băiat drăguţ şi cât se poate de sincer.

Ludovic, sedus literalmente, stabileşte cu Paul o legătură dincolo de convenienţele protocolului. Până într-atât încât protocolul este prima barieră dintre cei doi care se face ţăndări.

În acest început de toamnă din 1863, Ludovic şi Paul petrec trei săptămâni la Berchtesgaden. Fără etichetă şi ceremonii. Frumuseţea piscurilor care domină Königssee, splendoarea imaculată a naturii folosesc drept fundal pentru această primă pasiune împărtăşită. Paul de Taxis este socotit primul amic *intim* al lui Ludovic.

O corespondenţă înflăcărată – din care o parte, formată în special din scrisorile lui Ludovic către Paul, a fost distrusă de familia de Taxis – dezvăluie ardoarea acestei afecţiuni.

În 2 octombrie 1863, Ludovic, întors la München îi scrie verişoarei sale, Anne de Hessen: „După cină, m-am dus să-l văd pe prinţul de Taxis. N-am apucat să-l cunosc cu adevărat decât la Berchtesgaden şi simt pentru el o vie afecţiune”. Paul nu locuieşte la Residenz, însă apartamentul său, pe Türkenstrasse 82, se găseşte foarte aproape. Cei doi prieteni nu se dezlipesc unul de altul; când se despart totuşi, îşi scriu.

19 Familia va avea monopolul asupra poştei din Germania până în 1867.

„Cum mi-a mai bătut inima, trecând prin faţă pe la Residenz, când am văzut lumină la fereastra voastră, scrie Paul. Sunt liniştit acum, mă voi cufunda în somn şi voi fi cu voi în vis”.

Iată deci că prietenia pură a celor doi lasă de înţeles că e mai mult decât o simplă prietenie. Natura exactă a relaţiilor dintre Paul şi Ludovic, cu alte cuvinte chestiunea înclinaţiilor şi aspiraţiilor sexuale ale prinţului moştenitor, ridică semne de întrebare. Iar întrebarea, adusă de nenumărate ori în discuţie, a primit mereu acelaşi răspuns: Ludovic este homosexual.

Copilăria i s-a scurs departe de sexul feminin. Nu e ceva nefiresc în epocă; educaţia unui prinţ interzice până şi să aibă de-a face cu copii de vârsta lui.

Între barierele izolării lui Ludovic, ce aduce deja cu pustnicia, nu pătrund decât doi prieteni: un magician, Wagner, şi vărul său „Gackl” Trebuie să ne mai aducem aminte că Ludovic nu l-a întâlnit pe Wagner în persoană şi că vărul Karl Theodor este, mai înainte de orice, un alt admirator al compozitorului. Muzicianul este primul lor punct în comun şi cimentul entuziasmului lor.

Majoratul îi oferă lui Ludovic drepturi, un soi de imitaţie exterioară a puterii, fiindcă îşi poate satisface deja mai multe dorinţe şi poate da porunci. Combinată cu intransigenţa tipică vârstei, starea sa este cea a unui adolescent exaltat care are posibilitatea de a-şi trăi visurile.

Visuri de frumuseţe şi puritate. Visuri despre ideal şi absolut. Visuri de adolescent.

Diferenţa de vârstă între vărul său Gackl şi el, absenţa unui rol oficial al lui Gackl în viaţa lui Ludovic par să fi menţinut amiciţia lor în limitele elanurilor platonice.

Însă Paul? Are douăzeci de ani, Ludovic optsprezece. Primul este aghiotant, al doilea prinţ moştenitor; un cavaler, până la urmă, aflat în slujba unui viitor rege. Paul de Taxis este prima fiinţă ce cristalizează fizic căutările lui

Ludovic.

Însă Paul pare, în schimb, ceva mai moderat. E mai vârstnic şi mai ales conştient că viitorul său se îndreaptă către o promiţătoare carieră militară.

Cât despre Ludovic, acesta este, încă de la început, bântuit de un sentiment ardent. Şi de nerăbdare. În 7 octombrie, îi scrie de la Hohenschwangau dragei sale Sybille:

„M-a întristat despărţirea de prinţul de Taxis, pentru care simt o afecţiune dintre cele mai vii. Sper însă ca la München să-l văd mai mult şi să profit de tovărăşia sa”.

Încă de la primele sale scrisori, Paul de Taxis dovedeşte o anume rezervă, ba chiar are manifestări de luciditate în faţa afectivităţii înfierbântate a lui Ludovic. Scrie (în noiembrie 1863): „Mulţumesc de mii de ori, din suflet, pentru ultimele rânduri pe care mi le-aţi trimis de la Hohenschwangau. M-au făcut să mă bucur mult, dar m-au şi umplut de nelinişte. Nu cereţi oare prea mult, riscând să ne compromitem toate proiectele? Acesta mi-a fost gândul dintâi. Pentru numele lui Dumnezeu, nu uitaţi cât de uşoară ar fi compromiterea mea, în momentul de faţă, printr-o prea mare insistenţă întru satisfacerea dorinţelor voastre[20]. S-ar putea cu uşurinţă socoti, în înaltele sfere de decizie, că nu doresc să-mi menţin situaţia actuală fiindcă nu mă mulţumeşte, lucru care nu este defel adevărat. Şi dacă luăm în considerare tinereţea mea şi scurtimea carierei mele militare, nu ne putem îndoi că numirea pe acest post a însemnat o mare favoare făcută mie. Chiar dacă intervalele se vor lungi mai mult decât am fi crezut la început – nu vreau să vorbesc, fireşte, de zece sau douăzeci de ani – nu trebuie să ne pierdem speranţa. Şi trebuie să avem suficient curaj ca să nu arătăm nimănui altcuiva consecinţele pe care riscă să le aibă asupra noastră dezamăgirile şi dorinţele nesatisfăcute. Nu e cazul

20 Comandantul Chapman Huston, care a publicat scrisoarea, estimează că adjectivul „noastre“ a fost tăiat şi înlocuit cu „voastre“. Din prudenţă oare?

să ne otrăvim vieţile, sau să otrăvim vieţile altora, comportându-ne în asemenea chip.

Dacă ţineţi la mine, aveţi grijă de dumneavoastră şi nu vă mai zbuciumaţi. Nimic nu-i mai rău pentru sănătatea voastră decât să vă retrageţi continuu, în loc să vă permiteţi să contemplaţi spectacolul frumuseţilor naturii. Aşadar, din nou, curaj! Aveţi încredere în viitor şi gândiţi-vă că Dumnezeu – de va vrea – ne va aduce iarăşi împreună. Dar gata cu predicile pe astăzi… Duc dorul, ziua şi mai ales seara, plăcutelor vizite pe care mi le făceaţi la Berchtesgaden; şi adesea mi se întâmplă să-mi doresc să vă fiu alături, să vă liniştesc, să vă opresc să puneţi prea tare la inimă toate acestea, să vă opresc din a vă chinui prea tare din pricina lor.

O scrisoare uluitoare. Se pot afla multe de aici. Epistola are ceva şi din sfaturile unui preceptor, din poveţele date de cineva mai vârstnic cuiva mai tânăr ca el, dar şi ceva dintr-o scrisoare de dragoste: intimitate, secrete, planuri în doi…

Aghiotantul este puţintel temător. Înflăcărările amoroase ale lui Ludovic riscă să-i copromită misiunea. Însă, în acelaşi timp, Paul nu-şi poate opri atracţia pe care o simte pentru prinţul său.

Să se fi îndrăgostit Ludovic? în această privinţă ne-ar putea lămuri doar scrisorile sale, pe care familia de Taxis, dintr-o legitimă dorinţă de discreţie, le-a ars.

Misivele lui Paul le-ar putea suplini.

Şi, incontestabil, Ludovic este mai sensibil la frumuseţea masculină. O anecdotă o dovedeşte.

Cu ocazia şederii la Berchtesgaden, Ludovic face o excursie în valea masivului Wartzmann, o culme în formă de şa ce atinge 2 713 metri aflată la sud-vest de Berchtesgaden. Acolo, într-o superbă pădure ce umbreşte undele lacului Königssee, Ludovic observă un tânăr lucrător care taie lemne lângă o parcelă forestieră. Bărbatul e cu bustul gol şi poartă pantaloni scurţi de piele. Din câte spun martorii, Ludovic este atât de frapat de

această apariţie silvestră şi virilă, încât îşi doreşte să-l fotografieze pe tăietorul de lemne. Ni se spune că l-a sărutat pe frunte pe tânărul lucrător şi că i-a dat în dar o pereche de butoni de cămaşă.

Ludovic a mai făcut deja acest gen de cadou unui bărbat, tenorul Albert Niemann, pentru interpretarea sa din *Lohengrin*. Putem pune acest gest pe seama emoţiei resimţite la apariţia cavalerului cu lebăda: nu fuseseră butonii împodobiţi tocmai cu lebede?

S-ar părea – potrivit studiului foarte aprofundat al comandantului Chapman Houston – că tocmai cu acest interpret liric din Hanovra, Albert Niemann, şi-a trăit Ludovic prima aventură fizică.

Prima sa experienţă sexuală a fost una homosexuală. Tenorul era Lohengrin… Ludovic a asistat la mai multe reprezentaţii care-l aveau pe Niemann în rolul principal, chemându-l apoi la Residenz pentru a-i oferi bijuteriile, împreună cu o cruce şi un buchet de flori, după cum recunoaşte într-o scrisoare către verişoara sa, Anna de Hessen.

*

Săptămânile trec şi pasiunea dintre Ludovic şi aghiotantul său sporeşte, iar în acelaşi timp pudoarea lui Paul scade treptat. În 27 octombrie, la Donaustauf, aproape de Regensburg, acesta scrie aşa:

„Mulţumesc de o mie de ori, din adâncul inimii, pentru scumpa epistolă pe care mi-aţi trimis-o, prieten de departe. M-am bucurat mult să văd că tânărului meu necugetat i-a mai venit un pic mintea la cap şi că are intenţia fermă de a înfrunta viitorul cu curaj. Adesea, prea adesea mă gândesc la voi. Va pomenesc în toate rugăciunile mele şi-l rog pe Dumnezeu să mă facă demn de încrederea pe care mi-o daţi.

În loc să petrec în odaia mea seri lungi, singuratice, ce mi-ar plăcea să zbor spre voi, iute ca gândul, să mă las absorbit într-una dintre conversaţiile afectuoase şi sincere atât de obişnuite pentru noi cândva!…”

Tonul se lămureşte. Observăm familiaritatea expresiei „tânărului meu necugetat”, care trădează o pregnantă intimitate între prinţ şi aghiotantul său. Observăm, de asemenea, că depărtarea e apăsătoare pentru prinţul de Taxis.

Însă excesele acestei amiciţii nu trec neobservate. Deja circulă bârfe în privinţa escapadelor lui Ludovic şi Paul.

Scrisoarea lui Paul către Ludovic, din 22 noiembrie: „Vă rog, aveţi bunătatea de a-mi spune de unde aveţi informaţia că aş duce o viaţă frivolă…

Abia am ajuns să mă bucur de încrederea voastră şi deja lumea încearcă să mă micşoreze în ochii voştri… Nu vă cer decât un lucru: nu plecaţi prea uşor urechea la linguşitori. Mai degrabă încercaţi să vă formaţi singur o opinie în privinţa persoanelor care vi se află în preajmă. Dacă verdictul este că opinia lor în ce mă priveşte este justă, atunci da, condamnaţi-mă, aveţi tot dreptul.

Credeţi însă că aş cuteza să folosesc un limbaj atât de liber şi de onest dacă n-aş avea o conştiinţă cât se poate de liniştită şi pură?…”

Scrisoare de la un amant? Nu avem curajul să susţinem asta. Scrisoare de la un îndrăgostit ar părea un termen mai exact şi, totodată, scrisoare de la un curtean ce este socotit favorit.

În decembrie, Paul, care până atunci i se adresase lui Ludovic cu formule precum „preaonorat prinţ moştenitor”, apoi cu „preastimate amic şi puternic protector”, îi scrie de-a dreptul, „dragul meu Ludovic”. Explică îndată această relaxare a etichetei:

„Am îndrăznit să vă numesc astfel fiindcă mi-aţi cerut-o. De o mie de ori mulţumesc pentru cuvintele-ţi dragi, pe care le aşteptam cu nerăbdare şi care au ajuns la mine ieri… Trebuie să mărturisesc că, în vreme ce-mi luam rămas-bun la gară, aveam lacrimi în ochi; de atunci m-am gândit necontenit la persoana voastră. Mă întreb adeseori ce faceţi şi dacă vă gândiţi la mine (…) Scrieţi-mi iute.

Sunt întotdeauna mai fericit când ştiu că sunteţi fericit, că staţi bine cu sănătatea şi că trăiţi împăcat cu voi înşivă şi cu cei din preajmă. Sunt convins că vă veţi folosi independenţa într-o manieră rezonabilă şi că veţi ţine seama – în toate privinţele – de poziţia voastră…

Port mereu lănţişorul de la voi. Vad în el simbolul credinţei pe care îşi are bazele prietenia noastră. Al vostru prieten sincer şi credincios”.

Sincer şi credincios. Paul de Taxis are, neîndoielnic, aceste calităţi. Nu-şi uită nicio clipă datoria, care este aceea de a-i aminti lui Ludovic de îndatoririle sale. Departe de a încuraja dispoziţiile visătoare, veleitare şi excentrice ale prinţului, le canalizează şi încearcă să-i inculce lui Ludovic sentimentul responsabilităţii. Face, până la urmă – cu mai mult succes şi cu alte mijloace – ce încercase să facă contele La Rosée când Ludovic era încă un băieţel. Şi asta ne permite să afirmăm că Paul de Taxis a fost, dintre toţi apropiaţii lui Ludovic, acela care l-a influenţat pozitiv în măsura cea mai mare. Însă Ludovic este puber. Pasiunea sa pentru Paul se poate traduce – sau explica – printr-o atracţie fizică, carnală adică? Diverşi autori susţin că Paul şi Ludovic au trăit o prietenie aparte.

Doctorul Robin precizează, referitor la subiect: „Deşi îndeobşte tendinţele fizice, reveriile pasionale ideale şi pure se contopesc, după pubertate, într-un complex afectiv şi senzual care este baza dragostei, în cazul prinţului cele două tendinţe funcţionează nefericit. Excitaţia fizică merge în sensul autoerotismului. Nevoia psihică se converteşte, ca înainte de pubertate, în visări idealiste, în amor la distanţă, în pasiuni imaginare. Un abis se cască între personalitatea etică şi instinctul sexual, un soi de intrus, un invadator exigent. O confruntare morală se declanşează între cele două instincte care nu se pot nicicum împăca”. Cu alte cuvinte, Ludovic este îndrăgostit de dragoste precum un adolescent care-şi trăieşte primele entuziasme.

Trebuie, în cele din urmă, subliniat că, pentru întâia oară, Ludovic are libertate de mişcare. Are şi „mijloacele”

de a-şi trăi fantasmele. Există, este prinţul moştenitor, are propria sa casă. Nimic nu i se pare imposibil. Şi nu este anormal ca, după o educaţie paradoxală care a oscilat între adulaţie şi tiranie, fără prieteni de aceeaşi vârstă, Ludovic, descoperind un prieten de acelaşi rang, să confunde prietenia şi iubirea. Nu ştie nimic nici despre una şi nici despre cealaltă. Prinţul căruia mâine-poimâine i se va cere să domnească peste milioane de supuşi ignoră până şi valoarea banilor: crede că poate cumpăra un magazin întreg cu doar câteva monezi de aur! E departe, acum, de contabilitatea precisă pe care o ţinea la doisprezece ani, când nota până şi preţul unui cadou oferit fratelui său Otto.

În vreme ce tânărul nostru, refugiat prin vreun castel ori pavilion de vânătoare, îi scrie febril răvaşe de amor dragului său Paul, cu senzaţia pe cât de sinceră pe atât de exagerată că trăieşte o aventură romantică, orizontul politic se întunecă. O bună ocazie pentru Maximilian de a-l însărcina pe Ludovic cu o parte din treburile sale şi de a-l pune la curent cu afacerile de stat.

Dar, încă o dată, ocazia este ratată. Din neglijenţă şi din slăbiciune. Dar şi din pricina bolii; regele Bavariei, în acea toamnă a anului 1863, nu se bucură de o stare de sănătate excelentă. Grijile politice îl macină. E neliniştit şi, pentru a lupta împotriva crizei ce va zgudui Bavaria, nu poate conta decât pe puterea bunăvoinţei şi cinstei sale.

*

Criza vine de departe.

În 15 noiembrie 1863, regele Frederic al VII-lea al Danemarcei moare subit. Suveranitatea monarhului danez se exercită totodată, cu titlul de domeniu personal, asupra teritoriilor mlăştinoase şi stepelor aride aflate între Marea Nordului şi Marea Baltică: ducatele Schleswig şi Holstein.

Titlul de duce este purtat de regele Danemarcei fiindcă, de-a lungul anilor, micile localităţi de la nord de Elba şi marele port din Kiel s-au aliat cu Danemarca din proprie voinţă. Ducatele sunt, practic, autonome.

Schleswig, mai aproape de Danemarca, are populaţia pe jumătate daneză şi pe jumătate germană, în vreme ce Holstein, aflat mai la sud, are populaţie în majoritate germană şi este membru al Confederaţiei germane.

Tradiţional, aceste ducate se bucură de privilegii; nu sunt supuse legilor daneze, ci respectă un principiu al solidarităţii. În teorie, o măsură aplicată într-unul este automat valabilă şi pentru celălalt. În fapt, solidaritatea ducatelor este atacată de toată lumea: regele Danemarcei ar vrea să anexeze ducatul Schleswig, riscând să renunţe la Holstein; populaţiile germane doresc separarea. Prusia, adică Bismarck, merge şi mai departe încă: vrea să pună mâna pe amândouă ducatele.

Din 1848 situaţia ducatelor devine incertă. Problema naţionalităţilor e în tandem cu interesul strategic asupra acestei căi naturale ce leagă Scandinavia de statele germane. După o confruntare între trupele daneze şi cele prusace, apoi între trupele daneze şi cele ale Saxoniei şi Bavariei, este semnat un acord la Londra, în 1852. Trebuie amintit că acest „război de gherilă” din nordul Europei afecta grav comerţul maritim. Protocolul de la Londra dispune ca Danemarca să rămână suverană a ducatelor, însă promite să respecte particularităţile germane ale populaţiei.

Incendiul fusese stins, însă focul mocnea încă; zece ani mai târziu, problema încă nu fusese de fapt rezolvată.

Frederic al VII-lea al Danemarcei pune să se pregătească un proiect de „Constituţie a Statului Unitar”, prin care se îngloba Schleswig în regatul danez. Nicio reacţie. Bismarck – ţinut la curent de ambasadorul său – nu se manifestă. Şi, în 9 noiembrie 1863, Parlamentul danez votează proiectul.

În 13, spre surpriza danezilor, Bismarck declară că textul este ilegal şi contrar Protocolului de la Londra, semnat de altfel doar de Prusia şi Austria; Confederaţia îl respinsese.

Două zile mai târziu, în 15 noiembrie, regele Frederic

moare, lăsând chestiunea ducatelor într-o stare diplomatică critică. Însă la moartea sa se adaugă o problemă de succesiune care va pune paie pe foc. Nu are copii. Şi, în virtutea unui drept ereditar transmis prin femei, una dintre verişoarele sale îi va fi moştenitoare. Aceasta fiind căsătorită cu ducele Christian de Glücksburg, acesta îi va urma lui Frederic la tron. Însă regula nu se aplică decât asupra Danemarcei şi a ducatului de Schleswig. În Holstein, dreptul la domnie îl are un văr mai îndepărtat, din familia Augustenburg.

Doi regi pentru două ducate… e prea de tot.

Protocolul de la Londra prevăzuse această imposibilitate succesorală. Se convenise ca ramura Augustenburg să renunţe la drepturile sale contra unei compensaţii financiare. Însă, cum descendentul astfel înlăturat decedase între timp, fiul acestuia va refuza tranzacţia. Astfel, în 16 noiembrie, pe de o parte, Christian de Glücksburg va fi proclamat rege al Danemarcei, duce de Schleswig şi de Holstein, cu numele de Christian al IX-lea. Pe de altă parte, în aceeaşi zi, Friedrich von Augustenburg, invocând solidaritatea dintre cele două ducate recunoscută printr-un decret din secolul al XV-lea, se declară, sub numele de Frederic al VIII-lea, duce de Holstein şi de Schleswig!

Protocolul de la Londra eşuează: e un duce în plus. Năuceala este totală. Lordul Palmerston, ministrul de externe al Angliei, ajunge la concluzia că doar trei persoane ar putea descâlci iţele acestei afaceri: prinţul Albert, consortul reginei Victoria, însă acesta a decedat; un profesor german, care însă e nebun, şi el însuşi, Palmerston – doar că are altele pe cap![21]

Pentru Danemarca e un impas; pentru Prusia e o oportunitate. Bismarck vrea să profite de încălcarea Protocolului de la Londra. Pretextul este ideal. Fiindcă Danemarca nu-şi respectă angajamentele, va trebui

21 Werner Richter, Bismarck, [traducere în limba franceză], Paris, Pion, 1965.

constrânsă. Cine o poate face? Statele semnatare, adică Prusia şi Austria, pe care Bismarck le face părtaşe în această aventură.

În 28 noiembrie, cele două state solicită renunţarea la noua constituţie daneză recent votată şi, în caz de refuz, aduc vorba despre ocuparea Holsteinului…

Toate statele Confederaţiei germane sunt uluite şi indignate. Europa, divizată, priveşte de departe această afacere care maschează cu iscusinţă ambiţiile prusace.

Maximilian, regele Bavariei, este prins între bavarezii care-l presează să intervină pentru eliberarea ducatelor şi firea sa paşnică, molatică. Ezită din pricina atitudinii ipocrite a statelor Germaniei de sud. La Dieta din Frankfurt nu îndrăzneşte să se opună Austriei. Însă e deja bolnav, suferind de reumatism articular. La sfatul medicului, se sustrage asprimii iernii bavareze şi se refugiază în climatul blând al zonelor rurale italiene.

Afacerea ducatelor s-a umflat ca un buboi şi Maximilian, aflat în încurcătură, nu e prea dornic să ceară sfatul fiului său. Şi, în orice caz, ce sfat ar putea să-i dea acesta?

Ludovic afişează un dezinteres total pentru chestiunea care agită statele germane şi Bavaria. În particular însă, atitudinea i se mai nuanţează. Îi scrie verişoarei Anna de Hessen: „Povestea asta fără sfârşit cu Schleswig şi Holstein îmi frânge inima… Aveţi grijă, nu arătaţi nimănui scrisoarea!”

Două lucruri ar fi de remarcat: afacerea îl preocupă, însă nu vrea ca acest lucru să se ştie. Disimularea asta – considerată abilitate politică – nu este din păcate folosită în negocieri, ca şi cum pământurile de la nord de Elba ar fi pe un tărâm depărtat. Doar Maximilian se va strădui din răsputeri să joace cartea unei a treia forţe, poziţionându-se între pretenţiile daneze şi ambiţiile prusace.

În noaptea de Anul Nou, Bismarck, apărător oficial al Protocolului de la Londra, îi împărtăşeşte unui prieten bun – la un pahar de punci – că „teritoriile nu vor fi niciodată

separate, ci vor deveni curând prusace”.

Acesta este prologul la războiul ducatelor. Se pune capăt păcii printr-un ultimatum adresat Danemarcei, cu solicitarea de a-şi abroga Constituţia într-un interval de patruzeci şi opt de ore. Bismarck, apoi, trece la fapte: apărătorul ducatelor e gata să le invadeze! La 1 februarie 1864, trei divizii austro-prusace – 60.000 de oameni – înaintează spre nord şi traversează râul Eider. Li se opun 25.000 de danezi care se bat vitejeşte şi rezistă cinci săptămâni. Însă ce pot face nişte străvechi bombarde medievale contra puternicelor tunuri Krupp? înfrângerea este totală. Christian al IX-lea cere un armistiţiu. Danemarca îşi va pierde o treime din teritoriu şi două cincimi din populaţie, pe care şi le vor însuşi Prusia şi Austria, extinzându-şi teritoriile proprii. Este sfârşitul războiului ducatelor, declanşat de moartea regelui Danemarcei, însă din punct de vedere diplomatic chestiunea nu se sfârşeşte aici.

„O ocazie nesperată pentru Prusia”, spusese principele Karl Anton de Hohenzollern în ziua morţii regelui Danemarcei. O lovitură dură, ce şubrezeşte şi mai mult sănătatea regelui Bavariei.

*

Maximilian, chemat de datorie şi conştiinţă, s-a întors între timp din Italia. Realizează, neputincios şi slăbit, deşertăciunea speranţelor sale că ducatele ar fi putut fi eliberate şi intuieşte, mai ales, ce rol de intermediar – ostatic, miză ori momeală – ar putea fi Bavaria constrânsă să joace între cele două mari puteri, Prusia şi Austria.

Cu ceva vreme înainte de înfrângerea de la Duppel, unde cea mai importantă fortăreaţă daneză cădea în mâinile austro-prusacilor, Maximilian se simte deja sleit de puteri. Iarna, în München, îi merge mai prost decât pe parcursul verii petrecute în Italia.

La sfârşitul lunii februarie, la Residenz se ţine un mare bal. E vorba de un bal mascat. „Şi aici, notează Georges Bordonove, intrăm în domeniul fantasticului, al

legendei ajunsă realitate”. Invitaţii la bal remarcă acolo o femeie foarte frumoasă, însă a cărei prezenţă dă răcori celor de faţă. Se spune că ar fi contesa de Orlamonde… adică Moartea. Fiindcă, la fel cum temuta Doamna Albă a Habsburgilor nu se înfăţişează decât pentru a anunţa moartea în viitorul apropiat al unui membru al familiei, şi membrii dinastiei Wittelsbach o au pe contesa Orlamonde, a cărei apariţie precedă întotdeauna un deznodământ tragic.

Să fie vorba de o halucinaţie colectivă, de o bârfă răspândită atent, cu bună ştiinţă? Ori suntem în prezenţa unui autentic semn prevestitor, un presentiment al dramei ce va să vină? Martorii vremii sunt foarte siguri pe ei: contesa Orlamonde a apărut la bal, semănând groaza printre cei prezenţi. Fiind vorba despre Ludovic de Bavaria şi de universul său familial, nimic nu este în principiu imposibil sau prea fantezist. Să ne limităm însă la constatarea faptelor: în acea seară, la balul de la Residenz, Maximilian al II-lea, regele Bavariei, avea să fie văzut pentru ultima oară în public…

Odată cu venirea lunii martie – în vreme ce trupele prusace şi austriece asaltează fortificaţiile daneze – Maximilian cade la pat. Vestea bolii sale face vâlvă. De ce suferă? Münchenezii află asta dintr-un buletin despre sănătatea regelui: „Motivul pentru care Majestatea sa nu a apărut în public în ultimele zile este o febră, ce se manifestă cu precădere seara. Dimineaţa febra mai scade întrucâtva, dar nu dispare de tot. Simptomele locale sunt nas înfundat şi inflamaţie a gâtului şi a traheii”. Este clar, e vorba de o congestie pulmonară, însă nu e totuşi o afecţiune care să stârnească o îngrijorare extremă. Ludovic al II-lea nu-şi face prea multe griji şi nu-şi întrerupe şirul de ieşiri la Operă. În 7 mai e prezent la un nou spectacol cu *Lohengrin* – după ce insistase înainte şi pentru o reprezentaţie în 21 februarie.

Însă starea regelui se agravează. Regina Maria îşi consemnează mâhnirea în a sa *Hauschronik*:

„Miercuri, în data de 9: cam pe la două şi jumătate se sfârşeşte ultima şedinţă de lucru cu Pfistermeister, este pusă ultima semnătură. Cu începere de la ora trei starea i se agravează. La ora patru are patru medici la căpătâi. După odihna de după-amiază, mă întorc în odaia lui, la patru şi jumătate. Îmi cere să-i mulţumesc împăratului Austriei. «Şi-acum am terminat-o cu politica», zice. Se simte ceva mai bine după ora opt. Este afişat un buletin de sănătate. La teatru, reprezentaţia este oprită. Luăm ceaiul în familie. La douăsprezece şi jumătate noaptea observ pentru prima oară masca morţii pe chipul său şi pierd orice speranţă. La ora patru dimineaţa e împărtăşit şi primeşte sfântul maslu. Reindl şi cu mine rămânem singuri la căpătâiul lui. Îi este iarăşi un pic mai bine. Mă odihnesc şi eu vreme de o oră jumătate. Dimineaţa, la opt şi jumătate, îi vede pe copii. De la ora zece încolo, starea i se agravează neîntrerupt. Gietl [medic al curţii] îmi năruie orice nădejde. Apoi rămân o bucată de vreme singură cu Maximilian, singură în ultimul său ceas! Clopotele de la catedrală bat: camera e scăldată în soare. La ora unsprezece patruzeci şi cinci, Maximilian se stinge în linişte, fără să se chinuie prea mult. Iată-l răposat, frumos şi parcă un pic uluit. Arhiepiscolul îşi spune rugăciunile şi binecuvântează trupul. E de faţă întreaga familie, la fel şi Albrecht. Ludovic e rege. Am impresia că am murit şi eu, că mă aflu pe lumea cealaltă. Chiar dacă moartea ne-a despărţit, inimile noastre rămân unite”.

Aceste ultime rânduri sunt admirabile. În vorbele de adio ale blândei regine Maria adresate bunului rege Maximilian e frumuseţe, puritate, sobrietate. Dar şi luciditate: Maximilian s-a eliberat în cele din urmă de povara puterii, o povară pe care nu era făcut să o poarte. La doar cincizeci şi nouă de ani, Maximilian se stinge repede, fără zbucium şi suferinţă. Cu câteva ore înainte de sfârşit îşi văzuse fiul, pe Ludovic al II-lea, şi-i transmisese ultimele poveţe, la fel ca şi testamentul său politic, prin care îi cerea, fără îndoială, vigilenţă în privinţa Prusiei, în

scopul păstrării intacte a Bavariei. Maximilian, la fel de puţin în largul său în rolul de tată ca şi în cel de rege, dovedeşte pe patul de moarte o justă clarviziune politică.

Moartea regelui este anunţată münchenezilor. Doliul, care drapează în scurtă vreme cupolele înalte ale catedralei Frauenkirche, dă îndată de ştire. De aici, din catedrala müncheneză, unde se odihnesc deja mai mulţi suverani din casa Wittelsbach, se răspândeşte vestea că Maximilian, al treilea rege al Bavariei, a răposat.

Două zile mai târziu, în 12 martie, sala tronului de la Residenz e plină. Curtea şi membrii familiei Wittelsbach îl înconjoară pe Ludovic; noul rege trebuie încoronat. O ceremonie simplă, e drept: noul suveran jură să respecte Constituţia. Şi astfel prinţul Ludovic al Bavariei devine regele Ludovic al II-lea al Bavariei. Această schimbare e resimţită până în străfunduri de proaspătul rege; îi scrie, în aceeaşi seară, fostei sale guvermante, baroana von Leonrod:

„Îmi ofer inima întreagă tronului, o inimă care bate pentru poporul meu şi nu vrea să ştie decât de binele acestuia. Bavarezii pot fi liniştiţi. Voi face tot ce-mi stă în puteri pentru a le oferi întru totul satisfacţie. Binele poporului meu, traiul său în pace sunt condiţiile înseşi ale mulţumirii mele”.

Se poate concepe o declaraţie de intenţie mai frumoasă, se poate găsi o dovadă mai bună a bunăvoinţei sale? Putem afla mai multă generozitate decât cea de a renunţa la propria fericire pentru cea a supuşilor săi?

Este însă o mărturisire, nu un discurs oficial. Ludovic nu a ieşit cu totul, încă, din coconul protector al adolescenţei. Are optsprezece ani şi jumătate. Pentru a fi un prinţ romantic şi seducător e suficient. Pentru a fi rege, e însă prea puţin. Regina Maria are presentimentul că Ludovic, prea tânăr, nu e pregătit.

Notează cu sobrietate în jurnalul său: „Max a murit prea devreme...”

II

Regele fără regină

Eimpunător. E frumos. E tânăr.

Astfel apare în ochii mulţimii müncheneze noul rege al Bavariei care, până de curând, fusese cel mai misterios dintre feţi-frumoşi. Pentru imensa majoritate a poporului bavarez, Ludovic este o descoperire, o plăcută surpriză. Şi mai mult chiar: un semn care prevesteşte fericirea.

Suntem în 14 martie 1864. Regele, curtea, arhiepiscopul de München, ambasadorii, prinţii germani şi mulţimea urmează cortegiul funerar al lui Maximilian, care porneşte pe Residenzstrasse. De la reşedinţa regală până la Theatinerkirche, unde va fi înmormântat Maximilian, calea nu este lungă. Este însă îndeajuns pentru ca Ludovic să poată fi admirat de supuşii săi.

Statura înaltă – un metru nouăzeci şi doi – e bine pusă în evidenţă de o uniformă peste care este trecută panglica ordinului Sfântul Hubert. Silueta sa subţiratică, alungită, contrastează cu capul ce pare prea mic. Trăsăturile îi sunt fine, ovalul feţei e regulat, tenul superb. Paloarea – să fie de la emoţie? – scoate în evidenţă ochii imenşi, cu privirea îndreptată parcă spre nicăieri şi părul des, negru ca de cărbune.

Un adevărat zeu! Subjugaţi, entuziaşti, bavarezii simt, din acel moment chiar, o dragoste neţărmurită pentru noul lor rege, ce pare atât de plin de calităţi. La începutul acelei primăveri a anului 1864, în aerul proaspăt, se instalează un entuziasm general ce face din procesiunea funerară începutul uneia dintre cele mai frumoase primăveri ale istoriei locului.

„Este cel mai frumos tânăr pe care l-am văzut vreodată”, scrie romanciera austriacă Klara Tschudi. La care adaugă: „Şi de-ar fi fost un cerşetor l-aş fi remarcat. Nimeni, tânăr sau bătrân, bogat ori sărac, nu putea rămâne insensibil la farmecul ce emana din el”. Şi precizează: „Părul său des, uşor ondulat şi mustăcioara dădeau chipului său o asemănare cu operele de artă ale Antichităţii, unde se formează primele noastre idei asupra

frumuseţii masculine, aşa cum o concepeau grecii”.

Martora – femeie – nu vede nimic rău în frumuseţea ieşită din comun a lui. În schimb, un alt contemporan, englez şi bărbat, deplânge abundenţa podoabei capilare a regelui, care îl privează pe acesta de aerul marţial pe care ar fi trebuit să-l aibă, recunoscând totuşi că Ludovic se ţine în şa cu o perfectă uşurinţă şi că are, pentru un tânăr de vârsta lui, o atitudine extrem de demnă.

Cu cât se află mai aproape, cu atât martorii contemporani se arată mai entuziaşti. Cei care discută cu el îl ridică în slăvi. Vocea îi este, afirmă ei, cât se poate de plăcută, se exprimă într-o germană curată şi conversaţia îi este de calitate. Ce mai încoace-încolo, un adevărat prinţ.

Însă mărturia cea mai semnificativă e şi poate cea mai demnă de luat în seamă, pentru că nu o putem bănui de părtinire, este cea a prinţului de Hohenlohe, care va fi câtva timp ministru al lui Ludovic al II-lea. Acest descendent al unei familii ilustre nutreşte simpatii prusace şi aprecierea sa ne aminteşte de cea a lui Bismarck. Într-o scrisoare adresată reginei Victoria, o informează: „În privinţa Bavariei, mi-e imposibil că ascund că avem cel mai plăcut monarh pe care mi-a fost dat să-l văd vreodată. Are o fire nobilă şi poetică, o personalitate cu o extraordinară putere de seducţie, fiindcă se poate simţi că politica sa este reflectarea unui suflet bun. Inteligenţa şi caracterul îi sunt pe măsură. Aş dori ca încercările de care va avea parte cât va domni să nu fie mai presus de puterile sale”.

Această evaluare este cu atât mai demnă de remarcat cu cât este emisă în 15 aprilie 1865, adică la un an de la urcarea lui Ludovic pe tron. Verdictul nu mai are de-a face cu febrilitatea încoronării şi e scutit de entuziasmul contagios, de călduroasa orbire a bavarezilor, satisfăcuţi că au drept rege unul dintre cei mai atrăgători prinţi ai Europei. Să notăm că prinţul de Hohenlohe, partizan al Prusiei şi, prin urmare, artizan al sfârşitului independenţei Bavariei, nu contestă bunele intenţii ale lui Ludovic – pe care diverşi istorici au negat-o pur şi simplu. Calităţile

unui om sunt mai bine măsurate, adesea, de adversarii săi decât de amici. Să mai remarcăm şi că – Hohenlohe o recunoaşte – bunăvoinţa nu e de ajuns pentru a fi rege. Voinţa e mai eficace.

Cortegiul funebru se opreşte înaintea bisericii teatinilor[22], înălţată la sfârşitul secolului al XVII-lea, sinteză reuşită a stilurilor renascentist şi baroc. Nu peste mult timp, în naosul edificiului, în partea dreaptă, trupul lui Maximilian al II-lea e depus spre odihnă, nu departe de cavoul unde se află înhumat bunicul său, Maximilian Joseph, primul rege al Bavariei.

De-acum, ca să domnească, să decidă şi să aleagă, Ludovic e singur.

În 30 martie vorbeşte, pentru prima oară în calitate de suveran, despre strategia politică pe care doreşte să o pună în aplicare. Discursul său la Consiliul de Stat, unde depune jurământul, n-are nimic ieşit din comun.

Va urma exemplul tatălui său, „contând, pentru a-şi duce la capăt dificila misiune, pe vrerea şi călăuzirea lui Dumnezeu”. Simţim nesiguranţa tânărului „adus brusc şi fără nicio pregătire prealabilă, cum spune von Mohl, diplomat al curţii din Baden, din odaia cu jocurile copilăriei în sala tronului”[23]

Proaspătul rege îl renumeşte pe Ludwig von der Pfordten ca şef al guvernului, cu o echipă de şase miniştri şi trei şefi de stat-major. Un bărbat pe care Ludovic îl cunoaşte bine este promovat la gradul de general-maior: contele La Rosee, fostul său pedagog, ataşat personal al regelui. Însă cel mai apropiat colaborator al său – adică cel pe care îl vede mai adesea – e un înalt funcţionar care s-a aflat şi în serviciul lui Maximilian; e vorba despre baronul von Pfistermeister, şef al cabinetului regal. Mai vârstnic decât von der Pfordten, aproape chel, cu ochelari ovali pe nas, mustaţă şi barbişon alb, Pfistermeister e însufleţit de

---

22 Ordin monastic fondat la Roma în 1524.

23 Constantin de Grunwald, Louis II, le Roi romantique, Paris, Pierre Waleffe, 1967.

idei reacţionare. În afara aghiotanţilor, printre care se numără şi Paul de Thurn şi Taxis, suita regelui e formată din persoane în vârstă. Cei care-l sfătuiesc l-au cunoscut pe Maximilian, cunosc Bavaria şi pe bavarezi. Şi încearcă cu întârziere să-l înveţe pe Ludovic ce ar fi trebuit deja să ştie.

Primele săptămâni ale primăverii anului 1864 sunt cele ale unei idile. Bavarezii au încă în minte imaginea lui Ludovic – redingotă albastră, pantaloni albi, ghete negre – învăluit în hlamida de hermină de la încoronare. „E luna de miere a domniilor noi”, scrie Jacques Bainville. Eduard von Bomhard, ministrul justiţiei, care nu a făcut parte din cabinetul precedent, povesteşte o audienţă la tânărul său suveran:

„Regele adolescent, aureolat de o frumuseţe juvenilă, cu chipul şi trupul de o mare nobleţe, m-a primit cu solemnitate, cu steaua ordinului său prinsă pe piept. După ce mi-a arătat, cu multă politeţe, priveliştea grandioasă ce se zăreşte de la ferestrele castelului, mi-a vorbit despre sarcinile mele ministeriale, în privinţa cărora părea surprinzător de bine informat, probabil mulţumită şefului său de cabinet. După ce-am luat masa, regele m-a luat deoparte ca să conversăm, dornic, în mod vizibil, să se instruiască în chestiuni de natură istorică şi juridică, să afle despre lucrări noi despre istorie şi situaţia politică”.

Toate acestea nu vor să însemne că urcarea pe tron l-a schimbat pe Ludovic. Firea sa nostalgică, înclinaţia spre solitudine se zbat să revină la suprafaţă. Regele duce o luptă interioară. Ministrul justiţiei adaugă, într-adevăr: „Mi-am dat seama, repede, că în vreme ce părea să-şi păstreze graţia şi bunăvoinţa, uneori căpăta brusc o expresie gravă şi o atitudine întunecată ce contrastau cu cele de mai sus. Mi-am zis atunci: Dacă există două firi care se luptă în sufletul acestui adolescent, dea Domnul să triumfe cea bună asupra celeilalte”.

Chiar dacă preferă să-şi primească membrii guvernului în vreun castel precum Berg sau

Hohenschwangau mai degrabă decât la München, Ludovic îşi ia totuşi în serios meseria de rege. Dimineaţa, de la opt jumătate până la zece, îşi primeşte secretarii. La unsprezece e şedinţa cu miniştrii. Prânzeşte devreme, apoi acordă audienţe înainte de plimbarea zilnică. După-amiaza târziu e o nouă şedinţă de lucru cu secretarii, apoi, înainte de cină, i se citesc jurnalele şi gazetele din München.

Existenţa asta din cale-afară de cuminte va dura cât ţine luna de miere. Pentru Ludovic, treburile regatului sunt o corvoadă şi le va boteza, ironic, „fandoseli de stat”. Îşi face datoria, însă nu-şi doreşte decât să fie scutit de povară. Când perioada de doliu oficial abia a trecut, Ludovic face primul său gest regal. Un gest semnificativ şi foarte conform cu moştenirea dinastiei Wittelsbach. Un gest de protector al artelor.

*

Într-o dimineaţă de aprilie, baronul Pfistermeister este chemat de rege. Şeful de cabinet socoteşte că tânărul suveran e preocupat de situaţia militară din ducate. Fiindcă, într-adevăr, veştile din nord sunt alarmante. Prusacii, se spune, se pregătesc să năvălească în Iutlanda, în peninsula daneză şi pe insulele din largul coastei estice a Danemarcei.

Însă, în dimineaţa cu pricina, regelui nu-i stă gândul la Danemarca. Pe el îl interesează un om. Un bărbat a cărui operă îl bântuie de ani buni. Un bărbat pe care vrea să-l cunoască, să-l ajute şi să-l încurajeze, un bărbat pe care-l vrea găsit deîndată: Richard Wagner.

Ludovic a parcurs lista, redactată de poliţie, cu străinii aflaţi în trecere prin München. Degeaba, Wagner nu apare. Şi totuşi în 25 martie, în

Vinerea Mare, la München, un bărbat disperat, ajuns la capătul puterilor, şi-a compus propriul epitaf: „Aici odihneşte Wagner, care n-a ajuns nimic pe lume, nici măcar cavaler al vreunui ordin de doi bani”. În aceeaşi zi, Wagner vede într-o vitrină portretul noului rege al Bavariei, al cărui tată răposase cu două săptămâni în

urmă. Muzicianul se declară impresionat de „graţia nespusă a trăsăturilor subtile, pline de suflet”.

Nu se ştie ce-i cu Wagner? Trebuie să se descopere iute pe unde se află şi să i se ceară să se înfăţişeze repede la palat. Regele îşi însărcinează şeful de cabinet cu această misiune care nu are nimic politic ori diplomatic în ea. Însă pentru baronul Pfistermeister, care numai la asta nu se aştepta, Wagner e un nume ca oricare altul. „De care Wagner e vorba, Majestate?”

Pentru rege, de multă vreme, nu poate fi vorba decât de un singur Wagner. Pentru demnitar, numele nu e defel grăitor. Află că este vorba despre compozitorul lui *Lohengrin* şi *Tannhäuser* şi că trebuie să-l găsească şi să-l aducă dinaintea regelui. Iute. Fără zarvă. E o poruncă, prima poruncă a noului rege. Şi, câteva zile mai târziu, în 14 aprilie, se poate citi precum urmează în *Augsburger Abendblatt*, gazeta de seară a oraşului Augsburg: „Consilierul aulic (regal) ce exercită funcţia de şef de cabinet a întreprins astăzi o călătorie la Viena”. Cotidianul lasă să se înţeleagă că ar fi vorba de o importantă misiune politică ori de o cerere în căsătorie. Ambele ipoteze sunt plauzibile. Austria este, din toate punctele de vedere, apropiată de Bavaria. Manevrele diplomatice ar putea servi drept contrapunct la războiul ducatelor, în care Austria a fost antrenată de Prusia. Cât despre cererea în căsătorie, este preocuparea tuturor peţitoarelor care au pus ochii pe acest rege tânăr, dornic să placă.

Nimeni nu-şi închipuie că misiunea secretă a baronului este de a da de urma unui om pe care mai multe poliţii îl socotesc un revoluţionar primejdios.

În aprilie 1864, asta ar putea fi, într-adevăr, una dintre identităţile lui Wagner. Compozitorul e pe marginea prăpastiei. împovărat de datorii, hăituit dintr-o parte într-alta a Alpilor de creditori din ce în ce mai puţin răbdători, obligat să se mute tot mai în pripă şi tot mai des, cu inima sfâşiată de iubiri tumultuoase, cu orgoliul rănit de eşecuri, hălăduieşte prin Europa. Singur, abandonat de aproape

toţi prietenii, se ascunde fiindcă trecutul său politic a făcut ca şederea să-i fie interzisă în mai multe ţări.

Iar viaţa sa extraordinar de agitată este un fabulos roman, al cărui rezumat trebuie cunoscut dacă dorim să înţelegem mai bine viaţa lui Ludovic al II-lea. Richard Wagner, proscrisul, aventurierul care se socoate pe sine însuşi un om sfârşit, s-a născut în bubuitul tunurilor lui Napoleon, care trebuia să facă faţă consecinţelor campaniei sale catastrofele din Rusia. Popoarele Europei se uniseră pentru a pune capăt hegemoniei franceze. Era o Europă a coaliţiilor. Mai mult ca niciodată, fiecare bătălie conta.

Cu o zi după lupta de la Bautzen, sâmbătă 22 mai 1813, la Leipzig, în familia lui Friedrich Wagner, secretar la birourile poliţiei, se naşte un al nouălea copil. Micul Richard este contemporan cu Verdi şi mai tânăr decât Chopin, Schumann şi Liszt. La puţină vreme după colosala bătălie de la Leipzig, numită Bătălia Naţiunilor – cu mai bine de 100.000 de morţi şi răniţi – pericolul napoleonian face loc, în oraş, tifosului. Populaţia, deja greu încercată, e decimată. Wagner-tatăl sucombă, şi soţia sa Johanna se recăsătoreşte, în 1814, cu Ludwig Geyer, prieten bun al familiei, actor de renume. Schubert îşi scrie sonatele, Weber compune a sa *Freischütz* şi micul Richard creşte. Tânărul Wagner, care studiază muzica la celebra Thomasschule din Leipzig, îl descoperă deja pe Mozart, însă Beethoven – a cărui *Simfonie a LX-a* abia a apărut – decide vocaţia băiatului.

La nouăsprezece ani, Wagner este, ce-i drept, cam mărunţel, însă are fruntea înaltă, gura senzuală, ochii albaştri pătrunzători. Şi femeile vor începe să ocupe un loc important în viaţa sa. Se îndrăgosteşte de două surori, fiicele contelui Patcha, care-l invită pe acest băieţandru sărac şi anonim în castelul său din Pravonice, în Boemia. În principiu, Wagner s-a înamorat de Jenny, însă şi Augusta îl atrage mult. Respins, se răzbună pe această dublă idilă cehă scriindu-şi prima operă, *Nunta* (1832 j, neterminată şi

pe care o va distruge mai târziu.

Iată-l apoi director muzical al teatrului din Magdeburg în 1835.

Remarcă, de la pupitrul său, o actriţă drăguţă, proaspătă şi cu patru ani mai mare ca el, Minna Planer. E frumoasă? Are talent? Nu e sigur. A remarcat că tânărul dirijor e genial? Ea îl găseşte interesant, energic, masculin.

Devin amanţi, se ceartă, se împacă şi se căsătoresc la Königsberg în 24 noiembrie 1836. Carierele lor, reunite de viaţa conjugală, se mişcă în ritmul vieţii de provincie.

Şi o învolburare, totuşi, din această perioadă: Wagner, inspirându-se din Shakespeare, compune *Dragoste interzisă*, o lucrare în două acte ce are ca personaj o îndrăzneaţă novice de la mănăstire. Compozitorul speră că opera asta îi va aduce banii care-i lipsesc atât. Însă se dovedeşte un eşec. Ba şi mai rău: un scandal. La a doua reprezentaţie, un episod pugilistic între artişti degenerează într-o bătaie în lege pe scenă. Cortina rămâne coborâtă: trupa nu mai poate evolua! Prima operă a lui Wagner reprezentată oficial provoacă zarvă. Suntem în 29 martie 1836. Wagner are deja susţinători şi adversari.

Căsnicia e lăsată de izbelişte când Richard obţine – după insistenţe îndelungi – postul de şef de orchestră la Riga. Nu e ceva tocmai sublim, însă domnul *Musikdirektor* se înhamă la o nouă operă în cinci acte, *Rienzi*, scrie articole despre Bellini şi organizează stagiunea lirică din Letonia. Inepuizabil, neobosit, perfecţionist, îi munceşte fără milă pe ceilalţi. „Wagner îmi chinuia angajaţii cu repetiţii interminabile”, povesteşte Holtei, director al Operei. Zilele petrecute fără să mănânce, nopţile consumate cu corectarea orchestrărilor îi aduc o febră tifoidă. Acolo unde alţii ar fi fost doborâţi, el rezistă, uluieşte, trăieşte. O forţă a naturii, un gigant. Wagner este deja Wagner.

Însă deocamdată puţină lume o ştie…

Catastrofă! Ca urmare a unor intrigi mărunte, Wagner se trezeşte în stradă. Opera din Riga nu mai are nevoie de el. Ce-i de făcut? E un singur răspuns la aceste ameninţări ale sărăciei, un singur mijloc ca să nu se mai poticnească în mediocritatea provincială, în minţile mărunte şi în acreala invidiei: trebuie să se ducă la Paris! De ce la Paris? Fiindcă, de vreo zece ani buni, Parisul e primul oraş al Europei într-ale muzicii. Înainte de a-şi încerca norocul, Wagner îi trimite o scrisoare lui Scribe, un libretist celebru pentru abundenţa producţiei.

Însă încântarea muzicianului se risipeşte iute. Parisul nu-l aşteaptă pe Wagner. îl întâlneşte pe Scribe, care-i califică muzica drept încântătoare, circulă pe culoarele clădirii Operei, prin lojele interpreţilor şi prin birourile editorilor de lucrări muzicale. Unul dintre ei, Maurice Schlessinger, animator al *Gazetei muzicale*, editor al lui Chopin şi al lui Liszt, îl angajează pe Wagner mai întâi ca aranjor pentru partituri, pe câţiva bănuţi, apoi ca jurnalist. Primul său articol – scris fireşte în germană şi tradus apoi de Wagner pe speze proprii – este intitulat *Despre muzica germană*. Articolul e remarcat, citit, se solicită altele. împins pe această cale neaşteptată, Wagner, în schimbul câtorva zeci de franci de care trebuie să tragă cât mai mult cu putinţă, începe ceea ce am numi azi o „serie”. Îşi poate în sfârşit exprima tezele, ideile şi doctrina. Şi nu e defel în pană de idei; merge până la a inventa „o vizită la Beethoven” – pe care nu l-a văzut niciodată! – unde autorul lui *Fidelio* susţine idei ce seamănă mult cu acelea ale lui Wagner însuşi: „Vocea umană este un instrument mai nobil şi mai frumos decât orice altceva”, va scrie.

În vreme ce Minna face adevărate minuni pentru a ţine casa, Richard are o satisfacţie – singura, însă e imensă: uvertura *Columb* compusă în 1835 intră în programul de repetiţii al orchestrei Conservatorului.

Gazeta muzicală, din ianuarie 1840, anunţă ca „o uvertură a unui tânăr compozitor german de un deosebit talent, domnul Wagner, a intrat în repeţii cu orchestra

Conservatorului şi a obţinut aprecieri unanime. Sperăm să auzim curând interpretată această lucrare, pentru a o putea evalua corespunzător."[24] Este întâia oară când Wagner îşi va citi numele într-un jurnal franţuzesc.

Inspirat de o legendă povestită de Heine – exilat atunci voluntar la Paris – Wagner se apucă de libretul *Olandezul zburător*. Realizează o schiţă pentru directorul Operei care, mulţumit, decide să încredinţeze partitura altcuiva… oferindu-i lui Wagner, ca preţ de cesiune a drepturilor de autor, cinci sute de franci.

Împărţit între insulta de a-şi vedea proiectul realizat de altcineva – ba, şi mai rău chiar, de un francez – şi consolarea de a avea ceva bani, Wagner acceptă. Însă făgăduindu-şi sieşi să le-o ia înainte francezilor şi să realizeze el primul, în ciuda înţelegerii făcute, premiera *Olandezului zburător* în Germania.[25]

Familia Wagner se pune întrucâtva pe picioare. E închiriat din nou un pian. Şi Wagner se înhamă la o cursă contra cronometru: zece zile pentru text, şapte săptămâni pentru muzică. E oare cu putinţă ca şansa, în sfârşit, să-i surâdă? Află dintr-o scrisoare că *Rienzi* va fi pus în scenă la Teatrul Regal din Dresda, în stagiunea următoare (1842). Germania vine în ajutorul lui Wagner.

Însă trebuie să mai aştepte un an. Iar banii, în acea toamnă a anului 1841, se găsesc greu. Sărăcia, pusă momentan cu botul pe labe, îşi arată din nou colţii. Minna şi Richard se mută în rue Jacob la numărul 14 şi Wagner se cufundă iarăşi în corvezi muzicale obscure. Va ajunge chiar să se propună corist la Operă, pentru trei franci pe seară. Însă e clar, Opera de la Paris nu-l vrea pe Wagner nici măcar pe uşa din spate.

Soseşte până la urmă şi 7 aprilie 1842, „ziua mântuirii". Familia Wagner părăseşte Parisul şi ia calea

---

24 Guy de Pourtalès, Wagner, histoire dun artiste, Paris, Gallimard, 1932.

25 Doctorul Bergfeld, fost curator al muzeului Wagner din Bayreuth, ne atrage atenţia: „Wagner îşi vânduse libretul, nu şi partitura!“

Germaniei. *Rienzi* se apropie, iar *Olandezul zburător* este în programul Operei din Berlin. Vremea „castelelor pariziene”, spulberate toate precum visele în zori, a trecut. Wagner nu se îndoieşte de asta. Parisul-purgatoriu, Parisul-coşmar al câştigării pâinii de zi cu zi s-a dus. Wagner, care sosise aici plin de speranţă, pleacă cu promisiunea că Germania, în sfârşit, îl va accepta. Era dovada ca o naţiune nu-şi abandonează nicicând cu totul copiii.

În 20 octombrie 1842, cele cinci acte din *Rienzi* se dovedesc un triumf. La douăzeci şi nouă de ani, Wagner are parte de primul său succes de public. În 2 ianuarie, anul următor, are loc prima reprezentaţie a *Olandezului zburător*. Opera nedumereşte un pic, însă cu toate acestea e acoperită de elogii şi de încurajări ce capătă forma unor propuneri de angajare. Cea mai confortabilă: un decret al Majestăţii Sale regele Frederic al Saxoniei care-l numea prim-dirijor al Teatrului Regal din Dresda.

Wagner continuă să scrie. O schiţă intitulată *Venusberg*, viitoarea operă *Tannhäuser*, prinde formă. La Berlin, în prezenţa regelui Prusiei, audienţa e împărţită într-o manieră care se va mai repeta: presa – cu câteva excepţii – îl urăşte. Criticii iau partitura la puricat. Verdict: „Nu este muzică adevărată”. Publicul – mai ales cel de prin loje – este entuziasmat. Începe să se contureze cultul lui Wagner.

Suntem acum în februarie 1848. La Paris, de unde par să seiste toate revoluţiile, bătrânul Ludovic Filip îşi va pierde tronul. Pentru a doua oară, Vechiul Regim – cu toate că s-a mai îmburghezit între timp – este condamnat. Iar revoluţia e ca o febră molipsitoare ce se întinde dinspre Paris către Europa. „Lumea morală, ca şi cea fizică, îşi schimba cu rapiditate chipul”, observă Guy de Pourtales.

Milano, Berlin, Viena se confruntă cu revolte de stradă. La München, insurecţia e stârnită de scandalul Lola Montez. În mai 1849, Dresda e trecută prin foc şi sabie. Şi Wagner îmbrăţişează noile idei. Pledează, înaintea unei mulţimi entuziaste, pentru o monarhie

republicană. Pamfletarul Wagner face mai multă vâlvă decât Wagner muzicianul. Iar într-o seară, îl întâlneşte pe rusul Bakunin, un gigant, anarhist, poliglot şi cel mai faimos revoluţionar al vremii, căutat de toate poliţiile. Fraternizează cu el, pregătesc incendiul. Wagner crede sincer că revoluţia politică va stârni revoluţia artistică. În 3 mai, baricadele se opun baionetelor prusace din două divizii chemate să restabilească ordinea. Însă saxonii sunt împărţiţi în privinţa intervenţiei străine. Revolta devine război civil. Wagner este în prim-plan: e martor, participant, sprijinitor.

Peste puţină vreme, situaţia rebelilor se înrăutăţeşte. Bakunin e arestat, iar Wagner trebuie să fugă ca să evite închisoarea. Fostul dirijor de la Teatrul Regal – ajuns acum un morman de ruine fumegânde – e pus pe lista neagră a revoluţionarilor şi dat în urmărire.

Mandatul de arestare îl obligă să se grăbească: este în primejdie în întreaga Germanie. Ca să poată dispărea mai iute, se separă de Minna şi de fiica sa, Natalie. Poate, în sfârşit, să recunoască: „Nimic nu se poate compara cu starea de bine care m-a cuprins când m-am simţit iarăşi liber”. Nu era însă vorba de libertate, ci de o uşurare a situaţiei sale. Wagner avea să se suie pe un vapor care, traversând lacul Konstanz, îl va duce în Elveţia, care este deja un loc de azil…

La 1 iunie 1849, Wagner, singur, ajunge iarăşi în Babilonul modern zis şi Paris, capitala Artelor. Părăsise un oraş burghez, impregnat de domnia lui Ludovic Filip. Regăseşte un oraş republican unde se pregătesc alegeri ce vor readuce Partidul Ordinii în Adunare. O epidemie de holeră îl obligă să se mute departe de Paris, la Rueil. Însă nu pentru multă vreme. Se întoarce în Zürich la mijlocul lui iulie. Impetuos, efervescent, scrie cu patos şi ardoare *Arta şi revoluţia*, un pamflet în care relatează, din punctul său de vedere, evenimentele din mai 1848… Iată-l satisfăcut, însă fără o para în pungă. Însă are un înger protector. E vorba despre Liszt care, confruntându-se cu

nenumărate dificultăţi el însuşi, găseşte încă mijloacele de a-şi ajuta prietenul. „Liszt va fi, continuu, bancherul lui Wagner", scrie Bernard Gavoty[26] Ori de câte ori poate, îi trimite câte o mică sumă „ca să se menţină pe linia de plutire" şi cum Liszt este convins că, în afara Germaniei, muzica nu este posibilă decât la Paris, îi scrie (în 14 ianuarie 1850) lui Wagner un cec de cinci sute de franci la banca Rothschild pentru a-şi acoperi cheltuielile unei noi călătorii şi şederi pe malurile Senei.

Singur, în vreme ce Minna aşteaptă plictisită la Dresda? Nicidecum. O tânără englezoaică pe care o cunoscuse drept Jennie Taylor îi scrie. Acum se numeşte doamna Laussot.

y

E soţia unui negustor de vinuri şi locuieşte la Bordeaux. Recentul său mariaj nu i-a şters din amintire impresia puternică pe care i-a făcut-o Wagner când îi ceruse un autograf.

Fiindcă a doua sa călătorie la Paris se anunţa neinteresantă, Wagner o porneşte spre Bordeaux.

Familia Laussot îl aşteaptă. Jennie a rămas la fel de proaspătă şi de tânără (abia a împlinit douăzeci şi doi de ani), la fel de plină de admiraţie. Wagner, încurajat s-ar părea de bovarismul tinerei, îi devine amant. Jennie e sursa lui de inspiraţie. Cei doi plănuiesc, nu peste multă vreme, să-şi unească destinele fugind împreună.

Aşa ca Minna primeşte aceste rânduri de la impetuosul său soţ: „Sunt pe cale să plec la Marsilia, unde voi lua un vas englez spre Malta şi, de acolo, voi porni spre Grecia şi Asia Mică. Deocamdată viaţa modernă e pentru mine o uşă închisă, căci o urăsc şi nu vreau să mai am de-a face cu ea... Adio deci, Minna, soţie greu încercată".

Minna e într-atât de încercată, încât soseşte în graba mare: nici vorbă să accepte despărţirea! La rândul său, domnul Laussot, căruia i s-a făcut lehamite de rolul de soţ

26 „De la Meyerbeer la Liszt", în Wagner, lucrare colectivă, Paris, Hachette, col. Génies et Réalités, 1971.

care închide ochii, anunţă poliţia. La sfârşitul lui aprilie, Wagner, un „străin”, este interogat în privinţa unor nereguli la paşaport. Şi, cât ai clipi, e expulzat din Bordeaux. Jennie nu se retrage la mănăstire, însă e pe aproape: soţul o ţine prizonieră într-un imobil descris în aceşti termeni sumbri de Marcel Brion: „un loc unde singurătatea şi plictiseala îi permiteau să cugete îndelung la neplăcerile pe care le adusese asupra ei adulterul” Aventura din Bordeaux se sfârşeşte în conformismul unui intermezzo conjugal, însă în opera lui Wagner nu este un simplu antract. Atribuim acestei idile duetul amoros dintre Sieglinde şi Sigmund de la finele primului act al *Walkiriei*. Pentru a crea, Wagner are nevoie de o muză. Într-o bună zi va recunoaşte asta deschis, zicând că „femeile sunt muzica vieţii” Mai ales dacă e vorba despre femeile altora.

La începutul anului 1860, Wagner, căruia i se alătură în scurt timp şi Minna, încearcă pentru a treia oară să cucerească Parisul cu trei concerte. Dirijor este Hans von Bülow, conducătorul de orchestră favorit al lui Wagner şi soţ al Cosimei, fiica lui Liszt. Sala Ventadour e, ca de obicei, împărţiră în opiniile sale: publicul primeşte cu căldură prestaţia, criticii îi sar la beregată. Cel mai îndârjit este Berlioz care, în publicaţia *Les Débats*, toacă mărunt muzica fostului său amic. Însă lucrările lui Wagner au reuşit între timp să-i aducă şi aliaţi în Paris. Şi nu dintre cei neînsemnaţi. Are aliaţi intelectuali precum Baudelaire, care îi scrie pentru a-i transmite entuziasmul său, ori precum romancierul Champfleury, care îi consacră o broşură. Câştigă şi sprijinul unor persoane cu influenţă: prinţesa de Metternich vrea să facă ceva pentru acest domn despre care a început să se spună, în şoaptă, că s-ar putea să aibă geniu. Prinţesa este soţia ambasadorului Austriei însă, mai ales, o prietenă apropiată a împărătesei Eugenia. Şi astfel ajunge Austria să ceară Franţei să ajute un prusac. Suntem chiar la începutul Imperiului liberal care urmează după opt ani de autoritarism. Prinţesa îi vorbeşte, aşadar, împărătesei despre acest Richard Wagner

atât de oropsit, iar împărăteasa îl menţionează împăratului. Nu mai este vorba despre concerte, ci de operă. Şi mai bine încă: de operă reprezentată la Operă. Clanul Wagner alege *Tannhătiser* pentru a înfrunta publicul de la Academia Imperială de Muzică. Şi împăratul Napoleon al III-lea îşi dă cuvântul.

Mai exact, acest public al Operei nu este tocmai uşor de mulţumit. I se cere lui Wagner să introducă în *Tannhäuser* un balet! Un balet? Printre abonaţii la Operă – numeroşi şi exigenţi – se găsesc diverşi domni membri ai Jockey Clubului. Aceştia au propriile loje şi propriile tabieturi. Printre tabieturi, în 1860, se numără şi acela de a întreţine câte o dansatoare („Dragul meu, vă invidiez: balerina dumitale este de-a dreptul încântătoare...”). Şi membrilor Jockey Clubului le place la nebunie să-şi vadă balerinele pe scenă. Un balet? Niciodată! Wagner e de acord cu unele mici modificări, dar să nu vadă picior de dansatoare în *Tannhäuser*!

Punerea în scenă a operei e plină de fast. Cuvântul lui Napoleon al III-lea nu a fost, s-ar părea, un simplu gest de bunăvoinţă. O sută şaizeci şi patru de repetiţii şi un nou acces de febră tifoidă nu-l sleiesc de puteri pe Wagner, îngrijit de Minna. Nu e de ici, de colo. N-a mai fost tratat vreodată cu atâta largheţe. E cu putinţă ca Franţa să-i ofere ce-i refuzase Germania? Însă un nou asalt e în desfăşurare: se vorbeşte iar, insistent, de un balet. Pe strada d’Aumale numărul 3, unde locuieşte, Wagner sfârşeşte prin a accepta să introducă scena unei bacanale în actul întâi, pentru ca domnişoarele din corpul de balet să poată înfăţişa scenic deliciile amorului în faţa amanţilor. Avem de-acum o versiune pariziană la *Tannhäuser*.

Vine, în cele din urmă, şi ziua de miercuri 13 martie 1861. De mai bine de un an Parisul aşteaptă să-l judece oficial pe Wagner.

Seara începe bine. Însă la începutul scenei 3 din actul I, râsete şi huiduieli din sală însoţesc corul pelerinilor. Furioasă, prinţesa de Metternich îşi rupe

evantaiul. Spectatorii se iau la harţă. Calmul, care a revenit în actul II, e în curând suprimat de o explozie: huiduielile se întorc în acelaşi timp cu Tannhäuser: vocea tenorului Niemann, tocmit special şi cu cheltuială (pe el îl va asculta Ludovic al II-lea în *Lohengrin*), este acoperită de hlizeli venite din loje. Sala e manipulată de manevrele răuvoitorilor. Treizeci şi unu de ani după „jiletca roşie” a lui Théophile Gautier, Parisul are parte de o nouă bătălie pentru *Hernani*, un *Hernani* de la Operă.

La a doua reprezentaţie, ţinută în următoarea zi de luni, apar şi mai mult abonaţi. Cabala vociferează şi mai tare. Tenorul, nemaisuportând, sfârşeşte prin a-şi arunca pălăria de pelerin în sală, unde aristocraţia se dezlănţuie.

Wagner se gândeşte la o stratagemă: solicită ca la următoarea reprezentaţie să se între fără abonament. Fără Jockey Club, fără maşinaţiuni, îşi zice. Însă, preveniţi – le-au spus dansatoarele? – domnii de la Jockey Club sunt cu toţii acolo. Mai zurbagii ca niciodată. Şi-au adus, în seara cu pricina, până şi fluierători de argint/

Continuarea reprezentaţiei este absolut imposibilă: amicii lui Wagner protestează, cer ca agitatorii să fie daţi afară. Însă e prea târziu. Obişnuiţii Operei nu acceptaseră ca din program să fie scos tradiţionalul balet sub pretextul că opera acestui domn Wagner era deja prea lungă. împătimiţii de balet triumfa, prin mijloace îndoielnice, asupra iubitorilor de muzică. Posibil să fi fost vorba şi de anumite sentimente xenofobe. Sumele cheltuite de Operă pentru a-l reprezenta pe Wagner fuseseră enorme: două sute cincizeci de mii de franci. Numeroşi compozitori francezi, îndepărtaţi de pe întâia scenă lirică a ţării, nu priveau una ca asta cu ochi buni. În seara de 24 martie 1861, Wagner este, aşadar, respins de Paris. Este însă vorba mai puţin de un eşec cât de un scandal. Chiar şi printre critici, ascultatul şi foarte cititul Jules Janin apără *Tannhäuser* în *Journal des Débats*.

Prezentul însă e incert. Noi dificultăţi financiare îl obligă pe Wagner să se aştearnă din nou la drum.

Kalsruhe, Veneţia, Mainz, unde o cunoaşte, printre alţii, pe o anume Mathilde Maier, fiica mai mare a unui notar din oraş. Sentimentală şi fascinată de acest cvintagenar aflat mereu în căutare de favoruri, ea este noua sa inspiratoare, aceea a *Maeştrilor cântăreţi din Nürnberg* „lucrare a cărei compoziţie Wagner o începe. Îi propune să se mute cu ea, însă tot el renunţă. Nu din pricina soţiei, care lâncezeşte geloasă la Dresda, ci dintr-un soi de mistică: deja a tras din tinereţea Mathildei energia de care are nevoie pentru a-şi continua opera. „... Vei fi deci toată a mea, îi scrie, chiar dacă nu va trebui să te posed niciodată. (...) Doar omul vulgar e fericit, fiinţele nobile nu-şi găsesc scăparea decât în tristeţe”.

Şi a şi plecat deja, după cum îl mână hazardul concertelor. La Viena, în ciuda prezenţei lui Sisi, tânăra împărăteasă a Austriei, care nu-şi precupeţeşte laudele, seara lui 26 decembrie 1862 iese prost la socoteală: douăzeci şi trei de chemări la rampă, însă niciun bănuţ profit; cheltuielile au înghiţit totul.

Se consolează în braţele unei actriţe de comedie, Frieda Mayer. La începutul lui 1863, concertele de la Sankt Petersburg şi de la Moscova îi aduc, pentru întâia oară, succes şi bani. Şapte mii de taleri, o sumă frumuşică. În Berlin locuieşte la Hans von Bülow şi începe s-o socotească pe nevasta acestuia, Cosima, foarte pe gustul său. Însă nu e vreme pentru frivolităţi, căci datoriile se adună. Wagner semnează poliţe, îşi vinde mobile şi câteva bijuterii preţioase. Îşi vâră degetele în menghina cămătăriei. Apoi nădejdea unor concerte la Kiev se spulberă, fiindcă organizatorii şovăie în faţa costurilor. Situaţia este catastrofală! Cum să dea înapoi aceste împrumuturi pe termen scurt? Ce-i de făcut? încotro s-o apuce? Nu-i mai vor operele, nu vor nici măcar să-i cânte muzica la concerte. Ce prinţ îl va ocroti pe Wagner? Muzicianul, fără un chior, îl abandonează pe Pohl, bătrânul său câine de vânătoare, şi o porneşte spre München. Oraşul e în doliu. Wagner observă într-o vitrină portretul

lui Ludovic al II-lea. Paloarea de pe chipul tânărului rege e în ton cu această sumbră Vinere Mare.

Şi astfel Wagner, lucid însă disperat, îşi compune propriul epitaf. Se gândeşte oare la sinucidere? Cu siguranţă nu. Prea multă viaţă bate în inima sa umflată de orgoliu. Însă este într-atât de umilit, încât goana sa necontenită aduce cu o moarte lentă.

În acest punct se afla, la jumătatea lui aprilie 1864, părintele dramei muzicale, creatorul *muzicii viitorului*.

Baronul von Pfistermeister iese din biroul regelui cu o misiune secretă: să-l găsească pe geniul a cărui prezenţă o solicită Majestatea Sa.

Baronul von Pfistermeister habar n-are de fraza pe care Wagner a scris-o în prefaţa la poemul Nibelungilor: „Se va găsi oare principele care să facă posibilă reprezentarea lucrării mele?" însă neîndoielnic că Ludovic, cititor exaltat al poemului, meditase la această întrebare pusă sorţii şi, odată ajuns la domnie, o socotise o chemare.

*

Consilierul regal a aflat câte ceva: cele mai noi informaţii susţin că Wagner s-ar afla momentan la Penzing, aproape de Viena. Muzicianul sosise acolo în 9 decembrie, instalându-se într-o vilă confortabilă, cu servitori în jur – guvernantă, cameristă şi valet – şi numeroase concerte în agendă. Wagner are trăsătura asta simpatică: oricând are bani, îi cheltuie. Şi, foarte rapid, ajunge să trăiască din câteva donaţii pe care le pusese deoparte şi din avansuri smulse de la domnul Schott, editorul partiturilor sale. Rămas din nou fără un ban, Wagner o şterge iarăşi, urmărit de poliţele pe care n-a izbutit să le onoreze.

Pfistermeister descoperă casa din Penzing însă nu şi pe Wagner. Nu e acolo decât servitoarea, Anna Mazrek. Defel impresionată de identitatea vizitatorului, femeia refuză să vorbească. Nu se poate afla pe unde îşi face veacul Wagner, care lăsase probabil ordine stricte ca drumurile sale să fie ţinute secrete. Pe de altă parte, ştia fugarul însuşi vreun loc anume unde să-şi găsească o

linişte de durată?

Pfistermeister investighează prin Viena. Un jurnalist de la *Wiener Botschafter* îl informează că Wagner ar fi fugit în Elveţia. Fiindcă misiunea sa se complică, baronul trimite o telegramă regelui său, pentru a-i cere instrucţiuni. „Plecaţi cât mai iute cu putinţă în căutarea lui Wagner, răspunde regele. Fără să atrageţi atenţia, dacă se poate. Ţin enorm să-mi văd realizată această dorinţă pe care o nutresc de atâta vreme.”[27]

Wagner este la Mariafeld, lângă lacul Zürich, la nişte prieteni, doctorul Wille şi soţia.

Doamna Wille face tot posibilul pentru a îndulci suferinţele lui Wagner. Frikka – aşa o alintă Wagner – amenajează o bibliotecă pe măsură pentru oaspetele său: volume despre Napoleon, Federic cel Mare, Beethoven şi proza vechilor mistici germani.

În ciuda eforturilor de a-l trata pe Wagner ca pe un prieten, acesta din urmă, lucid, nu se poate scutura de amărăciune. Caritatea deghizată îl exasperează. Într-o dimineaţă nu mai rezistă: „Frumuseţe, splendoare şi lumină, asta-mi trebuie”, se vaită muzicianul. Şi adaugă, nu tocmai cu modestie: „Lumea îmi datorează lucrurile de care am nevoie! Nu vreau să trăiesc într-o chilie de organist sărmană, cum a făcut maestrul vostru Bach! E chiar aşa de mult să pretind şi eu un pic de confort şi îndestulare? Eu, care aduc atâta bucurie lumii şi popoarelor sale!”

Wagner este deznădăjduit. Doarme prost, pândind poşta în aşteptarea vreunei veşti bune, ca de pildă primirea drepturilor de autor pentru lucrările sale. Citeşte Schopenhauer, a cărui filosofie pesimistă îl va influenţa pe Nietzsche, cel care, mai târziu, îl va analiza pe Wagner în amănunt. Schopenhauer îi şi scrisese, de altminteri, doctorului Wille: „Mulţumiţi-i prietenului vostru Wagner pentru că mi-a trimis ai săi Nibelungi, dar ar trebui să-şi atârne muzica în cui. E mai înzestrat ca poet! Eu, unul,

27 Detta şi Michael Petzet, op. cit.

Schopenhauer, le rămân fidel lui Mozart şi Rossini!”[28]

Wagner, care a primit nişte scrisori, îşi anunţa plecarea. Din vreun motiv anume, vreo nădejde ce se poate materializa? Nu e mai degrabă modul său de a fugi de umilinţă, după cum consideră Guy de Pourtales, goană care-l împinge tot mai departe când viaţa îl trage din ce în ce mai în jos?

Într-adevăr, din Basel, unde l-a lăsat vaporul, trimite această misivă familiei Wille: „Mă voi întoarce. Păstraţi-mi odaia şi prietenia”.

Nici n-a apucat Wagner să-şi ia un pripit la revedere de la familia Wille că Pfistermeister se şi înfăţişează la uşa lor. Pfistermeister n-a pierdut prea multă vreme, însă fugarul are un avans considerabil asupra consilierului regal.

Cei doi Wille, după ce se asigură că baronul nu vrea decât binele amicului lor, îi dezvăluie adresa acestuia: Hotelul Marquardt din Stuttgart. Baronul ia cu el, de aici, o pană şi un creion ce aparţinuseră muzicianului pentru a le trimite ca suveniruri regelui său.

Mesagerul regal reuşeşte să-l ajungă din urmă pe Wagner pe când acesta se află la prietenul său, capelmaistrul Karl Eckert. Cartea de vizită pe care o prezintă vizitatorul îl nelinişteşte pe Wagner. „Baronul von Pfistermeister, secretar aulic al M.S. Regele Bavariei”. Dumnezeu ştie ce neplăceri noi se ascund după literele acelea. Vreun creditor? Poliţia? Trecutul politic şi problemele financiare îi recomandă prudenţă. Nu, nu-l va primi pe respectivul personaj. Ba chiar va trebui trimis de-acolo cu precizarea că Wagner nu este disponibil sub nicio formă.

Însă baronul, care ştie cum stau de fapt lucrurile, îl aşteaptă pe Wagner la hotel. Unde, când intră în cameră, compozitorul găseşte din nou cartea de vizită a

28 Scrisorile doamnei Wille. Traducere franceza apărută în mai 1887. Traducere nouă şi prezentare de Edmond Fazy, Louis II et Richard Wagner, Librairie académique Didier, Perrin et Cie, 1893.

mesagerului lui Ludovic. Wagner şovăie, refuzând iarăşi să se arate. Vizitatorul insistă, anunţă că e vorba de ceva important. Degeaba. Baronul îşi petrece noaptea cu ochii pe uşa acestui caraghios domn Wagner, care a reuşit isprava de a-l face să aştepte pe şeful de cabinet al regelui Bavariei!

Într-un târziu, dimineaţa – suntem în 3 mai – la a treisprezecea încercare, Richard Wagner deschide. Pe chipul baronului nu se citeşte nici vreo ameninţare, nici prea multă voioşie. Demnitarul îi întinde îndată muzicianului o misivă scrisă de mâna regelui. Câteva fraze doar, însă o veste fantastică: regele îl roagă să vină la München! Scrisoarea e însoţită de o fotografie a lui Ludovic al II-lea. Da, este chiar chipul văzut în treacăt într-o vitrină cu câteva săptămâni în urmă, în acea după-amiază de Vinerea Mare. Ce coincidenţă extraordinară! Tocmai la München îşi compusese Wagner „epitaful” şi chiar acolo îl cheamă regele.

Apoi, în cele din urmă, baronul pune înaintea lui Wagner o casetă. Aceasta adăposteşte un rubin montat într-un inel de aur cu ornamente bogate. Frumuseţea bijuteriei şi valoarea sa evidentă îl dau peste cap pe Wagner. Scrisoarea, portretul şi darul… Lirismul, frumuseţea şi generozitatea… Tânărul rege Ludovic e întruchipat pe deplin în aceste simboluri. Muzicianul îl ascultă pe Pfâstermeister insistând asupra urgenţei de a porni la drum de îndată. „De trei săptămâni umblu în căutarea dumneavoastră. Majestatea Sa vă aşteaptă”. Înainte de a pleca, Richard Wagner îi trimite iute o telegramă regelui:

„*Scump şi minunat rege*!

Vă trimit aceste lacrimi ale emoţiei celei mai celeste pentru a vă spune că miracolele poeziei au intrat precum o divină realitate în viaţa-mi amărâtă, însetată de dragoste. Toate armoniile poetice şi muzicale ale acestei vieţi – ba chiar şi viaţa – vă aparţin de-acum întru totuly tânărul şi prea darnicul meu rege. Dispuneţi, aşadar; de ele după

cum veţi binevoi.

Cu credinţă şi purtat de cea mai înălţătoare dintre încântări.

Supusul vostru umil.

Richard Wagner”.

Aceste prime cuvinte inaugurează o corespondenţă abundentă, impetuoasă şi pasionantă între rege şi muzician. Preţ de aproape douăzeci de ani – din acea dată de 3 mai 1864 şi până pe 10 ianuarie 1883, dată a ultimei scrisori a lui Richard adresate lui Ludovic – cei doi îşi vor scrie declaraţii înflăcărate, tirade de pasiune lirică, îşi vor jura credinţă, se vor îmbufna şi se vor împăca, totul într-un vocabular preţios, dacă nu chiar extravagant. Aceste faimoase scrisori sunt baza tuturor studiilor asupra relaţiei dintre cei doi bărbaţi.[29]

Între primul bileto pagină de scris mare, redactată în grabă la hotelul din Stuttgart – şi ultima misivă – mai multe pagini cu rânduri mărunte – scrisă la palatul Vendramin, din Veneţia, Ludovic de Bavaria şi Richard Wagner dau în vileag ce însemnau unul pentru altul, şi încă cu asupra de măsură.

*

Wagner este salvat. O ştie. Îi scrisese doamnei Wille că „doar un miracol mă mai poate salva” Timpul curgea în defavoarea sa. Şi iată că un tânăr rege hotărât, bine servit de iscusinţa şefului său de cabinet, era pe cale să oprească timpul. Era Norocul în carne şi oase.

Transformat, întinerit, Wagner împrumută ceva bani de la editorul său von Gali pentru a-şi plăti drumul cu trenul de la Stuttgart la München.

Şi într-un vagon de clasa întâi va abandona Richard Wagner deznădejdea şi sărăcia.

*

Cei doi călători ajung pe seară în München.

---

29 A se vedea remarcabila selecţie şi traducere [în franceza] realizată de Blandine Ollivier {Richard Wagner et Louis II de Bavière: Lettres, Paris, Plon, 1960).

Pfistermeister, potrivit instrucţiunilor, îl anunţă pe rege, care îl aşteaptă în ciuda orei târzii. Wagner, nemaiîndoindu-se nici de el şi nici de Ludovic, se instalează la *Bayerischer Hof*, cel mai elegant hotel din oraş.

În ziua următoare chiar, în 4 mai 1864, regele îl primeşte în audienţă. O întâlnire socotită în istorie crucială pentru viaţa şi opera lui Wagner, într-o semenea măsură încât ne putem întreba ce s-ar fi ales, altminteri, de compozitor. Cât despre Ludovic, acesta a primit în audienţă, totodată, visul, revelaţia şi idealul său. Toate motive bune – şi după el suficiente – pentru a fi rege.

Decorul: marea sală a palatului Residenz. Pereţii acoperiţi cu brocart albastru – culoarea preferată a lui Ludovic – sunt înviorați de auriul baroc. E începutul după-amiezii. îmbrăcat în negru şi cu cravată albă după cum solicită eticheta, Richard Wagner, introdus de Pfistermeister, îl aşteaptă pe rege. Sună orele două.

Majestatea Sa apare. Wagner, sărind peste protocol şi năpustindu-se printre curteni, se aruncă la picioarele regelui şi-i sărută mâna. Tăcere. Regele îl ridică pe Wagner, regele vorbeşte, iar Wagner nu-şi crede nici ochilor şi nici urechilor.

Stranie întrevedere. Totul, într-un sens, îi face pe cei doi să fie diferiţi. Regele este tânăr, frumos, nou, idealist în exces, preocupat exclusiv de Artă şi Frumuseţe. Muzicianul e cu treizeci de ani mai în vârstă. Are o fire tare, e un seducător incorigibil, un geniu neînţeles, câteodată exasperant, uneori extrem de simpatic, care a cunoscut eşecul, adică pe scurt un bărbat a cărui viaţă e bogată şi agitată şi al cărui chip trădează încercările prin care a trecut. Primul nu a trăit decât prin interpuşi şi nu cere decât să vibreze. Al doilea are un trecut, însă nu-şi doreşte decât un lucru: să poată în sfârşit trăi în lumină şi glorie.

Însă, din acel moment, totul îi apropie. Vor fi douăzeci de ani, dar pe moment Wagner e copleşit de

recunoştinţă. Regele este proteguitorul, muzicianul este idolul. Ludovic l-a găsit pe creatorul operei *Lohengrin*, Richard l-a găsit pe principele pe care-l invoca în prefaţa la *Nibelungen*. Începe, pentru cei doi, o viaţă nouă. Şi viaţa asta se numeşte destin.

Primul lor dialog, din păcate, nu ne este cunoscut. Însă au multe să-şi spună, de vreme ce audienţa durează o oră şi jumătate…

Aflăm amănunte de la doamna Wille. Fiindcă, din acest moment, Richard Wagner întreţine o dublă corespondenţă, cu o parte completând-o pe cealaltă, şi cealaltă corectând-o pe prima: în faţa regelui recunoaşte totul, în vreme ce Elizei Wille i se confesează; ceea ce, vom vedea, nu este deloc acelaşi lucru.

În aceeaşi seară de 4 mai, reîntors la hotel, Wagner îi scrie la Mariafeld: „*Dragă prietenă*.

Aş fi cel mai nerecunoscător dintre oameni dacă nu v-aş face de îndată părtaşă la imensa mea bucurie. Ştiţi că tânărul rege al Bavariei a pus să fiu căutat. Şi astăzi am fost adus înaintea lui. Estey vai, aşa de frumos şi plin de spirit, încât mă tem să nu-i fie viaţa ca un vis trecător al zeilor, risipindu-se în această lume atât de banală. Mă iubeşte cu fervoarea şi ardoarea adâncă a primului amor. Ştie totul despre mine şi mă înţelege până în adâncul sufletului. Vrea să nu fiu niciodată departe de el cât lucrez, cât mă odihnesc, cât îmi pun lucrările în scenă. Vrea să-mi ofere tot ce-mi trebuie pentru asta. Trebuie să termin Nibelungii *şi el vrea ca piesa să fie jucată exact cum îmi doresc. Voi avea control absolut. Sărăcia va fi alungată, voi avea, aşadar, parte de ceea ce am nevoie. Trebuie doar să rămân prin preajma lui. Ce părere aveţi? Ce spuneţi? Nu e de necrezut?*

E cu putinţă să fie altceva decât un vis? Închipuiţi-vă emoţia mea! (…) *Simt că mă topesc. Nu vă închipuiţi ce putere de fascinaţie au ochii săi: numai de-ar avea viaţă lungă!*”

I s-au reproşat mult lui Wagner linguşelile lipsite de

demnitate, însă în acea primăvară a anului 1864, acuzaţia este nedreaptă. Wagner e cum nu se poate mai sincer, fiindcă este, pur şi simplu, cucerit. De pe o zi pe alta, literalmente, viaţa sa capătă sens. Multele umilinţe, multele greutăţi şi multă sărăcie sunt lăsate în urmă. Iată-l pe Wagner ieşit la lumină, mântuit, spirit în sfârşit liber să se dedice operelor sale. Ludovic al II-lea este răzbunarea lui Wagner. O clipă de fericire face să dispară anii chinuiţi. Însă Richard Wagner, deşi uluit, este lucid în uluirea sa. Nu e parcă prea frumos? Să fie oare adevărat?

Totul este adevărat. Dorinţele regelui sunt pe măsura puterii sale: este protectorul lui Wagner aşa cum un Medici îl proteja cândva pe Fra Angelico.

În chiar ziua următoare (în 5 mai) regele îi scrie. Este, dacă putem spune aşa, răspunsul la neliniştile muzicianului care, în scrisoarea către Eliza Wille, se întreabă dacă nu cumva visează.

„Domnule.

L-am însărcinat pe consilierul Curţii, Pfistermeister, să se întâlnească cu dumneavoastră într-un loc pe care-l veţi socoti potrivit. Fiţi convins că voi face tot ce-mi stă în putere pentru a vă compensa trecutele suferinţe.

Voi înlătura pentru totdeauna din mintea dumneavoastră grijile banale ale vieţii de zi cu zi. Vă voi asigura pacea la care aspiraţi, pentru ca în sfârşit să vă puteţi deschide larg puternicele aripi ale geniului şi să vă înălţaţi în eterul pur al îmbătătoarei dumneavoastră arte. Aţi fosty fără s-o ştiţi, singurul izvor al bucuriei mele şi, din perioada adolescenţei timpurii, prietenul meu, cel care, ca nimeni altul, ştia să vorbească inimii mele; maestrul cel mai bun dintre cei buni, educatorul meu. Vreau, la rândul meu, să vă plătesc datoria. Cu câtă bucurie m-am gândit la vremea când o voi putea face! Nici nu cutezam să nutresc speranţa că voi izbuti atât de curând să vă arăt dragostea pe care v-o port.

Cu cele mai călduroase salutări.

Prietenul vostru.

Ludovic, regele Bavariei".

Cum să se îndoiască Ludovic de puterea visării, dacă de la prima sa premieră la teatru, unde venise să vadă şi să asculte *Lohengrin*, n-avusese în minte decât un singur vis, iar visul acela devenise realitate? Wagner e acolo! Şi cum să nu fie compozitorul copleşit de această minunată întâmplare? Ar fi trebuit să fie o fire impasibilă, ar fi trebuit să fie altcineva decât Wagner.

Există deocamdată nişte probleme materiale urgente de care muzicianul trebuie să se dezbare. La Viena a lăsat datorii. Trezorierul Majestăţii sale îi remite suma de 3.000 de florini şi Wagner dă o fugă până în capitala Austriei pentru a-i linişti pe cei mai nerăbdători dintre creditorii săi. Întâile generozităţi ale lui Ludovic al II-lea nu scapă neobservate. În 12 mai, ambasadorul Austriei în Bavaria, într-o notă transmisă Ministerului vienez de Externe, scrie, profetic: „Fără nicio îndoială, Wagner are să-l coste mulţi bani pe rege. Ar fi însă supărător ca, la vârsta lui, regele să nu-şi poată face un pic de cap".

În grabă, Wagner revine în ţara sa de adopţie. În 15 mai, se instalează la Kempfenhausen, într-o superbă casă de ţară, unde traiul e plăcut vara. Vila aceasta, un chalet cu două etaje care dă către lacul Starnberg, este foarte aproape de castelul Berg. Închinând această reşedinţă de la contele Pellet, Ludovic al II-lea îl plasează pe Wagner în decorul său preferat. Va fi totodată, cum ştim, şi scena morţii sale. Pfistermeister i-a adus între timp acolo şi pe Irma şi Frank Marzek, cuplul care-l servea pe muzician atunci când locuia la Penzing. Cinci kilometri, adică zece minute cu trăsura, despart vila de castel. Ceea ce-i permite suveranului să-l vadă cu uşurinţă pe compozitor, lucru pe care, de altfel, nu şi-l refuză. Doamnei Wille, Wagner îi povesteşte pe larg în 26 mai: „... În fiecare zi, mă cheamă să-i fiu alături vreme de o oră sau două. Şi alerg către el ca la o întâlnire amoroasă. E un schimb nemaipomenit". Wagner insistă (în altă parte, în aceeaşi scrisoare) asupra aspectului „amoros" al întâlnirilor de la castelul Berg

printr-o uluitoare exclamaţie: „Ah! În sfârşit o legătură de iubire care nu aduce după ea chinuri şi frământări!” Evident, scenele cu Minna, proiectele cu Jennie, jurămintele făcute Mathildei sunt tot atâtea furtuni cu tunete şi fulgere în comparaţie cu „amabila solicitudine” a regelui şi „încântătoarea timiditate a inimii” acestuia. Ah, ce uşurare!

O întrebare se ridică îndată. Chiar crede Wagner că trăieşte o poveste de dragoste cu regele? Compozitorul uluit că e pus deodată la mare cinste, onorat şi ridicat în slăvi, are, poate, dificultăţi în a înţelege cum stă de fapt. Regele i-a zis lui Wagner că are geniu şi i-a sucit capul. Regele i-a zis că lumea întreagă îl va îndrăgi, iar Wagner crede. Va ajunge chiar să-şi isprăvească scrisoare către Eliza cu această afirmaţie: „... În plus, din zi în zi, totul în noi şi în jurul nostru devine din ce în ce mai frumos şi mai bun. Sunt fericit, dragă prietenă! Va îndoiţi că aşa stau cu adevărat lucrurile? Da, le trăiesc cu adevărat; veţi vedea că fericirea asta va dura şi că totul va prospera. Să nu vă îndoiţi nicio clipă!”

Wagner răspunde dinainte propriei sale uluiri şi a celei a Elizei Wille, care îl cunoaşte bine. Şi, dacă are grijă să precizeze că este cu adevărat fericit, o face poate pentru a se convinge singur. Să scapi de creditorii cei mai persistenţi e una, fericirea e alta, mai ales pentru Wagner. În două scrisori[30], Richard Wagner îşi povesteşte oficial extazul. În 18 mai îi explică Mathildei Maier: „... îi citesc actualmente poemele mele. Caută cu ardoare să i se limpezească tot ce nu-i pare îndeajuns de clar, cu profunzime şi o remarcabilă inteligenţă. Interesul său e şocant. Fizionomia sa splendidă oglindeşte durerea cea mai adâncă ori bucuria cea mai vie pe măsură ce-i ating sufletul”. În 20 mai, îşi mărturiseşte entuziasmul cântăreţului Ludwig Schnorr von Carolsfeld, care se află la Dresda: „Un rege tânăr, plin de spirit, de profunzime, de o

30 Detta şi Michael Petzet, op. cit. Scrisori publicate în Germania în 1909 şi 1930.

incredibilă viaţă interioară, care mă numeşte deschis, în anturajul său, «unicul şi veritabilul său educator»! îmi cunoaşte operele şi scrierile, poate ca nimeni altul, şi se simte chemat să realizeze totul, tot ceea ce, dintre planurile mele, poate fi realizat de oameni. Şi în asta este regal: nu are tutore, nu se găseşte sub nicio influenţă şi se dedică treburilor regatului cu atâta seriozitate şi siguranţă încât toţi ştiu că el este, cu adevărat, regele. (...) Ce incredibil miracol a condus aici destinul meu! N-am niciun titlu, nicio funcţie, nicio obligaţie: nu sunt altceva decât Richard Wagner”.

Wagner, mai linguşitor decât un curtean? în acest început de vară al anului 1864, Wagner e mai degrabă măgulit să fie Wagner. Este poate o condiţie necesară stării sale de bine, însă cu certitudine nu şi una suficientă, deoarece exact în aceeaşi perioadă scumpa sa Eliza Wille, căreia n-a reuşit să-i ascundă niciodată ce are cu adevărat pe suflet, primeşte aceste rânduri: Unde eşti acum, draga mea? Mai ai de gând să-mi scrii? Sunt singur cuc aici: încă îmi lipseşte un pic de tovărăşie. (...) Aş putea să renunţ dintr-odată la compania feminină? Suspin adânc şi zic nu, deşi mai că ar trebui să-mi doresc asta! O privire aruncată asupra imaginii sale dragi îmi vine în ajutor! Ah, ce fiinţă adorabilă! Şi, cu adevărat, el este pentru mine totul, lume, soţie, copil”.

Vedem că Wagner se străduieşte. I-ar plăcea, şi-ar dori să fie fericit astfel. Muzicianul e plin de bune intenţii şi dornic de fericire. Însă aceste convocări la orice oră din zi şi din noapte sunt un pic obositoare... „Petrecem adesea ore întregi aşezaţi acolo, pierduţi unul în contemplarea celuilalt...” Wagner simte deja că nu va putea să suporte vecinătatea permanentă cu regele. Că Ludovic al II-lea îi e „lume” lui Richard, asta e adevărat. Însă este evident fals că poate înlocui o soţie sau un copil. La cincizeci şi unu de ani, chiar dacă de ziua lui, în 22 mai, a primit de la rege un portret pentru care acesta a pozat special, Wagner nu-şi va schimba firea şi caracterul, cu atât mai puţin înclinaţiile.

Iute, iluziile sale se prăbuşesc. Prins între recunoştinţa profundă pe care i-o poartă suveranului şi dorinţa de a continua să trăiască, Wagner se apucă să compună. Doreşte să nu rupă acest acord fragil, deoarece ştie că favoarea regelui e o minune pe care soarta nu o face de două ori. Însă, pe de altă parte, e prea consumat de travaliul creaţiei pentru a pluti în norii singurătăţii contemplative.

Are nevoie de companie. Îi scrie directorului său muzical, Hans von Bülow, cerându-i să îi facă o vizită cu familia. Prin familie înţelegându-se, fireşte, doamna von Bülow, adică Cosima, fiica lui Liszt.

Scrisoarea muzicianului e insistentă. Cosima şi fiicele ei sosesc deci la sfârşitul lunii iunie la vila de pe lacul Starnberg. În 30, Wagner îşi transmite în scris decepţia doamnei Wille: „Sunt sleit. Sufăr de prea multă viaţă trăită. Acum, că încântarea s-a domolit, revine durerea, ca o rană. Nu voi fi în stare să-mi văd de artă atât de repede cât ai putea să presupui. (...) Singurătatea mea e groaznică. Relaţia cu acest tânăr rege e la fel de delicat de menţinut pe cât este să te ţii în echilibru pe vârful crestei unui munte”. Şi Wagner se mai plânge că trebuie s-o facă pe stăpânul casei. „A trebuit să mut mobile, să organizez o gospodărie, să mă ocup de cuţite, de furculiţe, de farfurii şi oale, de aşternuturi şi câte altele. Eu, cel care glorifică femeile! Iar ele, în schimb, se mulţumesc să-şi lepede prieteneşte grijile în spinarea mea!”

O imagine cam neaşteptată, însă care trădează starea în care se găseşte compozitorul. E hărţuit de rege şi se preumblă fără ţintă prin casa prea mare. Până şi venirea Cosimei, fără soţ, nu poate pentru moment să-i calmeze regretele. „Soţul va veni mai încolo. Asta mă mai înviorează un pic, însă mă simt atât de solitar că nimic nu mă mai poate bucura”, îi scrie aceleiaşi doamne Wille.

Wagner trece de la o extremă la alta, cum dovedeşte această frază: „Aş muri şi astăzi cu bucurie!” Într-o lună,

visul de fericire s-a consumat ca un foc de paie. Wagner îşi trimite rugăminţile de ajutor şi-o imploră pe Eliza Wille să vină şi să-l vadă, recunoscând, în privinţa regelui: „... Dacă nu sunt pe deplin fericit, vina nu-i aparţine nicicum lui. E încă greu de conceput, din afară, cât de magnifică este această legătură a noastră”. Nu sună asta precum confesiunea unui prizonier aflat într-o cuşcă aurită, nu au cuvintele sale parfum de regret?

*

Ludovic vrea să-şi păstreze exclusivitatea. Şi, spre deosebire de Richard, entuziasmul său vine din străfundurile fiinţei şi nu este pe cale să se stingă.

Scrisoare a regelui, redactată la München în 28 mai:

„*Scumpe domn.*

Un impuls dintre cele mai profunde mă îndeamnă să vă scriu aceste câteva cuvinte, pentru a vă aduce la cunoştinţă sentimentele de care mă simt pătruns.

Primiţi, înainte de orice, mulţumirile mele cele mai sincere şi emoţia mea cea mai adâncă pentru că mi-aţi citit, cu atâta dragoste şi dăruire de sine, splendidele dumneavoastră creaţii. Nu mă opt opri să nu vă spun că socot aceste zile, în care am avut imensa fericire de a vă cunoaşte şi de a vă vorbi, unele dintre cele mai frumoase din viaţa mea.

Tot ceea ce creaţi simt atât de aproape, atât de viu interior, îmi merge atât de direct la inimă încât plăcerea pe care o simt e de-a dreptul paradiziacă. Nu v-ar veni a crede ce fericire de necuprins mă încearcă atunci când îl văd, în sfârşit, faţă în faţă, pe cel a cărui natură sublimă m-a atras şi cucerit încă din zorii tinereţii mele cu o putere irezistibilă. Fără preget, mi-am dorit să vină o vreme în care să vă pot, cumva, uşura grijile şi alina suferinţele pe care le-aţi îndurat într-o asemenea măsură. Şi iată, minune, că vremea aceea a sosit. Pot acum că port purpura regală, să-mi folosesc puterea pentru a vă îndulci, cât de bine cu putinţă, viaţa. Nu vă veţi lăsa oprit de nimic, vă veţi putea dedica nestânjenit de vreun obstacol artei

voastre suverane, insuflată de Spiritul ce vă inspiră.

Când vă văd în faţa mea profund emoţionat, ca acum câteva zile, când îmi pot spune: «*Datorită ţie este mulţumit, împlinit*», *o fericire dincolo de marginile fericirii mă ridică mai sus de mine însumi, şi sunt beat de simţământul că cerul a coborât pe pământ.*

Îmi spuneţi, în repetate rânduri, că îmi datoraţi mult. Însă toate acestea sunt nimic în comparaţie cu ce ar trebui să vă ofer ca recunoştinţă. Am primit de la dumneavoastră momentele cele mai frumoase ale vieţii (...) *Aştept cu înfiorare reprezentaţiile lucrărilor voastre. Mulţumiri, încă o dată, pentru marea bucurie şi minunatele ore pe care mi le-aţi oferit la Berg...*

Magnifică scrisoare, care conţine cheia pasiunii lui Ludovic şi dovada deplinei sale sincerităţi. Înţelegem de ce, în legătură cu operele lui Wagner create după 1864 – *Tristan, Parsifal, Aurul Rinului* şi *Amurgul Zeilor* – Ludovic va folosi termenul „operele noastre”.

Cel mai important biograf al lui Wagner, Ernest Newman[31] rezumă această colaborare: „Permiţându-i lui Wagner să-şi îndeplinească dorinţele, Ludovic, de fapt, şi le îndeplinea pe ale sale”. Ludovic va construi renumele lui Wagner cu aceeaşi hotărâre cu care, mai târziu, îşi va construi şi castelele.

y

Regele şi compozitorul au stabilit, de altfel, şi un program al reprezentaţiilor cu operele maestrului: *Tristan* şi *Maeştrii cântăreţi din Nürnberg* în 1865, *Tetralogia* în 1867 – 1868 şi *învingătorii* în 1871, lucrare ce n-a mai fost scrisă. Calendarul acesta, adevărat plan cincinal al muzicii, dovedeşte nivelul de implicare al lui Ludovic. În ce priveşte pasiunea sa, regele ţinteşte departe.

Wagner ia aceste proiecte drept pretext pentru a face să fie adus dirijorul său favorit, Hans von Bülow. Până atunci însă, Cosima soseşte prima, la sfârşit de iunie. Şi, cu începere din acel moment, Richard Wagner nu mai este

31 The Life of Richard Wagner, 4 vol., New York, Alfred Knopf, 1946.

defel acelaşi. Corespondenţa sa cu regele atinge culmile lirismului, însă, de fapt, cuvintele parcă nu mai au greutate. Ludovic e din ce în ce mai sincer, Richard din ce în ce mai prudent. Cosima îi prezintă – dată fiind şi lipsa soţului – dovada fermecătoare şi carnală că regele Bavariei, cu toată generozitatea sa, nu reuşea să înlocuiască „lume, soţie, copil”. Nici vorbă ca Wagner să renunţe la femei!

După o lună şi jumătate de favoruri regale, Wagner îşi regăseşte natura. Ca să creeze şi ca să trăiască are nevoie de material uman, de tovărăşie, de prezenţă feminină.

Şi noua sa inspiratoare este Cosima.

*

Ludovic, care pare a nu fi preocupat decât de Wagner, nu-şi neglijează între timp datoriile şi obligaţiile. În acel început de vară a anului 1864, regele Bavariei pare chiar omul potrivit la locul potrivit.

La sfârşitul lunii iunie trece graniţele Franconiei, la Bad Kissingen, o staţiune balneară la fel de celebră şi pentru parcurile sale, pentru grădinile şi trandafirii săi. Călătoria lui Ludovic nu are motive de natură medicală. E mai degrabă vorba despre o vizită de curtoazie făcută Majestăţilor lor împăratul şi împărăteasa Austriei, veniţi, ca toţi suveranii Europei, să facă o cură balneară, care rămâne deocamdată cel mai bun leac pentru bolile gastrice şi hepatice.

Este totodată şi o vizită de familie. împărăteasa Elizabeta e o Wittelsbach, aşadar, verişoară cu Ludovic. O răpitoare verişoară ce poartă un nume de alint drăgălaş: Sisi…

Dacă primul gest al noului rege al Bavariei a fost să-l aducă pe Wagner, prima sa vizită în calitate de suveran îi e dedicată lui Sisi. Se completează, astfel, universul uman ce-l înconjoară pe Ludovic al II-lea: Sisi şi Wagner sunt cele două fiinţe care contează în viaţa regelui. Amândoi au lăsat în acest adolescent amprente pe care maturitatea nu

le va şterge.

Sisi… un nume, un destin dramatic prin excelenţă. Şi, pentru Ludovic, cea mai fericită dintre amintirile copilăriei.

Născută la München, chiar înainte de Crăciunul anului 1837, are aşadar cu opt ani mai mult ca Ludovic. Tatăl ei este ducele Maximilian al Bavariei, un Wittelsbach din ramura secundară a familiei, însă care şi-ar fi meritat cu prisosinţă locul în ramura principală: onorurile îl irită, îi place viaţa veselă şi natura. Încarnează tipologia gentilomului rustic, „mai mult rustic decât gentilom”[32] Când nu hoinăreşte călare prin codri, se opreşte să închine cu ţăranii, ciocnind halba de bere cu ei, punctând astfel melodiile pe care le cântă cu vocea-i celebră până şi în ultima crâşmă din Bavaria. Am spune, în zilele noastre, că e vorba despre un boem. Întruchipează aspectul voios, savuros al familiei Wittelsbach. Străunchiul lui Ludovic este foarte popular.

Soţia sa, Ludovica, născută ducesă de Bavaria, e o Wittelsbach din ramura principală, fiică a lui Maximilian, primul rege al Bavariei, şi soră a lui Ludovic I, bunicul lui Ludovic al II-lea. Ea e personajul negativ, are adică rolul de a fi serioasă, chibzuită, econoamă şi, în calitate de mamă a opt copii – cinci fete şi trei băieţi între 1831 şi 1849 –, prevăzătoare precum o furnică. Va clădi, aşadar, viitorul copiilor săi. Preocuparea sa de căpătâi este să-i căsătorească bine; pentru ea căsătoriile reuşite ţin loc de satisfacţie personală. Fetele îi dau, privitor la acest subiect, speranţe solide. Copiii sunt crescuţi la castelul Possenhofen, clădire masivă de piatră roşie construită în mijlocul unui parc şi care se oglindeşte în apele lacului Starnberg, acest lac Starnberg care, e limpede, pare să fie punctul central al vieţii lui Ludovic al II-lea. Acolo, printre flori, cai şi aromele pădurii, Elizabeta se face mare. Acolo o vede tânărul Ludovic, atunci când are ocazia să părăsească austerul Hohenschwangau pentru a merge la

32 Georges Bordonove, Les Rois fous de Bavière, Paris, Laffont, 1964.

Possenhofen, călărindu-şi cu multă graţie calul lipiţan. Elizabeta este fiica tatălui ei şi bunătatea este o regulă la castel, ca şi în inimile copiilor.

Elizabeta, ca şi Ludovic, se simte mult mai în largul său în natură decât la München. Nu peste mult, vorbindu-se de această reşedinţă prietenoasă, se va zice „Possi” la fel cum se va zice şi „Sisi”.

Ludovic e fascinat de verişoara lui. Zburdalnică însă foarte inteligentă, ştie să cânte minunat Alpii, pădurile şi lacurile. La Possenhofen, tânăra mai mare ca ani şi prinţul cel mic sunt complici. În copilăria lui Ludovic, remarcabilă prin austeritate, plimbările şi vizitele la verişoara lui sunt ca nişte vacanţe.[33]

Are opt ani când se produce „catastrofa”, iar ea şaisprezece. Catastrofa, adică mariajul lui Sisi. O căsătorie aproape din greşeală. Tânărul împărat al Austriei, Franz Joseph, venit ca s-o întâlnească pe vara sa Elena, una dintre surorile lui Sisi, se îndrăgosteşte de aceasta din urmă! Catifeaua brună a ochilor săi contrastează cu pielea fină şi luminoasă, silueta zveltă este dominată de coroana naturală a părului său şaten. „E mult mai drăguţă decât sora ei!”, gândeşte Franz Joseph care, la rândul lui, este un tânăr seducător.

Pentru Ludovic, această căsătorie nu înseamnă, fireşte, altceva decât o separare: Sisi se duce hăt, departe, la Viena. Sisi nu e nici ea conştientă că părăseşte paradisul pentru o închisoare. Palatul Habsburgilor, celebrul Hofburg, nu e un loc tocmai vesel, iar rigiditatea etichetei înrăutăţeşte lucrurile. Nemulţumită cu viaţa de soţie – intimitatea este aproape imposibilă la Hofburg, şi Franz Joseph n-a avut, poate, răbdarea pe care ar fi meritat-o o tânără nevastă de şaisprezece ani –, Sisi şochează curtea cu încălcările sale de protocol: bea bere la masă, cere o cadă de baie şi îi plac escapadele pe Graben, marele bulevard al Vienei. Conflictul e deschis cu soacra,

33 Unul dintre fraţii lui Sisi este Gackl (Karl Theodor, născut în 1839), singurul prieten din copilărie al lui Ludovic.

arhiducesa Sofia, care nu pierde nicio ocazie de a-i aminti Elizabetei că nu mai e în Bavaria... Iar Elizabeta înţelege prea bine că s-a sfârşit cu „Sisi” şi cu „Possi”.

Două naşteri o fac să-şi împlinească menirea de mamă – două fete – deşi Austria, care aştepta un băiat, e dezamăgită. Fiul, Rudolf, eroul tragediei de la Mayerling, se naşte în 1858, la un an după moartea timpurie a fiicei celei mai mari a cuplului imperial.

Neglijată, tulburată şi dezamăgită de înfrângerea politică a Austriei în războiul din 1859 împotriva Franţei şi Piemontului, Elizabeta se pune pe călătorit. Singură. Străbate Europa. Vizitează Madeira (1860), Grecia (1861), Mallorca, Malta, Corfu. Devine împărăteasa insulelor sau, cum spune Maurice Barrès, „împărăteasa singurătăţii”. Şi între două evadări – care se produc cu deosebire iarna – Elizabeta îşi însoţeşte soţul imperial la băi în Bad Kissingen, în vara lui 1864.

*

Ludovic este de-a dreptul încântat. îmbibat de mulţumire wagneriană, tânărul rege face o excelentă impresie mai vârstnicilor împăraţi ai Austriei şi Rusiei. Ce bucurie s-o regăsească pe Sisi! Diferenţa de vârstă, atât de importantă când erau mai tineri, s-a estompat. Sisi e familia. Cele două surori ale ei, Mathilde şi Sophie, sunt de faţă. Ludovic, devenit brusc sociabil, organizează promenade cu verişoarele şi nu uită să viziteze capetele încoronate. Şi acolo e, un pic, ca o vacanţă în familie: ţarina Rusiei, născută de Hessen, îi este verişoară şi ea.

Amabil, radios, tânărul rege îşi încântă însoţitorii. Aproape că ne-am putea întreba dacă nu l-a uitat pe Wagner. Pe parcursul şederii la Kissingen, Ludovic nu simte nevoia să-i scrie prietenului său. Nicio epistolă nu porneşte către lacul Starnberg. E tăcere. Venit cu intenţia de a sta doar trei zile la Kissingen, regele Bavariei zăboveşte o lună.

Wagner, de altfel, nu se plânge. Are lucruri mai bune de făcut decât să poarte corespondenţă. Cosima este cu

siguranţă plină de graţie, de delicateţe şi de câte alte calităţi, iar soţul ei, Hans von Bülow, este încă reţinut cu treburi la Berlin…

În această pace estivală, pe malul lacului, absenţa regelui favorizează conturarea unei iubiri, o nouă pasiune a lui Wagner, de data aceasta definitivă, căci va dura douăzeci de ani, până la moartea compozitorului.

Cosima nu rezistă mult timp seducţiei maestrului. Nouă luni mai târziu, în 12 aprilie 1865, va da naştere unei fiice.

Nimeni nu e uimit când copila e botezată Isolda… Era, pe-atunci, un prenume la modă.

*

Vara se scurge în armonia cea mai deplină. Regele a revenit la Hohenschwangau, iar Wagner apucă iarăşi pana pentru a-i răspunde suveranului, care acum îl numeşte „scumpul meu prieten”. În 9 august, Wagner întreabă: „Preamilostivul meu rege mă va primi cu bunăvoinţă de aş voi să-i arăt în persoană credinţa nestinsă şi dragostea ce-i port?” Răspuns al lui Ludovic, din 16 august: „Mă întrebaţi dacă sosirea dumneavoastră la frumosul Hohenschwangau mi-ar face plăcere! Fiţi sigur că nimic nu mi-ar putea produce o mai mare bucurie decât să vă văd aici, iubite prieten. Atunci mi se va limpezi sufletul, atunci natura sublimă va fi de două ori mai strălucitoare. Sufletul şi inima mea vor cunoaşte, văzându-vă, cea mai vie dintre bucurii”.

În secret, Wagner pregăteşte un cadou pentru rege. Compune un marş, *Huldigungsmarsch* sau *Marşul omagial*, pe care intenţionează să-l interpreteze cu ocazia celei de-a nouăsprezecea aniversări a suveranului, în 25 august. Repetă cu optzeci de muzicieni militari, însă, din păcate, de Sfântul Ludovic, regina-mamă Maria, care se află şi ea la Hohenschwangau, nu se simte bine. Marşul, aşadar, nu mai este cântat; regele e dezamăgit, însă foarte sensibil la această atenţie delicată. Între timp, Wagner a cerut să fie făcut cetăţean bavarez, iar Hans von Bülow – sosit într-un

târziu – e numit pianist al curţii, apoi dirijor al Teatrului Regal. Wagner, cum vedem, face multe alegeri pentru el.

După care compozitorul declară că se va dedica exclusiv *Inelului Nibelungilor*. „Majestate, scrie, binevoiţi a-mi acorda pentru acest motiv un spaţiu potrivit la München, ca şi mijloacele, pe lângă timpul necesar, pentru a trăi independent şi liber, fără a fi supus la obligaţia de a-mi câştiga altfel pâinea”.

Avem de-a face cu o evoluţie: Wagner nu se mai mărgineşte să accepte, solicită. Pretenţiile sale sunt, de altfel, cât se poate de legitime. Mai vrea şi ca aspectele protecţiei regale să fie bine lămurite. Doreşte ca acest mecenat să capete un caracter oficial. Prudenţă? Nu e cu neputinţă, de vreme ce scrie: „… Situaţia mea, atât de invidiată, va deveni explicabilă”. Wagner are nevoie să fie identificat limpede drept *muzicianul prin excelenţă*. Să fim drepţi: regele este cel care l-a încurajat, spunându-i „conştiinţa cauzei însemnate pe care o servim ne va întări”. Apoi, ceva mai târziu: „Drama, întruchipată în toată perfecţiunea sa, trebuie să se nască prin eforturile noastre”.

În toamnă, potrivit instrucţiunilor lui Ludovic al II-lea, Wagner se instalează la München. Regele îi oferă o casă cu etaj, cu logie şi grădină, pe Briennerstrasse la numărul 21. E de fapt un palat, iar strada e una dintre cele mai elegante din oraş. Mărginită de reşedinţe întinse şi aristocratice, duce către Vechea Pinacotecă, la Gliptotecă şi la Propilee. Wagner este, ca să spunem aşa, în inima cartierului artei din München. Drept mulţumire, la sosirea regelui, Wagner pune să se interpreteze în 5 octombrie marşul său aniversar în curtea palatului Residenz. Fanfarele a trei regimente de infanterie termină acest concert un pic neobişnuit cu extrase din *Lohengrin* şi *Tannhäuser*.

9

Regele, căruia Wagner i-a dăruit partitura de la *Huldingugsmarsch*, scrie în 7 octombrie: „… împlinirea

înfocatei dumneavoastră dorinţe e gata să se producă, opera despre care abia dacă cutezaţi să speraţi că va fi vreodată zămislită va fi reprezentată şi voinţa dumneavoastră se va înfăptui. În ce mă priveşte, voi face tot ce-mi stă în putinţă şi nu voi precupeţi niciun efort. Vom dărui această minunată lucrare naţiunii germane, arătându-le lor, ca şi altor popoare, ce poate înfăptui arta germană".

În această ultimă frază găsim, exprimată pentru întâia oară, într-o manieră ambiţioasă, misiunea pe care şi-a luat-o asupra sa regele: triumful cruciadei Wagner, gloria „muzicii viitorului".

În acelaşi moment, tounul scrisorilor schimbate de cei doi capătă, pare-se, un caracter personal, chiar dacă mai aparte... Ludovic nu mai începe cu „Dragă domnule" sau „Scumpe prietene" ci cu „Prieten drag şi scump" sau „Preaiubitului, unicului". Richard nu se mai adresează suveranului, în răspunsurile sale, numindu-l „regele meu mărinimos", ci-i scrie „Prietene infinit de drag". Ar fi excesiv să conchidem că legătura regelui cu muzicianul este de natură homosexuală. Epoca în care trăiesc este încă cea a romantismului, care triumfase în mijloc de secol. Gustul pentru exotismul nordic şi sentimentalismul debordant se numără printre caracteristicile acestuia. Regele-mecena şi muzicianul-idol nu trăiesc decât pentru Dragostea de Artă, şi Arta este cea care i-a adus împreună. Homosexualitatea lui Ludovic nu se manifestă în privinţa bărbaţilor ce nu mai sunt în floarea tinereţii. Wagner, să ne amintim, i-ar putea fi tată. Ludovic se simte bine în tovărăşia bărbaţilor tineri, arătoşi. Richard este micuţ de stat şi-şi rezervă farmecele femeilor. A găsit în acest monarh singura persoană dornică să facă totul pentru a-l ajuta, singura persoană care îl înţelege. Cum, de altminteri, să nu se simtă atras de tinereţea şi de entuziasmul suveranului pe care Europa îl priveşte drept mezinul său? în afara faptului că e interesat, Wagner nu poate decât să se simtă mişcat de această excepţională

favoare. Faptul că, în recunoştinţa sa, Wagner îşi îngăduie termeni ce par ambigui nu e o dovadă a unor relaţii dubioase. Cei doi bărbaţi sunt integri, absoluţi, fără compromisuri. Scriu aşa cum trăiesc, cu gândul la nemurire. Regele se simte menit unui destin superior, Wagner a recunoscut în Ludovic o fiinţă excepţională. Aventura lor nu este una banală, şi felul în care îşi aleg vorbele ţine de punere în scenă şi de joc teatral. Se poate remarca însă că foarte rapid, în câteva cuvinte, protocolul, distanţa dintre suveran şi vasalul Artei se face nevăzută. Neîndoielnic, Wagner n-ar fi riscat să fie prea familiar dacă nu ar fi fost îndemnat de monarhul însuşi. Regele Bavariei a dat deja exemplul; o va mai face şi cu alte ocazii.

*

Nu sunt decât catifele, taftale şi mătăsuri peste tot. Stofele preţioase rivalizează cu covoarele scumpe. Culorile sunt agresive: galben, violet. Stăpânul casei lasă să se ştie că nu poate crea decât în lux. În locuinţa sa din Briennerstrasse se succedă diverşi meseriaşi. Şi Wagner, triumfător, parfumat din belşug, cu legendara beretă de velur pe creştet, supraveghează instalarea pianului şi baletul tapiserilor în vreme ce dă de mâncare unei perechi de păuni ce-i împodobesc grădina. Fastul regal i se potriveşte de minune: pentru Ludovic, ca şi pentru Richard, nimic nu e îndeajuns de frumos dacă are ca scop Arta.

Din nefericire, Richard nu este şi discret. Locuinţa sa devine, prin noiembrie, un obiect al curiozităţii. Oamenii cască gura la locul unde regele, care este foarte popular, l-a instalat pe compozitor. Bavarezii sunt mândri de suveranul lor, aşa că nici comentariile nu sunt răuvoitoare.

Treaba se cam strică atunci când sosesc facturile, pe care Wagner le trimite baronului von Pfistermeister. Acesta plăteşte, remarcând însă că un pic de sobrietate – nu îndrăzneşte să zică „bun-gust” – ar fi binevenită. Se spune că, la reproşul că luxul deşănţat în care trăia era mai rău decât al unei femei întreţinute, muzicianul i-ar fi răspuns:

„Eu nu sunt Lola Montez!”

Regele, într-adevăr, are planuri grandioase. Decide construirea unui vast teatru consacrat operelor „sublimului său amic” Un edificiu nou pentru o operă artistică nouă. Apare ideea unui teatru permanent dedicat unui singur autor. Se schiţează deci ceea ce avea să devină Festivalul de la Bayreuth cu a sa sală de concerte, cu diferenţa că, pentru rege, doar Münchenul este demn de a fi capitala wagneriană. La sugestia lui Wagner, e adus în discuţie numele unui arhitect: Gottfried Semper, profesor la Zürich, prieten al muzicianului în perioada agitată din Dresda. În 29 decembrie, acesta soseşte la München şi regele îl însărcinează oficial cu proiectul ce trebuie terminat până în vara anului 1867 pentru reprezentarea *Inelului Nibelungilor*. Ca o încurajare suplimentară, regele a cumpărat de la Wagner *Tetralogia* (care nu a fost realizată deocamdată nici pe jumătate) pentru treizeci de mii de guldeni, care se adaugă la venitul anual de opt mii de florini pe care Majestatea Sa a decis să-l acorde preaiubitului geniu.

Cu Wagner asigurat financiar, protecţia regală pare absoluta. Şi totuşi „idila”, în chipul în care s-a desfăşurat cândva la Berg, a lăsat locul unor raporturi întrucâtva mai puţin înfocate. Cei doi nu se mai văd în fiecare zi. Poate trece şi o săptămână fără să acea ochii unul cu celălalt. Îşi scriu. De la Residenz la casa de pe Briennerstrasse, curierii se plimbă neîncetat. Şi adeseori cel care serveşte de cutie poştală e Pfistermeister. Fiindcă regele, în ciuda a ce s-a spus despre el, se ocupă de treburile statului. Susceptibilitatea sa, firea retrasă îl ajută să fie conştiincios şi aplicat. Regele munceşte, regele domneşte. A cooptat alţi trei miniştri în guvernul său: îl are pe Niklaus von Koch la Afaceri Culturale, pe Eduard von Bonhard la Justiţie şi pe Ludwig von der Pfordten la Externe. Îi primeşte în audienţă, se menţine informat cu privire la evenimentele politice din ţările germane şi Europa – în special în legătură cu războiul ducatelor, unde operaţiunile militare

au lăsat locul manevrelor diplomatice. Prin Tratatul de la Viena, semnat în octombrie, Danemarca a cedat Schleswig şi Holstein Austriei şi Prusiei. Regele profită de aceste evenimente ca să ia lecţii de diplomaţie. Şi i se plânge muzicianului că meseria de rege îi consumă prea mult timp: „Găsesc, în sfârşit, un moment de respiro” (25 decembrie); „Nu am, vai, pentru mine însumi decât o clipă”. (31 decembrie); „Ard de dorinţa de a vedea reîntorcându-se acele ore liniştite, binecuvântate...” (5 ianuarie 1865).

Sfârşitul de an e pus în evidenţă de două spectacole ale Operei, unul dintre ele în prezenţa regelui, lucru remarcat fiindcă loja regelui rămăsese goală o vreme. Premiera lui *Tannhäuser* la München, începută într-o atmosferă oarecum reticentă, sfârşeşte în entuziasmul publicului. Jignirea de la Paris este ştearsă. Însă în 11 decembrie un concert înlocuieşte, în ultima clipă, programul obişnuit. Abonaţii sunt dezamăgiţi de această schimbare, pe care o socotesc inoportună. Concertul, ce începe cu uvertura la *Faust*, e urmat de preludiul din *Tristan şi Isolda* şi de bucăţi din *Maeştrii cântăreţi*, din *Walkiria* şi din *Siegfried*, niciodată reprezentate deoarece nu sunt încă terminate.

Premiera acestei auziţii nu-l încântă decât pe rege. Extaziat, acesta pune să i se trimită un bilet lui Wagner: „Sunt copleşit, transportat de admirabila seară de ieri, aşa că trebuie să cedez vocii interioare ce mă îmboldeşte să vă spun că preaplinul de frumuseţe pe care mi l-aţi dăruit nu are nume în limba oamenilor. Am fost purtat în sferele supraterestre, am respirat voluptăţi inexprimabile, dar ce rost ar avea să vă descriu această beatitudine? Bietele cuvinte lipsite de muzică nu au cum să fie de ajuns”.

Wagner e în culmea bucuriei. Neliniştit în privinţa părerii regelui, care asistase la o repetiţie mediocră, se grăbise să pună mâna pe pană pentru a calma eventuala dezamăgire a lui Ludovic. Era pe cale să-i scrie ceva suveranului când a primit scrisoarea de mai sus. Ce

uşurare! Regele ajungea, chiar, până la a-i spune că nu-şi găseşte cuvintele pentru a-i mulţumi, că „n-ar şti decât să bolborosească recunoscător”.

În ultima zi a anului 1864, regele îşi rezumă mulţumirea: „Anul ce stă să treacă a fost printre cei mai frumoşi din viaţa mea, un an înălţător şi fericit”.

Regele n-ar fi putut s-o zică mai bine: este acum la apogeul fericirii sale.

*

Norii vin dinspre locuinţa luxoasă de pe Briennerstrasse. Wagner începe să fie privit cu neîncredere. „Menaj în trei”, încep să zică münchenezii despre Cosima, Richard şi Hans, cu toate că domnul şi doamna Bülow locuiesc pe Luitpoldstrasse, altundeva. Un lux din ce în ce mai bătător la ochi, în vreme ce Minna, soţia sa, lâncezeşte departe, nu-l face pe Wagner prea simpatic în ochii bavarezilor. E o chestiune cât se poate de personală, însă care completează zvonurile că muzicianul ar fi atotputernic la curte.

Acuzaţia circulă nestingherită. Nu e decât un curtean, un favorit. Îi mărturiseşte doamnei Wille: „De curând au apelat la mine părinţii unei otrăvitoare”. I se cere lui Wagner să obţină graţierea unor condamnaţi. Apoi apelează la el un personaj bine cunoscut poliţiei. Ferdinand Lassalle este democrat radical şi socialist, un prieten al lui Marx şi Proudhon care a luat parte la insurecţiile de la Düsseldorf din 1848 – 1849. Tocmai a scris o carte, *Capital şi muncă*> şi este fondatorul Asociaţiei Generale a Muncitorilor Germani, cu un an înainte de crearea, de către Marx, a Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor, Prima Internaţională. Îi cere lui Wagner să-i trimită regelui o notă împotriva ambasadorului bavarez în Elveţia. Wagner refuză, subliniind că îşi interzice să intervină pe lângă suveran în altceva decât în domeniul artistic. Iar monarhul se dovedise autoritar. Concediase trei miniştri, limitase

acţiunile deputaţilor şi se arătase deosebit de ataşat de ideea păstrării independenţei Bavariei. Un deputat liberal, contele Hergnenberg-Dux, rostise aceste cuvinte, care atunci rămăseseră fără răsunet: „Iată că ne-am întors în vremea nebuniilor."[34] Dar popularitatea regelui se datorează faptului că susţine ideea unei Bavarii independente.

Wagner însă rămâne un străin. Prietenii pe care i-a adus aproape, precum prusacul Bülow, care au căpătat şi ei pensii şi favoruri regale, alcătuiesc un anturaj de străini.

Cu toate că până acum Wagner s-a abţinut să intervină şi să-şi folosească influenţa pe care o are asupra regelui, întrevederea sa cu „revoluţionarul" Lassalle produce efecte foarte neplăcute. Münchenezii aşteaptă de la Wagner mai mult decât recunoştinţă: vor fidelitate şi discreţie. Că Wagner trăieşte pe seama vistieriei regale, treacă-meargă; însă cetăţenii sunt neliniştiţi de noile cheltuieli pe care acesta le plănuieşte. După „Teatrul Wagner", e în discuţie un „Conservator Wagner".

Duşmanii săi se găsesc în chiar sânul cabinetului regal; sunt Pfistermeister şi von der Pfordten, noul ministru de externe, funcţie la care se adaugă şi cea de prim-ministru. Dintre cei doi baroni, cel mai periculos pentru muzician este Pfordten. Cu toate că este bavarez, acesta s-a aflat un timp în serviciul regelui Saxoniei şi l-a cunoscut pe Wagner în perioada sa de agitator din Dresda, în 1848. I-ar fi uşor să extragă de sub vălul uitării câteva elemente defavorabile compozitorului. Deja a împiedicat o reprezentaţie cu *Tannhäuser* la München. Pfordten, un slujitor fidel, ba chiar zelos al lui Ludovic al II-lea, declarase cândva: „Bavaria poartă garanţia longevităţii în istoria sa şi în cea a dinastiei de care este legată, în constituţia sa, în întinderea teritoriului, în demnitatea poporului său". Ordinea domneşte în Bavaria, regele este foarte iubit. Această serenitate trebuie păstrată. Cu începere din ianuarie 1865, Pfordten şi Pfistermeister se

34 Werner Richter, op. cit.

ocupă de cazul Wagner. Tactica lor este simplă şi eficace: să devină obstacole între rege şi amicul risipitor al acestuia.

Primul obiectiv: oprirea hemoragiei financiare. Cabinetul sugerează să se treacă de la construirea unei săli permanente la cea a uneia temporare. *Glaspalast-xA*, complexul din fier şi sticlă folosit pentru expoziţii, zic ei, ar fi cât se poate de potrivit. Ludovic al II-lea refuză. Cabinetul recurge la o viclenie. Gottfried Semper, arhitectul recomandat de Wagner, un alt „paşoptist”, nu primeşte confirmarea scrisă a comenzii regale. Săptămânile trec. Contractul său, deşi garantat, se pierde printre hârţoage şi nu-i mai parvine; Wagner îşi linişteşte prietenul, afirmând că promisiunea regelui este îndeajuns. Însă în realitate, neliniştit, îl înştiinţează pe Ludovic: „Dacă acest proiect al lui Semper a primit aprobarea Majestăţii Voastre, s-ar simţi onorat să primească instrucţiuni precise pentru punerea în practică a planurilor”. Degeaba a afirmat regele că este perfect de acord cu acest teatru, nu se întâmplă nimic. Cabinetul nu e la curent...

Al doilea obiectiv: să atingă persoana însăşi a lui Wagner. După ridicarea în slăvi urmează discreditarea. Wagner, care a pus să i se facă portretul având pe fundal un bust al lui Ludovic, înfăţişează tabloul regelui şi, ca de obicei, nota de plată cabinetului. Fără nicio grijă, în ziua de 6 februarie, la ora unu după amiaza îşi anunţă prezenţa la Residenz, pentru audienţa stabilită. Stupoare! Regele nu îl primeşte! Nu, Majestatea Sa nu este indispus, ci în dezacord cu domnul Wagner, i se răspunde.

Pe culoarele palatului, o întrebare se iscă pe toate buzele: Să fie asta dizgraţia? Nu încă, însă afacerea Wagner s-a declanşat.

*

Cei doi baroni au profitat de imprevizibilitatea reacţiilor regelui. Ştiu prea bine că, în toiul celei mai mari bunăvoinţe, Ludovic al II-lea poate, brusc, să se simtă lezat de un detaliu, de o familiaritate, de un gest sau cuvânt. Se

relatează[35] că Wagner, într-o discuţie, comisese eroarea de a-l fi numit pe rege „băiatul” lui, în sensul că i-ar fi fost valet. Ipoteză neverificată ce pare, în orice caz, puţin probabilă. Însă poate că nici nu-i nevoie să inventezi o asemenea calomnie pentru a pune capăt unui capriciu regal.

Wagner se aruncă asupra mesei de scris, însă, din instinct, nu face nicio aluzie la incident.

Zvonul căderii în dizgraţie e ca un detonator cu întârziere. Domnul Wagner, gălăgios, bătător la ochi şi excesiv, atrăsese curiozitatea ziariştilor. Dar niciunul nu-şi permisese comentarii acide. Acum, că se plantase sămânţa îndoielii, presa începe o campanie împotriva „străinului” E o veritabilă canonadă contra celui al cărui cap evocă, după spusele wagnerianului francez Schuré, „rând pe rând, într-un singur chip, fruntea lui Faust şi profilul lui Mefisto”!

În 19 februarie, foarte reputatul şi seriosul *Augsburger Allgemeine Zeitungisx* lansează primele bombe jurnalistice. Subtitlul „Richard Wagner şi opinia publică” se poate citi: „Ceea ce numeşte el viaţă de zi cu zi şi confort îşi are rădăcina într-o fire atât de dedată într-ale plăcerilor, încât şi un paşă oriental s-ar simţi stânjenit să-i fie musafir ori să se aşeze cu el la masă”.

E drept, Wagner nu are stofa de ascet, iar stilul său de viaţă în inima unei Bavarii catolice şi conservatoare, în mijlocul unui cartier dintre cele mai frumoase, este o provocare. Ne putem totuşi simţi uimiţi de un atac atât de direct. Însă în Bavaria libertatea presei este garantată din 14 iunie 1859. Cenzura, aşadar, nu există; în plus, presa este „încurajată” în a-l critica pe Wagner. Articolul, anonim, continuă prin a face aluzie la sumele plătite de „generosul binefăcător” şi se sfârşeşte cu aceste vorbe teribile pentru compozitor şi prietenii acestuia: „Dacă va continua să se interpună între noi, bavarezii, şi mult iubitul nostru rege, ar face bine să părăsească ţara cât mai curând”.

---

35 Wilfrid Blunt, op. cit.

E mai mult decât o ameninţare sau un avertisment, este o capcană.

Muzicianul ar fi trebuit să se facă mic, să se apuce de lucru, să-şi vadă lungul nasului. Wagner face exact dimpotrivă. Urgenţa, pentru el, este de a-şi plăti creditorii cărora nu li s-au achitat încă toţi banii din urmă şi care, aflând despre miraculoasa avere a debitorului lor, încep să se prezinte la uşa lui. O urgenţă este şi *Tristan*, la care repetiţiile trebuie curând să înceapă.

Wagner, furios şi temându-se să nu piardă totul, face singurul gest pe care n-ar fi trebuit să-l facă: răspunde. E curajos, însă nepotrivit. Invocă dreptul pe care îl are un bărbat de a-şi vedea de treburile private, potrivit convingerilor sale... dar în această privinţă nu i se făcuse niciun reproş! I se reproşase că folosea fonduri publice pentru a duce o viaţă privată costisitoare. Nicăieri în articol muzica sa nu era pusă în discuţie. Bülow, la rându-i, îl atacă pe „infamul jurnalist anonim”, lucru care, fireşte, pune paie pe foc.

Afacerea Wagner ia proporţii atunci când absenţa regelui de la o reprezentaţie cu *Tannhäuser* pare să confirme ieşirea din graţii a compozitorului.

Însă Wagner, într-o scrisoare lungă adresată salvatorului său, îl întreabă ce-ar trebui să facă. Să plece? Să rămână? „Nimeni nu trebuie să sufere pentru mine şi o uitare adâncă trebuie să şteargă tot ce s-a întâmplat. (...) Voi merita oare acest drept unic, pentru care aş sacrifica bucuros toate drepturile din lume? Aşa nădăjduiesc. Rămân credincios până la moarte”.

Reacţia regelui vine mai întâi pe calea presei guvernamentale. În 25 februarie, *Gazeta Bavariei*, apropiată curţii, afirmă că influenţa compozitorului nu depăşeşte domeniul restrâns al artei.

Apoi, răspunzând în amănunt chestiunii de încredere ridicate de Wagner, Ludovic al II-lea vorbeşte de vastitatea şi intensitatea durerii sale. „Trebuie să-mi avertizez Unicul, scrie regele, că circumstanţe pe care nu le pot

deocamdată ţine sub stăpânire îmi creează implacabila necesitate şi-mi impun ca pe o datorie sacră să renunţ pentru moment la întrevederile noastre (...) Sper din tot sufletul că vor veni şi timpuri mai bune, când vom putea, ca altă dată, să ne vedem şi să ne vorbim. Se vor spulbera aceste obstacole jalnice! Curaj! Totul e bine! Cine ar fi putut gândi, cine ar fi putut prevesti o soartă atât de crudă? Dragostea este atotputernică. Vom învinge. Pentru totdeauna”.

Ceva s-a frânt. Ludovic resimte atacurile contra lui Richard ca pe critici aduse persoanei sale. Se simte lezat de reacţia opiniei publice care, paradoxal, încearcă să-i demaşte pe duşmanii regelui. Însă ce e grav în această scrisoare din 10 martie 1865 este că regele nu vede, ca ieşire din această criză, decât fuga. „Curaj!” E singura povaţă pe care o oferă şi pe care şi-o dă lui însuşi. Nicio clipă nu-i sugerează lui Wagner să-şi calmeze indignarea, să câştige timp, să-şi îndrepte anumite purtări. Nicio clipă regele nu ia în calcul măsuri constructive, coerente, pentru a-şi apăra Prietenul Unic.

Ludovic al II-lea se mulţumeşte să spere. Nu acţionează. Se izolează, fuge de realitate. Incontestabil, miracolul mult visat pe care-l realizase se împiedică acum de lipsa de înţelegere a anturajului său, o dezamăgire care, prin ricoşeu, capătă pentru el dimensiuni traumatice. Au vrut să-i facă rău lui Wagner, însă regele este cel afectat.

Wagner, între timp, îşi examinează situaţia defel confortabilă în care se află, mărturisindu-i doamnei Wille: „V-aţi dat seama că tot ceea ce mi se pune în cârcă în mod deschis nu-i decât un pretext; asta n-are a face, calomnia îşi joacă deja ultima şansă disperată. Dar pentru care motive? Ar trebui să tremur negândindu-mă decât la liniştea mea, ar trebui să bat în retragere spre a-l abandona pe el între cei care-l înconjoară (...) Tactica exterioară a intrigii, unde întregul calcul constă în a mă scoate din pepeni ca să-mi smulgă vreo indiscreţie, se prăbuşeşte ca un castel din cărţi de joc”.

Ciudat lucru; Wagner pricepe că i s-a întins o cursă, însă nu se sinchiseşte. Imprudenţa lui se explică. În 11 martie, regele îi spune: „Rămâneţi. Rămâneţi aici. Totul va fi minunat, ca înainte". Iar regele a asistat, în sfârşit, la o reprezentaţie cu *Tannhäuser*, împreună cu vărul său Gackl.

Wagner poate respira uşurat, furtuna a trecut şi umbra dizgraţiei s-a risipit. E un moment nimerit pentru a se dedica repetiţiilor cu *Tristan*.

Cabinetul regal a pierdut prima rundă. Ba chiar se pare că strădaniile lui Pfordten şi Pfistermeister pentru a semăna discordia între rege şi muzicianul său i-au apropiat şi mai mult pe Ludovic şi Richard. Este clasic.

Însă, în amândouă taberele, se stă cu ochii în patru. Wagner e mai „periculos" decât s-a crezut, socotesc baronii. Cât despre muzician, acesta ştie acum că dacă voinţa suveranului e un lucru, punerea în practică a acestei voinţe de către miniştri şi administraţie e cu totul altceva.

*

A doua rundă începe cu un mic război al poreclelor. Pfordten şi Pfistermeister sunt botezaţi „Pro" şi „Pfi" de Wagner, care se amuză pe seama lor. Cei doi îi răspund cu asupra de măsură: Wagner devine „Lolus", reîncarnarea Lolei Montez! Porecla prinde, iar aluzia este cu atât mai limpede cu cât – supărătoare coincidenţă – este ştiut că Briennerstrasse, unde locuieşte Wagner, se intersectează cu Barerstrasse, unde Ludovic I o instalase pe Lola Montez… Lola şi Lolus, aşadar.

Dansatoarea şi muzicianul au trei puncte comune: sunt străini, sunt costisitori şi fac scandal.

La München, lumea începe să-l socoată pe Ludovic al II-lea un demn urmaş al lui Ludovic I.

*

Un alt prenume, mai prestigios, sudează reconcilierea dintre rege şi al său „prieten unic": *Tristan*. În 1859, Wagner a finalizat această operă, însă lucrarea n-

a fost niciodată reprezentată pe scenă. Spre necazul compozitorului, opera e ştiută ca imposibil de jucat. Ludovic al II-lea acceptă provocarea; va permite crearea unui spectacol cu *Tristan*, adăugând la mecenat o dimensiune care-i e dragă: vrea să facă lumea să prindă gustul pentru Wagner dăruindu-i lucrări noi. Acolo unde cei mai îndrăzneţi directori de operă dăduseră înapoi, regele Bavariei îşi face o obligaţie de onoare din a reuşi. E suficient să deschidă larg băierile pungii.

Din aprilie, se dă startul repetiţiilor în mica sală de teatru de la Residenz. În fiecare dimineaţă, Hans von Bülow îşi munceşte fără preget muzicienii, care nu au la inimă aroganţa sa prusacă.

Regele urmăreşte pregătirile cu o exaltare cum nu a mai simţit niciodată. Singura umbră de nemulţumire e un dezacord în privinţa alegerii sălii. Regele ar dori ca lucrarea să fie găzduită de Opera regală, unde cele două mii de locuri îi par a servi mai bine drama lui *Tristan* şi *Isolda* decât intimitatea salonaşului rococo de la palat. Din motive de acustică, Wagner insistă, iar regele cedează: „El doreşte asta”. El, acest Wagner căruia regele i se adresează acum, în scrisori, la persoana a treia... în primăvara lui 1865, comuniunea intelectuală dintre Ludovic şi Richard atinge nuanţe divinatorii.

În 12 aprilie, când Bülow urca la pupitru pentru prima repetiţie generală, e oficial tatăl unei fetiţe, născută în zori. Prenumele care i s-a ales este Isolda. Naşterea Isoldei în ziua lui Tristan! O coincidenţă aproape incredibilă. Wagner vede aici un semn de la zei. Ar fi putut mama fetiţei, Cosima, să-i ofere un omagiu mai special şi totodată mai bine disimulat lui Wagner, părinte al operei şi totodată al fetiţei?

Regele nu e în pană de inspiraţie. Vrea să boteze şi el ceva; va da numele Tristan vaporaşului cu care va face numeroase escapade. Micul vas cu zbaturi va străbate undele lacului Starnberg expunându-şi pe laturi, cu enorme litere gotice, numele.

În acest timp, Bülow se dezlănţuie asupra muzicienilor şi, cu nervii întinşi la maximum (îşi revine după boală), îşi îngăduie noi grosolănii. Solicită mai mult spaţiu pentru orchestră şi i se răspunde că asta ar însemna renunţarea la treizeci de locuri. Bülow reacţionează afirmând că cei treizeci de spectatori sunt oricum inutili şi taxându-i de „porci”.

Insulta, răspândită de răuvoitori, e preluată în coloanele publicaţiei *Münchner Neueste Nachrichten*, de parcă presa ar fi aşteptat cu nerăbdare un pas greşit al clanului Wagner. Iar acum au comis-o! Incidentul raportat de *Ultimele ştiri din München* – principalul cotidian liberal – stârneşte un asemenea scandal că Bülow trebuie să-şi ceară scuze în paginile sale. O va face dând vina pe un grup mic de antiwagnerieni. Însă alte gazete, ca de pildă *Neuer Bayerischer Kurier* şi *Volksblatt*, nu iartă injuria. Bülow, ca şi Wagner, trebuie să se ţină tare; nimic nu le va fi iertat.

Regele îşi stăpâneşte cu greu nerăbdarea. În cele din urmă se stabileşte ziua de 15 mai ca dată a premierei lui *Tristan*. S-a făcut un an, de-acum, de când Wagner se află sub protecţia regelui Bavariei. În ziua aniversării primei lor întâlniri, în 5 mai, muzicianul îi scrie regelui: „Nu pot spune că, în acest ultim an, am intrat într-un refugiu al păcii, ba chiar mă întreb dacă voi avea parte de acest refugiu altundeva decât în mormânt. Poziţia mea şi relaţiile cu lumea vor fi întotdeauna supuse unor perturbaţii de care sunt vinovate extraordinarul şi excepţionalul; e sigur că n-am fost scutit de ele pe parcursul acestui an, unde mai fiecare zi s-a scurs aducându-mi supărări, încordare, nelinişti şi tristeţe (…) Trebuie să recunosc că întreaga mea viaţă de până acum mi se pare, în comparaţie cu acest ultim an, lipsită de valoare, trăită searbăd. (…) Nu cunosc şi nici nu voi cunoaşte vreodată ceva mai frumos ca Majestatea Voastră!”

Ce schimbare, într-un singur an! Scârbit, plin de amărăciune, Wagner a rămas totuşi pe loc. Mantaua de aur

cu care l-a acoperit regele e o protecţie imperfectă contra invidiilor, ranchiunelor şi criticilor. Wagner e foarte conştient că nimic nu poate fi uşor, că nimic nu îi e garantat.

Paradoxal, dintre cei doi, Ludovic pare în aceste circumstanţe mai rezistent. Pe 10 mai îi răspunde lui Wagner: „Niciun moment de pace, nicio bucurie nu pot încerca dacă trebuie să mă tem de nemulţumirea autorului acestor extaze nepământene, de nemulţumirea Unicului meu, cel pentru care sunt gata în orice clipă mai degrabă să renunţ la viaţă decât să ştiu că nori ameninţători îi acoperă cerul (...) Nu deznădăjduiţi, vă implor! Peste tot pe unde aţi umblat, până în momentul de faţă, aţi luptat contra mediocrităţii din lumea teatrului; de-acum înainte totul se va face întru perfecţiune. Perfecţiunea va fi soluţia tuturor problemelor. Curajul nu-mi va slăbi (...) Vom zgâlţâi limitele obişnuinţei, vom distruge convenţiile acestei lumi egoiste şi vulgare”.

Tristan este responsabilă pentru această dârzenie a regelui Ludovic. Regele, în exaltarea sa, îl confundă pe Wagner cu Tristan. Şi, fără îndoială, opera trece înaintea creatorului său. *Tristan* devine o realizare comună al cărei veritabil zămislitor este regele. Înflăcărarea aceasta explică totodată şi de ce Ludovic nu e preocupat decât de viitor, în vreme ce Wagner îndură povara trecutului. Ludovic, proaspăt şi tânăr, se avântă în viaţă fixându-se pe Wagner. Trecutul, prezentul său sunt Wagner. La fel şi viitorul. Muzicianul a înţeles prea bine starea de spirit a regelui, fiindcă îi scrie: „Dacă *Lohengrin* mi-a adus inima voastră, *Tristan*, ştiu asta, o va păstra alături de mine”.

Din toată Europa, wagnerienii – există deja această sectă – o pornesc spre München. Din Berlin, din Sankt Petersburg, din Londra dar şi din Paris, muzicieni, dirijori, directori de conservatoare vin să fie martorii orbitoarei glorii wagneriene. Bülow se epuizează şi îşi epuizează şi orchestra cu douăzeci şi una de repetiţii. Caricaturistul

jurnalului satiric bavarez *Punsch*[36] îl desenează pe Bülow în faţa a diverse pasaje muzicale, de la *crescendo* la *pianissimo*, de la *maiestuoso* la *fortissimo*. Cu ţăcălie şi mustaţă à la Napoleon al III-lea, cu lornionul cocoţat pe nas, dirijorul e reprezentat pe rând în genunchi în faţa pupitrului, copleşit de greutatea partiturii, apoi întins pe jos sau atacând notele ca un spadasin...

În vreme ce Münchenul se amuză de această bandă desenată puţintel cam ireverenţioasă, ziua cea mare soseşte. În dimineaţa zile de 15 mai, Ludovic al II-lea al Bavariei şi Richard Wagner îşi scriu, terminându-şi scrisorile cu aceste cuvinte: „Ziua lui Tristan... Totul arată minunat şi toate locurile din sală sunt rezervate. Regele, foarte agitat, îi scrie lui Wagner: „Unicul şi deplinul. Culmea extazului meu. (...) Aştept cu bucurie seara!” Wagner îi răspunde în acelaşi ton: „Salvatorule! (...) Iată şi ziua pe care mi-o oferă îngerul meu”.

S-a făcut deja după-amiază târziu când un zvon se insinuează prin oraş. La orele şaptesprezece şi jumătate, pe uşa Operei Regale (Wagner a abandonat până la urmă sala înghesuită de la Residenz), un anunţ scris de mână şi nesemnat dă de ştire că reprezentaţia este amânată din cauza indisponibilităţii doamnei Schnorr, care trebuia să interpreteze rolul Isoldei... Pentru Wagner şi rege, întâmplarea e catastrofală. Comentariile se încing. Sunt pe cale să câştige duşmanii lui Wagner partida?

În realitate, aceştia n-au nimic de-a face. Malvina Schnorr, soţie a marelui tenor Ludwig Schnorr care trebuie să-l întruchipeze pe Tristan, a făcut o baie prea caldă şi vaporii de apă i-au afectat corzile vocale! Nu-i nici complot şi nici vreun capriciu de divă, însă incidentul îl consternează pe Wagner. Căci în aceeaşi zi o situaţie mai serioasă, de data asta una pusă la cale, eşuase în a-l compromite. Ca din întâmplare, fusese vorba despre bani. În dimineaţa premierei, un executor se prezentase la domiciliul muzicianului, cerând plata imediată a unei sume

36 Nu trebuie confundat cu celebrul magazin britanic Punch.

către doamna Julie Schwabe. Aceasta din urmă, de origine franceză, îi împrumutase cinci mii de franci lui Wagner cu ocazia şederii acestuia la Paris, în 1861. Wagner o uitase, aşa cum uitase de toţi creditorii săi. Ameninţarea e serioasă: Wagner riscă închisoarea. Să ajungă la închisoare în ziua lui *Tristan*! Neavând la dispoziţie suma, o trimite grabnic pe Cosima la palat, unde regele pune să se plătească datoria. Wagner, iarăşi, a fost salvat *in extremis*. Abia dacă a trecut şocul şi muzicianul încearcă să-şi vină în fire, când Ludwig Schnorr îl anunţă, în lacrimi, că Malvina nu mai are decât un firicel de voce, din pricina acelei băi stupide…

Wagner se arată, şi aici, mai deznădăjduit decât regele. Însă vestea acestei încurcături nu e decât încununarea unor circumstanţe defavorabile. Ştirile alarmante pe care le-a primit de la un prieten medic îi tulbură fericirea traiului cu Cosima. Minna, soţia lui, este foarte bolnavă. Fie va fi fost vorba de vreo vinovăţie reală ori de vreo umbră care-i întuneca noua existenţă, Wagner se arată afectat. Soţia abandonată, datoriile pe care nu le-a terminat de plătit, comploturile… într-un an, s-au schimbat oare lucrurile cu adevărat? În seara de 15 mai, e atât de decepţionat şi de abătut, încât îi scrie iarăşi regelui: „Nu mai valorez nimic pentru această lume, viaţa mi-a fost prea mult expusă la josnicia umană. Am ajuns, privind în inimile oamenilor, să întrevăd un abis pe care nicio speranţă nu l-ar mai putea umple”.

Ludovic al II-lea răspunde: „Vă cred şi înţeleg că ajungeţi să cădeţi pradă acceselor de furie îndreptată împotriva speciei umane. Să ne gândim, totuşi (nu-i aşa, dragul meu?) că există încă destule fiinţe nobile şi bune, care stârnesc bucuria de a crea şi de a trăi. Nu vă pierdeţi nădejdea”.

Regele adaugă şi această povaţă: „Practicarea uitării este un gest de nobleţe”.

Iată, din nou, diferenţa dintre cei doi. Wagner are senzaţia că nu va izbuti nicicând să scape de trecutul său;

spirite răuvoitoare se încăpăţânează să-l tulbure, să-l şubrezească şi să-l murdărească. Regele, dimpotrivă, e preocupat de viitor şi, pentru a nu suferi decepţii, are arma psihologică supremă: uitarea, detaşarea, evazionismul.

Majestatea Sa încă speră ca *Tristan* să poată fi jucat în următoarea zi, însă Malvina nu se va dovedi nici atunci capabilă să cânte.

Regele îşi pune atunci sfaturile în practică: pleacă la Berg, în castelul său, pentru a-şi începe „şederea la ţară”, dând asigurări: „Mă aştept numai la lucruri bune de la ţara peste care domnesc”, dar având şi regrete: „Ce minunată amintire! A fost ca-n Paradis! Ce m-aş bucura ca şi în acest an să-mi pot onora prietenul!”

Familia Schnorr părăseşte şi ea Münchenul. S-a hotărât că vor reveni de îndată ce Malvina îşi va recăpăta vocea.

În seara de 16 mai, Wagner e în culmea amărăciunii, în vreme ce toată lumea are pe buze bârfe despre acest *Tristan* ce n-a mai ajuns să vadă ziua cea mare a premierei, însă pe care privilegiaţii îl cunosc deja.

Am putea vorbi, aici, de tentative de complot. Regele a făcut deja pentru Wagner un gest de o covârşitoare importanţă politică. În 11 mai, cu ocazia repetiţiei generale, în prezenţa a şase sute de invitaţi, Ludovic al II-lea de Bavaria semna un act de amnistie în favoarea tuturor participanţilor la tulburările politice din 1848 – 1849. Măsura era transparentă; Wagner, unul dintre insurecţioniştii de la Dresda, beneficia de această iertare acordată public. Regele nu mai era doar un protector luminat, ci şi un suveran iertător şi atotputernic. Compozitorul nu mai era nici el un revoluţionar. Anunţul că un anume Richard Wagner era căutat de autorităţi, apărut în 16 mai 1849 în *Leipziger Zeitung* şi care-l transformase într-un fugar prin Europa, nu mai însemna acum decât o amintire întunecată. Ca să mulţumească monarhului, Wagner, înainte de preludiu, apăruse pe scenă şi ţinuse o

scurtă cuvântare socotită de cei prezenţi „excelentă, modestă, simplă şi călduroasă”, în care mulţumise orchestrei. Publicul, din păcate, rămăsese rece. *Tristan* surprindea, uluia, şoca fără a entuziasma sala, în care se găseau de altminteri mulţi prieteni şi muzicieni versaţi. Unul dintre martori, soţia pictorului Wilhelm von Kaulbach, ea însăşi violonistă, care primise loc în sală de la Cosima, îşi povesteşte impresiile într-o scrisoare adresată soţului: „În sfârşit... a început preludiul, interpretat magnific însă fără să corespundă concepţiei noastre obişnuite despre muzică... întreg actul al doilea constă într-un duet de patruzeci şi cinci de minute, fără pic de oprire, de o pasiune care se transformă în furie. Aproape că i-aş putea spune barbar. (...) Partiturile vocale sunt doar ţipete şi răcnete; interpreţii rag, urlă, mormăie, în vreme ce orchestra îi acompaniază în cacofonia cea mai şocantă.”[37]

Încă o dată descoperim discrepanţa dintre entuziasmul regelui şi reacţia călduţă a publicului. Discrepanţă cu atât mai evidentă cu cât opera, niciodată jucată, este nouă. Publicul nu se lasă convins că e vorba despre inovaţie acolo. Ne aducem aminte de o critică nemiloasă a uverturii la *Tannhäuser*> cântată la Paris, apărută într-un articol al gazetei *National* din 30 noiembrie 1850: „Opera ni s-a părut doar acompaniamentul extrem de strident al unei melodii absente. Nu există, până la urmă, lege care să împiedice compunerea de partituri fără pic de habar. Lucrarea domnului Wagner este, aşadar, perfect legală”.

Mai puţin legală, în ochii cabinetului, este măsura amnistiei acordate insurecţioniştilor. Lui Pfordten nu-i e greu să-şi rememoreze faptul că Wagner a fost nu doar participant, ci şi teoretician al revoltei, fiindcă publicase în 1850, la Leipzig, un eseu despre *Artă şi Revoluţie*.

În aceste condiţii, sosirea executorului în chiar dimineaţa premierei la *Tristan şi Isolda* aduce mult cu o

37' * Wilfrid Blunt, op. cit.

întâmplare… provocată. Însă, atunci când manevra eşuează, baronii „Pro” şi „Pfi” învaţă un lucru: nu banii sunt calea directă pentru a-l înlătura pe Wagner. Regele e gata să-i plătească datoriile, să pună să se voteze credite. Acestor asalturi meschine contra Prietenului le poate replica imediat cu o trăsătură de condei, asigurându-i compozitorului sprijinul vistieriei regale. Este pentru rege o obligaţie asumată, un gest natural, un mijloc de a atinge sublimul prin reglarea acestor „situaţii”.

Va trebui deci să se găsească altceva pentru neutralizarea lui Wagner…

Care, de fapt, este deja destul de zguduit. În 30 aprilie, în plină repetiţie, îi scrisese doamnei Wille plângându-se de „grosolănia înfiorătoare a anturajului (şi a tuturor celorlalte din jur), în timp ce el domneşte cu înţelepciune, cu un instinct infailibil! Să dea Domnul să prospere şi să reuşească! Atunci, în sfârşit, naţiunea germană va avea modelul de care are nevoie, un alt Frederic al II-lea”.

Richard Wagner înţelesese cu vârf şi îndesat că, fără regele Bavariei, n-ar fi fost nimic.

*

Ludovic al II-lea s-a retras, aşadar, în castelul Berg. Atmosfera repetiţiilor din care n-a pierdut nimic, intensa încordare nervoasă pe care a simţit-o la repetiţia generală, încercările din ultimele zile şi teribila dezamăgire a premierei anulate l-au sleit de puteri. Strălucirea soarelui şi peisajul încântător nu sunt de ajuns ca să-l lecuiască. Citim toate acestea în scrisorile din ultima parte a lunii mai, unde îşi exprimă pe rând şi încrederea, dar şi neîncrederea în ce va aduce viitorul. Invitându-l pe Wagner la Berg, are grijă să precizeze: „… Vai! Circumstanţele mă constrâng, o ştiţi prea bine, la o mare prudenţă. Dacă aţi accepta o locuinţă prin preajmă, situaţia s-ar uşura mult.

Trebuie să ne întrebăm aici dacă cei doi baroni din cabinet n-au reuşit, până la urmă, să ciobească din entuziasmul regelui. Nu, nu încă. Însă suveranul este, fizic,

într-o asemenea stare, încât vrea să se refacă iară a risca şocuri prea violente. Imaginaţia-i excesivă, pe care o acuzase doctorul Geitl, medic al curţii, a făcut din el adevăratul „părinte” al lui Tristan. Şi nu se va mai întoarce la München până la premieră.

Familia Schnorr revine la începutul lui iunie, amândoi cât se poate de capabili vocal. Se anunţă, aşadar, *Tristan* pentru 10 iunie.

Wagner scrie că, în acea zi, va lua o masă foarte simplă cu trei prieteni. Le va frânge pâinea „precum la Cina cea de Taină”! Misticismul nu este trăsătura cea mai neînsemnată a acestei zile.

În 10 iunie, duminică, la ora şase după-amiaza, Opera Regală este ticsită. Ochii a două mii de spectatori sunt fixaţi pe ornamentele aurite ale lojei regale. Regele apare singur şi – ceea ce surprinde – într-un costum simplu, de seară. Va avea alte extravaganţe vestimentare. Unul dintre primii wagnerieni, francezul Schuré, prezent în sală, povesteşte: „… Strălucea, în acea clipă de o frumuseţe uluitoare. Trăsăturile fine de adolescent, fruntea boltită, încadrată de părul negru şi buclat, ochii săi mari şi albaştri cătând, ca întotdeauna, undeva către văzduh, licărind blând. Întreaga sa personalitate transmitea o exaltare calmă şi entuziasmul cel mai pur. Zvon de fanfară şi ovaţii repetate îl salutară; însă, cu privirea pierdută, părea să nu zărească mulţimea ce îl aclama”.

Întregul München este acolo.

Familia regală a făcut şi ea drumul. Prinţul Luitpold, unchiul regelui, ducele Max al Bavariei şi soţia sa, ducesa Ludovica, sunt de faţă. Într-o lojă învecinată, este remarcat un alt Ludovic: bătrânul rege Ludovic I, care a renunţat la exilul său voluntar şi a venit special la München pentru eveniment. E interesant de notat prezenţa sa, fiindcă bunicul urmăreşte de aproape destinul nepotului. Când primele atacuri contra lui Wagner apăruseră în presă, Ludovic I îi dăduse acest sfat lui Ludovic al II-lea: „… Nu renunţa la niciunul dintre drepturile Coroanei. Îţi vor fi

recunoscători pentru o vreme, însă pierderea va rămâne dureroasă pentru totdeauna. *Aura populis* e atât de schimbătoare! Bunicul tău a învăţat-o pe pielea lui...” Iată un avertisment de care, la vremea lui, ar fi trebuit să ţină seama bătrânul rege însuşi. Ludovic al II-lea va ţine seama de povaţă. Are un simţ al datoriei mai accentuat decât cel al bunicului său, un soi de conştiinţă pe care şi-o menţine trează, în vreme ce conştiinţa lui Ludovic I a fost adormită de farmecele Lolei Montez. Însă ceea ce contează în seara premierei este că bătrânul rege, care a înţeles prea bine importanţa „bătăliei pentru *Tristan*”, a venit să-şi încurajeze, aprobe şi susţină nepotul.

Iubitori de operă din întreaga Europă îl aplaudă în picioare pe regele Bavariei care, scăldat în strălucirea celor douăzeci de ani ai săi, pare aproape despovărat. Exaltarea calmă pe care o observă Schuré ascunde o excepţională emoţie, iar Wagner, palid la faţă, e în culise. Cele trei acte se bucură de un mare succes şi muzicianul îşi capătă laurii pe care n-ar fi crezut vreodată să-i poată obţine. *Tristan şi Isolda*, opera socotită de nejucat şi pe care n-o voia nimeni, tocmai a fost zămislită.

Suveranul e şi mai impresionat decât după ascultarea lui *Lohengrin*. Noaptea, aşterne grăbit câteva cuvinte pe o foaie şi-i trimite îndată misiva lui Wagner: „Unică, Preaferitică, Inefabilă împlinire – extaz binefăcător – inconştient – voluptate supremă. Operă divină. Eternă. Credincios până dincolo de moarte”.

Regele este într-o asemenea stare de surescitare nervoasă că bolboroseşte scriind. Stilul aduce cu cel al unui mesaj telegrafic, cuvintele se precipită. Prea multă bucurie, prea multă fericire. Lirismul este învins de emoţie. Şi aceste câteva rânduri din 10 iunie 1865 alcătuiesc cea mai scurtă dintre scrisorile pe care regele i le scrie lui Wagner. Vreme de aproape douăzeci de ani, zguduirea pe care i-a provocat-o *Tristan* va rămâne de neegalat în sufletul regelui Bavariei.

Succesul lui *Tristan* se răsfrânge asupra celor doi, iar

Wagner socoteşte că de-acum i-a cucerit pe münchenezi. *Augsburger Allgemeine Zeitung* îl glorifică, în numărul din 16 iunie, pe suveran: „Când a pătruns în loja sa, exact la ora şase, întreaga sală a explodat în aclamaţii şi de trei ori trâmbiţele au sunat pentru a însoţi aceste expresii ale recunoştinţei pe care publicul voia să o transmită tânărului rege pentru că făcuse posibilă o asemenea reprezentaţie”.

În 13 iunie, la reprezentaţia a doua, şi aceasta în prezenţa regelui, Wagner este chemat la rampă de trei ori. În 19, Ludovic al II-lea nu este în sală. îl primeşte pe naşul său care îi este şi unchi, fostul rege Otto al Greciei. De la abdicarea sa din 1862, acesta locuieşte la Bamberg. Tenorul Schnorr (Tristan) îi scrie tatălui său: „Sala a fost plină ochi, aplauzele călduroase. Un singur lucru a fost aparte. Tânărul rege nu a venit la teatru. Primise o vizită a regelui Otto, după ce solicitase ca reprezentaţia să fie amânată cu o săptămână. Wagner pleca în acelaşi timp la Berg şi reprezentaţia a fost menţinută în program pentru toţi prietenii care sosiseră deja. Regele însă n-a venit, fiindcă n-ar fi putut să asiste decât însoţit de regele Otto şi nu poate suporta în niciun chip să fie deranjat cu întrebări. S-a urcat pe cal şi a plecat în munţi. Otto a asistat însă cu un deosebit interes la reprezentaţie, de la început până la sfârşit, şi s-a făcut remarcat prin aplauzele furtunoase, nepărăsindu-şi loja până ce n-am fost chemaţi de patru ori la rampă”.

Regele Bavariei îl primeşte pe ex-regele Greciei şi-l lasă singur la teatru! Reacţie bizară ce arată bine felul în care Ludovic al II-lea îl „trăieşte” pe *Tristan*. Nu mai este vorba doar de a fi cel ce a reuşit să facă să se joace opera de nejucat, *Tristan* face acum parte din viaţa sa.

La 1 iulie, o a patra şi ultimă reprezentaţie sfârşeşte seria, lăsându-l pe rege într-un asemenea hal de surescitare că acesta se întoarce în plină noapte la Berg, cocoţat în locomotiva trenului său special, după ce trăsese semnalul de alarmă fiindcă în vagon era sufocant de cald! îşi calmează nervii în aerul înviorător de afară şi viteza

prelungeşte extazul celor cinci ore de operă.

Să facem o paranteză în privinţa acestui tren regal, căci Ludovic al II-lea îl va folosi foarte adesea în deplasările sale. Progresul ştiinţific îl interesează, atâta vreme cât îl poate pune în serviciul visurilor sale. Va pune să se construiască în castelele şi în palatele sale maşinării stranii, mecanisme complexe şi încâlcite care vor aduce lumina în peşteri artificiale, vor însufleţi lebede de ipsos şi vor proiecta pe tavanul unei încăperi un întreg cer înstelat. Şi, dacă tot vorbim despre extravaganţa barocă a castelelor lui Ludovic, să nu uităm totuşi să amintim de tren, un vehicul revelator şi anterior celorlalte construcţii faimoase, alcătuit dintr-o locomotivă Crampton „Poetnitz" cu tiraj forţat, trei vagoane de călători şi unul pentru bagaje în albastru şi auriu, culorile preferate ale regelui. Vagonul-salon, imprimat cu emblema regală, are montată deasupra sa o coroană masivă din aur, interiorul, greoi şi bogat, e compus din canapele şi fotolii tapiţate cu albastru şi auriu, ca şi un extraordinar tavan aurit, pictat cu scene de călătorie. E un veritabil castel pe şine, un *Linderhof* umblător care dă seama de gusturile regelui aşa cum castelele îi vor oglindi sufletul.

Tristan este un triumf al cărui răsunet se propagă în întreaga Europă, mărturiile celor prezenţi coroborându-se cu relatările din ziare. Curios lucru, tocmai un jurnal francez rezumă cel mai bine ce ascunde această reuşită, anume veritabila intrare în scenă a noului rege al Bavariei. Citim în *Progrès de Lyon*, numărul din 1 iulie: „Comportamentul regelui pe parcursul celor cinci ore ale reprezentaţiei a fost una dintre curiozităţile spectacolului. Să fiţi convinşi că se va mai auzi de acest tânăr principe. Un rege de douăzeci de ani, mai liberal decât opoziţia pe care o stimulează, care nu dă înapoi în faţa niciuneia dintre problemele cele mai acute ale artei este o apariţie rară în istorie".

O definiţie excelentă.

Şi, paradoxal, această intrare este totodată şi o

ieşire. Regele, mai afectat de calomnie decât s-ar crede, va începe de-acum înainte să nu mai aibă încredere în anturajul său şi va apărea mai puţin în München, ca şi cum n-ar vrea să fie mânjit de mizeria scandalului. Doar opera şi teatrul îl vor mai atrage cu adevărat în capitală. În vara anului 1865, centrul Bavariei se mişcă imprecis şi temporar către Alpi, urmând capricioasele escapade ale lui Ludovic. Nu peste mult, munţii puri şi neatinşi vor deveni adevăratul său regat.

În 21 iunie, pentru întâia oară, Ludovic trimite o scrisoare localizată „în Alpi”, care-i ţin loc de castel, „departe de agitaţia umană”, şi se lasă cuprins de sentimente bucolice. „De mult, deja, lumina zilei s-a prăvălit după şirurile înalte de munţi”, scrie regele. „Pacea domneşte în văile adânci; zvonul de talangă al turmelor, cântecul unui păstor urcă până la divina-mi singurătate; blând şi limpede, luceafărul de seară licăreşte departe, arătând calea trecătorului ce hoinăreşte prin văi şi făcându-mă să mă gândesc la preaiubitul meu prieten şi la muzica sa dumnezeiască”.

Cu bruscheţea-i obişnuită, regele a fugit din München după *Tristan*. Se simte epuizat, cu mintea sleită, însă nu e lipsit de realism. A priceput mai bine decât a lăsat să se înţeleagă ce fel de persoană e Wagner şi ce luptă neîncetată va trebui să ducă contra duşmanilor acestuia.

Ludovic al II-lea, orb în faţa evidenţei? Nici pe departe! Regele a decis, pur şi simplu, să se lase cât mai puţin afectat de calomnii şi josnicie. Vrea să se păstreze neatins, să conserve ce e frumos şi măreţ, Ana. Nu putem socoti, aşadar, că plecarea sa a fost datorată unei lipse de curaj.

Îl vor afecta două evenimente triste, două decese: cel al fostului său preceptor, contele de La Rosée, apoi cel al lui Tristan, tenorul Ludwig Schnorr care întruchipase personajul.

Generalul conte de La Rosée se îmbolnăvise grav, iar

regele dorise să-l revadă pe cel pe care-l numea al doilea său tată. Înfăşurat într-o mantie largă, închisă la culoare, Ludovic, pe jos, apare la domiciliul fostului său preceptor. Bucătăreasa, care nu-l recunoaşte în penumbra din vestibul, nu-i dă voie să intre. Ludovic insistă. E căutată doamna de La Rosée, care descoperă că vizitatorul nu e altcineva decât regele. Bucătăreasa e cât pe ce să leşine, iar Ludovic îi întinde, surâzător, mâna. Când tânărul monarh pătrunde în odaia generalului, acesta e mişcat până la lacrimi; va muri la câteva zile după aceea. Pe Ludovic îl impresionează mult această dispariţie. Spectacolului morţii i se alătură, în sufletul acestei fiinţe excesiv de sensibile, durerea pierderii. Plecarea dintre cei vii a contelui e un adio spus copilăriei, de care Ludovic pare să se fi desprins cu multă greutate.

Mai aproape în timp este serata din 12 iulie, unde Richard Wagner, pentru a-i mulţumi suveranului său, dirijează personal un concert alcătuit din fragmente ale lucrărilor sale, în sala mică de la Residenz. Reprezentaţia, strict privată, permite soţilor Schnorr să interpreteze extrase din *Walkiria*, din *Siegfried*\ din *Aurul Rinului* şi din *Maeştrii cântăreţi*. Şapte zile mai târziu, Ludwig Schnorr, care se plânsese de curent pe scenă şi de crize violente de reumatism, moare. N-avea nici treizeci de ani. Wagner, dat peste cap, însoţit de Bülow, călătoreşte până la Dresda. I se transmit ultimele cuvinte ale lui Tristan al său: „O, Siegfried, Siegfried! Adio! Consolaţi-l pe Richard”.

Wagner, zdrobit, blestemă soarta crudă. Oare mereu o nenorocire va urma unei bucurii? Oficial, succesul operei *Tristan* îi pune cu botul pe labe pe adversari. Însă, în umbră, cabinetul regal nu se dă bătut. Lui Pfordten şi Pfistermeister li s-a alăturat un al treilea baron, Sigmund von Preufer, şeful poliţiei din München. După „Pro” şi „Pfi”, iată-l şi pe „Preu”… care e şi el de părere că Wagner îl cam acaparează pe rege.

De fapt, tânărul suveran şi-a pierdut deja iluziile în privinţa lui Wagner. Decide totuşi să intre în joc şi-l invită

pe Prietenul Unic să întreprindă un voiaj la una dintre cabanele sale, refugiul Hochkopf, în inima Alpilor, care domină Wachelsee. Wagner se lasă rugat, şovăie. „Îmi cunosc prea bine vechiul ghinion care face ca, ori de câte ori stabilesc ceva ce are de-a face cu timpul şi spaţiul, calculele mele să fie greşite”. Muzicianul e pe deplin conştient că ar fi imprudent să se depărteze de München şi în acelaşi timp că ar fi extrem de riscant să rămână departe de rege, care străbate pisc după pisc munţii, de la vastul Hohenschwangau până la cabana pitorească de la Pürschling, insesizabil, niciodată stând locului, imprevizibil. Dialogul se desfăşoară însă într-un registru în aparenţă foarte practic, material. Fiindcă timpul e împotriva Prietenului, victoria obţinută cu *Tristan* trebuie consolidată. La începutul lui august, Richard Wagner îi solicită regelui să i se ofere public însărcinarea de a-şi pune în practică proiectul care vizează întemeierea unei Şcoli Germane de Muzică. „Partea pur administrativă ar reveni, fireşte, funcţionarilor cabinetului vostru. Astfel partea de «întreţinere» va fi separată, iar eu voi putea furniza partea de «cunoaştere într-ale artelor»”. Iată primul său atac, indirect însă neşovăielnic, împotriva lui Pfistermeister. Noul teatru şi conservatorul trebuie să fie – e şi ideea regelui – desprinse de cabinet şi cheltuielile în cauză trebuie trecute pe lista de cheltuieli publice. Progres considerabil, care consolidează ca nimic altceva poziţia lui Wagner. Pentru a realiza acest plan, regele apelează la baronul von Moy, desemnat, mai mult sau mai puţin, să ocupe poziţia de ministru al internelor. Se va întâlni cu Wagner, care îi face o vizită. Eliminarea lui Pfistermeister e un lucru bun, însă ideea unui intermediar nu-l încântă pe compozitor. Dar asta-i viaţa! Wagner îşi face bagajul şi, însoţit de servitorul său Franz şi de bătrânul câine Pohl, porneşte spre Alpi, lucrând totodată la *Siegfried* şi schiţând contururile operei *Parsifal*. A avut însă grijă să trimită regelui o scrisoare cu ceea ce numeşte „condiţiile necesare pentru această schimbare”, care nu e altceva

decât o nouă solicitare de fonduri fiindcă, subliniază compozitorul, „doar regele îmi poate oferi ceea ce lumea îmi datorează” Suma, enormă, ajunge la 200.000 de guldeni, împărţiţi în 40.000 bani gheaţă – datoriile, iarăşi datoriile – şi 160.000 depuşi într-o bancă cu scopul de a produce o dobândă trimestrială de 2000 de guldeni. Mai cere şi să devină proprietar al casei de pe Briennerstrasse.

I-a luat o oră lui Wagner să-şi estimeze securitatea financiară şi să-şi facă socotelile. Un singur adagiu la acest memoriu adresat regelui: „... iar acum, prietene, e cazul să reglementăm cu calm situaţia mea personală”.

Putem socoti sordidă perpetua nevoie de bani a lui Wagner. Şi trebuie să fim de acord că acum nevoile sunt mai degrabă pretenţii. Cel mai neplăcut este că beneficiarul însuşi e cel care îşi stabileşte condiţiile. Aceste amănunte, chiar dacă nu umbresc cu nimic geniul muzicianului, aruncă o lumină nu tocmai favorabilă asupra omului Wagner. Să ne amintim totuşi, în apărarea sa, că în întreaga Europă nu există decât un singur Ludovic al II-lea de Bavaria.

Printr-o întorsătură a sorţii, muzicianul care a vrut să-şi asigure viitorul şi siguranţa detaliindu-şi bugetul de cheltuieli îşi va grăbi astfel căderea, fără ca regele să poată face ceva. Precauţiile prea mari ale lui Wagner vor da cabinetului ocazia să lovească.

Pfistermeister execută o manevră vicleană. Cu Wagner absent din München, baronul îi scrie Cosimei, în 26 august, că Majestatea Sa e de acord cu dorinţa muzicianului. Sumele cerute de acesta vor fi vărsate. La puţin timp după aceea, consilierul revine cu precizarea că cei 160.000 de guldeni ce alcătuiesc capitalul vor fi înlocuiţi cu dobânzile la sumă, adică 8.000 de guldeni pe an... Cât despre cei 40.000 de guldeni bani gheaţă, Pfistermeister se exprimă atât de vag încât e greu de ştiut dacă regele acceptă cu adevărat să îi plătească datoriile. Lui Ludovic, în munţii săi, Wagner îi povesteşte ce existenţă duce la München, repetă cât de preţios este

pentru el calmul din Briennerstrasse: „Dimineaţa deschid fereastra ce dă spre grădina cea atât de drăguţă. (...) Mă reculeg apoi, înainte de muncă. (...) La ora trei, iau masa întotdeauna singur, asta dacă nu sunt aici soţii Bülow”. Apoi vine o aluzie clară la ameninţarea de care Wagner se simte înconjurat şi care-i explică nerăbdarea: „... La ora patru, mă plimb cu trăsura prin vecinătate, la repezeală, pentru a nu fi recunoscut de nimeni în solitarele-mi promenade”. Citeşte, cântă la pian, îşi bea ceaiul, îşi plimbă câinele prin parcul din Nymphenburg... Compozitorul încearcă să se prefacă burghez, măsurat, încrezător, dar în 10 octombrie

Pfistermeister, în sfârşit, i-o spune de la obraz: regele nu mai are intenţia de a plăti datoriile domnului Wagner.

Cu acest afront începe criza finală, la mijloc de octombrie 1865, care-i are protagonişti pe Wagner, pe inamicii săi şi pe rege. Pfistermeister, după ce a izbutit să marcheze un punct, este eliberat din funcţia de intermediar. Baronul von Moy, pe care-l dorise regele, nu a putut îndeplini acest rol ca urmare a unei indiscreţii. Al doilea secretar de cabinet, Johann Lutz, îl înlocuieşte pe „Pfi” în negocierile dintre Majestatea Sa şi Artistul său.

În 18, lovitură de teatru, regele îşi schimbă părerea şi pune să i se dea 40.000 de guldeni lui Wagner. Cabinetul, care a protestat zadarnic, se răzbună în chip savuros. Când, în următoarea zi, Cosima se prezintă la trezoreria regală, casierul îi explică, cu un aer îndurerat, că le lipsesc bancnotele şi că suma nu poate fi plătită decât în monezi mici. Şi iat-o pe Cosima cărând vreo paisprezece saci grei cu mărunţiş în două birje închiriate. Trecătorii, care au recunoscut-o pe „amanta aventurierului” privesc cu neplăcere această golire nu tocmai discretă a puşculiţei regatului. Şi asta nu-i nimic. Fiindcă o escortă militară cât mai bătătoare la ochi cu putinţă însoţeşte birjele până pe Briennerstrasse numărul 21. Iată unde se scurge aurul Bavariei...

În München, ostilitatea lasă loc mâniei, căci noile

generozităţi regale sunt extrem de prost văzute. Sunt puse în legătură cu refuzul Majestăţii Sale de a asista la manevrele de toamnă ale armatei bavareze. Un raport confidenţial din 22 septembrie[38] consemnează, în legătură cu evadările regelui în refugiile sale alpine: „Dacă regele poate călări câte opt, chiar zece ore prin pâcle şi întuneric fără să-şi rişte sănătatea, Majestatea Sa ar putea de asemenea să dedice câteva ore armatei sale”.

În 18 octombrie, în chiar ziua în care Ludovic decide să acorde aceşti faimoşi 40.000 de guldeni, refuză o invitaţie la cină făcută de bunicul său, Ludovic I. Motivul: criză de reumatism. Însă, în aceeaşi seară, Ludovic al II-lea este în loja sa din teatrul de la Residenz unde un tânăr actor, Emil Rohde, debutează în *Wilhelm Tell* de Schiller. Şi regele îl ridică în slăvi pe actor! Ludovic vrea să facă un pelerinaj în Elveţia, pe urmele eroului naţional. La Lucerna, pentru întâia oară, monarhul îşi ia numele simbolic de contele Berg, pe care îl va folosi de-acum înainte în fiecare călătorie incognito. Este, din păcate, recunoscut. *Schwyzer Zeitung* menţionează apariţia unui călător tânăr, străin, înalt, cu aspect nobil… în vreme ce, la München, Wagner e din ce în ce mai puţin popular şi relaţia cu regele, din nou, primejduită. În realitate, münchenezii nu văd decât consecinţele financiare, cum s-ar zice politice ale aceste pasiuni. Cu naivitate, monarhul îi scrie fostei sale guvernante că zvonurile cele mai bizare care circulă în privinţa legăturii sale cu muzicianul sunt fantezie pură. Şi, ce-i drept, nu cu Wagner a dat Majestatea Sa o raită prin Elveţia!

Şi totuşi, de îndată ce revine la Hohenschwangau, în 2 noiembrie, primul gest al regelui este să-l invite acolo pe muzician. Cu o rezervă. Richard Wagner a tot încercat să-l convingă pe rege să ofere o audienţă unui scriitor şi jurnalist bavarez, Julius Fröbel. Regele însă, care s-a documentat, scrie: „… Mă nelinişteşte un lucru. Am fost asigurat că Fröbel n-ar fi venit la München cu alt scop

38 Wilfrid Blunt, op cit.

decât acela de a acţiona în favoarea Asociaţiei Naţionale Germane [pentru crearea unui stat sub conducerrea Prusiei], lucru care pentru mine, ca rege al Bavariei, ar fi bineînţeles extrem de periculos. Nu mi-aş face datoria de părinte al Patriei”.

Regele îşi anunţă, aşadar, intenţia de a nu se lăsa manipulat pe plan politic. În afacerea Wagner, luciditatea şi voinţa întru separarea artei de politică se văd extrem de clar.

Cei doi petrec o săptămână idilică împreună. Pentru prima oară, locuiesc în aceeaşi casă, lucru care nu-i împiedică să-şi adreseze unul altuia bileţele înflăcărate: „Când vă am aproape, scrie regele, limba se împiedică, nu-mi găsesc cuvintele, tremur de plăcere, lumea dispare şi sunt transportat în sferele supraterestre”. În plină reverie medievală, Wagner dirijează serenade adresate regelui, în aerul blând de mijloc de noiembrie. Fanfara primului regiment de infanterie face să răsune valea. După ce Wagner revine la München, liniştit în privinţa intenţiilor regale, petrecerea continuă şi fără el. Prinţul Paul de Thurn şi Taxis, eclipsat de compozitor, este constrâns să joace un rol – în sensul din teatru – în lumea fabricată a lui Ludovic al II-lea. Într-o seară, după un foc de artificii, aghiotantul trebuie să se înveşmânteze cu armura din *Lohengrin* şi să se suie într-o barcă trasă de un echipaj compus din lebede de carton…

Această evocare wagneriană – în lipsa lui – pune capăt călătoriei. Cortina se va ridica peste ultimul act al afacerii Wagner. Pentru rege şi pentru Prietenul său, momentele petrecute la Hohenschwangau sunt cântecul lor de lebădă.

Vorbind despre rege, Wagner îi scrisese doamnei Wille, în 25 septembrie: „… Ţine departe de mine tot ce îmi aminteşte de viaţă şi realitate. Nu mai pot decât să visez şi să creez”. Din nefericire, coborând din Alpi, Wagner se va confrunta cu realităţile vieţii; detractorii săi s-au dezlănţuit. Putem nota totodată un climat ostil, de revoltă,

care duce la demiterea ministrului de interne, von Neumayer, privit drept singurul liberal din cabinet. În 16 noiembrie, o publicaţie müncheneză îl arată pentru prima oară pe suveran cu degetul, publicând aceste rânduri: „Întotdeauna absent din capitala sa, regele nu-şi mai primeşte, ca să spunem aşa, miniştrii”. Secretarii de cabinet guvernează în locul lui. Şi jurnalul conchide că voinţa regală nu ar trebui să se sustragă oricărui control, având în vedere „tot ce a aflat Bavaria despre caracterul suveranului său”.

Un articol îngrozitor. Regele este discreditat fără a se preciza ce anume se înţelege, mai exact, prin „caracter”. Aluzia, foarte probabil, este pur politică. Bavarezii au motive de nelinişte. Înaintea pretenţiilor prusace, un suveran excentric şi delăsător ar fi o catastrofă. Circulă o vorbă a lui Bismarck: „Vom mărşălui pe picioarele Austriei.”[39] Nu este momentul pentru un rege-fantomă, a cărui absenţă la *Oktoberfest,* sărbătoarea strângerii recoltelor, unde se petrece cu bere şi vite întregi fripte la proţap, este resimţită ca o gravă atingere adusă tradiţiei. Cu atât mai mult cu cât sărbătoarea însăşi este o tradiţie regală, fiindcă a văzut lumina zilei în 1810, cu ocazia logodnei lui Ludovic I, bunicul lui Ludovic al II-lea.

Nimeni însă nu-şi aminteşte că regele are doar douăzeci de ani.

Richard Wagner încearcă să dezamorseze campania de presă scriindu-i lui Ludovic pagini întregi de poveţe, fiindcă „este vorba, dimpotrivă, de anihilarea unei conspiraţii împotriva onoarei şi libertăţii unui suveran. Aveţi grijă la mijloacele care se află la dispoziţia duşmanului”. Duşmanul înseamnă, fireşte, „Pro” şi „Pfi” Wagner susţine că „Pfistermeister s-a folosit, vreme de şaisprezece ani, de influenţa exclusivă asupra tuturor birourilor statului şi ţării pentru a pune peste tot persoane care îi datorează avansareaşi averea. (...) Niciun interes

---

39 Pierre Gaxotte, Histoire de lAllemagne, voi. 2, Paris, Flammarion, 1963.

politic superior nu l-a însufleţit vreodată pe secretarul de stat. Talentul, cunoştinţele sale sunt atât de slabe, încât îi este imposibil să se ocupe el însuşi de o sarcină politică. Nu are drept scop decât puterea personală şi menţinerea acesteia. (...) Secretarul vostru se simte mai puternic decât Majestatea Voastră şi, pe lângă asta, impune poporului dezbinat favoriţi pe care i-a înălţat în ranguri tocmai pentru a-şi calomnia augustul senior. (...) Lasă a se înţelege că sunt vinovat eu de demiterea lui Neumayer. (...) Nimeni nu trebuie să ştie că eu sunt acela care v-a deschis ochii. Sfatul meu, pe care vi-l dau cu toată hotărârea, este acelaşi: demiterea imediată a lui Pfistermeister, rechemarea lui Neumayer şi convocarea unui consiliu în scopul formării unui nou cabinet!"

Şi Wagner pretinde, douăzeci de rânduri mai jos, că nu vrea să exercite nicio influenţă asupra regelui! E drept, muzicianul duce o luptă pe viaţă şi pe moarte. Dacă membrii cabinetului nu sunt înlocuiţi, se poate teme de ce e mai rău. Afacerea asta personală a devenit o afacere politică.

Răspunsul regelui este nu doar imediat şi decis, dar arată totodată chibzuinţă şi logică: „Ar fi o inconsecvenţă din partea mea să încredinţez formarea unui nou cabinet tocmai celui de care, vă repet, am toate motivele să fiu nemulţumit. Pfistermeister este, neîndoielnic, un bărbat mediocru, de prea puţină valoare şi nu-l voi mai îngădui cu siguranţă prea mult în cabinetul meu. Însă eliminarea sa din cabinet, ca şi a celorlalţi domni, mi se pare inoportună deocamdată, fiindcă momentul potrivit nu s-a ivit încă. (...) Articolul pe care mi-l trimiteţi este ruşinos – oh, lume rea şi coruptă! Vă veţi mira aflând de la mine că, în ciuda aparenţelor, articolul nu provine de la cabinetul meu. Nu vă preocupaţi de murdăriile presei, care este, prin însăşi natura ei, neputincioasă. Nu daţi prea multă importanţă, prieten mult iubit, acestor calomnii sordide..."

Regele nu se lasă clintit de pe domeniul rezervat autorităţii sale şi nu permite să i se impună idei din afară.

Sfatul pe care i-l dă lui Wagner e plin de înţelepciune. Însă este prea târziu. Maşinăria infernală a calomniilor s-a pornit. Chiar dacă sforile nu mai sunt trase de membrii cabinetului, Wagner s-a făcut într-atât de nepopular din cauza banilor, încât a ajuns să fie luat la ochi de jurnale, ai căror directori ştiu prea bine că „duşmanul" lor, departe de a fi insensibil la vorbele lor veninoase, nu le suportă defel. În această campanie, Wagner, prin nerăbdarea şi inconştienţa sa, este aliatul lor cel mai de nădejde. Din nou, aşadar, presa îi va întinde lui Richard Wagner o capcană.

În 29 noiembrie, *Ultimele Ştiri* publică o afirmaţie nouă: „Ştim acum că amiciţia regelui pentru Richard Wagner nu mai este o simplă fantezie tinerească şi că aceasta a atins o asemenea amploare că muzicianul poate obţine de la rege tot ce-şi doreşte, bani sau putere.

O bombă. Articolul îl scoate din sărite pe Wagner care, furios, pică orbeşte în plasă. Se grăbeşte să răspundă în coloanele aceluiaşi ziar, denunţându-i pe adevăraţii agitatori. Nu semnează însă acest drept la replică, făcându-l să pară scris de nişte prieteni indignaţi. Numai că nu păcăleşte pe nimeni. „Comitetul de apărare al lui Wagner" nu este alcătuit decât din Wagner însuşi. De altfel, o ciornă a acestui text, scrisă de mâna Cosimei, a fost găsită la vila Wahnfried[40].

Acest fals curaj îl irită pe rege în cel mai înalt grad. De la Hohenschwangau, pe 3 decembrie, îl avertizează pe autorul răspunsului cel atât de transparent: „Articolul din *Ultimele Ştiri* a contribuit în mare măsură la amărăciunea ce a marcat sfârşitul şederii mele aici. A fost scris, fără nicio îndoială, de unul dintre amicii dumneavoastră, care a socotit că astfel vă va face un serviciu. Din păcate, nu a reuşit decât să vă aducă deservicii însemnate". Ludovic, apoi, nu se poate opri să nu-şi exprime acest regret: „Dragă prietene, ne fac viaţa atât de grea!" Pentru prima oară, în schimbul lor epistolar, regele nu îi ia apărarea

40 Casa lui Wagner din Bayreuth.

protejatului său. Criticii sale i se alătură amărăciunea de a-şi vedea Prietenul comiţând o eroare atât de grosolană care, departe de a-l păstra în Valhala, paradisul războinicilor, îl coboară în lumea reacţiilor prea omeneşti. Ludovic al II-lea de Bavaria, pus alături de Wagner întru glorie muzicală, este asociat cu acesta, spre neplăcerea sa, şi când compozitorul se dedă unor acţiuni necugetate.

Cabinetul regal nu este singurul cerc de persoane care nu-l are pe compozitor la inimă. Familia regelui, curtea, biserica, nobilimea şi mica burghezie li se alătură, grefându-şi indignarea pe atacurile presei.

La 1 decembrie, baronul von der Pfordten, preşedinte al consiliului, adresează suveranului o scrisoare ce reprezintă o adevărată somaţie: „Majestatea Voastră trebuie să aleagă între dragostea şi respectul credinciosului vostru popor şi prietenia lui Richard Wagner. Acest om, care a avut îndrăzneala de a afirma că membrii cabinetului, care şi-au dovedit cinstea, nu se bucură de pic de respect în sânul populaţiei bavareze, este el însuşi, peste tot, socotit demn de dispreţ”. Şeful guvernului vorbeşte de „ingratitudine”, de „înşelătorie”, de „lux bolnăvicios” şi de „neruşinare”, cu care „exploatează nemeritat bunăvoinţa Majestăţii Voastre”. Aflat în Hohenschwangau, regele meditează asupra acestor rânduri pline de severitate. Ultimatumul este totodată şi o condamnare; aduce aminte de cel primit de Ludovic I atunci când afacerea Lola Montez atinsese paroxismul.

Revista *Punsch* se depăşeşte pe sine. O caricatură îl înfăţişează pe Wagner la pian, cântând o melodie care face să joace nişte pungi de 1.000 de guldeni. Sub desen apare „Rugăciunea de dimineaţă a unui om umil”, parodie a faimoasei rugăciuni a Lolei Montez: „Doamne, dă-mi sănătate! Lasă-mă să-mi păstrez căsuţa, grădiniţa şi bănuţii de care am nevoie ca să le îngrijesc, şi mai trimite-mi câteva sute de mii de guldeni, dar nu într-o singură tranşă, ci în mai multe sume mici”.

Într-o epocă în care ridicolul poate ucide, imaginea,

care aduce a adevăr, e picătura ce umple paharul. În 6 decembrie, Wagner încearcă să se justifice în faţa regelui... „Iată, din nou, că aceste binefaceri sunt prezentate publicului, mulţumită trădării slujitorilor şi funcţionarilor Majestăţii Voastre, într-o asemenea lumină încât ameninţă să devină o povară pentru mine şi un reproş pentru voi. (...) Vă rog cu umilinţă să porunciţi, cu regală rigoare, ca secretariatul curţii voastre să publice următoarea declaraţie: «Afirmaţiile apărute în ziare, referitoare la sumele de la trezoreria cabinetului regal pe care le-aş fi disponibilizat, sunt inexacte şi profund exagerate.» L-aş mai ruga pe regalul meu prieten să adauge la această declaraţie, pe care aş vrea s-o văd reprodusă în *Bayerische Zeitung*, o întărire a autorizaţiei date de el pe acest subiect, precum şi o notă redactată de mine. (...) Las pe seama înţelepciunii voastre regale, pe seama puternicei şi neabătutei voastre vreri, sarcina de a descurca nodul pe care doar sabia lui Alexandru cel Mare ar şti să-l deznoade”.

Nodul gordian, într-adevăr, trebuie tăiat; întreaga Bavarie, cei iluştri şi cei anonimi, cei puternici şi cei sărmani deopotrivă, aşteaptă decizia suveranului.

În 6 decembrie, dimineaţa devreme, regele Bavariei se înapoiază în München. După ce discută cu mai mulţi demnitari, în special cu străunchiul său Karl, comandantul armatei bavareze, şi cu arhiepiscopul de München, îl primeşte, la ora două, pe doctorul Geitl, un vechi prieten, medicul familiei regale, care îl tratase în copilărie. Regele nu suferă de nimic, însă regatul este bolnav. Studiind rapoartele poliţieneşti despre atmosfera din oraş, Ludovic al II-lea îşi dă seama că operaţiunea este urgentă: Wagner trebuie să plece.

— Da, îi zice regele medicului. S-a amestecat prea mult în treburile statului. Luaţi-mi pulsul. Mă simt extenuat.

La ora trei, regele îl sună pe Johann Lutz, secretarul său de cabinet însărcinat cu rapoartele legate de muzician.

Wagner a pierdut. Influenţa care i se reproşează atât – şi care nu este, de fapt, decât o încercare de influenţă – este măturată de sentimentul datoriei faţă de stat pe care o dovedeşte regele. Decizia sa a fost luată:

Richard Wagner va fi însoţit până la frontieră şi rugat să se ţină departe de Bavaria vreme de şase luni.

Atunci când, după-amiaza târziu, Lutz se prezintă în Briennerstrasse numărul 21 pentru a-i semnala lui Wagner că prezenţa sa nu mai este dorită de rege, perplexitatea muzicianului face iute loc mâniei. Revarsă un torent de insulte asupra lui Pfistermeister şi îl acuză cu atâta violenţă că este cel mai mârşav dintre intriganţi, încât îl face pe Lutz să intervină. „Veniţi-vă în fire! Sunt aici în misiune oficială”.

În aceeaşi seară, la teatru, regele este primit cu răceală, ba chiar şi fluierat de câteva ori. Spectatorii nu ştiu. Bavaria încă nu ştie că a câştigat bătălia împotriva străinului. Nimeni nu bagă de seamă extrema paloare a chipului tânăr. Pupilele dilatate, întunecate, buclele de păr negru, înflăcărarea adolescentină sunt, în această seară, cât se poate de severe.

Se joacă *Ifigenia* de Goethe, o tragedie în care străinii sunt condamnaţi la moarte…

Scrisoare a regelui către Wagner din următoarea zi, 7 decembrie.

„Dragă prietene.

Oricât de dureroasă ar fi această lovitură pentru mine, trebuie să vă cer să respectaţi dorinţa pe care v-am transmis-o prin intermediul secretarului meu. Credeţi-mă, am fost obligat să acţionez în acest fel. Dragostea mea pentru dumneavoastră va dura pentru eternitate. Şi vă rog să-mi păstraţi aceeaşi prietenie. Pot spune, cu toată sinceritatea, că sunt demn de dumneavoastră. Cine ne-ar putea despărţi? Ştiu, rămâneţi în comuniune cu mine. Vă închipuiţi abisul suferinţei mele, însă n-aş fi putut face altminteri, să fiţi convins. Niciodată să nu vă îndoiţi de fidelitatea celui care vă este prietenul cel mai bun. Toate

acestea nu vor dura o veşnicie.

Până la moarte.

Al vostru, cu fidelitate, Ludovic.

Atât cât va fi posibil şi potrivit dorinţei voastre, situaţia trebuie ţinută secretă".

Din aceste cuvinte ne dăm seama de dimensiunea dramei regelui. Visul i s-a năruit. Şi-a călcat pe inimă luând o decizie pentru Bavaria. Spectrul revoltei, populaţia în stradă, amintirea afacerii Lola Montez l-au făcut să se teamă. Şi, înainte de a decide, a căutat să fie sfătuit. Nu asta înseamnă să te porţi ca un rege?

Însă – şi nimeni nu-şi dă deocamdată seama – şi-a sacrificat raţiunea de a trăi, şubrezită deja de mai multe dezamăgiri. Wagner l-a decepţionat, consilierii şi puterea l-au decepţionat. „Dragă prietene", scrie... Vocabularul a redevenit administrativ, îndepărtat, călău.

În 8 decembrie, suveranul îl convoacă pe Pfordten pentru a-i confirma că „dragostea pentru poporul său şi încrederea cetăţenilor au, în ochii mei, prioritate. Vă daţi seama că decizia a fost una greu de luat, însă am izbândit", îi spune prim-ministrului. Se întrevede ideea de confruntare cu sine însuşi, de luptă interioară, de duel între bine şi rău. Va fi cea mai însemnată bătălie pe care va trebui să o ducă regele.

Putem ghici că preşedintele consiliului de miniştri nu a aşteptat prea mult până să răspândească vestea. Peste Wagner, care voia să o şteargă în vârful picioarelor, dă năvală presa. Oficiosul *Gazeta Bavariei* anunţă în van că Majestatea Sa a decis să-i transmită domnului Wagner dorinţa ca acesta să părăsească regatul pentru mai multe luni, fiindcă în *Algemeine Zeitung*, în *Jurnalul universal* şi în *Ultimele ştiri din München* scrie de-a dreptul: „Wagner a fost exilat!" Sunt atât de întărâtaţi cu toţii împotriva compozitorului, încât, fără odihnă, presa îl face cu ou şi cu oţet. Ludovic al II-lea va trebui să intervină iarăşi şi să precizeze că muzicianul nu este alungat din regat, ci că va porni într-o călătorie, preţ de câteva luni. N-o crede

nimeni: se vorbeşte că e pentru totdeauna.

În 10 decembrie 1865, într-o duminică, la ora cinci dimineaţa, pe peronul gării din München aşteaptă în noapte câteva siluete tăcute. Sunt fidelii, prietenii proscrisului. Unul dintre aceştia, Peter Cornelius, un compozitor care îl ajutase în momente dificile, văzându-l pe Wagner coborând dintr-o birjă, este frapat de aspectul său: „Arăta ca o stafie; era alb şi tras la faţă, iar şuviţele lungi de păr răvăşit arătau ca presărate cu cenuşă. Cosima părea zdrobită. Trenul dispăru pe după coloane, ca un vis ce se destramă”.

Însoţit de vechiul său servitor Franz şi de câinele Pohl, Richard Wagner apucă iarăşi calea pribegiei, calea Elveţiei. Soţii Bülow zăbovesc pentru a lichida afacerile maestrului. Cosima n-are încotro şi trebuie să ră

mână cu soţul, care şi-a păstrat slujba de pianist regal. Ea va fi mesagera lui Wagner pe lângă suveran.

Într-o scurtă apariţie, Ludovic al II-lea îşi salută Prietenul, având poate în minte ultimele rânduri scrise de Wagner, printre bagaje: „V-am asigurat, până la sfârşit, că nu m-am îndoit niciodată de dragostea voastră. Dumnezeu nu mi-a putut stinge Credinţa. Ştiu de unde vine Puterea care ne-a adus împreună, care v-a făcut să mă căutaţi. Mândru să vă fiu protejat, nu voi renega această Putere – chiar şi acum, când socotiţi că e nevoie să mă alungaţi. (…) Şi fie ca această asigurare să-i domolească pe cei cărora îmi datorez exilul. Adio, frumosul, îndureratul meu prieten. Altceva n-aş şti să vă mai spun astăzi, căci şi eu vă duc grija. Da, sunteţi singurul căruia îi duc grija. Adio. Credincios până la moarte”.

Şi tot doamnei Wille îi va mărturisi muzicianul, refugiat la Geneva, două săptămâni mai târziu, adevăratele sale sentimente, fiindcă dizgraţia regelui l-a afectat profund. Wagner, care a trecut prin multe, îi scrie confidentei sale rânduri remarcabil de adevărate: „… Acum e nevoie să i se lase tânărului rege puţin timp,

pentru a învăţa întrucâtva să domnească şi să fie stăpân. Lecţia suferinţelor actuale îi va prinde bine. Prea marele său ataşament faţă de mine îl făcea orb în privinţa celor ce-l înconjurau. Era şi uşor de păcălit. Nu cunoaşte oamenii şi mai întâi ar trebui să înveţe să-i priceapă. Dar am speranţe pentru el. La fel cum sunt sigur pe veci de dragostea lui, am încredere şi că magnificele sale însuşiri vor spori. Trebuie doar să înveţe să înţeleagă umanitatea un pic şi se va pune la iuţeală pe drumul cel bun”.

Mărturisire, judecată a unui om care ştie ce-i viaţa, poveţe ale unui tovarăş mai vârstnic şi mai grijuliu, această scrisoare pledează, în definitiv, în favoarea lui Wagner, în ciuda ambiguităţii din formularea „era uşor de păcălit...”

Împotriva sa, regele are tinereţea, orbirea, excesul. împotriva sa, muzicianul are o reputaţie execrabilă: e numit eretic, adulterin, profitor.

Însă un animal insidios şi tenace i-a înfrânt pe amândoi, o fiară modernă deşi fără vârstă care, o dată trezită, nu e mulţumită până ce nu-şi sfâşie prada.

Numim acest monstru opinie publică.

*

Regele Bavariei are vârsta eroilor, însă în câteva săptămâni a îmbătrânit fără să atingă maturitatea. Însă ar trebui să socotim că a atins-o. Tânărul suveran a limpezit o criză internă evitând lucrul care-l îngrozea cel mai tare: revolta străzii. Şi îndepărtarea lui Wagner va readuce imediat în inimi şi minţi adevăratele probleme ale Bavariei. Căci sunt lucruri mai grave, care nelinişteşc mai mult decât atitudinea lui Wagner! Este, de pildă, Prusia. Vulturul prusac se va năpusti asupra firavilor umeri ai lui Ludovic al II-lea precum, vorba lui Goethe, „un aer prea învolburat într-un piept mult prea strâmt”. Wagner fusese o facere personală ajunsă afacere de stat. Prusia e o afacere de stat care va ajunge un război.

*

Semnată cu patru luni mai devreme, în august,

Convenţia de la Gastein ar trebui să reglementeze diplomatic chestiunea ducatelor [pentru care s-a dus războiul germano-danez] şi a diferenţelor de perspectivă austro-prusace. Austria se angajează să administreze ducatul Holstein, Prusia urmând să facă la fel cu Schleswig. Cu toate acestea, împărţeala dintre învingătorii Danemarcei nu este tocmai dreaptă; Prusia îşi însuşeşte totodată şi micul ducat Lauenburg, al cărui nume se uită, cu regularitate, a fi pronunţat. Diferenţa se accentuează atunci când devine evident că Lauenburg se transformă într-un teritoriu sută la sută prusac, în vreme ce Schleswig se află doar sub administraţia Prusiei. Manevra este eficace fiindcă, între Schleswig şi Lauenburg, ducatul Holstein este prins în menghina prusacă. Convenţia este un butoi de pulbere. Odată realizată această primă fază de izolare, Bismarck, căruia Wilhelm I îi conferă, în 15 septembrie, titlul de conte, ia pulsul ţărilor mari ale Europei. O modalitate de a-şi asigura spatele.

Rusia e de partea Prusiei, legată de o datorie de onoare din perioada revoltelor din Polonia. Bismarck avusese grijă să nu intervină, şi neutralitatea amicală a Prusiei îi aduce, acum, sprijinul ţarului Aleksandru al II-lea. Italia, unde regele Victor Emanuel al II-lea se luptă cu dificultăţile generate de recenta unire, îşi dă acordul lui Bismarck, care îi promite în schimb Veneţia, deocamdată teritoriu austriac. Nalopeon al III-lea e ceva mai reticent. Ministrul său de externe, Edourad Drouyn de Lhuys, i-a trimis o notă secretă despre semnarea Convenţiei de la Gastein: „Convenţia respectivă nu se bazează pe altceva decât pe forţă şi nu are altă justificare decât înţelegerea a doua puteri care împart între ele totul. E o practică ce nu se mai obişnuieşte prin Europa”, spune ambasadorul. Diplomatul francez nu are Prusia la suflet. Ca să-l liniştească pe împărat, Bismarck îi face, în octombrie, o vizită la Biarritz. Cu faţa către valurile oceanului, vreme de cincizeci de minute, Bismarck promite Franţei compensaţii teritoriale pe malul Rinului. Capcana funcţionează. Cu

toate că Bismarck, mai târziu, avea să scrie că „împăratul a refuzat să infecteze cu politică prospeţimea brizei mării”[41], prim-ministrul Prusiei se întoarce cu certitudinea că, într-un război austro-prusac, Napoleon al III-lea, şovăielnic şi în cele din urmă în favoarea unirii statelor germane, ar rămâne neutru, ba încă într-o neutralitate mai degrabă binevoitoare în raport cu Prusia, întrevederea de la Biarritz este, aşadar, decisivă; dinspre frontiera franceză nu este de aşteptat nicio primejdie.

Micile state germane urmăresc, la rândul lor, şirul de mari manevre de la distanţă. Însă Bavaria este cel mai important dintre statele din rândul al doilea. Atitudinea regelui ei este, aşadar, pusă sub lupă. Ludovic al II-lea poate juca un rol de o importanţă considerabilă.

Visul tatălui său, Maximilian, era de a alcătui o confederaţie a Germaniei de Sud, o entitate capabilă să echilibreze dominaţia prusacă din nord şi în care Bavaria să fie statul cel mai de seamă. Maximilian murise sperând că Bavaria avea să devină Prusia sudului. La întronarea sa, bavarezii văzuseră în Ludovic al II-lea continuatorul acestei politici, vai, atât de utopice. Un poet, Gardthausen, compusese chiar o odă în onoarea noului monarh: „Ridicaţi în înalt stindardul tatălui vostru, ca şi dreptul german!”

Stindardul şi dreptul sunt, fireşte, ameninţate de afacerea ducatelor, care pentru Ludovic al II-lea reprezintă un exerciţiu de ucenicie politică şi examenul său de absolvire pe scena europeană. Iubitoare de independenţă, Bavaria e de partea libertăţii ducatelor, aşadar, contra regelui Danemarcei, ceea ce nu înseamnă că ar fi de partea Prusiei. Leopold von Ranke, unul dintre primii istorici germani din acea epocă, vorbeşte despre „dreptul la autodeterminare al ducatelor” încât eliberarea lor să nu însemne transferarea tutelei de la coroana daneză la cea prusacă.

Ludovic al II-lea este obligat să fie părtaş la această

41 Yves Grosrichard, Les Cent Visages de Bismarck, Paris, Presses de la Cité, 1970.

afacere care, cât trăise tatăl său, îi stârnise atâta aversiune. îl va susţine mai întâi pe ducele Friedrich de Schleswig-Holstein-Augustenburg[42]. Această poziţionare tardivă e anulată de coaliţia austro-prusacă atunci când, în primăvara lui 1864, bastioanele din Duppel cad în mâinile viitorilor „protectori” [Prusia şi Austria]. Intervenţia regelui nou-nouţ al Bavariei în această încurcătură ce nu avantajează pe nimeni este timidă. Vocea Bavariei este iute acoperită de tunurile prusace. Ludovic al II-lea începe să-şi trăiască povestea romanţioasă cu Wagner.

Apoi, ca şi ceilalţi bavarezi, regele presimte ca această Convenţie de la Gastein nu este decât o mână de paie pe foc aruncată cu iscusinţă de Bismarck. Acest domn, pe care tânărul prinţ îl socotise „interesant”, devine chiar supărător deoarece îi divizează pe bavarezi.

De o parte sunt catolicii, conservatori, care nici nu vor să audă de Prusia; de cealaltă liberalii, gata să-i cedeze. Şi Prusia este înainte de orice o armată a cărei eficacitate a fost demonstrată. Ludovic al II-lea e scârbit de tot ce are a face cu milităria. Nu-i place, în privinţa luptei, decât viziunea idealistă a cavalerilor medievali. Şi, ori de câte ori poate, tempereazä rigorile regulamentului militar cu iniţiative bizare care stârnesc multă vâlvă. Într-o dimineaţă, trecând pe dinaintea unei santinele care stătea de gardă în Residenz, i se pare că tânărul soldat e cam palid şi pune să i se aducă... o sofa! Altă dată, când trece în revistă un detaşament, regele apare în uniformă de ceremonie, ţinând în mâna stângă cascheta şi în cea dreaptă o umbrelă! Cât despre podoaba capilară a regelui, buclele sale lungi şi ondulate nu sunt demne de un conducător militar, fiindcă Ludovic are rangul de colonel al armatei bavareze, lucru care nu-l încântă, putem

42 Acesta a încercat să preia în 1863 puterea asupra celor două ducate Schleswig şi Holstein, susţinut de o serie de state germane, dar nu de principalii competitori, Danemarca, Prusia şi Austria, în urma războiului germano-danez (războiul ducatelor) din 1864, cele două ducate au trecut sub suveranitatea Prusiei şi Austriei, devenind un „condominiu“. (N. red.)

presupune, mai deloc. Îi putem judeca atitudinea după nişte fotografii şi un tablou. Fotografiile îl arată în picioare, în uniformă de colonel. Regele e distrat, pare iritat, nerăbdător să se termine odată; nu se poate spune că ar avea un aer decis şi marţial. Tabloul este o scenă călare. Regele, pe un armăsar alb, înconjurat de generali mustăcioşi, cu caschete pe cap, poartă o ciudată pălărie moale. Nu vrea să-şi strice freza! Ofiţerii îl privesc perplecşi, cu chipuri pe care se citeşte uluirea. În acea toamnă a anului 1865, când Majestatea Sa îşi trece în revistă trupele, izbuteşte mai degrabă să lase impresia că a pornit-o undeva la vânătoare.

Ludovic nu iubeşte războiul, însă însuşirea Lauenburgului de către Prusia i se pare gravă. Nu peste multă vreme va veni şi rândul Bavariei, gândeşte suveranul, care îşi prefiră prin minte toate posibilităţile pentru evitarea unei confruntări. Între partizanii Austriei şi cei ai Prusiei, ideală ar fi neutralitatea. Pe noua faţă a Europei care, sub pretextul unificării, se clădeşte pe cuceriri, soarta statelor „însemnate dar mărunte” este automat stabilită, însă nu se ştie în ce sens. Trebuie să se poziţioneze într-o tabără sau alta, asumându-şi pe deplin riscurile.

Regele e ataşat de ideea unei atitudini paşnice. Acum că Wagner a plecat, nu-şi mai trăieşte visul; se închide în sine. Contele Blome, ambasador al Austriei în Bavaria, raportează că tânărul suveran îşi pierde vremea şi nu se întâlneşte practic cu mai nimeni în afara lui Bülow, pianistul său, care îi cântă muzica lui Wagner. „Astfel încercam să ne facem viaţa cât de cât suportabilă”, va scrie regele. Pentru moment, repetă: „Nu am de gând să pornesc la război”. Însă zilele ce urmează contrazic această soluţie. Prinţul de Hohenlohe, viitor ministru al lui Ludovic al II-lea, încearcă să-l convingă pe rege că ambiţia lui Bismarck se limitează la Germania de Nord. Însă Ludovic nu se lasă indus în eroare: „Da, deocamdată, apoi vor cere mai mult”, îi răspunde lui Hohenlohe. Regele

Bavariei nu este orb şi nici surd la aceste ameninţări. Încearcă imposibilul, însă curând, trebuie să aleagă o tabără, căci războiul pare de neevitat. Prusia, care domină deja nordul, plănuieşte să-şi asigure hegemonia şi în sud prin eliminarea Austriei. Regele Bavariei nu este iubitor de război, însă neputându-l evita, alege să treacă de partea combatantului mai puţin agresiv, adică Austria. Obligat să participe la conflict, o va face fără tragere de inimă. Ar fi derizoriu să opună bravele – şi puţin numeroasele – trupe bavareze fioroşilor prusaci. Alături de Austria, Bavaria se implică puţin, încercând totuşi să-şi păstreze onoarea intactă. Decizând să se opună pe faţă, chiar dacă nu cu virulenţă, maşinaţiunilor lui Bismarck, Ludovic al II-lea se dovedeşte un adevărat fiu al lui Maximilian.

Lui Bismarck îi revine sarcina de a aprinde fitilul. Intenţionat, cu şiretenie diabolică, înveninează relaţiile cu Austria în ce priveşte aplicarea, deloc lipsită de greutăţi, a Convenţiei de la Gastein. Franz-Joseph se plânge, Wilhelm I reclamă, toată lumea protestează, este exact ce ticluise Bismarck, care are grijă să neutralizeze Italia semnând cu ea un tratat comercial sub care se ascunde o alianţă militară. Aceasta va avea rapid ocazia să-şi dezvăluie adevărata natură. Douăzeci şi patru de ore mai târziu, Bismarck, falsul salvator al ducatelor, depune la Dieta din Frankfurt o moţiune ce viza reformarea constituţiei federale într-un sens mai liberal, adică cu un parlament ales, fără Austria. Viena, fireşte, nu acceptă această bruscă şi neaşteptată pledoarie în favoarea sufragiului universal şi respinge întregul proiect. Bismarck, atunci, proclamă sus şi tare că s-a produs o încălcare flagrantă a Convenţiei de la Gastein şi invadează Holsteinul austriac. împreună cu Austria, Hanovra, Saxonia şi Württemberg, Bavaria intră în război contra Prusiei. „Mici” şi „mari” se bat pentru sau contra unei anumite idei despre Germania. Războiul din 1866 este unul civil. Expresia îi aparţine lui Ludovic, în discursul său oficial.

Tânărul se înhamă la insuportabilele formalităţi

legate de intrarea în război, în special cele legate de mobilizare, fiindcă ordinul trebuie semnat pentru ca trupele să pornească. Suveranul, călcându-şi pe inimă, semnează decretul în 10 mai. Însă se simte lipsit de forţă! Are nevoie de ajutor. Cine i l-ar putea da? Răspunsul, luminos, e acolo: Wagner!

Exilatul de la Triebschen – o peninsulă pe lacul Lucerna – primeşte, în 15 mai, o adevărată cerere de ajutor. „Îi cer prietenului meu, scrie regele, un răspuns prompt la următoarele întrebări: Dacă prietenul meu ar vrea şi ar socoti nimerit, sunt gata să renunţ la coroană şi la vana-i strălucire”.

Mai limpede, regele vrea să abdice în favoarea fratelui său Otto şi, dintr-o lovitură, să-şi aducă iarăşi aproape Prietenul de care nu mai suportă să stea departe; apoi, după aceste cuvinte disperate, regele se retrage la Berg, atrăgându-şi reproşuri vii din partea populaţiei müncheneze. În castelul său, palid la faţă, Ludovic aşteaptă răspunsul lui Wagner.

Neliniştit, Pfistermeister îi scrie doctorului Gied: „Majestatea Sa regele era extrem de agitat astăzi la amiază, părea deosebit de nefericit şi mi-a transmis nişte ordine pe care nu le pot nici măcar repeta. A vorbit de abdicare, sub pretextul că nu ar fi pe deplin sănătos mintal, şi de un plan de a porni spre Elveţia şi de a se stabili acolo, plus altele de acelaşi gen. Motivul mi se pare următorul: ieri şi azi, colonelul Lutz şi eu însumi am insistat pe lângă Majestatea Sa pentru a-l convinge să inaugureze, din vreme, sesiunea parlamentară.

Wagner răspunde în aceeaşi zi. Iar această scrisoare îl va influenţa pe rege, fără îndoială, mai mult decât toate celelalte scrise până atunci de muzician. Este unul dintre privilegiile dizgraţiei să li se acorde importanţă celor care îi cad victime. Wagner scrie cum i-ar scrie un preceptor elevului său: „Luaţi distanţă de tot ce este, momentan, doar o joacă şi nu o serioasă şi onorabilă ocupaţie. Aplecaţi-vă, dimpotrivă, cu mai multă atenţie asupra

treburilor statului. Refuzaţi-vă retragerile alinătoare la Berg. Rămâneţi în reşedinţa voastră. Dacă mă iubiţi atât cât mi-aş dori, ascultaţi-mi rugămintea: vă implor să deschideţi chiar Majestatea Voastră, în 22 mai, lucrările din Landtag[43]. Aţi ales pentru această fatidică solemnitate chiar ziua mea de naştere. O! Oferiţi cu generozitate darul propriei voastre persoane. Mergeţi la München şi inauguraţi lucrările Parlamentului”. Apoi, pe un ton ceva mai personal, Prietenul îşi completează povaţa. Îi cere regelui să mai reziste cel puţin şase luni, jumătate de an, căci o abdicare în acel moment ar însemna o catastrofă.

Ce dezamăgire! Deci Wagner nu vine? Atunci îl va vizita regele pe el. Aghiotantul Paul de Thurn şi Taxis este trimis în grabă la vila de la

Triebschen şi, în dimineaţa zilei de 22 mai, prevăzută pentru începerea noii sesiuni parlamentare, Ludovic al II-lea şi valetul său, Volk, se suie în trenul spre Lucerna.

Regele Bavariei va încerca să-şi regăsească puterile pierdute lângă exilatul de la Triebschen.

Aici o întâlneşte Ludovic pentru întâia oară pe Cosima. Cu faţa ei alungită şi nasul lung, e parcă un portret al tatălui ei, Franz Liszt. Are ochi limpezi, albastru-cenuşii, păr cu nuanţe de chihlimbar şi o rochie de muselină albă strânsă pe talie… Regele nu dă multă atenţie şi nu pare deloc mirat să o găsească pe această „castă colaboratoare” lângă prietenul lui.

Cosima şi Wagner au, în schimb, de ce să fie miraţi. Regele, înfăşurat într-o mantie de conspirator, apare într-o barcă împreună cu valetul şi se prezintă sub numele de cavalerul Stolzing, însoţit de scutierul său. Cavalerul Walther von Stolzing este eroul din *Maeştrii cântăreţi*, lucrare căreia Wagner este pe cale să-i compună al doilea act. Vedem deci că wagnerianismul suveranului nu s-a domolit defel. Wagner e înnebunit, regele n-a înţeles nimic din scrisoarea lui! E musai să se întoarcă la München cât mai iute! Însă, fără îndoială, regele a venit cu ideea de a

43 Parlament.

abdica şi de a trăi pentru totdeauna nutrindu-se cu muzica şi mai ales cu prezenţa lui Wagner. Trebuie luate măsuri drastice pentru a-i scoate din cap această idee nebunească. Vreme de două zile, Wagner negociază şi trudeşte pentru Bavaria. Când regele discută de planurile arhitectului Semper, Wagner schimbă subiectul şi aduce vorba de datoria faţă de stat, de necesitatea ca Bavaria să fie sigură de regele său în aceste vremuri tulburi. Evident că muzicianul pledează totodată şi pentru sine, fiindcă abdicarea ar risca să-l priveze de generozitatea regelui, care nu ţine seamă de frontierele exilului; rezultatele sunt următoarele: după două zile de plănuit imposibilul, regele, mai liniştit acum, se întoarce la München. În vila din Triebschen ocupanţii respiră uşuraţi. Coşmarul abdicării a fost evitat.

În ciuda precauţiilor luate – fără tren special de această dată, călătorind sub numele de contele de Berg –, escapada regelui în Elveţia nu rămâne neobservată în Bavaria. Cetăţenii se înfurie. La München încep să apară temeri, lumea e îngrijorată, Wagner încă îl ţine pe adolescentul-rege captiv în mrejele sale. Ce-i drept, Wagner a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a-l influenţa pe rege de data aceasta într-un sens bun. Patruzeci şi opt de ore de rugăminţi pentru ca regele să ia în serios o situaţie gravă. Însă bavarezii nu ştiu asta. Nu se vede nici urmă de vreo bună intenţie.

Populaţia vede doar ceea ce suveranul nu a izbutit să ascundă: s-a dus „după el”. Călătoria capătă sensul unei vizite făcute într-un loc rău famat.

Nu doar că Wagner şi-a folosit bine forţa de persuasiune, dar a izbutit să-l şi revigoreze pe rege. Înapoindu-se la Berg, Ludovic acceptă în sfârşit să inaugureze sesiunea Camerelor şi să-şi rostească celebrul discurs, amânat pentru 27 mai. Bunicul său, Ludovic I, i-a cerut imperativ s-o facă. Aplaudat de opoziţia liberală, regele vorbeşte despre „măreaţa patrie germană” Însă cum regele îndeamnă totodată la evitarea unui război civil

iminent, analiza sa, oricât de lucidă, stârneşte consternare. Parlamentul îl imploră pe monarh, prin urmare, să se pună în fruntea trupelor bavareze.

Trecând pe străzi, regele plăteşte preţul pentru vizita făcută lui Wagner. Oamenii murmură, fluieră. „Călătoria i-a dăunat mult, scrie prinţul de Hohenlohe. A fost insultat în public şi abia dacă l-au salutat”.

Ludovic al II-lea, care tocmai a făcut un efort imens în faţa Parlamentului, este exasperat de această primire. Furios, îl convoacă pe Pfeifer, prefectul de poliţie, pentru explicaţii, şi îl demite pe loc. Ne aflăm în plină neînţelegere. Wagner a acţionat bine, regele a reacţionat bine după imprudenţa săvârşită, însă mecanismul furiei publice e mai implacabil ca niciodată. *Der Neue Bayerische Kurier* îi numeşte pe Cosima şi pe Wagner aventurieri ticăloşi şi lacomi. În 31 mai, *Volksbote* atacă pe un alt ton, neobişnuit până atunci: „Doamna von Bülow este «amicalui Wagner”. Întregul München înţelege că e amanta lui. Soţul cere directorului publicaţiei scuze sau un duel. Apoi, după ce cugetă un pic la vorbele-i imprudente, Hans von Bülow se grăbeşte să o şteargă la Triebschen.

Rezultatul este un adevărat complot pentru onoare şi contra onestităţii. În 6 iunie, Wagner îi scrie regelui nişte rânduri delirante, ce nu au alt scop decât de a-i cere să dezmintă public afirmaţiile făcute în ziar. Mai întâi, Richard Wagner afirmă că Bülow, un bărbat de onoare, este aruncat în „cea mai murdară istorie din existenţa curţilor germane”, apoi o apără şi pe învinuită: „Nobila-i consoartă, care s-a sacrificat, dintr-un sentiment de extraordinar devotament şi compasiune, pentru prietenul tatălui ei, ca să-l încurajeze şi consoleze, pentru idealul soţului ei şi pentru protejatul regelui pe care îl venerează cu înflăcărare, a fost, ca răsplată pentru dragostea pe care binevoitorul suveran i-o poartă prietenului său, persecutată chiar din cauza acestei iubiri, făcută public albie de porci şi umilită într-un chip care l-ar pângări până şi pe îngerul inocenţei. Şi toate acestea au trecut

nepedepsite. (...) Din adâncul imensei mele mâhniri vă aduc, rege şi prieten iubit, o singură rugă. Rupeţi, cel puţin în acest caz, tăcerea voastră regală şi exprimaţi printr-o scrisoare (a cărei publicare o veţi autoriza) trimisă prietenului meu Hans von Bülow satisfacţia voastră suverană în privinţa purtării sale şi neplăcerea regală în privinţa felului în care el şi soţia au fost trataţi de anumite publicaţii din München”.

Wagner nu are scrupule. „Devotamentul prietenesc” la care face apel nu e decât o minciună sfruntată. Cosima, „îngerul inocenţei”, îi este într-atât de devotată lui Wagner, încât îi mai naşte un copil. Va ajunge astfel să aibă patru, dintre care doi nu sunt ai soţului. Ceea ce nu o va împiedica să-i scrie ea însăşi regelui, spunându-i că „trebuie să păstreze intact numele cinstit al tatălui ei”.

Tristă farsă, care nu face nimănui cinste. Singurul cu adevărat onest e, iarăşi, regele. El este îngerul inocenţei. Fiindcă semnează scrisoarea către Bülow şi o publică.

De o dezolantă josnicie, această comedie sună fals fiindcă se joacă pe un fond tragic. În 8 iunie, Austria primeşte în sfârşit anunţul oficial de sprijin în caz că va fi atacată de Prusia. Ludovic al II-lea încearcă o ultimă stratagemă, refuzând să se pună în fruntea armatei sale. Străunchiul său Karl, veteran septiiagenar, primeşte comanda supremă, în locul monarhului „dezertor”.

În 14 iunie, Austria cere Dietei federale să răspundă mobilizării prusace cu mobilizarea armatelor statelor federale. Cu nouă voturi contra şase, Austria obţine mobilizarea. Nu mai există Confederaţia, ci Nordul împotriva Sudului. Germania se angajează în propriul război de secesiune.

Regele Bavariei, epuizat, se retrage pe Insula Trandafirilor, refugiul său din mijlocul lacului Starnberg. Nu vrea să vadă pe nimeni cu excepţia aghiotantului Paul de Taxis şi a lui Volk, care are în grijă caii regelui. Pregăteşte oare vreun plan de bătălie? Vreo notă pentru statul său major? O cuvântare de rostit înaintea soldaţilor?

Nici vorbă. Pus în faţa obuzelor, Majestatea Sa răspunde cu focuri de artificii! Până şi membrii Camerei Superioare, veniţi în delegaţie pentru a-i transmite un mesaj al Parlamentului, nu sunt primiţi, ceea ce, după Hohenlohe, „e un fapt fără precedent în istoria Bavariei”.

Pfordten, prim-ministrul, soseşte la rându-i. Servitorii nici măcar nu-l anunţă. Forţând trecerea, baronul sfârşeşte prin a-l descoperi în fundul unei odăi întunecate, luminată doar de razele unei luni artificiale, pe regele deghizat în Frederic Barbarossa, în vreme ce Paul de Taxis poartă, cum ne-am obişnuit deja, costumul lui Lohengrin!

Dar nimic nu-l mişcă din loc. Majestatea Sa refuza să-şi părăsească insula, visurile şi joaca.

Wagner începe o nouă ofensivă epistolară, încercând să-l convingă pe Ludovic să-şi încurajeze trupele. „Regele Bavariei în fruntea ostaşilor săi, acel rege are în mâini soarta lumii! Ah, destinul vă cheamă!... Porniţi! Porniţi! Destinul vă arată soluţia: în fruntea armatei voastre sunteţi atotputernic, impenetrabil contra jalnicei şlente de paraziţi din a voastră tristă Residenz”.

În 22 iunie se aud primele bubuituri de tun. Patru zile mai târziu, Ludovic, părăsind Insula Trandafirilor, ascultă poveţele lui Wagner. Cuvântul salvator vine iarăşi din Triebschen. Regele acceptă să-şi viziteze trupele pe front, la Bamberg. Pentru curajoşii soldaţi apariţia lui e ca o viziune. În uniformă albastră cu argintiu, petrece douăzeci de ore călare, gonind de la o tabără la alta, galopând printre piese de artilerie, şi face o imensă impresie. Regele nu mai avusese parte de un asemenea succes personal de la încoronare, fiindcă succesul lui *Tristan* îl împărţise cu Wagner. Este una dintre acele ocazii când ne simţim înclinaţi să zicem „când vrea, regele poate...”, unul dintre acele exemple de „legătură de iubire” între rege şi poporul său.

Momentul glorios se sfârşeşte iute. Plăcut surprins de primirea călduroasă, Ludovic al II-lea se grăbeşte să se întoarcă pe Insula Trandafirilor. Nici vorbă să se mai lase

deranjat apoi de veştile de pe front. Regele Bavariei a terminat cu războiul „lui” Ştie tot ce este de ştiut pe această temă. Ştie că Prusia nu a provocat confruntarea decât pentru că se ştia capabilă să învingă. Neputând să se lepede de înţelegerile atât politice, cât şi personale cu Austria şi să-şi ia înapoi vorba, preferă să lase Bavariei un rol neînsemnat în conflict. Prusia victorioasă nu se va încrâncena în a pedepsi cu represalii dure regatul bavarez. Inactivitatea va fi socotită drept circumstanţă atenuantă.

Dacă acest raţionament este, politic vorbind, foarte just – ar putea scuti Bavaria, pe termen lung, de consecinţe catastrofale –, pe moment, stârneşte enervarea militarilor, începând cu unchiul Karl, comandantul-şef, care se plânge fostului rege Ludovic I că emisarii săi nu sunt nici măcar primiţi atunci când vin cu veşti alarmante.

Dar care sunt aceste vesti? Pe front, totul se desfăşoară iute, şi evenimentele sunt mai rapide decât depeşele.

Austria şi statele din sud trebuie să se bată pe două fronturi, cel prusac şi cel italian. Dispersării armatei i se adaugă şi slăbiciunea acesteia, ori, mai degrabă, zdrobitoarea superioritate militară prusacă. Moltke, şeful statului-major al Prusiei, are ca strategie o rapiditate fulgerătoare a manevrelor, inspirată de Napoleon. Şi, inaugurând transportul masiv de soldaţi pe calea ferată, prusacii sunt peste tot. Înving Hanovra la Langelsalza, lângă Erfurt, iar Bavaria este zdrobită la Kissingen. O victorie austriacă la Custozza, aproape de Verona, localitate care străjuieşte drumul spre Veneţia, nu evită dezastrul final pe frontul din nord. În 3 iulie 1866, la mai puţin de o sută de kilometri nord-est de Praga, patruzeci de mii de austrieci sunt ucişi, răniţi sau luaţi prizonieri aproape de Königgrätz. Însă sub numele de Sadova, un alt sătuc din Boemia aflat foarte aproape, intră această victorie prusacă, la care participă personal Wilhelm I şi Bismarck, în cărţile de istorie. Bătălia de la Sadova răsună ca o salvă de tun prin întreaga Europă, instalând Prusia în

liga naţiunilor majore, de care va trebui să se ţină seama. În Franţa, neliniştea este atât de mare, încât Napoleon al III-lea trimite cincizeci de mii de oameni pe Rin, apoi, confirmând cele observate de Bismarck cu ocazia călătoriei la Biarritz, împăratul francezilor se răzgândeşte şi anulează mobilizarea, propunându-se în schimb ca mediator…

În Bavaria, anunţul despre victoria Prusiei la Sadova declanşează panica. Se vorbeşte despre evacuare. Pfordten, prim-ministrul, l-a rugat de altfel pe Napoleon al III-lea să intervină militar. Vreme de câteva zile, Münchenul se aşteaptă la tot ce e mai rău. Ducele de Gramont, ambasadorul Franţei la Viena, raportează că, îmbătate de victorie, diviziile prusace „devastează şi jefuiesc totul, de la bordeie până la palate, de la bucătării la saloane, de la oratoriile mănăstirilor la bisericile din oraşe”.

Însă, foarte rapid, temerile se spulberă. Prusacii nu pătrund nici măcar în Viena, darmite în München. În 21 iulie, un acord de pace preliminar e semnat la Nikolsburg.

În timpul acestor frământări majore ale unei Europe aflate în chinurile facerii, Ludovic al II-lea de Bavaria, rămas inaccesibil, trăieşte, cu Paul de Taxis, o aventură care este de două ori în afara timpului, atât istoric, cât şi geografic. Şi, din nou, Majestatea Sa este mai bine informată decât pare. Între două schiţe pe care i le prezintă decoratorul Angelo Quaglio, regele îşi îndreaptă din nou privirea spre Triebschen, aşa cum o persoană îngrijorată consultă un oracol. E vorba, fireşte, de operă, însă şi de politică. Amestecul de propuneri inutile şi de reflecţii lucide, de aluzii personale şi de întrebări generale este una dintre caracteristicile corespondenţei dintre rege şi muzician.

Scrisoare din 18 iulie către Wagner: „Ah! Faţa lumii e groaznica, pustiită; spiritele tenebrelor stăpânesc, minciuna şi trădarea sunt pretutindeni, de legăminte nu se mai ţine seamă. Tratatele sunt rupte; eu însă nu

abandonez nădejdea. Dumnezeu va veghea ca independenţa Bavariei să poată fi păstrată. Dar, dacă va trebui să renunţăm la ea şi să pierdem dreptul de a ne reprezenta singuri în străinătate, voi pleca. Nu vreau să fiu un rege-fantomă, fără putere reală. Of, Germanie!”

În realitate, dacă regele a început iarăşi să aducă vorba de abdicare, aceasta s-ar produce numai dacă Prusia ar absorbi şi elimina Bavaria. Tânărul suveran nu este foarte sigur de analiza lui, care l-a făcut să-şi angajeze ţara într-o manieră marginală în acest conflict. Condiţiile exacte ale păcii nu se cunosc încă. Va fi atitudinea pasivă a Bavariei la Sadova, până la urmă, un avantaj în balanţa negocierilor? Acolo e miezul problemei.

În cele din urmă, în 22 august, situaţia se clarifică prin încheierea tratatelor de pace de la Praga (cu Prusia) şi Viena (cu Italia). Confederaţia germană este dizolvată, Prusia anexează faimoasele ducate Schleswig şi Holstein, Hanovra, electoratul de Hessen (cel din nord), Frankfurt şi toate statele de la nord de râul Main. Ele formează Confederaţia Statelor Nordice, al cărei cancelar este, fireşte, Bismarck. Statele sudice, marele ducat de Hessen, Württemberg, Baden şi Bavaria, ies din război onorabil. Se vede acum că Ludovic al II-lea a fost inspirat să mimeze războiul. Bismarck se arată aproape indulgent cu acest rege tânăr care s-a lăsat implicat în conflict, însă a făcut-o cu prudenţă. Nu-i trimite decât o solicitare de despăgubiri de război, fiindcă îi apreciază manevra. Preţul nu este exagerat de mare: o sumă de treizeci de milioane de guldeni (54 de milioane de mărci-aur) şi trei cantoane din Franconia Superioară (cu o populaţie de 30 de mii de suflete cedate Prusiei). Condiţii severe, însă ar fi putut fi mult mai rele. Ce uşurare! Independenţa şi particularităţile bavareze rămân intacte după acest război fulgerător.

Ludovic al II-lea este atât de bucuros încât, în 29 august, îi scrie regelui Prusiei, Wilhelm I, care îi este unchi, de vreme ce e fratele mamei sale. Regele Prusiei şi-

a manifestat dorinţa de a primi în dar vechea fortăreaţă de la Nürnberg. Regele Bavariei îi propune s-o împartă: „... Privitor la soarta acestui castel care a aparţinut strămoşilor noştri comuni, să ridicăm pe el drapelele familiilor Hohenzollern şi Wittelsbach, arătând prin asta, simbolic, faptul că Prusia şi Bavaria sunt, împreună, păzitori ai viitoarei Germanii”.

Ludovic, constatând ca de-acum Prusia se întinde de la Marea Baltică până la frontiera franceză, ştie că Germania modernă e pe cale să ia naştere. Legăturile dintre Prusia şi Bavaria nu sunt doar o afacere de circumstanţă. Se bazează de asemenea pe relaţii personale. Întotdeauna a existat stimă între Bismarck şi Ludovic al II-lea. Nu peste mult, un tratat de alianţă şi ajutor reciproc va întări aceste „interese comune”. Înţelegerea, care priveşte toate statele din sud, prevede ca în caz de conflict armat, trupele acestor state să fie puse sub autoritatea unui comandament prusac. Este aşa-numitul *Schutzund Trutzbundnis*, alianţă ofensivă şi defensivă. Un pact al lupului cu oaia, fireşte, printre ale cărui rânduri se poate citi începutul celei de-a doua faze a ascensiunii Prusiei. Şiretenia din această clauză nu va atrage decât mai târziu atenţia. Nu-l surprinde pe Ludovic, care va rosti cu amărăciune: „Domnul von Bismarck vrea să facă din regatul meu o provincie prusacă. Şi o va face, din păcate, puţin câte puţin, fără să-l pot împiedica”.

Însă, deocamdată, domneşte bucuria! Ludovic al II-lea a rămas stăpân în ţara lui. Cu întârziere, bavarezii încep să-i fie recunoscători că relativa sa inactivitate i-a salvat. Regele şi-a obţinut victoria, trăgând în piept mireasma trandafirilor şi jucându-se de-a opera împopoţonat în costume fanteziste. Bătălia aceasta a fost pierdută de prim-ministrul înconjurat, în biroul său, de depeşe pesimiste şi de generalii gheboşaţi peste hărţile lor. Discret însă incontestabil, la douăzeci şi unu de ani, regele Bavariei dovedeşte ţării sale că are nebănuite calităţi de om de stat.

S-a spus că, dacă armata bavareză ar fi arătat mai multă fermitate, adică dacă Ludovic, al II-lea ar fi dat ostaşilor săi ordin să lupte cu adevărat şi nu doar să pretindă, asta ar fi îngreunat situaţia Prusiei. Însă pare mai degrabă că, dimpotrivă, o participare activă ar fi atras deplina mânie a prusacilor. Bismarck avea nevoie de un război ca să unească nordul Germaniei. Un alt război, cel din 1870, va uni sudul. Când e nevoie de vreo chichiţă pentru pornirea ostilităţilor, aceasta se găseşte cu uşurinţă. Moltke, învingătorul de la Sadova, avea mai târziu să recunoască: „Războiul din 1866 nu a avut loc fiindcă existenţa Prusiei ar fi fost ameninţată, nici pentru a se asculta de voinţa poporului. A fost un război de mult plănuit, pregătit intenţionat şi recunoscut ca necesar de guvernământ, nu pentru cucerirea de teritorii, ci pentru a se asigura hegemonia Prusiei în Germania."[44]

Ludovic al II-lea a evitat să sacrifice inutil piepturi bavareze, punându-le în bătaia puştilor de cinci ori mai rapide ale soldaţilor prusaci.

În vara lui 1866, în vreme ce Austria cedează Italiei Veneţia, şi Napoleon al III-lea încearcă să-şi negocieze neutralitatea solicitând compensaţii teritoriale în zona oraşului Mainz, făcându-l pe Bismarck să răspundă acestei pretenţii cu celebra: „Iată că acum trebuie să-l plătesc şi pe hangiu!", regele Bavariei, uşurat, salvat, aflat mai mult ca niciodată în comuniune perfectă cu poporul său, îşi transmite bucuria mamei sale, regina Maria: „Până acum am fost aşa de hăituit, atât în oraş, cât şi acasă, că abia aşteptam să pot face iarăşi o excursie călare prin munţi".

Noaptea războiului şi umbra neînţelegerilor se spulberă. E zi de sărbătoare şi regele Bavariei se aruncă în braţele regatului său.

*

Iată-l în Franconia, vizitând câmpurile de bătălie. Este aclamat. La Bayreuth, unde ajunge la început de iarnă, îi salută pe locuitori de la balconul palatului. La

44 André Maurois, Histoire de l'Allemagne, Paris, Hachette, 1965.

Bamberg – unde făcuse o atât de puternică impresie trecându-şi trupele în revistă – este primit de unchiul său, fostul rege al Greciei, Otto, care dă un bal în onoarea sa. Procesiunile cu torţe urmează audienţelor şi este remarcată atenţia pe care regele o acordă răniţilor, pe care îi vizitează cu răbdare. La Würzburg este atât de tulburat de cimitirul militar, încât cere să se anuleze reprezentaţia teatrală pe care trebuia să o onoreze cu prezenţa. Gestul este foarte apreciat. Şederea sa la Bad Kissingen e ieşită din comun. Fermecătoarea staţiune balneară, unde stătuse o lună îndată după încoronare, este acoperită de zăpadă, şi Ludovic ştie că aici soldaţii săi au încercat, cu curaj zadarnic, să reziste asalturilor prusace. Urmează Nürnberg, unul dintre cele mai frumoase oraşe medievale ale Germaniei. Casele cu zăbrele de lemn şi acoperişuri ascuţite, fântânile gotice, orologiile nenumărate îl mişcă pe rege. Este totodată oraşul lui Dürer şi cel al *Maeştrilor cântăreţi*. Ludovic îi cere fratelui său, Otto, să i se alăture. O gazetă din Nürnberg notează că regele, bucuros, a dansat la bal „timp de patru ore fără întrerupere, cu cavaleri de toate vârstele şi condiţiile, vorbind fără oprelişti cu toate persoanele care i-au fost prezentate”. Îl entuziasmează operele lui Verdi. Se reprezintă *Trubadurul*, pe care solicită să-l asculte iar în următoarea zi.

Călătoria la Nürnberg este o apoteoză, un triumf; imposibil să nu o asocieze cu Wagner. Ludovic îi scrie, în 6 decembrie: „E seară, zgomotele răsunătoare ale serbării s-au stins demult, lumina limpede a zilei scapătă, stele ale fericirii scânteiază pe cer. Sunt în camera mea gotică şi intimă din vechiul şi augustul Berg. (...) în niciun oraş nu mă simt atât de în largul meu ca aici. Populaţia este inteligentă şi nobilă, mai răsărită decât plebea müncheneză. (...) Ştiţi, iubitul meu prieten, rostul adevărat al acestei călătorii. Nu doar dovezile de credinţă şi iubire ale poporului meu mă fac fericit, nici sărbătorile strălucitoare şi ovaţiile nesfârşite, fiindcă ziua nu-l orbeşte cu lumina sa crudă «pe cel ce zăreşte şi iubeşte noaptea

morţii»… Mă fericeşte gândul unic de a-i servi opera, de a-i înfăptui voia. Un rând de la el, o scrisoare de la prietenul meu. Iată ce mă bucură mai mult decât orice”.

Regele are cuvinte grele pentru münchenezi, cărora nu le poate ierta că au contribuit la exilul Prietenului. Avem aici o tendinţă morbidă pentru dramă şi tristeţe, regretul de a fi mereu departe de Wagner, la care se adaugă rolul Cosimei, care îi scrie acum cu regularitate regelui incapabil de a o considera altceva decât o amică. O seninătate liniştitoare se între

vede printre rânduri.

Bătăliile nu te întineresc. Se prea poate ca războiul din 1866 să-i fi adus regelui o maturitate cât se poate de necesară. La reîntoarcerea în München, la mijlocul lunii decembrie, regele Bavariei este aureolat de un prestigiu fără precedent. Reuşita călătoriei sale i-a sporit meritele în privinţa păcii pe care a ştiut s-o câştige. Comuniunea cu supuşii este totală.

Steaua sa urcă. Ai sentimentul că adolescentul a devenit un bărbat şi că

regele a cedat locul suveranului.

*

În vreme ce popularitatea lui Ludovic sporeşte, cea a cabinetului, a guvernului şi a celor care le alcătuiesc este serios pusă sub semnul întrebării. Regele decide de unul singur să scape de primul său ministru, von der Pfordten, şi de Pfistermeister. E un moment crucial. Majestatea Sa aşteptase momentul, considerând răbdarea drept o virtute politică. Regele îl convoacă pe baronul von der Pfordten şi îi pune o întrebare capcană:

— Aveţi vreo obiecţie personală la revenirea lui Richard Wagner la München?

— Sire, îl socot pe Richard Wagner unul dintre cei mai diabolici oameni de pe faţa pământului, un om care ar putea corupe trupul şi sufletul tânărului nostru rege. Ca

atare, nu voi putea continua să-mi exercit funcţia decât dacă Majestatea Sa promite să rupă orice fel de legătură cu el…

Ludovic sperase că, cine ştie, Pfordten avea să se lase înduplecat. Însă nu. Pfordten e demis. În fond, Wagner este cel care, de la distanţă, îl alungă. Regele nu este nemulţumit; el, care trebuise să suporte ultimatumul fără ocolişuri al prim-ministrului său, a folosit un limbaj aidoma, însă mai puţin tăios şi mai subtil. Un an după alungarea muzicianului, Pfordten este înlocuit cu Hohenlohe, care de ceva vreme căuta să se facă Util. Prinţul Chlodwig zu Hohenlohe-Schillingfurst îşi ia în primire obligaţiile de premier şi de ministru al casei regale în 31 decembrie. Odată cu sosirea lui Hohenlohe, în Bavaria se instalează un avocat al Prusiei. Prima asigurare pe care ar fi dat-o prinţul regelui, se spune, este: „Sire, vă promit înapoierea domnului Wagner”.

Pfistermeister este şi el îndepărtat din funcţie, spre bucuria lui Bülow. Succesorul său este Max von Neumayr, fost ministru de interne. Un personaj foarte ostil lui Wagner, Julius von Hoffmann, este şi el eliberat din funcţia de director al finanţelor cabinetului regal. O persoană însemnată…

Regele nu a dorit să acţioneze prematur. Dovedeşte că e metodic, logic şi independent. Este capabil de toate acestea. Cu mai mult timp în urmă, cu ocazia unei întruniri avute la puţină vreme de la încoronare cu câţiva reprezentanţi ai consiliului, îl întrebase pe unul dintre consilieri ce părere avea de o recalculare pentru doi ani a bugetului, în loc de şase. Delegatul răspunsese:

— Sire, o asemenea modificare ar fi extrem de avantajoasă pentru situaţia financiară a regatului.

Ludovic, mirat, întrebase:

— Dar, domnule consilier, îmi amintesc foarte bine să majoritatea colegilor dumneavoastră şi dumneavoastră înşivă eraţi, nu demult, împotriva unei asemenea rectificări.

— Neîndoielnic, Sire, dar asta exclusiv din pricina ataşamentului nostru pentru Majestatea Sa tatăl vostru, care prefera ca bugetul să fie calculat pe şase ani…

Ludovic adresase atunci celor ce-l înconjurau aceste cuvinte tăioase:

— Cum să afle un rege adevărul, dacă consilierii săi îi zic astăzi să facă ce condamnau până ieri, în loc să-şi spună părerea cu toată cinstea şi sinceritatea?

*

*

Nu-i mai rămâne regelui decât să aştepte revenirea lui Wagner. Prudent, prinţul de Hohenlohe îl anunţă pe Ludovic că sosirea muzicianului ar fi mai oportună după încheierea, în martie, a sesiunii parlamentului. Fiindcă aşa, îndată, ar fi riscant. Niciodată nu se ştie ce scânteie pătimaşă ar putea să aprindă iarăşi mânia poporului. Hohenlohe a promis să-l aducă pe Wagner înapoi, însă nu vrea neapărat să-şi ţină cuvântul pierzându-şi poziţia abia câştigată.

Moderaţia şi măsura caracterizează primele zile ale anului 1867. În Bavaria potolită, se desfăşoară un soi de antract, iar tânărul rege aproape că pare o întruchipare a raţiunii. Însă un mesaj enigmatic, datat 22 ianuarie, îl lansează din nou pe traiectorie. Scrisoarea conţine aceste rânduri: „Walther se bucură să-l anunţe pe dragul său Sachs că a întâlnit-o pe Evehen şi că Siegfried şi-a găsit Brunhilda. Sophie e extrem de fericită de scrisoare. Secretarul pleacă mâine. Credincios până la moarte. Walther”.

Despre ce e vorba? Un mic cod secret, nu foarte complicat de altminteri, care ascunde un mare mister. Ludovic îi scrie lui Wagner pentru a-i anunţa apropiata ceremonie de logodnă. Regele, cum altfel, se socoteşte Walther, eroul din *Maeştrii cântăreţi*, ori Siegfried! În bizarul său stil epistolar, Wagner devine Hans Sachs, bătrânul cizmar din *Maeştrii cântăreţi*, iar logodnica e botezată Brunhilda, după walkiria preferată a zeului Odin.

Cuvinte puţine însă bogăţie de sens. Ludovic trăieşte o aventură, se crede într-o operă de Wagner. Care, de altfel, îi face jocul. Nimic nu l-ar putea mira mai puţin. Răspunde în aceeaşi zi: „Majestăţii Sale Regele Ludovic al II-lea al Bavariei, fericitul suprem. Mă înclin şi binecuvântez supus această legătură. Sachs”.

Wagner amestecă complicitatea acestor prenume fictive – totodată joacă şi visare – cu o neaşteptată întoarcere la protocol. Este pentru prima oară când i se adresează salvatorului său în termeni respectuoşi şi distanţi.

E tot pentru prima oară, oficial, când regele e interesat de o fată, ba chiar pe cale să se logodească cu ea.

O stranie şi dureroasă aventură va începe.

*

Sophie Charlotte nu este o necunoscută. E una dintre cele cinci fiice ale ducesei Ludovica a Bavariei, mătuşă a lui Ludovic al II-lea, cea perpetuu preocupată de măritişul fiicelor sale. Această politică matrimonială îşi arată roadele. Elizabeta, Sisi, s-a căsătorit cu Franz Joseph, împăratul Austriei, Helena se va mărita cu un prinţ de Thurn şi Taxis, care nu este aghiotantul regelui, Marie Sophie va deveni nevasta lui Francisc al II-lea, ultimul rege al Celor Două Sicilii, al cărui frate, contele de Trani, o va lua de soţie pe Mathilde, a patra fiică.

O împărăteasă, o regină, o prinţesă şi o contesă: fiicele ducesei Ludovica a Bavariei nu-şi dezamăgesc mama. Doar Sophie Charlotte mai este liberă. Este şi cea mai mică, însă nu şi cea mai puţin încântătoare.

În München, cei şaptesprezece ani ai săi fac senzaţie. E elegantă, are un surâs drăgălaş, e graţia însăşi. Izbuteşte să pună pe jar nişte inimi pe la curţile europene. Un prinţ de Württemberg, arhiducele Ludovic Victor, un infante al Spaniei se declară gata să moară din dragoste pentru ea. Dar degeaba. Sophie îşi neliniştеşe mama prin hotărârea de a nu se logodi decât dacă se îndrăgosteşte cu adevărat. „Dar e nevoie să fii îndrăgostită ca să te măriţi?”

suspină ducesa. Fata are caracterul independent al surorii sale Sisi, care o susţine scriindu-i mamei lor, în 22 aprilie 1866. „Doar de şi-ar găsi un soţ pe care să-l iubească şi care s-o facă fericită, dar cine?”[45]

Sisi nu are cum să ghicească, fireşte, că răspunsul la întrebare va fi vărul ei, Ludovic al II-lea.

Sophie şi Ludovic se ştiu de mult. S-au jucat, veri fiind, la palatul Residenz ori în primitorul Possenhofen, pe malul lacului Strâmberg. Însă nu există între ei acea forţă secretă de atracţie care vine dintr-o profundă înţelegere reciprocă, aşa cum este între Ludovic şi Sisi.

Dar iată că se produce ceva nou, se declanşează ceva ce, deodată, îl apropie pe Ludovic de Sophie. Această schimbare bruscă i se datorează lui Wagner. Însă fără ca acesta, personal, să fie implicat.

Sophie, pur şi simplu, îi adoră muzica. De când exilul a pus capăt afacerii Wagner, este singura din familia Wittelsbach care ia apărarea muzicianului şi-i spune regalului său văr cât de tare o sâcâie această nedreptate.

Sunt cuvinte magice. Sophie, verişoară îndepărtată, devine o aliată extrem de apropiată. Regelui, care este atât de singur şi amărât, Sophie, arătând înţelegere şi compasiune, îi spune părerea ei: muzica este o vibraţie măreaţă, dincolo de vulgaritate şi josnicii. Fără nicio îndoială, fiindcă „simte în profunzime” muzica, Sophie îşi pierde în ochii săi carnalitatea, apoi miracolul continuă: tânăra prinţesă se aşază la pian într-o zi, la Residenz, şi dă viaţă, cu pricepere, melodiilor exilatului. Bucuria e supremă: şi mai cântă şi cu vocea… Când problema cea mai arzătoare e războiul, regele şi verişoara lui se refugiază în Wagner. îl ştiu pe de rost, îl citesc, îl recită. E drept, Sophie nu e tocmai Wagner. Nu-l poate înlocui pe prietenul exilat, a cărui absenţă Ludovic n-o poate îndura. Însă are un avantaj imens, cel de a fi acolo, prezentă. Şi mai are o mare calitate: seamănă cu Sisi. Ludovic îşi

45 Marguerite Bourcet, „Les Fiançailles de Louis II de Bavière“, în Revue des Deux Mondes, 1 decembrie 1937.

rezumă astfel atracţia: „Presupunând că m-aş putea înţelege cu o femeie, cea mai bună alegere pe care as putea-o face ar fi o soră a admirabilei împărătese”.

Regele, în culmea confuziei, face un dublu transfer. Idealul său feminin este o eroină wagneriană care seamănă cu Sisi.

În toamna lui 1866, dublul miraj pe ritmuri de *Tannhäuser* ori *Lohengrin* încetează să mai fie o imagine ceţoasă. În castelul Berg nu scapă nimănui, îndeosebi reginei Maria şi ducesei Ludovica, faptul că cei doi tineri petrec împreună ore multe. Ludovicăi începe să i se pară că Ludovic întârzie să se decidă. Îl însărcinează atunci pe unul dintre fii săi, pe Karl Theodor, „Gacki, prietenul din copilărie al lui Ludovic, cu un mesaj pentru a-i sonda intenţiile. Regele îi răspunde că Sophie este o prietenă admirabilă…

Ducesa Ludovica, căreia nu-i place să piardă vremea, îi cere prin urmare fiicei sale să termine cu aceste întâlniri muzicale şi plimbări nocturne care nu duc la nimic. În plus, Sophie începe şi ea să se plictisească să audă continuu vorbindu-se doar de Wagner. Un pic de iubire, iată ce speră ea acum.

Brusc agasat, Ludovic îi scrie, în 10 ianuarie, o stranie epistolă: „Mi-e penibil să-ţi trimit aceste rânduri, însă socotesc de datoria mea s-o fac chiar acum. Ah! Să nu te superi pe mine, dragă Sophie, ascultă-mi rugămintea şi îndreaptă spre mine gânduri bune. Ştii ce fel de destin mă aşteaptă, ţi-am scris recent de la Berg pe tema misiunii mele pe pământ. Ştii că nu am prea mulţi ani de trăit, că voi părăsi această lume atunci când oribilul se va petrece, când steaua mea nu va mai luci, când el nu va mai fi, prietenul meu cel mai credincios. Da, viaţa mea se va stinge şi ea, fiindcă fără el nu voi mai putea dăinui. Obiectul principal al legăturii noastre a fost mereu, vei fi de acord, ciudatul şi tristul destin al lui Richard Wagner. Hai, nu te îmbufna, trimite-mi câteva rânduri prietenoase care să-mi arate că-mi doreşti binele. Se prea poate ca

prietenul tău să nu mai aibă decât câţiva ani de trăit; scurta bucată de existenţă care îi rămâne trebuie amărâtă fiindcă una dintre puţinele fiinţe care l-au înţeles vreodată, căreia i-a fost drag, îl urăşte acum în tăcere? Of, asta n-o merit, o pot spune sus şi tare. Rămas-bun, scumpă Sophie. Dacă asta vrei, nu-ţi voi mai scrie nicicând. Fii fericită şi adu-ţi aminte de mine”.

Nici n-a apucat să se logodească şi Ludovic trimite deja o scrisoare de despărţire! Nu este nevoie să psihanalizăm aceste rânduri pentru a dezvălui strania concepţie despre dragoste pe care o are acest tânăr. Trebuie reamintit că numirea prinţului de Hohenlohe ca prim-ministru anunţă întoarcerea lui Wagner. E o chestiune de săptămâni. De acum, fiindcă Prietenul va fi acolo în carne şi oase ca să-şi înflăcăreze propria mitologie, cultul amintirii sale este inutil. Ludovic s-a prins cu sinceritate în joc, însă tranziţia a început de acum. Sophie, dublură a lui Wagner, nu mai are pentru ce să existe în viaţa lui. Concluzia nu este inexactă şi vine însoţită de o presimţire. Regele e convins că va muri tânăr şi că, în orice caz, n-ar putea supravieţui morţii prietenului său. Ludovic recunoaşte deschis că Sophie l-a înţeles prea bine în orele sale întunecate.

Cu siguranţă lucid, Ludovic şi-a văzut între timp greşeala. Amândoi au suferit, deşi în grade mult diferite, din pricina complotului contra lui Wagner. Prietenia lor nu fusese decât uniunea a doua tristeţi, iar regele pare acum să-şi dea seama că o fericire nu se poate construi pe două nefericiri.

*

Ne putem da seama de măsura importanţei lui Wagner în viaţa regelui când vedem că suveranul îl asociază pe muzician cu toate preocupările sale personale. Până şi Cosima îi devine confidentă, un fel de Wagner alternativ. Ludovic i-a mărturisit: „Sophie este o prietenă de încredere, participă cu mult spirit. Destinul ei are ceva aidoma cu al meu”.

Ludovic n-ar fi putut-o spune mai bine; şi el şi ea sunt însemnaţi cu pecetea tragediei.

După această scrisoare de adio – Wagner i-a unit, Wagner îi desparte – un eventual mariaj poate fi socotit, de acum, imposibil. Sophie nu ştie ce să mai creadă. I-ar plăcea să înţeleagă, ea care nu cere decât să fie iubită. Şi, deodată, vine seara lui 22 ianuarie 1867…

*

În palatul Residenz, curtea ţine un bal grandios. Un bal plin de fast, înveselit de voioasele valsuri ale lui Johann Strauss-fiul. Regele dansează mult, adesea cu Sophie. De după evantai, ducesa Ludovica urmăreşte rotirile perechii cu cea mai mare atenţie de care e în stare o mamă pusă pe peţit. Nu se mai pune problema de a-şi lua rămas-bun, şi nici măcar – ce fericire! – problema lui Wagner.

Pe parcursul serii, Prietenul este cel căruia Ludovic îi va da mai întâi vestea, trimiţându-i faimoasa depeşă codată: „Siegffied şi-a găsit Brunhilda”. Ludovic vrea să se căsătorească cu Sophie.

Ce eveniment neaşteptat, ce motivaţie secretă şi irezistibilă l-a putut îmboldi pe rege să-şi schimbe părerea în opt zile? Motivul este totodată simplu şi nu tocmai măgulitor. Aflând că aghiotantul său, prinţul Paul de Thurn şi Taxis, ca şi marele său comis, contele Holnstein, sunt pe cale să se însoare, Ludovic se resemnează. Fiindcă în căsnicie Ludovic vede un soi de sfârşit, dacă e să credem această declaraţie pe care le-o face celor doi amici: „Ei bine, voi proceda la fel ca să vă ţin companie.”[46]

Paul de Taxis, distribuit în rolul lui Lohengrin în fanteziile regelui, cel pe care Ludovic îl numeşte „credinciosul meu Friedrich”, nu va renunţa la muzică, de vreme ce se va căsători cu o cântăreaţă.

Ludovic a făcut pasul decisiv. Căsnicia este alibiul său; acum, Bavaria şi lumea întreagă trebuie să afle. Nu e o clipă de pierdut.

Ca şi cum n-ar fi vrut să se mai uite înapoi, Ludovic al

---

46 Constantin de Grunwald, op. cit.

II-lea pătrunde ca o vijelie, la orele şase dimineaţa, în odaia mamei sale, regina Maria, şi-i împărtăşeşte intenţia de a se căsători cu Sophie. La ora şapte, într-o stare de extremă surescitare, se dă jos din caleaşcă şi se anunţă la casa unchiului său, ducele Max Joseph, care abia s-a trezit. Ducele şi regele joacă scena cererii în căsătorie. Vestea pare neaşteptată şi minunată. Şi când Sophie, îmboldită de tatăl ei să-şi dea acordul, declară, luată prin surprindere, că îşi acceptă vărul ca logodnic, nimeni nu se îndoieşte că n-a avut timp să priceapă prea bine ce i se întâmplă însă că, plină de bunăvoinţă iubitoare, a iertat de îndată incredibila scrisoare de adio.

*

În aceeaşi seară a acestei bruşte cereri, în sala teatrului din Residenz, spectatorii au privirile aţintite spre loja regală. Ludovic al II-lea şi mama lui, regina Maria, tocmai au apărut. Regele se aşază, publicul la fel, când, brusc, Ludovic se ridică iar şi dispare. Trec câteva momente. Majestatea Sa revine în lojă la braţ cu Sophie, care se afla cu tatăl ei într-o lojă învecinată. Ludovic o roagă pe fată să ia loc între mama lui şi el însuşi, în primul rând de fotolii. Toate privirile se îndreaptă spre ea. Sophie îi face o reverenţă reginei Maria. Spectatorii, surprinşi, se bucură. Sunt primii care află, prin acest gest simbolic, că regele este pe cale de a-şi anunţa intenţiile.

În 22 ianuarie, curtea anunţa oficial logodna regelui cu ducesa Sophie. Surpriza, în München, este generală. Mai întâi fiindcă secretul fusese bine păstrat. Nimeni nu ştie cât de drastic şi-a schimbat atitudinea tânărul rege. Şi apoi fiindcă în preajma lui au fost foarte rare prezenţele de sex feminin. Destule inimi de fată bătuseră pentru tânărul ajuns rege, a cărui frumuseţe severă nu părea satisfăcută însă, vai, decât de tovărăşia bărbaţilor.

Un zvon circulă prin capitală: regele este virgin. Bârfa se bazează pe marele interes pe care Ludovic îl poartă băieţilor de vârsta lui. Evadările-i deja celebre cu aghiotantul, instructorul de călărie sau alţi tineri îi

subliniază gusturile. Însă nu demonstrează nicicum că suveranul ar fi virgin…

Anecdote contradictorii şi răutăcioase încep să aducă vorba despre relaţiile feminine ale regelui. Ar fi, de pildă, o actriţă unguroaică. Lila von Bulyowsky, pe care regele a remarcat-o într-o seară a lunii mai 1866, în rolul Mariei Stuart din drama cu acelaşi nume de Schiller. După cum făcuse şi bunicul său pentru Lola Montez, Ludovic al II-lea comandă două portrete ale ei pictorului curţii, Franz Heigel. Gottfried von Böhm, în enorma sa biografie de opt sute de pagini, relatează această romanţă aşa cum i-a fost povestită de actriţă. După plimbări şi escapade pe Insula Trandafirilor, Ludovic vizitează cu ea întregul Hohenschwangau, cameră după cameră. Ajunşi în odaia regelui, Ludovic şi Lila se aşază pe marginea patului şi încep să recite pasaje din *Egmont*, tragedia lui Goethe pentru care Beethoven a compus o celebră uvertură. La scena sărutului, în loc să se apropie unul de altul, se ţin la distanţă.

„Nu-mi amintesc, relatează actriţa, dacă în acest moment, ori poate mai devreme sau mai târziu, mi-a zis că nu cunoscuse nicio femeie trupeşte şi că noaptea, adesea, se gândea la ea şi acoperea perna cu sărutări. După această mărturisire, şi-a plecat capul, lăsându-l să-i cadă aproape cu totul peste piept. Ea a păstrat liniştea şi a tras, cu blândeţe, capul regelui către ea”.

Regina Maria, părându-i-se că actriţa nu e suficient de distinsă, îi cere să părăsească Münchenul după ce-i expiră contractul cu teatrul. „Nu-mi plăcea ideea de a trebui să seduc un tinerel”, ne asigură tragediana.

Ceea ce vrea să spună că cineva îi ceruse să facă uz, cu regele, de farmecele sale. Pentru a-l determina, neîndoielnic, să-şi piardă inocenţa. Acel cineva ar putea fi regina Maria sau prim-ministrul de atunci,[47]

Pfordten. Într-o altă versiune, mai epica, Lila, vorbind despre vizita la Hohenschwangau, declară: „Regele e rece

47 Ludwig II, König von Bayern, Berlin, Engelmann, ediţia a 2-a, 1924.

ca un sloi de gheaţă!”, la care Ludovic, ca să se apere, afirmă că ea l-ar fi urmărit prin cameră, obligându-l să se retragă într-un ungher. Ludovic al II-lea se temea să nu fie violat de o angajată a teatrului!

Varianta a doua, cu siguranţă, nu e tocmai una glorioasă. Certitudinea: actriţa şi regele s-au văzut de multe ori doar ei doi. Întrebarea: să se fi petrecut între ei ceva de natură fizică? Ludovic al II-lea, cucerit de Maria Stuart – unul dintre personajele sale preferate –, se poate să fi fost surprins şi provocat de îndrăzneala comedianei care nu se mai afla pe scenă. Oficial, aventura nu merge prea departe. Lila nu este Lola lui Ludovic al II-lea.

Trebuie totuşi să precizăm că regele va continua să o vadă timp de mai mulţi ani pe această femeie, chiar şi în perioada logodnei.

În München, surpriza se transformă în veselie. Regele se va căsători cu verişoara lui! Viitorul dinastiei este asigurat. Dintre toate binecuvântările pe care i le-a oferit tânărului suveran pronia cerească, iat-o pe cea mai minunată. Data căsătoriei este stabilită pentru 25 august, ziua de naştere a lui Ludovic. În vreme ce veştile bune, transmise prin cancelarii, sunt aduse la cunoştinţa tuturor ţărilor, făcând din Ludovic şi Sophie logodnicii Europei, ambasadorul curţii din Baden, Robert von Mohl, e primit în audienţă la rege. Imediat, suveranul îi arată una dintre primele fotografii cu el şi logodnica. Această poză a ajuns şi la noi, împreună cu cele care alcătuiesc seria de fotografii oficiale ale logodnei. Sophie poartă o rochie simplă, strălucitoare, cu broderie englezească, acoperită pe jumătate de un mantou închis la culoare. În jurul feţei are un văl de muselină ce cade într-o cascadă de pliuri. Ludovic în redingotă şi pantaloni de stofa vărgaţi, îşi ţine în mâna stângă jobenul.

Ne atrage atenţia distanţa dintre cei doi tineri. Cu toate că Ludovic îi oferă braţul drept lui Sophie, cu toate că degetele prelungi ale prinţesei se odihnesc pe braţul său, nu putem spune că cei doi sunt apropiaţi. Timiditate şi

tinereţe. Imaginea regelui e mai cenuşie. În vreme ce Sophie, în toate cadrele, se uită la fotograf cu o privire limpede şi pură, având, uneori, pe buze, şi câte un surâs care aminteşte de cel al Giocondei, Ludovic e cu ochii altundeva. Ca de obicei. La dreapta, la stânga, întotdeauna cătând în sus. Are un aer nerăbdător, deloc în largul său. Ea este pasivă, aproape ostenită. El pozează triumfător şi iritat, cu piciorul stâng aşezat prea în faţă. Sophie pare foarte fragilă alături de acest băiat zvelt, mai înalt cu un cap, pierdut în hainele sale. Regele în civil pare mereu prost îmbrăcat; doar uniformele îi sunt bine croite. Astfel, bavarezii pot contempla imaginea celor doi logodnici, multiplicata curând în mii de exemplare. „Un logodnic, notează ambasadorul von Mohl, care, se vede limpede, nu e tocmai topit de iubire”.

Câteva guri slobode regretă că regele n-a ales-o pe foarte tânăra fiică a ţarului Aleksandru al Rusiei, Maria Aleksandrovna, care apăruse mult în public la Bad Kissingen pe parcursul verii anului 1864. O apropiere între Rusia şi Bavaria nu ar fi displăcut defel opozanţilor Prusiei. Puţină lume, în schimb, îşi bate capul cu faptul că acest proiectat mariaj va fi unul între veri.

Ce veselie în regat! Logodnicii sunt salutaţi cu ovaţii. În februarie, mai multe serbări şi baluri îl onorează pe rege şi pe viitoarea sa soţie, care formează un cuplu ce-ţi ia ochii. În public, Sophie şi Ludovic par a se potrivi de minune, ea în rochie de bal albastru cu negru, el în uniformă de cavalerie. Balul cel mai fastuos este cel dat de prinţul de Hohenlohe, prim-ministrul. Sophie şi Ludovic apar aici în chipul în care-i vede bătrânul rege Ludovic I: acesta i-a numit Venus şi Adonis într-un poem pe care nu s-a putut opri să nu-l scrie.

În acea seară, un incident bizar stârneşte îndoieli în privinţa iubirii lui Ludovic pentru Sophie. S-a făcut zece seara, balul abia a fost deschis. Regele se apropie de Bomhard, ministrul său de justiţie, şi-l întreabă:

— Cât e ceasul?

— Zece, sire, răspunde ministrul, stânjenit că trebuie să-şi scoată din vestă ceasul, cu toate că regele se plasase dinaintea lui pentru a ascunde inconvenienţa acestui gest.

— Zece? Asta înseamnă că încă am timp să asist la ultimul act al dramei lui Schiller…

— Dar, sire, ducesa Sophie…

Stupefiat, ministrul nu mai apucă să zică altceva. Regele a plecat! Fără să-şi ia rămas-bun de la logodnică! Ludovic a lăsat-o pe Sophie pentru a se refugia în braţele lui *Wilhelm Tell*\ Invitaţii sunt perplecşi, ministrul e jenat, prim-ministrul e neliniştit. Bomhard scrie: „După asemenea incidente am fost silit să admit că regele nu era îndrăgostit de logodnica sa”. Să fie teatrul rivalul Sophiei? E şi mai rău de-atât: Sophie însăşi *este* un personaj de teatru, însă biata de ea încă nu-şi dă seama. Fiindcă regele se identifică cu eroii din piese şi-şi vede şi logodnica în chip de eroină. E clar, nu poate să iubească pe nimeni pentru ceea ce este. Deja a botezat-o pe Sophie Elsa. Mariajul său nu este decât o operă, *Lohengrin*.

Schimbarea de prenume nu o nelinişteşte pe Sophie. Ea ştie că vărul ei se poartă ciudat uneori, că are reacţii surprinzătoare. N-a apărut el într-o bună zi la Possenhofen în uniformă austriacă, ca să o bucure pe Sisi, cu o umbrelă mare desfăcută pentru a-şi proteja tunsoarea? Mai are şi reacţii dezamăgitoare, sau mai degrabă e vorba despre absenţa reacţiilor. La o întâlnire, a îmbrăţişat-o de la început pe Sophie apoi, vreme de jumătate de oră, s-a mulţumit să-i repete întruna: „Ce ochi frumoşi aveţi!” Un sărut de îndrăgostit, un adevărat sărut, nici nu intră în discuţie. Ludovic, la această idee, ar fi în stare s-o rupă la fugă.

Sophie dă dovadă de o răbdare de înger.

Din păcate, nu se pune problema de timp, ci de temperament. În 17 februarie, tânăra primeşte aceste rânduri: „E important să ne iubim cu sinceritate. Dintre toate femeile de pe lume, pentru mine tu eşti cea mai de preţ, dintre toţi amicii, e Wilhelm [vărul său din Hessen];

dintre supuşi, Kinsberg [un aghiotant] îmi este printre cei mai dragi. Însă dumnezeul vieţii mele este, cum ştii deja, Richard Wagner”.

Adevărul este acolo, obsesie tragică, mereu aceeaşi: Wagner. Ludovic nu i se poate sustrage şi i se pare absolut firesc să o angreneze şi pe Sophie, care e totuşi undeva în josul ierarhiei de pasiuni a regelui. Îi cere logodnicei sale să-i scrie Prietenului. În seara de 5 februarie o îndeamnă: „Scumpa mea Elsa, să-i scrii fără întârziere (de ce nu chiar mâine dimineaţă?) lui Wagner; mi-ar face multă plăcere. Ştiu ce mulţumit va fi să vadă că a primit o scrisoare de la tine. Şi-acum, din toată inima, noapte bună! Al tău credincios Heinrich, care te iubeşte...”

Heinrich... iarăşi această manie a substituţiei. Pretinde că ar iubi-o pe Sophie? Dar, în acest caz, ce se poate crede despre epistola pe care i-a scris-o lui Wagner în aceeaşi noapte, la ora unu şi jumătate, şi care începe astfel: „Prieten iubit cu ardoare şi mai scump decât tot ce e pe lume”, după care urmează: „Divina dumneavoastră scrisoare m-a umplut şi împrospătat cu o bucurie minunată, care nu are nume în nicio limbă. (...) Vino, adoratule, către cel ce-ţi poartă credinţă, cel a cărui viaţă depinde de tine şi pentru care însemni totul. (...) Primăvară, apropie-te, adu-mi-l pe cel pentru care trăiesc, pe cel al cărui nume îl cântă păsările, pe cel pe care mi-l vesteşte susurul izvoarelor, pe cel dezvăluit de parfumul florilor, de gloria soarelui şi de scânteierea stelelor”?

Dintre cele două scrisori ale serii, doar a doua este de dragoste. Cuvântul dragoste îi este rezervat lui Wagner.

Sophie socoate nimerit să se conformeze solicitărilor lui Ludovic. Fără vreo strădanie, fiindcă îl admiră pe muzician şi fiindcă ştie prea bine ce loc ocupă acesta în inima regelui, intră în joc cu sinceritate deplină. Ba îi şi scrie maestrului:

„*Stimate domnule Wagner*.

Aş dori să vă adresez câteva rânduri pentru a-l saluta din adâncul inimii pe prietenul care îmi sunteţi şi care-mi

veţi fi întotdeauna... Atunci când, în 17 mai 1863, am ascultat pentru prima oară Tannhäuser, magnificul poem a avut darul să mă transpună. Nu mă îndoiam defel că urma să intru într-o legătură cu dumneavoastră, într-un chip atât de minunat, şi că voi putea numi prieten un maestru atât de desăvârşit. Parsifal mi-a mărturisit ce legătură există între el şi dumneavoastră, ştiu ce însemnaţi pentru el. Nu mi-a ascuns nimic. Însă *cu cât m-a asigurat mai mult că acest ataşament este sacru şi de neclintit, cu atât am simţit mai mult că inima mea îi aparţine.*

El este tot ce am mai scump pe lume. Am doar o dorinţă: să-mi leg întreaga viaţă de a sa şi să-i împărtăşesc destinul. Despărţită de el, n-aş mai vedea lumea decât ca pe un deşert pustiu şi duşmănos, o umbră rece şi înnegurată.

Ce n-aş da să vă ştiu aici, să puteţi lua parte la fericirea mea, care e atât de îmbătătoare acum. Trebuie neapărat să vă întoarceţi odată cu primăvara care se apropie. Trebuie să puneţi capăt acestei crude separări. Credinciosul prieten suferă deja de prea multă vreme. Veniţi curând şi înveseliţi-l. Parsifal v-a trimis fotografii cu mine, tare mi-ar plăcea să-mi trimiteţi portretul dumneavoastră!”[48]

Sophie e emoţionantă. Prinsă în joc, îl numeşte pe Ludovic Parsifal. Wagner e contagios; lucidă, Sophie îşi dă seama: cu cât se va întoarce mai curând Prietenul, cu atât mai bine va fi. O fericire colectivă va fi zămislită de prezenţa sa, iar fericirea sa proprie nu se poate obţine fără Wagner. Îşi semnează scrisoarea: „A dumneavoastră devotată cu fidelitate”. În această corespondenţă în care toată lumea îşi jură credinţă, Sophie este cea mai devotată. Îşi pariază fericirea pe fericirea regelui.

Şi, de altminteri, nici nu greşeşte crezând asta. Ca să facă uitată dispariţia grosolană de la balul Hohenlohe, Ludovic pune să se amenajeze la Residenz un apartament

48 Scrisoare publicatâ de Annette Kolb, Le Roi Louis II de Bavière et Richard Wagner, Paris, Albin Michel, 1947.

rezervat lui Sophie, ale cărui ferestre dau spre grădina de iarnă. Decoraţiunile sunt extravagante, însă, până la urmă, preocuparea regelui dovedeşte delicateţe. O acoperă pe Sophie cu daruri şi cere să se construiască pentru căsătorie o caleaşcă splendidă. Costuri: un milion de guldeni. Nimic nu e îndeajuns de frumos. Iar bavarezii, de data asta, nu mai sunt tulburaţi din pricina sumei. Sophie nu este nici Lola Montez şi nici Richard Wagner, ci viitoarea regină a Bavariei.

Trebuie, aşadar, luată în considerare coroana ce se va odihni pe fruntea fetei. Ludovic se însărcinează să se ocupe de asta. „Mâine, îi scrie logodnicei, voi aduce coroana şi o voi pune pe fruntea ta. Dacă e prea grea sau prea largă voi cere să se facă o alta, fiindcă aş vrea mult să te văd că o porţi în ziua căsătoriei; un creştet atât de frumos şi pe care-l iubesc atât merită să poarte cel mai nobil dintre toate giuvaierurile lumii, acest simbol al maiestăţii terestre şi al puterii suverane”. Diadema pe care trebuie să o poarte Sophie este cea purtată cândva de Carolina de Baden, soţia lui Maximilian I Joseph, primul rege al Bavariei. Monetăria bate o medalie ce le reuneşte profilele, cu aceste inscripţii: „Ludovicus, rex” şi „Sofia-Carola, uxor” Sute de mâini cos harnice kilometri de fir de aur. Se taie, se coase, se brodează; trusoul lui Sophie se măreşte. Gazetele, în sfârşit, publică portretul cuplului ce va fi în curând regal. Protocolul fixează lista invitaţilor şi a doamnelor de onoare, în vreme ce la curte sunt anunţate darurile trimise din întreaga Europă.

Regele îi trimite fetei un bilet unde, pentru întâia oară, afirmă că preferă intimitatea fastului. „Bună ziua, dragă Elsa. Ce mai faci? Eu sunt fericit şi plin de bucurie. Mi-a fost adus programul ceremoniilor căsătoriei noastre. Toate astea ar arăta mult mai frumos într-o bisericuţă de lângă lacul Starnberg”.

Starnberg? La ţară, lângă lac, în natură. Însă câte amintiri, ce simbol! Starnberg aproape că rimează cu Wagner…

În München, în întregul regat, nu se mai vorbeşte decât de ziua cea mare, care este, totuşi, încă departe. În armonie cu veselia bavarezilor, lucrurile stau bine şi în plan politic. După pace urmează împăcarea. Majestatea sa n-ar fi putut să-şi aleagă mai bine momentul pentru a dărui Bavariei o regină.

*

Duminică, 9 martie 1867. Directorul de la Bayerischer Hof, unul dintre hotelurile cele mai de seamă din München, primeşte un client celebru. Acest călător este totodată un prieten şi hotelierul se bucură de revedere. Vremea frumoasă e numai bună pentru primirea unui vizitator cu greutate.

Musafirul e Richard Wagner. A venit să binecuvânteze căsnicia regală. A promis un cadou de nuntă pe cât de inedit pe-atât de personal, un dar demn de un rege: partitura la *Maeştrii cântăreţi*.

Wagner la München! Compozitorul e atât de surescitat că n-a putut, toată noaptea, închide un ochi. Însă afecţiunea pe care i-o arată hotelierul este călduroasă, iar domnul Lorenz von Duflipp, secretar al cabinetului regal, îl primeşte în numele regelui. Wagner s-a întors, însă fără zarvă, aproape cu discreţie. Prinţul de Hohenlohe veghează ca lucrurile să stea astfel. Pe lângă asta, sosirea lui Wagner, în mijlocul acestor pregătiri, trece aproape neobservată. Cu atât mai bine pentru rege, care ţine morţiş ca Prietenul s-o întâlnească pe Sophie. Ludovic al II-lea nu-i cere muzicianului permisiunea de a se căsători, îi cere însă aprobarea. Wagner, maestrul spiritual al regelui, trebuie să-şi dea binecuvântarea. Însă e nevoie de multă prudenţă. Nu se pune problema să se întâlnească cu ea la Possenhofen. Ducele Max, tatăl lui Sophie, nu-l place pe muzicianul care, o dată pentru totdeauna, a fost declarat *persona non grata* în Bavaria. La fel de imposibil ar fi să-i primească pe Sophie şi pe Wagner la Residenz. Nu se cade. Oficial, regele nu trebuie să-şi prezinte logodnica muzicianului. Trebuie să găsească un loc sigur.

Ideea vine de la Sophie. Aceasta organizează un mic complot, ceva fermecător şi romantic aşa cum îşi doreşte, care are imensul avantaj de a o apropia de rege. Sunt, pentru prima oară, complici. Întrevederea se va ţine la fratele mai mare al lui Sophie, ducele Ludwig Wilhelm, a cărui soţie, Henriette, apreciază mult operele Prietenului. Sophie organizează totul cu la fel de multă precizie ca lucratul unei broderii. Wagner găseşte acest bilet: „Vă rog să vă duceţi, cât mai punctual cu putinţă, la numărul 33 de pe Canalstrasse. Cumnata mea vă va aştepta la intrare şi vă va conduce la ea în casă, unde voi sosi şi eu ceva mai târziu. Trebuie să vă rog îndeosebi să nu folosiţi trăsura hotelului, ci să închiriaţi o birjă şi să o puneţi pe liber de îndată ce ajungeţi. Fratele meu se va ocupa de drumul dumneavoastră înapoi la hotel. Ce regretabil că nu ne putem vedea în alte circumstanţe; tare aş fi preferat să vă pot primi în apartamentul meu! Însă fiindcă o asemenea întâlnire este cu totul exclusă, mă resemnez în a accepta inevitabilul şi mă bucur de această posibilitate de a-l vedea pe Prietenul nostru şi de a-i vorbi”.

y

În 15 martie, la ora douăsprezece şi jumătate, Sophie şi Wagner se întâlnesc. Sophie a prevăzut totul, chiar şi faptul că nu trebuie să se intersecteze pe scări! O adevărată şedinţă conspirativă.

Ludovic al II-lea urmăreşte cu exaltare acest mister. Ce secret minu→

nat! Şi când Prietenul, câteva ore după aceea, îşi aşterne impresiile de la întâlnire, o face cu un entuziasm delirant. „În sfârşit, în fine, cineva din anturajul vostru, trimis de voi, sire, o fiinţă în care găsesc reflectat sentimentul cel mai sfânt al inimii mele: dragostea pe care v-o port. Şi este femeia întruchipată, aleasa strălucitoare, blândă, entuziastă, pasionată, frumoasă, tânără precum suflarea primăverii. Mă simt profund emoţionat. Ştiţi asta fără să v-o mai spun. Sper să v-o pot şi spune, cât de curând. Ce lume de insesizabile disonanţe vă desparte

încă? Mi-am privit, văzând cum această nobilă fiinţă se depărtează, în adâncul sufletului. (...) Dacă până acum nu trăiam decât pentru voi, de-acum înainte voi trăi şi pentru ea, care nu trăieşte decât pentru voi”.

Simpatică frază. Dacă Wagner, în ciuda situaţiei neobişnuite a lui Ludovic şi Sophie, este pretextul acestei căsnicii, îi este totodată şi duşman fără s-o ştie; emulaţia celor doi tineri în pasiunea pentru muzician nu este decât un strat subţire de lipici.

Ar fi fost şi puţin probabil ca Wagner să nu-i ridice regelui logodnica în slăvi. Dimpotrivă. Tot ceea ce putea consolida puterea deplină a lui Ludovic al II-lea, căsnicia ca semn al responsabilităţii, era important. Un Ludovic instalat cu adevărat în funcţia de rege, un Ludovic al II-lea în poziţia de suveran necontestat nu putea decât să-i fie de folos lui Wagner. Şi de-ar fi fost Sophie cocoşată, cu dinţii putrezi, Wagner i-ar fi găsit calităţi sublime.

Prietenul îşi doreşte, aşadar, ca mariajul să se săvârşească cât mai iute. Fiind la München, Wagner se umflă în pene pe lângă Hohenlohe, amintindu-i că el îi sugerase regelui să scape de von der Pfordten şi îl împiedicase să abdice. Hohenlohe ascultă, surâzător, poveţele sale interesate. Apoi vine iarăşi vorba despre operă. Se plănuieşte o nouă reprezentaţie cu *Lohengrin*, de la care, pentru Ludovic, a început totul. Lumea se aşteaptă ca reîntâlnirea dintre rege şi Wagner să fie dulce, însă tocmai contrariul se petrece. Un violent dezacord se iscă din cauza rolului principal, care ar trebui jucat din nou de Joseph Titaschek, un bătrân tenor care a interpretat prima oară rolul lui Lohengrin la Dresda, în 1845, chiar în anul naşterii lui Ludovic. La repetiţia în costume, apariţia cântăreţului gârbovit, despre care Ernest Newman susţine că avea mai multă voce decât inteligenţă, dezlănţuie mânia regelui. Cere să fie înlocuit. Wagner refuză. Regele insistă: un tânăr tenor, Heinrich Vogi, ar fi sublim în rolul cavalerului cu lebăda. Wagner, furios, părăseşte Münchenul. Şi nu se întorsese decât de două săptămâni...

Incidentul este grav. Regele şi compozitorul nu se mai văd. Dezacordul e stingheritor pentru Wagner, care are nevoie de întregul sprijin al regelui, în special pentru crearea *Maeştrilor cântăreţi*. Neînţelegerea trebuie înlăturată cât mai iute. O scrisoare lungă soseşte de la Triebschen. Wagner se cufundă în scuze şi laude:

„Regele meu preamilostiv. Prietene. Ultima mea speranţă. Înţelepciunea mea frumoasă.

Se pare că m-am depărtat încă o dată de voi, lăsându-vă cu impresia că aş fi ingrat şi dezagreabil. Experienţa aceasta mi-a arătat şi că, dacă aş vrea, cu focul ce mă arde şi mistuitoarea mea vitalitate, să mă ocup durabil şi direct de realizarea proiectelor noastre artistice, aş fi sleit în puţini ani şi, în ziua în care aş decide asta, izvorul creaţiei va seca. Îmi rămâne, aşadar, să sper că expresia lucrărilor mele va fi găsită şi fixată fără mine: nu ignor, fireşte, că doar eu aş putea să aduc la lumină lucrările respective”.

Pentru prima oară, Wagner lasă să se înţeleagă că îi vine greu să fie de acord cu regele. Înfruntarea, în teorie artistică, era o luptă a caracterelor, o criză. Compozitorul termină epistola vorbind despre Sophie, pe care o numeşte „adorata noastră Sophie” Wagner observă, pe bună dreptate: „A căutat inima voastră într-a mea”. Pentru a ajunge la Ludovic, Sophie, într-adevăr, a făcut un ocol pe la Wagner. „Am avut pentru prima oară sub ochi emoţionanta dovadă a fericirii voastre. Am auzit vibrând, în muzica vocii sale, sufletu-i blând, iubitor, grijuliu. Astfel v-am cunoscut fericirea. (...) Iubiţi-vă, făpturi minunate şi sublime. Iubiţi-vă cu dragoste nemuritoare şi tandră, nici mai mult, nici mai puţin”. S-ar spune că Wagner, sleit de rolul de intermediar şi sătul de fervoarea tinereţii lor, încearcă să-i pună pe logodnici faţă în faţă, singuri în intimitatea amoroasă.

Însă Wagner e la fel de ancorat în inima lui Sophie pe cât e şi într-a regelui. În 24 martie, de la Possenhofen, unde cântă şi repetă de zor muzica Prietenului, ea îi scrie acestuia: „... Mi-ar fi plăcut mult, cu ocazia romanticei

noastre întrevederi, să vă pun întrebări despre cărţile dumneavoastră, însă timpul a fost atât de scurt! Şi totuşi, ce frumoasă călătorie! Oh, n-o voi uita nicicând. Ştiu că, din acea zi, vă sunt şi eu dragă. Ne vom revedea. Sunt sigură că vremea frumoasă va înlesni o altă întâlnire şi, până atunci, voi fi răbdătoare. Ah, măcar dacă ar fi aproape frumoasa lună mai! Când va înflori liliacul şi va înmiresma aerul, atunci Parsifal al meu nu va mai fi departe!”

Mai sunt cinci luni până la nuntă şi biata Sophie se agaţă de Wagner ca să nu-l piardă pe Ludovic.

Fiindcă regele nu este un logodnic ca toţi ceilalţi. Şi are un fel mai aparte de a-şi curta aleasa.

Sophie este la Possenhofen, Ludovic la Berg, de cealaltă parte a lacului. Se văd, însă în circumstanţe bizare. Regele se apucă să-şi prezinte omagiile logodnicei sale în miez de noapte. Soseşte, nerăbdător, trezeşte întreg castelul, ai cărui locuitori, căscând pe ascuns, îi ascultă tiradele înflăcărate. Înflăcărate? Mai degrabă nişte flăcărui. Ca şi cum s-ar teme să se vadă între patru ochi cu Sophie, Ludovic al II-lea începe să-i facă curte prin intermediari. Într-o dimineaţă de mai, la revărsat de zori, trimite un aghiotant care, din nou, trezeşte întregul castel. Aghiotantul primise ordinul să-i prezinte lui Sophie personal şi nimănui altcuiva un buchet de flori. Cu un bileţel: „O, tu, aleasa mea! încă fermecat de magia sunetelor, pun acum, în zori, întreaga putere a afecţiunii mele într-o urare de fericire către tine, graţioasa mea logodnică!”

Aghiotantul aşteaptă, impasibil, un răspuns. Sophie nu scrie nimic, nu spune nimic sau aproape. Nu face decât să mulţumească, epuizată după o seară de citit *Tristan*. „Magia sunetelor”.

Pe Ludovic îl înfurie reacţia lui Sophie. „Îi sunt văr şi logodnic! Dar mai sunt şi regele ei!”

Reacţie neliniştitoare, însă uşor de explicat. De când l-a cunoscut pe Wagner, monarhul nu doar trăieşte o

aventură pe care o consideră excepţională, dar o şi transpune în scris. Între două întâlniri, bileţele. Între două vizite, scrisori. Între două călătorii, confesiuni. Spre tot mai marea sa dezamăgire, Sophie nu-i scrie nici la ora două noaptea şi nici la şase. îl aşteaptă pe Ludovic, încearcă să-l înţeleagă, să-i ghicească stările. Şi nu primeşte decât declaraţii bombastice, zi de zi, care promit totul însă nu oferă nimic. Pe scurt, chiar dacă Ludovic e atent cu ea, nu e şi entuziast.

Bijutierul, care a lucrat potrivit indicaţiilor sale, potriveşte diademele pe creştetul Sophiei. O noapte întreagă regele, care a pus să se scoată giuvaierele din vistieria regală pentru a fi încercate la Possenhofen, contemplă rezultatul. Îşi priveşte regina fără să-şi vadă în ea viitoarea soţie. Dispare apoi, lăsându-şi fără vreo veste logodnica. Răceala urmează înflăcărării.

E drept, Ludovic al II-lea este foarte ocupat, însă nu Sophie îi mănâncă timpul. Sâmbătă 14 mai, regele, care stă în această perioadă la Berg, pleacă foarte devreme la plimbare, călare. Responsabilul cu echitaţia, Volk, e bolnav; a fost înlocuit cu un tânăr pe care regele nu-l cunoaşte. Un tânăr blond, atletic. Are chip frumos, păr buclat şi ochi foarte albaştri. Ludovic al II-lea îi cere să-l însoţească în cavalcada sa.

Ar fi trebuit să se îndrepte spre Possenhofen. Dar nu se mai duce. Tânărul cavaler se numeşte Richard Hornig. Un alt Richard, de aceeaşi vârstă cu suveranul, intră în viaţa regelui.

La sfârşitul lunii, Ludovic al II-lea pleacă în călătorie. Richard Hornig îl însoţeşte. împreună, vizitează Wartburgul, palatul din Thuringia unde Wagner a situat turneul din actul al doilea al operei *Tannhäuser*. E un fel de a-l onora pe marele Richard cu noul Richard.

Dar Sophie? De la Possenhofen, unde aşteaptă vizitele logodnicului său, care se lasă tot mai rar văzut, îi lansează un strigăt de ajutor lui Wagner. „Ce mult aş vrea să vă văd! Trebuie să găsim o ocazie”. (Scrisoare din 7

iunie)

Cât aşteaptă, logodnica face impresie bună. Regele a decis să-l salute pe Napoleon al III-lea şi pe împărăteasa Eugenia care, traversând Bavaria, se îndreaptă spre Gastein. La gara centrală din München, Ludovic o prezintă pe Sophie. Doamna Annette Kolb, ai cărei părinţi au asistat la întrevedere, povesteşte:

„Părea pierdută în crinolina ei şi sub mantoul amplu de mătase cu franjuri grei, ale cărui mâneci lăsau să se vadă bluza albă, de tul brodat. O pană maiestuoasă îi cuprindea pălăria minusculă. Regele completase acest ansamblu cu o broşă uriaşă de turcoaz bătută cu diamante. Fiindcă culorile Bavariei trebuiau mereu să fie prezente".

Împărăteasa Eugenia, bucurându-se să vadă o asemenea regină fermecătoare a Bavariei, uită de protocol şi îl sărută pe rege pe amândoi obrajii, făcându-l să roşească.

La ceva timp după această întrevedere, Ludovic execută o altă întâlnire feroviară. În trenul care o duce la Bad Ischl, regele se vede cu cealaltă verişoară a sa, Sisi, modelul iubirii visate de el. În plinătatea celor treizeci de ani ai săi, Sisi, radioasă, arăta splendid. Ea şi Franz Joseph tocmai au fost încoronaţi rege şi regină ai Ungariei la Budapesta, iar Sisi a avut un imens succes printre maghiari. Scriindu-i fiicei sale, Cosima, Liszt, care a compus *Missa încoronării* pentru această ocazie, declară: „Niciodată n-am mai văzut-o atât de frumoasă, părea o viziune cerească apărută în toiul unui ospăţ barbar". În vagonul-salon, Sisi îl ascultă pe Ludovic vreme de două ore. îl întreabă cum se simte. Fără îndoială, este singura care pricepe măsura bizareriei vărului său regal şi e neliniştită să-şi vadă sora, pe Sophie, suferind. Ludovic, întors la München, nu se poate opri să nu-i scrie: „Nu-ţi imaginezi, dragă verişoară, cât de fericit m-ai făcut. Orele petrecute cu tine în vagon, ieri, le socotesc printre cele mai frumoase;

nu le voi uita niciodată. Mi-ai permis să vin şi să te văd la Ischl; când momentul în care voi avea fericirea de a-ţi fi alături se va produce, mă voi considera cel mai norocos dintre muritori. Sentimentul de sinceră afecţiune, de respect şi de apropiere sinceră pe care ţi l-am purtat încă din fragedă tinereţe mă face să cred în paradisul pe pământ şi nu se va stinge decât odată cu moartea. Te rog din inimă să-mi ierţi cuprinsul acestor rânduri, însă altfel nu puteam face”.

Regele nu se zgârceşte cu declaraţiile de credinţă. Nici cu entuziasmele şi fericirile sublime. În această scrisoare nu mai există distanţa pe care diferenţa de vârstă – opt ani – o aşezase între el şi Sisi când erau mai tineri. S-a apropiat de verişoara sa, Sisi… logodindu-se cu sora acesteia.

Sophie? Ea are onoarea de a asista, în 16 iunie, la noua reprezentaţie cu *Lohengrin*, împreună cu Ludovic, fratele său Otto şi unchiul lor, Adalbert. De la ora optsprezece până la ora douăzeci şi două şi patruzeci şi cinci, splendoarea operei o face să uite de răceala logodnicului său.

E puţin şi totuşi mult pentru rege care, în secret, are un proiect imediat: să plece la Paris.

Singur la Paris? Nici vorbă. Cu Sophie? Nici atât. Cu Richard Hornig? Iată o idee ispititoare…

*

În 20 iulie 1867, tânărul conte de Berg şi scutierul său trag la Hotel du Rhin, în Place Vendôme. Contele este, fireşte, regele Bavariei. Este greu de înţeles, de altfel, nevoia de pseudonime cu ocazia acestei vizite în Franţa, de vreme ce nimănui din anturajul lui Napoleon al III-lea nu-i scapă sosirea sa şi va fi primit de altfel, în vizite lungi, de împărat şi împărăteasă. Prezenţa lui Ludovic al II-lea la Paris este justificată. Expoziţia Universală, cea mai mare organizată vreodată, atrage toate capetele încoronate ale Europei. Iar Parisul e o sărbătoare gigantică, un bal permanent, un vârtej de voioşie. Gustave Flaubert îi

mărturiseşte lui George Sand: „... Parisul, în rest, devine colosal. E o nebunie şi-un dezmăţ total. Suntem ameninţaţi de un nou Babilon”.

Luându-se cu cadrilurile şi faimosul cotilion, Ludovic al II-lea este prins în această învolburare de plăceri care era atunci viaţa pariziană, al cărei maestru este domnul Offenbach, mulţumită spiritualei sale muzici. Ludovic se duce des la teatru, aplaudând-o pe Hortense Schneider, care tocmai dăduse viaţă *Marii ducese de Gerolstein*, şi-şi închiriază o lojă la Operă, unde galele se succed din 3 aprilie până în 26 octombrie. Se joacă

Don Curios şi regele cugetă la ce-i spusese Wagner, în 18 iulie, chiar înainte să plece: „Parisul a devenit, într-un fel ciudat, singurul oraş pentru care păstrez un oarecare interes şi simpatie. (...) Alte oraşe sunt etape. Parisul este inima civilizaţiei moderne (...) Acolo, cel puţin, vede lumina zilei sub o formă originală ceea ce oriunde altundeva nu se întâlneşte decât sub forma unor imitaţii proaste, defel plăcute.

Wagner nu este ranchiunos. Parcă ar fi uitat de complotul contra lui *Tannhäuser* şi feluritele umilinţe. „Veţi vedea, continuă ca un ghid compozitorul, oriunde veţi pune piciorul prin Paris, o perfecţiune unică în tot ceea ce este prezentat publicului. Jocul actorilor este perfect până şi în sala de teatru cea mai neînsemnată, iar fiecare scenă este executată cu o siguranţă şi precizie care nu se întâlneşte nicicum prin teatrele germane”.

Ludovic al II-lea este foarte impresionat. Acest tânăr grav şi frumos, spectator atent şi distant, este remarcat. Multe femei îl cercetează prin binoclurile de teatru împodobite cu perle. Şi Parisul numără multe femei curioase. Având mai mult sau mai puţin de-a face cu împăratul, cu lumea şi cu mondenităţile, ele poartă nume precum Castiglione sau la Paiva. Altele, mai puţin faimoase însă mai fâşneţe, atrag în aceeaşi măsură privirile bărbaţilor care, cu toţii, aşteaptă vreun gest schiţat din evantai ori ca vreo batistă să le pice damelor, cu un pic de

noroc, pe lângă crinoline. O pariziancă vioaie, baroana de Poilly, prietenă cu împărăteasa, a făcut senzaţie la un bal dat la Tuileries, unde „venind cu o rochie acoperită de pene, aducea cu una dintre acele simpatice păsări colibri ale căror culori reflectă razele soarelui” Baroana de Poilly s-a documentat bine. Trecutul amoros al tânărului rege al Bavariei este, se spune, extrem de limitat.

Într-o seară, cu ocazia unei petreceri date la Tuileries, baroana decide să-şi pună toate farmecele la bătaie şi să-l seducă.[49] Îi face aluzii îndrăzneţe. Ludovic al II-lea, roşu la faţă şi stânjenit, se opreşte în faţa unei statui, o fixează cu privirea şi declară:

— Aş vrea, ca s-o iubesc, o femeie albă ca neaua şi de piatră, cum este cea de dinaintea noastră.

Baroana surâde.

— Dar, sire, aţi vrea să retrăiţi povestea lui Pygmalion!

— Da, şi e imposibil, nu?

— Păi nu, sire, nu e imposibil!

— Credeţi?

— Sunt sigură!

— Şi cum aţi face să aduceţi la viaţă această poveste?

— Foarte simplu, sire, îmbrăcându-mă cu un costum alb, mulat pe corp…

Regele îşi lasă bărbia în piept.

— Nu, ar fi o minciună. Sub costum ar fi o fiinţă vie, iar mie mi-ar plăcea să iubesc o femeie cu totul şi cu totul albă şi de piatră.

Dezamăgită, baroana bate în retragere cu o reverenţă promptă. În următoarea zi, povestindu-i cele întâmplate unei amice, baroana concluzionează:

— Omul acesta e nebun! Vrea femei de piatră! Şi cu siguranţă că nu la Tuileries le va găsi…

O femeie de piatră în locul uneia din carne şi oase, iată ce caută regele Bavariei cu trei săptămâni înainte de

49 Guy Breton, Histoires d’Amour de l’Histoire de France, Paris, Presse Pocket.

căsătorie…

Până atunci, Ludovic al II-lea frecventează expoziţia, ale cărei pavilioane îl încântă. Se opreşte ca trăsnit în faţa unui chioşc maur. Cupolele aurite, sculptura dantelată, mozaicurile reconstituite îi plac mult. E doar o imitaţie făcută din tablă, însă Ludovic al II-lea cumpără pavilionul, care va sosi desfăcut în bucăţi la München şi va ajunge, reasamblat, una dintre curiozităţile parcului Linderhof unde, cu Alpii pe fundal, acest pavilion oriental pare rătăcit în peisaj. De altfel, acest gust pentru construcţie şi reconstrucţie îl face pe Ludovic să viziteze Pierrefonds; ruinele acestui castel feudal din secolul al XIV-lea sunt, chiar atunci, în plină restaurare, iar Napoleon al III-lea a încredinţat lucrările lui Viollet-le-Duc, un arhitect de care se face mare caz. Regele este uluit de impozanta clădire. Vizita aceasta este punctul culminant al şederii sale în Compiègne, alături de curtea imperială. Ludovic al II-lea se simte aproape în largul său în mijlocul numeroşilor invitaţi ai împăratului şi împărătesei. Invitaţi de prima mână ce se numesc Alexandre Dumas – tatăl şi fiul –, Charles Gounod – a cărui nouă lucrare, *Romeo şi Julieta*, Ludovic tocmai a văzut-o – şi Gustave Doré. Este acolo chiar şi acel domn Mérimée care nu-l suportă pe Wagner, însă a cărui funcţie de inspector al monumentelor istorice şi prietenia pe care o poartă iniţiativelor lui Viollet-le-Duc îl fac să spună lucruri pasionante.

Dar şocul cel mare pentru Ludovic al II-lea va fi Versailles-ul. Nu se poate smulge de lângă acest martor al monarhiei absolute. Vreme de opt zile, Ludovic al XIV-lea, pe care îl admiră, şi Maria Antoaneta, pe care o venerează, sunt prezenţi în spiritul regelui care, din copilărie, le-a tot citit şi recitit povestea. Să-şi vadă eroii în decorul lor natural e un vis de-al lui Ludovic, un vis care-l bântuie şi care-i va cotropi existenţa. Regele Bavariei va avea şi el un Pierrefonds al său, un Versailles şi Trianon al său, punând să se înalţe castelele de la Neuschwanstein, Herrenchiemsee şi Linderhof. Astăzi, vizitându-le, se poate

evalua impactul călătoriei lui Ludovic în Franţa.

Sejurul său se termină la sfârşitul lunii iunie. Cu atâtea preparative şi repetiţii, iată că ziua căsătoriei a ajuns aproape. La 1 august, premiera noii versiuni scenice a operei *Tannhäuser* – fără Wagner, care e îmbufnat – este o ocazie pentru bavarezi de a vedea cuplul în curând regal. Dar vai... După cum remarcă Liszt, prezent în sală, regele este singur în loja centrală, în vreme ce Sophie, ca în vremurile de dinainte de logodnă, a ocupat un loc în loja dintr-o latură.

Ludovic se mulţumeşte să-i aducă un buchet de flori şi să rămână alături de ea vreme de cinci minute, în antract. Liszt rezumă impresiile spectatorilor scriindu-i (în franceză) prietenei sale, prinţesa de Wittgenstein, aflată la Roma., Ardoarea matrimonială a Majestăţii Sale bine domolită”.

E cel mai elegant fel de a o zice. Cu toate că Ludovic i-a jurat lui Sophie o minunată regăsire în ideala solitudine a castelului Hohenschwangau, numind-o, într-o scrisoare, „Senta, Elizabeta, Elsa, Isolda, Eva, Brunhilda...” Pe hârtie, regele e gata de orice, mai puţin de ceea ce este esenţial...

Cu câteva zile înainte de 25 august, curtea anunţă că oficierea cununiei se amână până în 12 octombrie, zi în care se căsătoriseră şi Maximilian I, dar şi Ludovic I. Bavarezii încep să-şi pună semne de întrebare.

Ce se petrece? Totul şi nimic, ca de obicei. Ludovic al II-lea a căzut în propria-i capcană. O vedea pe Sophie ca pe o fiinţă lipsită de carnalitate. Ideea că ar putea să fie femeie, ideea de a face dragoste fizic cu ea cade ca un baros, cât se poate de reală, după aceste pregătiri pe cât de grăbite pe atât de premature. Sophie este o femeie, o femeie adevărată, e cu putinţă?... Elsa în carne şi oase, Elsa cu farmece feminine e de neconceput. Ludovic nu s-a gândit la asta, iar acum, gândindu-se, i s-a făcut frică. Multe motive mărunte au ajuns să formeze un mare pretext pentru a amâna căsătoria. Pasiunea sa recentă, însă vie pentru cavalerul Richard Hornig are şi ea de-a

face, neîndoielnic, cu întârzierea. Wagner, maestrul, nu şi-a ţinut promisiunea: partitura la *Maeştrii cântăreţi* nu va fi gata în 25 august. Muzicianul trimite, ca să-l înlocuiască, un poem de şase rânduri. Ce dezamăgire!

Sophie nu mai poate, acum, să întoarcă spatele adevărului. I se jeluieşte mamei sale, ducesa Ludovica, care este extrem de iritată de amânarea ce nu îi onorează fiica: „Dar nu vezi că nu mă iubeşte? Se joacă cu mine!” Şi, ce-i drept, Ludovic al II-lea se joacă de-a căsnicia în loc să o trăiască. Este aici scriitorul şi regizorul, însă nu şi actorul. A împins simulacrul până la a pune să defileze pe străzi somptuoasa caleaşcă de căsătorie trasă de şase cai albi. Şi caleaşca asta ce se plimbă goală nu e de bun augur...

*

Trec încă trei săptămâni în cap. Wagner şi Cosima îşi dau seama că Ludovic se găseşte în plină criză. O teribilă criză de încredere în sine. Regele, timid, are nevoie de ajutor.

Scrisoare a lui Wagner către rege, scrisă la Triebschen, duminică 22 septembrie, la ora nouă seara: „Îmi arunc privirea în ochii voştri şi vă întreb: Nu aveţi nevoie de un prieten? Tristeţea, nemulţumirea, grijile, neliniştea, melancolia vă sălăşluiesc în inimă? Şi nu vă împinge totuşi o voce interioară să vă deschideţi inima înaintea prietenului? Fiindcă înaintea cui să v-o deschideţi, dacă nu înaintea mea? Cui altul aţi dat dovezi de afecţiune atât de generoase? Cine este unicul în care aţi recunoscut darul de a vă cunoaşte, de a vă înţelege? (...) Deschideţi-vă inima, nu trăiesc decât pentru voi. Spuneţi-mi ce vă apasă”.

Wagner, lecuitorul sufletului lui Ludovic, înţelege că vindecarea nu poate veni dinspre exterior.

Ludovic tace.

Dacă vorbeşte, e pentru a face afirmaţii nebuneşti. Lui Lorenz von Diifflip, secretarul său de la curte, îi spune, la sfârşit de septembrie: „Aş prefera să mă arunc în lac

decât să mă însor!” înecul doar pentru a scăpa de căsnicie, iată la ce s-a ajuns. Se zvoneşte că i-ar fi cerut doctorului Geitl, bătrânul doctor al curţii, un certificat prin care să se stabilească faptul că nu se poate căsători. Nu există dovezi care să susţină că ar fi solicitat asta, dar doctorul ştia prea bine cum stau lucrurile cu Ludovic, pe care-l avusese în grijă încă de la naştere.

La Possenhofen, răbdarea părinţilor lui Sophie s-a cam sfârşit. Regele, logodnic imposibil, este un soţ improbabil. Ludovica insistă ca Sophie să-i redea vărului ei libertatea. Şi iată că Ludovic are o reacţie bizară. În loc să profite de ocazie, se lasă cuprins de ezitări şi cere ca oficierea ceremoniei să fie, din nou, amânată. O ultimă amânare, până în decembrie.

La acest răspuns, ducele Max, om bun ca pâinea caldă, explodează. În 3 octombrie îl somează pe Ludovic al II-lea să ia îndată o decizie. E un ultimatum. Căsătoria trebuie să se facă cel mai târziu până la sfârşitul lui noiembrie.

Fiindcă părinţii lui Sophie nu mai sunt entuziasmaţi de această idee. Şi nici Sophie, de fapt. Şi cum se întâmplă de obicei când se pune la cale

O căsnicie, cele două mame fac schimb de impresii. Ludovica îi spune reginei Maria: „N-am dorit niciodată ca fiica noastră să fie o piedică în calea responsabilităţilor lui Ludovic”. Ludovica minte. Ea este cea mai agasată, de fapt, de această nuntă mereu amânată. Să notăm că Ludovic

I s-a plâns lui Sophie în privinţa atitudinii mamei sale, regina Maria: „... Din păcate, scrisese, şederea mea actuală este complet ratată din cauza prezenţei mamei, care mă torturează cu neobosita-i dragoste; nu ştie ce este odihna şi orice scânteiere poetică se stinge înaintea ei”. Maria, mamă abuzivă – nu este cu neputinţă. Însă Ludovic nu se poartă frumos cu ea. I-a cerut cu fermitate să îşi stabilească reşedinţa, cât mai repede cu putinţă, departe de München, la Hohenschwangau. Regele îşi dorise linişte,

să călărească toată ziua sau să se cufunde în meditaţii. Însă prezenţa mamei sale îl iritase. Fără îndoială că îl pistonase cu zeci de întrebări.

Lui Ludovic nu-i pică deloc bine ultimatumul ducelui Max.

— Aşa se adresează un supus suveranului său? îl întreabă, furios, pe secretarul Düfflipp.

— Sire, ducele Max nu v-a scris în calitate de supus, ci în calitate de tată, răspunde secretarul.

De data aceasta Ludovic se foloseşte de pretext. Face, din acest ultimatum, un incident decisiv. După trei zile de frământări, îi scrie, în 7 octombrie, lui Sophie. E o scrisoare de despărţire, la cinci zile înainte de data teoretică a căsătoriei, o scrisoare în acelaşi timp jalnică şi curajoasă al cărei conţinut este grăitor:

„*Mult iubita mea Elsa.*

Dat fiind că am fost constrâns să fixez data căsătoriei cam cum obligi o plantă de seră să înflorească, după ce deja m-au constrâns să stabilesc data logodnei, consider ca pe o datorie sacră să vorbesc acum, cât mai este timp. Mereu mi-aţi fost preţioasă şi dragă şi vă iubesc cu o afecţiune adevărată şi sinceră. Vă iubesc ca pe o soră scumpă. Acest sentiment, adânc înrădăcinat în inima-mi, nu mă va părăsi niciodată; vă mai rog totodată să-mi acordaţi şi de-acum înainte preţioasa şi atenţa voastră afecţiune.

Dacă vă veţi aminti de mine cu tristeţe şi amărăciune, asta mă va mâhni profund. (…)

Dacă am poruncit să se facă pregătirile de nuntă, dacă v-am vorbit ori v-am scris despre asta şi dacă le-am amânat fără să mă decid să le abandonez, n-a fost fiindcă am vrut să vă batjocoresc sau, cum aţi putea crede, să mă îndepărtez încet şi treptat; nu, nu am vrut să vă induc în eroare. Nici vorbă de aşa ceva. Am acţionat cu convingerea fermă că totul va duce către o concluzie mulţumitoare. Am avut timp, până acum, să-mi cercetez simţămintele şi să cumpănesc situaţia şi vă spun că mereu

voi avea pentru persoana voastră, în adâncul cel mai adânc al inimii, o dragoste de frate, adevărată şi credincioasă; mai ştiu însă că nu acesta e felul de dragoste de care e nevoie pentru o uniune matrimonială.

Vă datoram scrisoarea aceasta, draga mea Elsa; şi vă implor să mă priviţi cu aceeaşi prietenie şi după toate acestea. Când ne vom fi separat, vă rog, nu ţineţi în suflet ranchiună şi amărăciune; vă mai rog, din tot sufletul, să păstraţi toate amintirile de la mine şi să-mi daţi voie să le păstrez pe cele primite. Îmi vor aduce aminte de o perioadă a vieţii ce nu va înceta niciodată să aibă o uriaşă însemnătate, de o prietenă şi de o rudă atât de apropiată inimii mele şi pentru a cărei fericire mă voi ruga lui Dumnezeu în fiecare zi.

Dacă, într-un an, nu veţi fi găsit pe cineva care să vă facă fericită şi dacă astfel va sta situaţia şi cu mine (o eventualitate nicidecum imposibilă) ne vom putea uni atunci destinele pentru totdeauna, asta dacă, fireşte, veţi mai dori acest lucru; este însă preferabil să ne despărţim acum, fără să ne facem promisiuni pentru viitor. Vreau să spun, din nou, că intervenţia în treburile noastre a mamei voastre, iarna trecută, a fost regretabilă. Şi de veţi mai nutri în suflet resentiment şi amărăciune care sunt logodnicele urii, mă voi ruga Domnului să vă facă mai înţelegătoare şi să vă ajute să recunoaşteţi în această mărturisire sinceră dovada prieteniei celei mai pure şi fidele. Dorinţa mea cea mai fierbinte este ca Dumnezeu, ce se află deasupra noastră a tuturor, să vă călăuzească, scumpa şi credincioasa mea prietenă Elsa, pe drumul adevăratei fericiri. Meritaţi din plin asta. Deocamdată, adio! Nu-l uitaţi pe al vostru sincer, iubitor şi credincios.

Heinrich.

P.S. Vă rog să aveţi bunătatea de a aduce la cunoştinţa părinţilor voştri punctele principale ale acestei scrisori!”

Atrage atenţia, mai întâi, tonul. Detaşare, distanţă, platitudine. Ah, suntem departe de lirismul din scrisorile

trimise lui Wagner! Nu ne găsim în prezenţa unei scrisori a unui îndrăgostit febril, mistuit de pasiune şi devastat de ruptură, ci avem de-a face cu o epistolă de-o disperare moderată. Până la capătul aventurii sale, regele dă prinos pseudonimelor. Sophie, alungată de Elsa, nu se poate impune, în vreme ce Ludovic se ascunde după Heinrich. Fără îndoială că măştile de operă au căzut, dezvăluind realitatea. Ludovic şi-a dat prea bine seama că nu era cavalerul cu lebăda şi că Sophie rămânea, în ciuda eforturilor sale, foarte departe de Elsa. Ludovic îşi iubeşte verişoara ca un frate. Fiindcă el şi-a imaginat că amorul dintre un bărbat şi o femeie este precum cel între un frate şi o soră.

Adevăratul motiv al acestei rupturi este homosexualitatea. Doctorul Robin[50] dezvăluie că „regele, luptând contra unor înclinaţii ce nu se dezvăluisem în mod clar în relaţia cu Paul de Taxis, se căsătorea din interes. Sau nici măcar. Se căsătorea din iluzie”. Dacă Paul de Taxis poate fi socotit un „accident al tinereţii”, Richard Hornig se află acolo pentru că Ludovic al II-lea preferă şi doreşte asta.

Să recitim frazele-cheie: „Am acţionat cu convingerea fermă că totul va duce către o concluzie mulţumitoare. Am avut timp, până acum, să-mi cercetez simţămintele şi să cumpănesc situaţia şi vă spun că mereu voi avea pentru persoana voastră, în adâncul cel mai adânc al inimii, o dragoste de frate, adevărată şi credincioasă; mai ştiu însă că nu acesta e felul de dragoste de care e nevoie pentru o uniune matrimonială”. Aşadar, Ludovic a încercat să lupte. A crezut că a izbutit să-şi învingă înclinaţiile logodindu-se, fiindcă i se păruse suficient să aibă o logodnică pentru a se transforma într-un bărbat îndrăgostit.

Însă pare incapabil să fie îndrăgostit de o femeie. O replică de-a sa, analoagă celei rostite în Tuileries, îi dezvăluie intenţiile. Când un consilier îl întreabă care este tipul său ideal de femeie, regele răspunde:

50 Op. cit.

— Suflet frumos, corp frumos, voce muzicală, iar în jurul ei parfum de crini…

— Dar, sire, ar fi extrem de dificil!

— Ne e neapărat nevoie să fie. Visarea ajunge.

Din nefericire, visatul la Sophie nu va fi de ajuns. În ciuda aparentei sale candori, Ludovic al II-lea ştie că fata nu se va mulţumi cu un simulacru. Şi ce dezamăgitoare e, până la urmă! În loc să-şi menţină în permanenţă lirismul şi exaltarea, lui Sophie îi place calmul. În loc să ţină vie flacăra entuziasmului, ea o stinge. Pretextul este superficial. Brusc, Ludovic o vede pe Sophie în coordonatele sale reale. Oare n-a suit-o pe un piedestal prea înalt?

Un alt pretext: teama de a nu întina ceva frumos şi pur. La vremea când Ludovic al II-lea ia decizia să rupă relaţia – fiindcă el ia această decizie – natura relaţiei dintre domnul Wagner şi doamna von Bülow vine să-l tulbure profund. Prietenul şi Prietena să fie oare amanţi? De neconceput, imposibil, oribil! Când membri ai cabinetului aduc vorba înaintea Majestăţii Sale de faptul că doamna von Bülow a adus pe lume un alt copilaş, pe mica Eva, născută în primăvară cu toate că domnul von Bülow zăboveşte mai mult la München decât la Triebschen, regele declară: „Nu vreau şi nu pot să cred că relaţiile dintre domnul Wagner şi doamna von Bülow depăşesc limitele amiciţiei. Ar fi înfiorător”.

Chiar că înfiorător, fiindcă regele s-a apucat să garanteze public prin gazete castitatea relaţiei respective. Înfiorător, mai ales, fiindcă asta ar însemna că Richard Wagner a trădat sublima pasiune a regelui, frumoasă, unica pasiune a regelui. Cum? Wagner să fi minţit? Are nevoie de o femeie? Pustnicul, solitarul să nu fie decât un impostor? Eu, Ludovic al II-lea, nu i-am oferit totul aşa cum mi-a oferit şi el totul? Asta ar fi nu doar înfiorător, ar fi negarea a trei ani fericiţi, o dezavuare, o pată. Un vis mânjit de realitatea oribilă care este natura umană.

Ideea că între cei doi ar putea exista un alt

simţământ decât prietenia să fi sfâşiat oare vălul care-l orbea pe rege? Şi-atunci ce se alege din iubirea de frate pentru Sophie? „Ştiu însă că nu acesta e felul de dragoste de care e nevoie pentru o uniune matrimonială”, scrie Ludovic. Frumos eufemism!

Suveranul, aşadar, rupe logodna fără tristeţe, însă nu şi fără mânie, într-un acces de furie, Majestatea Sa face bucăţi fotografiile logodnicei sale, îi arde scrisorile – cam puţine pentru gustul său – şi aruncă pe fereastra palatului Residenz bustul din marmură al Sophiei ce-i împodobea masa de lucru. Bustul Elsei se face ţăndări pe aleile din Hofgarten, parcul regal. Va fi înlocuit cu cel al lui Wagner.

Contrast strident între vorbele calme – parcă exagerat de calme – din scrisoare şi acest episod de furie dezlănţuită. Ludovic al II-lea a dus o luptă teribilă, violentă, contra naturii sale, înclinaţiilor sale, posibilităţilor sale. Într-o scrisoare către Cosima, căreia îi va scrie mai multe luni după ruptură, îşi rezumă astfel problemele: „O cunoşteam din copilărie, am apreciat-o dintotdeauna ca pe o prezenţă minunată, cu profunzime şi sinceritate, cum aş face-o cu o soră; am avut încredere în ea şi i-am oferit prietenia mea – însă nu şi dragostea! Vă imaginaţi deci cât de groaznic a fost pentru mine, din ce în ce mai mult pe măsură ce ziua căsătoriei se apropia, să fiu silit a recunoaşte că această uniune nu ne va aduce niciunuia fericirea. Şi totuşi, cât de penibil m-am simţit luând decizia de a rupe logodna”.

Lui Wagner, regele îi precizează: „... aş fi fost nefericit cu Sophie, care nu este «femeia pe care mi-a încredinţat-o Domnul». Nu mă înţelege, are un fel superficial de a gândi şi nu posedă profunzimile pe care le cer de la viitoarea mea soaţă. Farmecul şi graţia, care la ea sunt doar exterioare, au izbutit la un moment dat să mă fascineze, însă, mulţumesc lui Dumnezeu, mi-am venit iute în fire”. Aceste critici sunt de fapt o autocritică. La fel de pripit cum îşi anunţase, sfidător, logodna, Ludovic al II-lea a decis să se desprindă de biata Sophie. Nu făcuse decât

să ia un vis drept realitate. Se declarase îndrăgostit fără să fie. Şi-acum trebuia, cu orice preţ, să evite ireparabilul. Fostei sale guvernante, baroana von Leonrod, îi mărturiseşte drama personală în termeni care nu mai lasă nici urmă de îndoială:

„Starea de fericire pe care o simt pentru moment, după ce am scăpat de aceste lanţuri împovărătoare, nu se poate compara decât cu senzaţia delicioasă a convalescentului, care apucă în sfârşit să tragă puţin aer în piept după o boală primejdioasă”. Tocmai o febră îl împinsese să se logodească şi, după ce febra scăzuse, raţiunea demascase eroarea câtă vreme încă se putuse face ceva. Ludovic vedea această căsnicie ca pe „un coşmar” O şi spune într-o scrisoare către Wagner, adăugând, şi acolo, că a reuşit să evite ce e mai rău. „Îmi regăsesc pofta de viaţă acum. Respir iarăşi liber, ieşind dintr-un vis urât. Pacea lăuntrică, pe care o pierdusem de mult, mi s-a întors în suflet”.

Cuvântul acesta, coşmar, îl va folosi iarăşi în 10 octombrie, ziua când este anunţată ruptura logodnei. În jurnalul personal – ce va căpăta, pentru istorici, o importanţă deosebită – scrie: „Sophie e îndepărtată, întunecata perspectivă dispare. Aveam nevoie de libertate, îmi era sete de libertate, trebuia să mă trezesc odată din acest oribil coşmar”. Ce oroare să socoteşti că Sophie ar fi o femeie precum actriţa aceea, Lila von Bulyowski, a cărei amintire e atât de traumatizantă! Ludovic, aici, nu mai trişează. Căsătoria sa era o comedie ce avea tonul secret al unei drame.

*

Era oare nefericita Sophie atât de înspăimântătoare, un asemenea monstru de coşmar? Evident că nu. Mai insignifiantă, adică mai normală decât Ludovic al II-lea, nu izbutea, pur şi simplu, să-i ţină pasul. Probabil că va fi suferit de pe urma unui logodnic care, în miez de noapte, adusese la Possenhofen, aşezându-l pe pianul mare din salon, un buchet de flori, semn fermecător al trecerii sale

care nu era însă urmat decât de tăceri şi

absenţe prelungite. O alternanţă de jurăminte de „credinţă” fără dovezi ale dragostei. Sigur, îi oferise inima ei. Apoi jucase cartea lui Wagner, devenit liant al logodnei lor. Totul se complicase delicios însă rezultatul rămânea nesigur.

S-o fi învins colosul Wagner pe ingenua Sophie? Aşa s-ar părea. Regele se îndreaptă spre Prieten cu o frenezie aparte, dornic să şteargă trecutul cu buretele şi să-şi continue împreună planurile, începând cu crearea *Maeştrilor cântăreţi*.

Sophie, în realitate, a contat puţin în decizia luată de rege. Cheia acestui eşec este fireşte certitudinea că Ludovic are înclinaţii homosexuale. Ori de câte ori se află în prezenţa unei femei, Ludovic al II-lea nu se simte în largul său, asta dacă femeia nu e în vârstă ori dacă nu este vorba despre Sisi. La Bad Kissingen, unde plecase după încoronare, îi arătase mult mai mult interes ţarinei, născută Maria de Hessen, cu douăzeci de ani mai în vârstă ca el, decât fiicei acesteia. O mamă îi părea mai demnă de admiraţie decât o tânără. În studiul său psihiatric făcut asupra lui Ludovic al II-lea, doctorul Robin scrie: „Ludovic a preferat întotdeauna tandreţea maternă a femeilor vârstnice farmecului fetelor”. Şi subliniază că slăbiciunea tânărului rege pentru împărăteasa Rusiei îl nelinişteа pe Pfistermeister, care încercase să-l facă pe Ludovic să înţeleagă că ar fi putut să-i fie mamă.

„Ah, de-ar fi adevărat!” replicase acesta.

Gusturile sale nu aşteaptă decât să iasă la iveală. Richard Hornig le va satisface. Ajunge, chiar, să-i devină indispensabil regelui. Comis al Majestăţii Sale, fiul marelui comis al curţii, el supervizează grajdurile regale, unde se află un număr de cinci sute de cai. Are, aşadar, toate motivele să fie important în viaţa suveranului.

Hornig nu-l înlocuieşte pe Wagner, ci mai degrabă, am îndrăzni să punem, o înlocuieşte pe Sophie. În aceste

condiţii, scrisoarea ducelui Max, somându-l să-i ia fiica de nevastă în trei săptămâni este o umilinţă şi totodată un pretext care îl salvează. Iar dacă regele, într-un acces de furie, distruge amintirile de la Sophie, după ce o îndemnase pe aceasta să le păstreze pe cele de la el, este pentru a se răzbuna pe Femeie mai degrabă decât pe o femeie anume.

*

În 10 octombrie, Bavaria află, aşadar, lucrul de care mulţi bavarezi se temeau: regele nu se mai însoară. În München şi în provincie consternarea e mare. Două mii de persoane sunt mai atinse decât altele de această veste tristă. Curtea stabilise, într-adevăr, ca în ziua căsătoriei o mie de cupluri sărace să fie căsătorite pe cheltuiala statului. Frumos obicei pe care Maximilian, tatăl lui Ludovic al II-lea, îl respectase când se însurase cu Maria de Prusia în 1843. Dar în timp ce cu ocazia căsătoriei lor nu se oferiseră bani decât pentru treizeci şi şase de cupluri, acum trebuia să fie o mie pentru Ludovic. Sărbătoarea ar fi fost magnifică.

Ruperea logodnei este primită cu calm de Sophie. Părinţii ei se împart între alinări şi indignare.

Însă la Viena veştile declanşează o furtună în familie. Sisi şi Franz Joseph sunt supăraţi pe Ludovic. De la Schönbrunn, Sisi îi scrie mamei ei, Ludovica, în 19 octombrie: „Sunt indignată la maximum, la fel şi împăratul. Nu am cuvinte să calific o asemenea purtare. Nu înţeleg nici cum de mai îndrăzneşte Ludovic, după tot ce s-a întâmplat, să se arate prin München!”

Împărăteasa Austriei nu este genul care să se preocupe de convenienţe. Bizareriile vărului său i s-au părut amuzante. Însă acum s-a umplut paharul. Sisi, soră mai mare a lui Sophie, nu va uita prea curând acest afront. Şi încă Sisi nu ştie că, în aceeaşi zi de 19 octombrie, Ludovic al II-lea, scriindu-i lui Wagner, spune: „Anul acesta va fi fericit şi ne va aduce bucurii”. Sophie pare demult uitată! Fericirea de care cutează să vorbească Ludovic este

cea de a-i vedea slăbiţi şi descurajaţi pe duşmanii lui Wagner... în scrisoarea trimisă mamei sale Ludovica, Sisi se gândeşte la viitorul surorii ei umilite: „Sunt însă mulţumită că Sophie rezistă atât de bine. Dumnezeu ştie că n-ar fi fost fericită în veci cu un asemenea om.

y

Şi îmi doresc să-şi găsească un soţ bun. Dar cine?”

Răspunsul nu va întârzia. Un răspuns care-l priveşte totodată şi pe Ludovic al II-lea care, cu o inconştienţă totală, îi propusese: „Dacă, într-un an, nu veţi fi găsit pe cineva care să vă facă fericită... ne vom putea uni atunci destinele pentru totdeauna”.

Unirea, cu siguranţă, a doua nefericiri. Ludovic nu va trebui să se păstreze în rezervă pentru Sophie. Fiindcă aceasta din urmă l-a cunoscut deja, cu o lună în urmă, la Possenhofen, pe viitorul său soţ. Se numeşte Ferdinand d’Orléans, duce d’Alençon, şi este nepotul lui Ludovic Filip. Vizitându-l ceva mai târziu, tot ce va găsi Ludovic al II-lea de spus e această frază: „M-am plictisit de moarte”.

Sophie se va căsători cu Ferdinand în 28 septembrie în anul următor, deci la mai puţin de un an după trista propunere de temporizare maritală avută în minte de Ludovic al II-lea.

Vorbind despre Sophie, Cosima declară cu suficienţă: „Această micuţă ducesă nu era făcută pentru rege”. Dar se înşală. Sophie nu e o micuţă ducesă. E făcută dintr-o stofă de calitate şi moartea sa o dovedeşte definitiv. Deoarece Sophie nu se va putea sustrage tragicului ei destin.

Treizeci de ani mai târziu, în 4 mai 1897, pe strada Jean-Goujon de la Paris, Bazarul Carităţii ia foc. Refuzând să-şi abandoneze vânzătoarele, ducesa d’Alençon dă un ordin: „Mai întâi salvaţi-le pe fete!” Ea se sacrifică. Gestul său îi face de ruşine pe bărbaţii care, în panică, dăduseră buzna să iasă înaintea femeilor.

Din ducesă s-au mai găsit doar câteva resturi de oase calcinate, pe care doar dentistul ei a izbutit să le identifice.

III

Vulturul şi porumbiţa

Şi-acum tăcerea. Groaznica tăcere, preludiul tragediei. Renunţând să se însoare, regele Bavariei, fără s-o ştie încă, îşi dă viaţa peste cap. Până atunci, îndurase această existenţă cu mai multă sau mai puţină mulţumire. Îl ajutaseră artificiile şi iluziile. De-acum încolo, trecând graniţele fantasticului, se aruncă în acesta cu capul înainte. După ce şi-a găsit adăpost în visările sale, acum le va trăi. Noul său regat, unde a făcut deja numeroase incursiuni, se numeşte Noaptea. Şi se va rătăci acolo.

*

Tăcerea. Mai întâi la Residenz, de unde Ludovic a dezertat pentru Hohenschwangau şi de unde cadourile de nuntă, expuse privirilor admirative ale bavarezilor, au fost înlăturate. Sisi se înşelase crezând că regele avea să se arate la München. Nici vorbă de aşa ceva. Refugiat în creierii munţilor, cu vântul tare de noiembrie izbind în vitraliile ferestrelor gotice, Ludovic, la simpla lumină a lămpii, îşi savurează pacea regăsită. „Totul este atât de paşnic aici, liniştea atât de înviorătoare, în vreme ce în zarva lumii mă simt atât de nefericit!”

Tăcere, totodată, între rege şi Richard Wagner. Asta e mai surprinzător. Şi-au scris ultima oară chiar înainte de sfârşitul lamentabil al logodnei. Wagner i-a declarat regelui: „Aş vrea să vă văd măreţia recunoscută de către univers”, solicitându-i să-i aducă la München pe arhitectul Semper şi pe Liszt. Münchenul, astfel, ar deveni centrul european al Muzicii. Acest proiect grandios, ce părea să fi fost compromis, revine în preocupările Prietenului.

După aceea nimic. O tăcere de patru luni, din 30 noiembrie 1867 până în 9 martie 1868. Sophie e uitată, Wagner ar fi trebuit să-şi recapete întâietatea. Ce se petrece?

În acelaşi fel în care această nefericită logodnă marchează un punct de cotitură în viaţa lui Ludovic al II-lea, şi legătura sa cu Wagner va avea parte de momente dificile.

Putem vedea două cauze ale acestui fapt.

Mai întâi, o serie de articole pe care Wagner le publică în *Sikbleutsche Presse*. Acestea îi ridică în slăvi pe regii proteguitori ai artelor, pe regii esteţi care, ce bine se potriveşte, sunt germanici. I se aduc omagii lui Ludovic I şi lui Ludovic al II-lea. Tânărul rege recunoaşte prea bine, în aceste rânduri, recunoştinţa Prietenului. Apoi tonul se schimbă. În al doisprezecelea articol, apărarea Germaniei se transformă într-o critică a Franţei şi a culturii sale. Mai sunt şi atacuri contra Bisericii din Bavaria, mai precis contra mediilor catolice conservatoare. Şi ce să vezi! Wagner, chiar şi exilat în Elveţia, începe să tulbure iarăşi Bavaria cu sarcasmele sale. În această privinţă regele nu s-a schimbat. După ce ai paisprezecelea articol apare în 17 decembrie, Ludovic al II-lea ordonă jurnalului să suspende publicarea acestora.

Pe lângă toate acestea, circulă oribilul zvon al adulterului făptuit de Cosima şi Wagner. La München se vorbeşte tot mai mult despre asta. Düfflipp, secretarul curţii, încearcă să-i deschidă o dată pentru totdeauna ochii regelui.

— Sire, se glumeşte pe seama voastră…

Însă ar fi copleşitor pentru Ludovic al II-lea să recunoască faptul că a fost înşelat – cuvântul se potriveşte bine aici – în acel moment în care, mai mult ca niciodată, Wagner este raţiunea sa de a fi în vreme ce Richard Hornig este doar un capriciu cu care-şi trece timpul. Düfflipp insistă. În 13 decembrie, Ludovic al II-lea îi scrie de la Hohenschwangau: „Dacă acest nefericit zvon se va dovedi adevărat – ceea ce n-am izbutit niciodată să mă conving a crede – dacă într-adevăr adulterul există, atunci vai!”

Această iarnă a anilor 1867 – 1868 este cât se poate de posomorâtă. Bavaria şi-a pierdut voioşia, suveranul său şi-a pierdut iluziile. Şi iat-o reapărând, fulgurant, pe Lila von Bulyowsky, această actriţă cunoscută pentru a-l fi sedus pe rege. îl sâcâie pe Ludovic al II-lea. „N-are decât să se ducă la naiba!” răcneşte acesta, iar comedianta îşi

face bagajele. Regele, calm, adaugă: „Doresc ca ea să nu părăsească Münchenul decât pentru o scurtă perioadă, nu definitiv. Sunt gata oricând să o tratez în acelaşi fel din clipa în care uită, iarăşi, respectul datorat unui rege”. Apoi Ludovic cere unuia dintre miniştrii săi: „Liniştiţi-o, calmaţi-o, căci femeile respinse în dragoste sunt ca nişte hiene.”[51]

Este prima părere corectă pe care Majestatea Sa o are despre femei. Şi imediat se impune o concluzie: încercările domnişoarei Bulyowsky n-au fost tocmai timide. Şi nu va avea defel succes reînnoindu-şi eforturile pe acest front, fiindcă Ludovic al II-lea va sfârşi prin a declara că nu este decât o biată femeie pe care nu doreşte să o mai revadă. Lila va fi lovită de o permanentă dizgraţie.

Vor mai încerca şi altele să răscolească simţămintele regelui. Şi toate vor avea ceva în comun, anume teatrul.

1868. Ludovic este cel care rupe tăcerea, căci nu mai rezistă. De la Wagner nicio veste, ceea ce este cu adevărat insuportabil pentru rege. Scrisoare din 9 martie: „Dacă doriţi să mă fac de îndată bine, nu şovăiţi, vă implor, o, cel mai iubit dintre oameni, să-mi faceţi cât mai curând bucuria unei scrisori extrem de amănunţite. (...) Ah, de-aţi şti ce chinuitor este pentru mine să fi fost văduvit de asta atâta vreme!”

O singurătate demnă de milă. O primăvară de aşteptări. Ah, de-ar fi mai iute gata *Maeştrii cântăreţi*, suspină regele, pentru scurt timp imobilizat la pat din pricina unor dureri reumatice la picior. Wagner se arată întrucâtva rezervat. Îi aminteşte regelui că el, unul, a oferit sfaturi serioaie şi pertinente în privinţa treburilor regatului, ceea ce este adevărat, şi că regele nu ţine seamă de ele, ceea ce este iarăşi adevărat. Urmează scrisori explicative. În aprilie, Wagner soseşte la München pentru a onora cu prezenţa sa o nouă reprezentaţie cu *Lohengrin* pe care regele o oferă în cinstea prinţului Friedrich al Prusiei.

Ludovic al II-lea este invizibil, suferind. Ludovic al II-

51 Wilfrid Blunt, op.cit.

lea nu doreşte să-l vadă. Wagner nu insistă şi se întoarce în Elveţia, uşor vexat. Ce rău straniu a încovoiat voinţa regelui? Mai întâi îi cere ajutorul, apoi, când soseşte ca să-l ajute, regele nu se arată.

Monarhul, fără ca lumea să-şi dea seama, se află de mult în această stare. Şi se va molipsi de o boală nouă, extraordinară, extravagantă şi mult mai ruinătoaresă spunem adevărul aici decât mecenatul: construitul. Sângele lui Ludovic I curge şi în vinele lui Ludovic al II-lea.

Fiindcă lumea e cenuşie şi duşmănoasă, el vrea să creeze una strălucitoare şi sublimă.

Iată-ne ajunşi, aşadar, în perioada castelelor din Bavaria. Şi nu este o întâmplare. În 21 februarie, bunicul lui, ex-regele Ludovic I, răposase la Nisa, jurând că Lola Montez, care murise şi ea în America în 1861, nu-i fusese niciodată amantă. Dispariţia bunicului său constructor sporeşte bugetul de cheltuieli al lui Ludovic al II-lea.

13 mai 1868 e o zi mare. Regele îşi anunţă intenţia de a reconstrui vechiul castel, aflat în ruine, aproape de Hohenschwangau, nu departe de defileul Pöllatului, un torent care se transformă într-o cascadă de patruzeci şi cinci de metri. Pentru traversarea văii, un pod, Marienbrücke sau Podul Mariei, a fost construit în 1866 la porunca reginei. De aici priveliştea este impresionantă. Având în fundal masivul Saüling, înalt de peste două mii de metri, se văd acoperşurile din Füssen, lacurile şi se poate ajunge cu privirea până departe, la culmile din Tirol. Cum spune regele însuşi, „acest loc inaccesibil este unul dintre cele mai frumoase din lume”. Acolo, pe un pinten de munte, la o altitudine de o mie de metri, va fi construit Neue Burg Hohenschwangau, adică Noul Castel Hohenschwangau, botezat Neuschwanstein abia în 1886.

Hohenschwangau, „ţinutul înalt al lebedei”, şi Neuschwanstein, „noua piatră a lebedei”, fiindcă e vorba de Lohengrin, mereu Lohengrin. Şi de Tannhäuser. Şi de Tristan. Şi de Parsifal… Toate operele lui Wagner, sau aproape toate, vor fi onorate astfel. Neuschwanstein va fi

ridicat ca monument deghizat al gloriei wagneriene. Wagner nu va veni niciodată acolo şi tot acolo Ludovic îşi va pierde libertatea.

Fiindcă este vorba, înainte de orice, de a se construi un decor în forma unui castel medieval inspirat de Wartburg şi de Château de Pierrefonds, primele schiţe sunt încredinţate unui pictor al Teatrului Regal din München, Christian Jank, în vreme ce planurile vor fi executate sub supervizarea lui Eduard Riedel, arhitect al curţii, acelaşi care restaurase şi castelul Berg.

În 22 mai, ziua de naştere a Prietenului – Wagner împlinea cincizeci şi cinci de ani – Ludovic al II-lea şi exilatul de la Triebschen se întâlnesc să ia masa, la amiază, pe Insula Trandafirilor. „Este una dintre acele zile în care te simţi rupt de lume şi de răul din ea!”, exclamă regele. Un singur subiect de conversaţie: *Maeştrii cântăreţi*. Wagner coordonează repetiţiile la München, Bülow dirijează orchestra.

În 19 iunie, sala mare a teatrului de la palat este plină ochi. Se aduc scaune suplimentare la parter. Are loc repetiţia generală. Durează cinci ore, de la ora cinci şi jumătate până la ora zece şi jumătate. În relatarea publicată de *Ultimele ştiri din München* două zile mai târziu, citim că Wagner a fost ovaţionat călduros şi că opera este „grandioasă, plină de stil, deosebit de interesantă, o lucrare ce va fi acceptată şi jucată cu tot mai mult succes”.

Ludovic al II-lea e de părere că, de la *Tristan* încoace, n-a mai auzit până acum nimic care să o egaleze. „În ciuda uriaşelor mele aşteptări, niciodată n-aş fi cutezat, nici în cel mai îndrăzneţ dintre visurile mele, să sper la o asemenea minune fără de seamăn”. Şi semnează, din nou, Walther. În zorii zilei de 20 iunie, Wagner adaugă: „Mână în mână, precum Sachs şi Walther, vom continua să spunem secolului nostru, de la obraz, ce avem de zis”.

În 21 iunie este premiera. Sala geme de dirijori, muzicieni, interpreţi veniţi, ca şi pentru *Tristan*, din toată

Europa. Franţa este reprezentată de Léon Leroy, trimis special de *Figaro*, şi de Jules Pasdeloup, fondator al asociaţiei Jeunes Artistes du Conservatoire şi apărător ardent al lui Wagner. La ora şase seara îşi face apariţia regele. Apoi, în timp ce cortina se ridică, întunericul cade peste sala unde este extrem de cald. Wagner profită de beznă ca s-o şteargă discret în loja Cosimei. Nici n-a ajuns bine acolo că un aghiotant îl roagă să se ducă în loja regală. Pentru prima oară, dând peste cap eticheta, regele îl va obliga pe compozitor să salute sala din loja regală. Şi asta este o premieră în felul său. O caricatură va imortaliza scena.

Nouveau Journal de la Musique informează, în 3 iulie: „Dacă se ţine cont de temperatura tropicală şi de durata extrem de lungă, succesul este cu atât mai mare, succes ce părea neîndoielnic încă din primul act, cu toate că o parte a spectatorilor, veniţi cu anumite prejudecăţi, s-au arătat la început mai rezervaţi”. Reprezentaţii triumfale, regele, care se întoarce în aceeaşi noapte la Berg cu trenul său special, criticii sunt de acord cu publicul: *Maeştrii cântăreţi* e un nou *Tristan*, această operă nouă sporeşte slava artei germane şi va fi privită drept cea mai importantă lucrare scrisă până atunci de Wagner. Ludovic al II-lea, în orice caz, a fost de-o minunată generozitate. Operei i s-a suplimentat bugetul cu patruzeci şi cinci de mii de florini plătiţi de trezoreria regală. Cifrele sunt publicate în *Ultimele ştiri din München* şi stârnesc un puhoi de critici contra Prietenului. Geniul, pentru a fi tras în jos, e luat la bani mărunţi. O altă umbră întunecă strălucirea acestei creaţii: afacerea Cosima.

Devine dificil, extrem de dificil pentru Wagner să-şi mai ascundă sentimentele pentru soţia dirijorului său. Venind la München, muzicianul nu mai riscă să aibă de-a face cu critici politice, ci cu obiecţii morale. O ştie şi se întoarce la Triebschen în 24 iunie.

De când e subiect de conversaţie, zvonul fals s-a transformat într-o ştire adevărată. Şi iluziile regelui,

şubrezite de îndoială, se risipesc. Ochii lui Ludovic s-au deschis asupra comediei cu trei personaje ce se joacă pe lângă Hans von Bülow, soţ complezent deoarece se teme de scandal şi, mai ales, de pierderea postului de capelmaistru.

Ludovic al II-lea ia iniţiativa de a-i scrie Cosimei, anunţând-o ca în München calomniile se ţin lanţ. Wagner răspunde, protestează, neagă, acuză, cere dreptate. Din Berg, regele îşi lămureşte gândul: „… Pot să vă asigur pe deplin de un lucru: cel care m-a informat în privinţa umilitoarelor calomnii răspândite contra dumneavoastră şi a doamnei von Bülow nu este, aşa cum aţi putea crede, unul dintre duşmanii dumneavoastră, ci un bărbat de ispravă care a suferit în sinea sa auzind rostindu-se asemenea grozăvii. (…) Vă implor, n-o lăsaţi pe doamna von Bülow să plece din München în iarna asta. Plecarea ei ar da apă la moară răuvoitorilor.

(…) Convingeţi-vă, pentru numele lui Dumnezeu, prietena să rămână

…

aici…

Regele nu mai este şocat. Ştie. Şi se teme de imprudenţe care ar confirma ceea ce gândeşte toată lumea. Nu protestează în numele său, încearcă să salveze aparenţele pentru ei. O demnitate mimată este preferabilă unui scandal pe faţă. E foarte posibil ca „bărbatul de ispravă" să fie secretarul curţii, Düfflipp, probabil extrem de stânjenit de raportul său. Vai mesagerilor care aduc veşti rele! Însă, fiindcă e adevărat, opinia publică nu mai trebuie provocată. Dacă rămâne Cosima, amatorii de bârfe vor fi reduşi la tăcere.

Ludovic al II-lea, cu toate că e informat, crede încă, fără îndoială, că e vorba de un foc de paie, de o iubire trecătoare. Cum însă simţămintele dintre Cosima şi maestru sunt prea puternice, cei doi nu sunt dispuşi să îndure aceste limitări şi nici să-i urmeze regelui, biet înger păzitor trădat, poveţele.

Cosima pleacă din München în Italia, sub pretextul oficial de a-şi vizita sora. Însă de fapt revine la Triebschen şi abia apoi porneşte către Italia, însoţită de Wagner.

În 6 iunie îi va naşte un al treilea copil lui Wagner, un băiat botezat Siegfried, fiindcă tatăl e pe cale să termine actul al treilea ale acestei opere noi. Prenumele nu le dau defel bătăi de cap.

Fiindcă nu a fost ascultat, Ludovic al II-lea, mortificat, se refugiază în tăcere. O nouă tăcere de cinci luni. Din septembrie 1868 până în februarie 1869, scrisorile lui Wagner rămân fără răspuns. Face un drum până la München şi înapoi pentru a risipi această neînţelegere. În zadar, fiindcă regele nu-i acordă o audienţă.

Se vor mai scurge opt ani înainte ca ei să se revadă.

Regele, din fericire, are castelele. Neuschwanstein, cu vălmăşagul de proiecte, schiţe şi machete, ocupă gândurile regelui. Fiindcă acest castel, castelele sunt operele sale. Arhitecţii, decoratorii, desenatorii şi zidarii sunt la ordinele lui.

La Hohenschwangau, vizavi de culmea de pe care au fost demolate rămăşiţele vechiului burg[52], o documentaţie imensă e îmbulzită pe masa de lucru a regelui; schiţe cu castelul Wartburg, cu vechea citadelă a Nürnbergului, cu lucrările făcute de Viollet-le-Duc la Pierrefonds. Ludovic al II-lea iubeşte mai mult exactitatea istorică decât frumuseţea estetică. Declară:

— Nu vreau o construcţie simetrică, ci un ansamblu de o varietate pitorească.

Potrivit dorinţelor sale, sub pensula lui Jank castelul îşi schimbă contururile. Iniţial, acuarelistul pune pe foaie un castel micuţ, cavaleresc, în stil gotic târziu. Apoi castelul se măreşte, evoluează. Ludovic se opreşte asupra stilului romanic şi fortăreţelor de la începutul secolului al

52 în realitate erau două castele — Vorderhohenschwangau şi Hinterhohenschwangau — complet ruinate, pe care Ludovic al II-lea le-a demolat. (N. red.)

XIII-lea, adevăratul Ev Mediu, cel al lui Lancelot, al lui Parsifal, al cavalerilor Mesei Rotunde aflaţi în căutarea Sfântului Graal. O armată de muncitori începe lucrările pregătitoare. Terenul e netezit, se construieşte o cale de acces spre culme şi se încearcă captarea, la două sute de metri mai sus, a izvorului care va alimenta cu apă castelul.

*

Vara este anotimpul curelor balneare. Luna august atrage în staţiuni clientela sa tradiţională de aristocraţi şi mondeni. La Bad Kissingen, Ludovic al II-lea, care şi-a abandonat visul de piatră, se întâlneşte, iarăşi, cu familia imperială a Rusiei, ţarul şi ţarina, ca şi în 1864. Ludovic, şi acum mai atras de mamă decât de fiică, o invită pe ţarină la München. Unde este foarte cald. Regele Bavariei organizează atunci o somptuoasă serbare nocturnă pe Insula Trandafirilor. Adierea vântului ce bate pe lacul Starnberg abia dacă atinge undele, în care se oglindesc focurile de artificii şi lămpaşele bărcilor. Lampioanele alcătuiesc o arcadă de lumină ce se termină cu o coroană, deasupra căreia se află drapelul cu vulturul imperial. Serbarea dată de acest rege de douăzeci şi trei de ani va rămâne în amintirea tuturor.

La sfârşitul toamnei, zăpada şi gerul opresc lucrările pregătitoare de la Neuschwanstein. Şi, din nou, tăcerea şi rutina reglează viaţa regelui.

*

1869. An intermediar. Ludovic al II-lea petrece numeroase ore în grădina de iarnă pe care a poruncit să fie amenajată la Residenz. E o curiozitate, acest Wintergarten. Pe acoperişul castelului au fost reconstituite Orientul şi Africa! Sunt palmieri, un lac, pavilioane, munţii Himalaya pictaţi pe un panou imens, ba şi un papagal ce a fost învăţat să spună „Bună ziua!” Ansamblul capătă noaptea, mulţumită luminii unei luni artificiale, atmosfera grădinilor din Alhambra şi a pădurilor din Noua Guinee. Lui Ludovic îi place să-şi stabilească întâlniri în acest surprinzător decor. Efectul asupra vizitatorilor este garantat. Infanta de

Spania, Maria de la Paz, soţie a prinţului Ludovic Ferdinand, văr al lui Ludovic, îi face o descriere amănunţită.

— Doamne! exclamă prinţesa, cred că visez!

Nicio altă impresie n-ar fi putut să-l satisfacă mai mult pe rege. Este cu adevărat un vis, însă un vis făcut din carton, din pictură în ulei şi din jeturi de apă.

Un alt vis: premiera la München cu *Aurul Rinului*. Wagner şi-ar fi dorit să se odihnească, are însă nevoie de bani. Îi vine greu, după ce i-a cerut regelui un avans, să nu-i facă pe plac. Spectacolul cu *Aurul Rinului* e stabilit pentru 25 august, ziua de naştere a suveranului, însă, spre marea sa dezamăgire, punerea în scenă nu este gata. Şi cu toate acestea, Wagner a tot cerut modificări. Şi între timp cântăreţi, pictori, maşinişti şi dirijor s-au tot dus la Triebschen ca să primească instrucţiunile Maestrului, care nu a catadicsit să se deplaseze el însuşi. Repetiţia generală are loc la parter, în faţa a cinci sute de invitaţi – printre aceştia şi Camille Saint-Saëns – în vreme ce lojele, la porunca regelui, rămân goale. Bülow, bolnav, nu dirijează. Primirea este rece. Execuţia muzicală a fost de calitate, însă mizanscena s-a dovedit deplorabilă. Premiera publică trebuie amânată. Wagner îi trimite regelui o telegramă. Hans Richter, amic al compozitorului care l-a înlocuit pe Bülow la pupitru, demisionează cu aceste vorbe necugetate: „N-am decât un singur stăpân, pe Richard Wagner. Doar pe el îl ascult”. Nimeni nu vrea să-l înlocuiască pe Richter, nici măcar Saint-Saëns. Regele însă îşi vrea opera.

Wagner crede că Ludovic al II-lea e doar capricios. Dar se înşală. Regele e furios. Şi, pentru prima oară, se ridică în mod deschis împotriva Prietenului.

În 30 august, Majestatea Sa îi scrie consilierului său, Dtifflipp, care a încercat să facă totul pentru ca reprezentaţia să aibă loc: „Sunt convins că aţi făcut tot ce v-a stat în puteri pentru a-mi impune voinţa şi vă exprim, aici, întreaga mea recunoştinţă. Atitudinea lui Wagner şi a

acelei canalii de teatru (Richter) este absolut ticăloasă şi neruşinată. E o revoltă pe faţă contra ordinelor mele şi nu pot îngădui una ca asta. Nu i se va mai permite să dirijeze pentru niciun motiv şi, deocamdată, este eliberat din funcţie. Personalul teatrului va asculta de poruncile mele şi nu de cheful lui Wagner. S-a scris, în majoritatea gazetelor, că eu am fost cel care a anulat reprezentaţia. O presimţeam. Nimic nu-i mai uşor decât să răspândeşti veşti false. Aştept să se prezinte şi versiunea reală a acestei poveşti şi ştiu că veţi face totul pentru ca această reprezentaţie să aibă loc. Dacă groaznicele intrigi ale lui Wagner persistă, lumea va deveni din ce în ce mai agitată, mai insolentă şi în cele din urmă ne va scăpa de sub control. Trebuie smulse buruienile. (…) N-am mai văzut o asemenea impertinenţă. Vă transmit iarăşi mulţumirea mea în privinţa felului în care aţi acţionat”.

Şi furia creste.

y în ziua următoare, Diifflipp, primeşte o telegramă de la suveran. „Poruncesc ca reprezentaţia să se ţină duminică. Dacă, din nou, Wagner îndrăzneşte să nu-mi asculte vrerea, îi retrag pentru totdeauna stipendiul şi niciuna dintre compoziţiile sale nu se va mai juca la München”.

Starea de rău care clocea în rege s-a transformat în criză. Cine şi-ar fi putut închipui că într-o bună zi regele avea să aibă de spus cuvinte atât de aspre în privinţa Prietenului. Cu toate că nu e vorba decât de muzică, regele, ca şi în politică, nu a suportat să i se spună ce să facă. Münchenul este capitala lui şi operele Prietenului îi aparţin în aceeaşi măsură ca şi lui Wagner. Nu este tolerabilă deci opoziţia faţă de rege prin intermediari.

Furie teribilă. Încă două observaţii; este pentru prima oară când regele vorbeşte deschis despre banii daţi lui Wagner. Totuşi Majestatea Sa nu-i va tăia renta pe care o primeşte. Departe de asta! în nouăsprezece ani, precizează Blandine Ollivier, sumele vărsate lui Wagner vor ajunge să totalizeze 562 892 de mărci-aur. Şi este

totodată pentru întâia oară când un secretar de la curte însărcinat să se ocupe de legătura – şi de problemele – cu Prietenul este apărat energic de rege. Ludovic al II-lea face front comun cu Düfflipp.

Wagner, dându-şi brusc seama că regele nu glumeşte, descinde la München pe 1 septembrie, la ora patru dimineaţa. Richter îl aşteaptă la gară. Prietenul încearcă să-l vadă pe monarh, pe care îl crede la Berg, şi-i trimite o telegramă în care declară că reprezentaţia comandată este imposibilă. Ludovic rămâne invizibil. Wagner pleacă în următoarea zi, furios. Premiera nu va avea loc decât în 22 septembrie, sub bagheta unui dirijor căruia Wagner îi interzisese să urce la pupitru. Regele este prezent şi sala plină în ciuda preţurilor piperate ale locurilor. Va dura ceva vreme pentru ca norii negri să se risipească. Absenţa lui Wagner este dureroasă pentru Ludovic al II-lea. Versurile lui Schiller sună fals:

De aceea cântăreţul trebuie să păşească alături de rege Amândoi vieţuiesc pe culmile umanităţii!

Prietenul nu mai păşeşte alături de rege. Şi se anunţă o criză politică.

*

Confederaţia Germaniei de Nord născută după Sadova nu este decât prima fază a unităţii concepute de Bismarck. Alipirea statelor Germaniei de Sud va fi a doua. În aceste state precum marele ducat Baden şi regatul Württemberg, opoziţia la dominaţia prusacă este puternică. Iar războiul din 1866 este privit de conservatori drept o eroare politică şi o înfrângere militară. Însă în Bavaria, cel mai important dintre statele sudice, contradicţia dintre cele două tendinţe se vede cel mai limpede.

În ochii lui Ludovic al II-lea, prinţul de Hohenlohe, prim-ministrul său, are o calitate imensă: este pacifist. În ochii catolicilor conservatori care resping unirea germană, prinţul are un defect grav: este omul Prusiei. Situaţie stânjenitoare care va duce la o criză politică internă,

preludiu bavarez la războiul din 1870.

Iar Ludovic al II-lea de Bavaria, urmărit până şi în visele sale, demascat în retragerile sale, va fi silit să rupă tăcerea. Şi să joace, iarăşi, rolul de compoziţie de care îi este cel mai silă, acela de rege războinic.

Bavarezii, constatând că regele îi dă mână liberă lui Hohenlohe, reacţionează. În anumite cercuri începe să se vorbească de faptul că Ludovic ar fi categoric favorabil Berlinului. Ceea ce este fals. Regele Bavariei are aceeaşi părere şi după Sadova ca şi înainte: Prusia vrea unirea germană prin orice mijloc, de preferinţă prin război, „prin fier şi prin sânge” potrivit cuvintelor lui Bismarck, care mai zisese, în 1865: „Politica noastră este de a absorbi Germania în Prusia şi totodată de a face din Prusia Germania”.

Declaraţii ostile, manifestaţii şi articole de presă marchează brusc, în 1869, un puseu de reacţie anti-prusacă printre bavarezi. Numai că alianţa încheiată de Prusia cu statele sudice în 1866 este mai ales o alianţă militară. În caz de război, Prusia ar prelua comanda trupelor sudului şi prin urmare şi a armatei bavareze.

La München, această căsnicie silnică place din ce în ce mai puţin. Mai ales că suveranul este extrem de absorbit de castelele sale. Locuieşte acolo

şi supervizează construcţiile. Castelele l-au înlocuit pe Wagner. În acest timp, Hohenlohe ascultă de ordinele de la Berlin. Realismul regelui apare drept defetism. Lecţia Sadovei a fost uitată. „Bavaria nu se va oferi pe tavă Prusiei” se rosteşte în mediile clericale, printre aristocraţi şi conservatori.

În mai, la alegeri, „patrioţii bavarezi”[53], foarte implicaţi în lupta cu Prusia, dau prima lovitură violentă autorităţii lui Hohenlohe.

---

53 Partidul Patrioţilor Bavarezi (Bayerische Patriotenpartei), înfiinţat în 1869. (N. red.)

În toamna anului 1869 opoziţia ceruse plecarea lui Hohenlohe. Ţinând cont de atmosfera încărcată, prim-ministrul îi propune regelui să-i permită să demisioneze. Ludovic al II-lea, obligat să reapară, refuză.

— Fiindcă guvernul nu a pierdut încrederea coroanei, voinţa mea este ca membrii săi să îşi păstreze portofoliile, răspunde regele.

Afacerea va ajunge înaintea Camerei Superioare a Parlamentului, camera aristocraţilor – Reichsratkammer. Reprezentanţii săi sunt inamici acerbi ai Prusiei. Se votează. Cu treizeci şi două de voturi contra douăsprezece, un vot de neîncredere pentru Hohenlohe. Unul dintre cei treizeci şi doi este prinţul Otto, fratele lui Ludovic[54]. Camera mai decide şi să se opună politicii personale a regelui.

În 6 octombrie, Ludovic al II-lea dizolvă camera şi-l păstrează pe Hohenlohe în funcţie.

Criza se declanşează.

*

Încăpăţânarea regelui de a-l menţine în post pe Hohenlohe ar putea, iarăşi, să treacă drept orbire, când monarhul nu ar fi trebuit, poate, decât să-şi arate resemnarea pentru a încerca, la fel ca în 1866, să limiteze daunele. Încă din 26 noiembrie 1867, Ludovic al II-lea îi mărturisise prinţului îngrijorările sale: „Sunt foarte preocupat de subiectul independenţei coroanei şi ţării”.

De Bismarck nu se poate scăpa alungându-l pe Hohenlohe. Ludovic îşi va susţine, aşadar, ministrul până la capăt. În 17 ianuarie 1870, într-un curajos discurs, Ludovic îndeamnă Bavaria la calm, susţine reconcilierea dintre conservatori şi liberali şi-l menţine în funcţie pe Hohenlohe.

Dar vin şi alegerile. Reacţia e mai rea decât înainte; de data asta majoritatea conservatoare e zdrobitoare. Hohenlohe nu mai poate fi păstrat. Regele, fără tragere de

---

54 Pierre Gaxotte, op.cit.

inimă, acceptă demisia prinţului. Pierde un aliat şi poate un prieten, fiindcă relaţiile lor fuseseră sincere, bazate pe luciditate, un avantaj imens pe care Ludovic nu-l va recăpăta. De-acum înainte politica va fi pentru el un domeniu întunecat, complex, mundan şi neinteresant.

În 8 martie, Ludovic îşi recheamă ambasadorul de la Viena, pe contele Otto von Bray-Steinburg, pentru a forma un nou cabinet.

Atenţia bavarezilor se îndreaptă spre contele von Bray-Steinburg, un om de dreapta din partea căruia e de aşteptat să nu fie sluga lui Bismarck.

Însă alţi observatori urmăresc conflictul ce opune, de ceva vreme, Franţa Prusiei. Se ştie, în mediile catolice, în ce fel un incident oarecare poate fi transformat de Bismarck în pretext pentru a declanşa un război. A mai făcut-o când cu afacerea ducatelor. Şi, de atunci, mai fusese şi chestiunea Luxemburgului. Un nou număr de prestidigitaţie prin care Napoleon al III-lea obţinuse ca garnizoana prusacă să părăsească Luxemburgul, iar Bismarck împiedicase Franţa să pătrundă în teritoriul luxemburghez. Puţin lipsise ca războiul să se declanşeze. Fusese un test. Şi totodată un mod de a-i face pe germanii ostili Franţei să strângă rândurile contra acestei ţări, vinovată de a fi încercat să anexeze Luxemburgul şi să perturbe unitatea germană.

O criză se desfăşura, totodată, în Spania. O revoluţie tocmai o detronase pe regina Isabela a II-a, iar succesiunea acesteia era delicată. Coroana i se propune unui principe german însă catolic, Leopold von Hohenzollern-Sigmaringen. Lui Bismarck îi convenea un prusac pe tronul Spaniei. Principele acceptă. Vestea, de îndată ce se află, declanşează la Paris mânia presei şi a Corpului Legislativ. În 3 iulie, *Le Temps* scrie: „Dacă un prinţ prusac este pus pe tronul Spaniei, Franţa va fi dată înapoi până în vremurile lui Francisc 1”. Franţa, literalmente, ar fi prinsă de prusaci ca într-o menghine între Rin şi Pirinei. Momentan afacerea cade, deoarece

principele Hohenzollern renunţă la tronul Spaniei. Napoleon al III-lea nu este satisfăcut. Cât valorează, până la urmă, cuvântul acelui prinţ? Regele Prusiei trebuie să confirme el însuşi că această candidatură nu va fi reluată pe viitor. Napoleon al III-lea îşi însărcinează ambasadorul, pe Benedetti, să insiste pe lângă Wilhelm I. Contele Benedetti insistă până într-atât, încât izbuteşte să-l ofenseze pe Wilhelm. Maniera aceasta a Franţei de a dicta Prusiei ce să facă este insuportabilă! Agasantă. Mai rău: provocatoare. Şi de la Ems, unde rezidenţiază, regele Prusiei îi trimite lui Bismarck o depeşă de două sute de cuvinte în care îşi informează cancelarul despre insistenţele contelui Benedetti.

Iar Bismarck, din câteva trăsături de condei, condensează depeşa regală. Din două sute de cuvinte păstrează douăzeci şi le publică în presă.

Rezultatul este imediat. Pentru Prusia, regele Wilhelm I pare să fi fost umilit. Franţa rămâne cu impresia că ambasadorul Benedetti a fost ultragiat. Şi, în 17 iulie, Franţa declară război, convinsă că statele sudice, fie dorind neutralitatea, fie din ură pentru Prusia, nu-şi vor mobiliza armatele. La Paris se tot repetă că Germania de Sud nu se va alătura Germaniei de Nord.

La München, însărcinatul cu afaceri al Prusiei insistă pe lângă contele von Bray în privinţa provocării; Prusia este cea ofensată. Regele Bavariei, spune diplomatul, nu poate decât să fie tulburat de o asemenea impertinenţă. Dar… până la urmă, unde este regele Bavariei? La Hohenschwangau? Nu, a părăsit castelul pentru un refugiu alpin…

Când se întoarce la Berg, în 15 iulie, îl găseşte acolo pe şeful său de cabinet, August von Eisenhart. Funcţionarul îi aduce vestea.

— Sire, Prusia se mobilizează. Războiul contra Franţei bate la uşă.

Regele este extenuat. E ora unsprezece seara. Cu o oră în urmă încă se deplasa prin regatul său. Domnul von

Eisenhart insistă.

— Sire, Consiliul de Miniştri îi cere Majestăţii Voastre să ordone mobilizarea.

— Nu există nicio cale, nicio altă posibilitate de evitare a războiului?

— Vai, sire! Bavaria trebuie să-şi onoreze tratatul de alianţă făcut cu Prusia. Trebuie decretată mobilizarea.

Oribil moment. Ludovic al II-lea începe să se plimbe încoace şi-ncolo. Război contra Franţei? Contra Franţei care a făcut din Bavaria un regat[55], contra Franţei care a fost ţara Regelui Soare şi a Marelui Secol[56]?

— Sire, continuă Eisenhart, războiul este inevitabil.

Ludovic o ştie prea bine şi o ştie de mult. Însă nu există, oare, o cale pentru ca Bavaria să rămână neutră?

La ora trei dimineaţa, Ludovic al II-lea refuză să ia o decizie înainte să se vadă cu contele von Bray, prim-ministrul său. Şi adoarme în camera balconului, cerând să fie trezit la sosirea contelui Berchem, emisar al prim-ministrului.

La ora cinci dimineaţă. Berchem soseşte aducând o scrisoare a prim-ministrului şi decizia luată de curând de guvern. Eisenhart şi Berchem îl trezesc pe Ludovic.

Din patul său imens, cu aşternuturi de mătase albastră, regele îl ascultă pe Eisenhart.

— Sire, la München populaţia este într-o stare de extremă frământare. Ministrul de război m-a rugat să o anunţ pe Majestatea Voastră că, dacă nu primeşte ordinul de mobilizare, îşi va declina orice responsabilitate.

Ministrul, baronul von Pranckh, îi recomandase deja regelui, cu două zile în urmă, să susţină Prusia. Aşa că acum, în zorii zile de 16 iulie, situaţia nu este decât şi mai clară.

Dacă Bavaria rămâne neutră şi Prusia iese victorioasă – ceea ce este foarte probabil – asta înseamnă

---

55 în 1805, Napoleon ridicase Bavaria la rangul de regat.

56' * Nume dat secolului al XVII-lea, unul foarte bogat în evenimente pentru Franţa. (N.t.)

sfârşitul independenţei bavareze. Prusia nu i-a iertat niciodată ruperea tratatului de alianţă.

Dar o confruntare cu Prusia de partea Franţei? E prea riscant, ar însemna o trădare a întregii Germanii. Consecinţele bătăliei de la Sadova sunt un avertisment pe care Ludovic nu l-a uitat.

Rămâne deci soluţia recomandată de cei doi bărbaţi de la căpătâiul regelui: războiul purtat de partea Prusiei. Cu speranţa că victoria Prusiei va aduce Bavariei beneficii, soluţie injustă, inevitabil, însă o soluţie silnică.

Călcându-şi pe inimă, ca în 1866, regele decide şi rosteşte în latină hotărârea istorică.

— *Bis dat qui cito dat*... Cel ce oferă iute oferă de două ori, îi declară lui Eisenhart. Transmiteţi imediat ordinul de mobilizare. Convocaţi-i pe Bray şi pe Pranckh în după-amiaza aceasta, la patru. Anunţaţi veştile presei.

*

Soţia domnului von Eisenhart, doamna Luise von Kobell, a transcris, printre amintirile sale, şi întrevederea avută de soţul ei cu regele, pe parcursul acelei nopţi istorice. Potrivit ei, decizia lui Ludovic al II-lea dovedeşte că în el avuseseră câştig de cauză sentimentele progermane.

Războiul, într-adevăr, transforma stătuleţele în piese ale aceleiaşi armate, cea a Germaniei noi, bătându-se pentru o Germanie unită. Patriotismul e adeseori zămislit din frică. Şi, până la urmă, Franţa împotriva căreia pornea la luptă Ludovic al II-lea era cea a lui Napoleon al III-lea şi nu cea a lui Ludovic al XIV-lea.

Însă regele Bavariei este cu siguranţă un om politic fin şi decizia sa este cea a unui diplomat realist şi a unei persoane dăruite cu logică. Ca şi în 1866, preferase să aleagă oportunismul şi nu singularitatea. Interesul Bavariei cerea asta, chiar dacă existau temeri mari. Nu cu inimă uşoară alegea regele să joace cartea prudenţei. Un rol dificil şi aventuros.

În aceeaşi seară, Ludovic al Il-la îi spune, pe un ton

cumva uşurat, unuia dintre aghiotanţii săi, domnul von Sauer:

— Am senzaţia că am acţionat cum trebuie.

*

La München, printre conservatori, se instaurează mai întâi nedumerirea. Cum? Regele se dă de partea Prusiei! Apoi, deodată, entuziasmul cuprinde oraşul, purtat pe aripile acelui bătrân sentiment brusc regenerat, patriotismul german.

Parlamentul, reunit în şedinţă de urgenţă, ratifică mobilizarea cu optzeci şi nouă de voturi pentru şi cincizeci şi cinci împotrivă. Partida favorabilă războiului, ca şi la Paris, reuşeşte să-l stârnească.

Mai exact, la Paris vestea alierii statelor germane sudice – Baden, Württemberg, Hessen – de partea Prusiei taie orice elan optimist. Şi anunţul că Bavaria intră în conflict de partea Prusiei îl uluieşte pe ministerul de externe. Rămân ca aliaţi posibili doar Austria şi Italia. Însă cele două ţări se vor abţine.

În 15 iulie, Ludovic al II-lea acceptă să se întoarcă la München. îl aşteaptă un triumf. Mulţimea s-a adunat în Odeonsplatz.

— Regele! Regele! se strigă spre balconul de la Residenz.

Drapele, pălării şi mâini se agită atunci când Ludovic îşi face apariţia. Monarhul salută mulţimea, intră la loc, reapare. La fiecare apariţie delirul sporeşte, bucuria populară creşte. Majestatea Sa se lasă antrenată, până la urmă, de acest entuziasm. Gata să se retragă, regele, fermecat de această primire extraordinară, îşi întreabă unul dintre miniştri:

— Ar trebui să merg din nou la fereastră?

Şi apare din nou.

Nu trebuie decât să-l vezi ca să înţelegi că Germania nouă, tânăra Germanie unită, este precum acest rege de mai puţin de douăzeci şi cinci de ani.

La Berlin, în aceeaşi seară, Bismarck refuză o

mediere a păcii propusă de cabinetul britanic. Regina Victoria îi ceruse lui Gladstone să intervină. Nici Papa nu are mai mult succes.

Tot la Berlin, un alt bărbat care venise ca să semneze un alt ordin de mobilizare priveşte la rându-i mulţimea venită să-l ovaţioneze. Este regele Prusiei, Wilhelm I. Sceptic, se întoarce spre regină, spunându-i:

— Dacă veselia populară mi-ar rezolva toate problemele, ar fi minunat. Ce păcat că asta nu ajunge!

Unchiul Wilhelm şi nepotul Ludovic reacţionează la popularitate în maniere apropiate.

Regele Bavariei îşi petrece apoi seara la teatru. Asistă la *Walkiria*, creată de altminteri cu trei săptămâni mai devreme. Şi acolo e aclamat de mulţime. În cele din urmă sala se scufundă în beznă. În sfârşit, seninătatea operei se pogoară peste suflete.

Şi în această seară, când spiritul german însufleţeşte spectatorii, Wagner este demn de a fi onorat.

Cu Wagner, regele se găseşte acum de două ori în curgerea istoriei. Să citim ce scrie o publicaţie lunară specializată, *Musikalisches Wochenblatt*, în numărul din 9 septembrie… „Reprezentaţia *Walkiriei* este mai bună decât cea a *Aurului Rinului* şi publicul mai important, această ultimă lucrare aflându-se mai aproape de sentimentele actuale în general. (…) Implicarea politică energică a regelui Bavariei antrenează, cu o surprinzătoare rapiditate, solidaritatea întregii Germanii. Regele a fost primit de public cu entuziasm, iar orchestra a intonat imnul naţional”.

Până atunci Wagner îi divizase pe bavarezi. Acum sunt în unanimitate în favoarea sa. Presimţind acest succes, Ludovic al II-lea, refugiat în *chale*tul din Kochkopf, îi scrisese: „Umanitatea obtuză, oarbă începe în sfârşit să înţeleagă şi să fie cuprinsă de remuşcări. Îşi cere iertare din suflet pentru ruşinoasa-i purtare în ce vă priveşte”. (Scrisoare din 5 iunie.)

Din nefericire, aceste cuvinte calde – şi profetice –

rămân fără ecou. Singura corespondenţă pe care o schimbă regele şi Prietenul în acea perioadă e pe tema *Walkiriei*. Wagner, care refuză să vină, îl imploră pe rege să nu pună opera în scenă. Însă Ludovic a cumpărat încă din 1864 această compoziţie. Dă poruncă unui dirijor să se apuce de studiat partitura. Wagner e furios; dacă regele doreşte o reprezentaţie privată, fie, însă nu se pune problema unei premiere în faţa unui public adevărat. „Dacă nu puteţi sau nu doriţi să daţi curs cererii mele, atunci voi fi obligat, de vreme ce prevăd consecinţe dintre cele mai intolerabile, să păstrez o perioadă mai lungă liniştea în ce vă priveşte”.

Ludovic al II-lea nu cedează acestui şantaj. Şi Wagner se va înşela până la urmă, fiindcă *Walkiria* e un succes. Iar atunci când Ludovic poate în sfârşit să asiste la spectacol, două zile după mobilizare, are parte de ovaţii.

*

În 27 iulie, aplicând prevederile tratatelor de alianţă din 1867, prinţul moştenitor Frederic al Prusiei ia comanda armatelor Sudului. Soseşte la München. Aclamaţiile bavarezilor nu se mai îndreaptă către Ludovic, ci către bărbatul înalt şi viguros, cu barbă blondă, din care deja emană triumful Prusiei.

Regele Bavariei îl primeşte fără entuziasm. Aflat în umbra vărului său, Ludovic e stingher în rolul de gazdă. După un dineu de gală, o reprezentaţie cu *Wallenstein* de Schiller prezintă, simbolic, războiul. În piesă, duşmanul este Suedia. În realitate este Franţa. Ludovic al II-lea dispare din primul rând de fotolii al lojei sale; Frederic al Prusiei, în schimb, este aclamat îndelung. Emoţionat, Ludovic se lasă şi el purtat de valul de naţionalism. După patriotismul liric, patriotismul războinic îl va înfierbânta vreme de mai multe luni.

Noaptea, regele îi scrie vărului său o scrisoare în care îi solicită să intervină pe lângă tatăl său, regele Prusiei, pentru a păstra, după război, independenţa bavareză. Frederic primeşte biletul în zori, înainte să

plece, şi remarcă faptul că scrisul este „strâmb, dizgraţios şi cu rânduri înclinate” Observaţie foarte pertinentă, completată de aceste impresii trecute de Kronprinz în jurnalul personal: „Mi se pare că regele s-a schimbat în chip surprinzător. Şi-a pierdut toată frumuseţea şi dinţii din faţă îi lipsesc. Este palid şi vorbeşte întruna, repezit şi fără oprire, neaşteptând niciodată răspunsul la întrebarea sa şi, atunci când i se dă răspunsul, pune alte întrebări care nu au legătură cu cea precedentă. Inima şi sufletul său par a fi de partea noastră, susţinând, fără egoism, marea mişcare naţională”.

Extrem de interesante rânduri. Ele ilustrează, în concizia lor, cât de zdruncinat este Ludovic al II-lea. Da, regele s-a schimbat. Dintr-odată.

Mai întâi fizic. Faţa i s-a buhăit, ascunzând osatura juvenilă. Umbra unei mustăţi – o arcuire de puf deasupra buzei de sus – şi-a făcut apariţia. Privirile, care acum cată mai puţin în sus, au o fixitate rigidă, aproape stânjenitoare.

Dantura îi este, pur şi simplu, distrusă. Efectul este atribuit pasiunii regelui pentru dulciuri. Corpul, acest corp înalt, atât de arătos în uniformă, s-a îngreunat, căpătând o trupeşie neaşteptată. Privindu-i fotografiile nu-l mai vedem pe Adonis, pe suveranul tânăr şi graţios, socotit de o frumuseţe exemplară la încoronare.

Transformările acestea, pe care prinţul prusac le observă cu atât mai bine cu cât nu şi-a mai văzut vărul de mult, sunt însoţite de primele semne de dezordine mintală a regelui. Tulburări încă secrete, dar pe care cercetările istorice ne permit astăzi să le suprapunem reacţiilor oficiale ale suveranului. Fiindcă, din 1869, regele ţine un jurnal secret. Document extraordinar, confesiune grandioasă, mărturie teribilă, a fost analizat de comandantul Chapman Huston[57] în studiul său. Valoarea jurnalului este cu atât mai mare cu cât aceste arhive au fost, în parte, distruse în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Jurnalul a fost început de Ludovic al II-lea la

57 Op cit.

douăzeci şi patru de ani. Îl va ţine vreme de şaptesprezece ani, până la moarte s-ar putea zice, de vreme ce ultimele cuvinte scrise datează din 7 iunie 1886. „Nu-i pic de diferenţă între primele pagini şi ultimele”, notează doctorul Robin. „Dezechilibrul înfăţişat acolo pare cam la fel”. Dezechilibru? Mai degrabă dezechilibre. Fără a ne deda unei psihanalize care nu-şi are locul, vedem în aceste pagini cele două probleme majore ale regelui, homosexualitatea şi schizofrenia. Ludovic a început acest jurnal odată cu penibila sa tentativă de căsătorie, „coşmarul” din fericire evitat. Cu jurnalul, regele, prizonier al firii şi al eredităţii sale, inaugurează o existenţă secretă. E un inventar de lupte, de jurăminte neţinute, de promisiuni rămase în suspensie. Regele îşi jură lucruri imposibile. „Nu este un jurnal, notează acelaşi doctor Robin. E contabilizarea Eşecului”.

Fragmente din partea de început a jurnalului, unde anumite pasaje sunt în franceză:

„Au nom du Père, du Fils et du Saint Esprit.[58]

Mă aflu sub semnul Crucii (ziua Mântuirii Domnului Nostru) y sub semnul Soarelui (Nec pluribus impar) şi al Lunii (Orient! A doua *naştere prin miracolul lui Oberon). Să fiu blestemat, eu şi idealurile mele, dacă voi recâdea în greşeală. Mulţumesc Domnului, asta nu este cu putinţă căci sunt protejat de Sfânta Vrere a lui Dumnezeu şi augustul cuvânt al Regelui.*

Dragostea minţii singură este permisă, amorul senzual înseamnă damnare. Chem cu solemnitate anatema asupra lui. Adoration à Dieu et à la Sainte Religion. Obéissance absolue au Roy et à sa volanté sacrée[59] (...) *Fără agitaţie; să nu beau prea multă apă, repaus.* (...) *Din voia Regelui, depărtat pentru totdeauna de cerul patului regal. Spre cele două perne ale unui vis oriental. Totuşi y aiciy niciodată; în orice caz nu înainte de 10 februarie şi*

58' * în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfanţului Duh. (N.t.)

59 Adorarea lui Dumnezeu şi a Sfintei Religii. Ascultare absolută Regelui şi vrerii sale sacre. (N.t.)

mereu foarte rary din ce în ce mai rar… Aici nimeni nu contează, căci este plăcerea noastră, însă este o lege absolută.

Toute justice émane du Roy.
Şi veut le Royy veut la loi.
Une foiey une loiy un Roy.[60]
Ludovic".

Iată un „dialog" cam neliniştitor. Regele se adresează lui însuşi. Face o diferenţă între Ludovic şi rege. Ludovic este slab, regele este tare.

Criza interioară, lupta cu înclinaţiile regelui este deschisă. Se va sfârşi cu o dramă.

*

Uimitoare este maniera rece şi lucidă în care acest suflet torturat vede situaţia politico-militară din această vară a anului 1870.

Printre alte obsesii, regele Bavariei o are şi pe cea a independenţei ţării sale. Energia celui mai mare stat al Germaniei de Sud (după propriile-i cuvinte) îi este preţioasă. I-a scris, cum am văzut, prinţului prusac, exprimându-şi fără ezitare neîncrederea în tendinţa naţională germană şi în războiul din care Bavaria nu trebuie să iasă cu nimic slăbită ci, dimpotrivă, întărită. Este vorba despre o adevărată obsesie, de data asta una sănătoasă, ce stăruie în mintea lui din 1866. Şi, cu ceva vreme înainte ca Bismarck să fabrice depeşa de la Ems, tânărul rege îşi făcea cunoscute opiniile parlamentului bavarez, în discursul său regal din 17 ianuarie: „Fidel tratatului de alianţă, în privinţa căruia mi-am dat cuvântul regal, mă voi alătura puternicului nostru aliat pentru a apăra onoarea Germaniei şi pe cea a Bavariei atâta cât mi-o va cere datoria şi, cu toate că îmi doresc restabilirea unei uniuni naţionale a statelor germane, sper că nu voi consimţi decât la formarea unei Germanii care să nu pună în primejdie independenţa Bavariei. Păstrând şi pe mai

60 Toată justiţia emană de la Rege. / Dacă Regele vrea, şi legea vrea. / O credinţă, o lege, un Rege. (N.t.)

departe capacitatea de autodeterminare a coroanei şi a ţării înseşi, îmi fac datoria nu doar în privinţa Bavariei, ci şi în privinţa Germaniei. Doar dacă nu se vor abandona pe ele însele vor izbuti popoarele germane să asigure posibilitatea unei evoluţii favorabile, bazate pe principiile de drept ale Germaniei întregi”.

Ludovic al II-lea acceptă să devină german cu condiţia să rămână bavarez. Şi iată că vizita prinţului moştenitor prusac aduce peste regat umbra războinică a Prusiei. „Ce păcat, se plânge regele, că trebuie să te lupţi pentru a fi puternic!”

Frederic al Prusiei implică în campanie prinţii şi armata Bavariei; Ludovic al II-lea, extrem de agitat, rămâne singur. Priveşte de departe cum se îndeplineşte ceea ce prevăzuse, lucrul de care, într-un sens, se temuse.

E limpede că războiul îl umple de lehamite. Fiindcă nu este, totuşi, stăpân deplin în ţara lui – l-a zgândărit vizita principelui prusac – refuză să viziteze trupele şi se refugiază la Hohenschwangau ori la Berg. Departe, la Froeschwiller, pe Rinul de Jos, armata franceză comandată de MacMahon este învinsă de trupele lui Frederic al Prusiei. Alsacia cade. În ziua de 6 august.

Spre deosebire de războiul din 1866, de data aceasta bavarezii luptă cu adevărat; echipamentul lor nu e extraordinar, însă sunt o sută cincizeci de mii de ostaşi, cam o treime din trupele germane.

În ziua de 7 august, Eisenhart, şeful de cabinet al regelui, soseşte gâfâind, fluturând o depeşă.

— Sire, e începutul unei telegrame! Pare să anunţe o mare şi victorioasă bătălie!

Ludovic al II-lea tocmai se pregătea să iasă la o plimbare. E contrariat.

— Sire, insistă Eisenhart, Majestatea Voastră trebuie să aştepte sfârşitul acestor veşti! Trebuie să vă amânaţi plimbarea!

Răspunsul e muşcător:

— Trebuie? Un rege nu trebuie să facă nimic

niciodată.

Şi se suie în trăsură, lăsându-l pe bietul Eisenhart cu jumătatea sa de depeşă. Ca să-l agaseze şi mai tare pe Eisenhart, îşi prelungeşte promenada cu o oră mai mult ca de obicei. Reacţie puerilă, fireşte, însă totodată caracteristică: „Un rege nu trebuie să facă nimic niciodată”. Să-şi fi pierdut Ludovic respectul pentru funcţia regală, despre care avusese întotdeauna o părere atât de bună? Mai grav. E pe cale să-şi piardă minţile.

În vreme ce Moltke asediază în Metz armata lui Bazaine, în vreme ce la Gavelotte francezii, înarmaţi cu puştile cu percutor inventate de armurierul Chassepot, se aruncă zadarnic în luptă împotriva prusacilor, Napoleon al III-lea şi MacMahon, cu armata regrupată la Chilons, sunt înconjuraţi la Sedan. La 1 septembrie împăratul francezilor capitulează. Trebuie să ridice steagul alb şi să predea sabia. Napoleon al III-lea ajunge prizonier al Germaniei.

În cadrul acestei victorii germane, Bavaria plăteşte şi ea un preţ de sânge. La Bazeilles, Corpul întâi al armatei bavareze are de furcă cu o divizie de infanterişti marini şi exercită represalii violente asupra populaţiei. Bavarezii pierd două sute treisprezece ofiţeri şi patru mii de soldaţi. Fiindcă să luptaseră ca nişte lei, primesc laudele prusacilor, care îi asigură că vor avea parte de o „eternă glorie”.

O glorie care nu-i este pe plac lui Ludovic al II-lea şi nu-l umple de entuziasm. Îi jură baroanei de Leonrod: „Ce n-aş da să fiu la munte! Pe culmi, unde există libertate, unde nu se arată suferinţa oamenilor. Ah, să aibă parte de toate relele cei care ne-au aruncat cu atâta uşurinţă în acest război oribil! (...) Vă îndoiţi de satisfacţia pe care mi-o dau victoriile superbe ale curajoaselor mele trupe. Cine şi-ar fi putut imagina rezultate atât de uluitor de rapide? Victorii fulgerătoare şi decisive ale soldaţilor germani asupra faimoasei, invincibilei armate franceze? Acestea nu mă împiedică totuşi ca, din toate puterile, să mă rog pentru instaurarea, cât de curând, a unei păci durabile,

care să-şi aducă binefacerile asupra Germaniei şi mai ales asupra mult iubitei mele Bavarii”.

La 1 septembrie, ziua Sedanului, Ludovic se află în München. Suferă de migrene, ce pot avea o legătură cu o cădere de pe cal de la începutul anului. Aceasta îl privează de plăcerile echitaţiei şi contribuie la îngrăşarea sa, încurajată deja de o poftă de mâncare zdravănă. Durerile de cap îl tot bântuie, semn supărător şi repetat al unor probleme mintale. Victoria de la Sedan, anunţată în data de 3, îl găseşte vârât în străfundurile palatului Residenz. Ludovic al II-lea îşi însărcinează mama să apară pe balcon în locul său. Mulţimea o salută pe prusacă, însă cabinetul insistă pe lângă rege să-şi pronunţe directivele în legătură cu drapelele ce urmează a fi arborate în următoarea zi.

În acel moment, dezgustul regelui este adânc. Contează un singur lucru: ce se va alege de Bavaria?

Răspunde:

— Cum deocamdată nu există nici imperiu şi nici republică germană şi cum aşa-zisele culori germane nu reprezintă decât un vag concept geografic, doresc ca exclusiv drapelul bavarez, albastru şi alb, să fâlfâie pe clădirile regale. Sau, şi mai bine încă, fără niciun steag! Oricum, mâine va ploua fără îndoială. Totul este întunecat. Vântul şuieră. Aşadar, nu voi participa. Poate ceva mai târziu, când va fi cu adevărat pace”.

Prin pretextul străveziu al ploii transpare obsesia. Pace, independenţă, ce vorbe frumoase! Sedan nu este o catastrofă doar pentru Franţa. Pentru Ludovic, încleştările războinice i-au alungat visul măreţ al unei Germanii unite prin unica victorie a Artei.

„Totul este întunecat”, suspină regele. Până şi această veste venită din Elveţia. În 2 august, la biserica protestantă din Lucerna, Richard Wagner s-a căsătorit cu Cosima von Bülow. De-acum, relaţia lor a intrat în legitimitate. Cosima divorţase de Hans cu o lună mai devreme. Cât despre Minna, prima doamnă Wagner, ea a murit demult „de o moarte discretă, aşezată şi care nu a

deranjat pe nimeni”[61]

La München, unde regele Bavariei este singurul care nu vibrează de entuziasm, refuzul său de a onora victoria de la Sedan este foarte prost primit. „E scandalos!” repetă münchenezii., Aproape o provocare!” remarcă Bismarck aflând de această decizie singulară. În luciditatea sa intermitentă, regele Bavariei se simte aproape în doliu după patria sa. După cum scrie Jacques Bainville: „Ludovic a săvârşit fără bucurie, uneori cu o proastă dispoziţie stridentă, sacrificiul a cărui necesitate o recunoscuse”. Proastă dispoziţie şi schimbări bruşte de dispoziţie. După 27 octombrie, adică după capitularea lui Bazaine la Metz, îi trimite spontan o telegramă de felicitare regelui Prusiei.

Şi iată venind vremea negocierilor, momentul adevărului pentru Franţa, Germania cea nouă şi vechea Bavarie. Un moment delicat şi pentru Bismarck; pe această victorie vor fi puse bazele noului edificiu european, Imperiul german, Reichul.

Situaţia este simplă. Cele două state puternice ale Germaniei sunt Prusia, agresivă şi impresionantă, împreună cu Bavaria, favorabilă circumstanţial şi cu tendinţe protecţioniste. Bismarck încearcă, aşadar, să intuiască intenţiile precise ale lui Ludovic al II-lea.

Cancelarul trimite un emisar la rege, pe principele Lynar, care-i sugerează monarhului să se îndrepte spre Paris, unde se află deja Wilhelm I. Ludovic utilizează toate pretextele posibile ca să scape de corvoadă. Invocă groaznice nevralgii dentare care-i interzic călătoriile lungi. Însă, în realitate, ceea ce-l reţine este Linderhoful, al doilea castel pe care-l va construi în vreme ce primul, Neuschwanstein, este înălţat cu lentoare. În 30 septembrie, Ludovic al II-lea a schiţat planurile pentru Linderhof şi proiectul său, o replică la Micul Trianon, îi ocupă mare parte din timp.

Bismarck încearcă iarăşi, insistând. Al doilea trimis al său, Rudolf von Delbrück, îi explică regelui că unitatea

---

61 Blandine Ollivier, op. cit.

germană este săvârşită, lucru exact mai degrabă din punct de vedere militar decât politic. Delbrück precizează că Bavaria ar greşi dacă ar refuza să se alăture marelui curent naţional. Emisarul nu-şi crede urechilor. Ca răspuns, regele Bavariei îl chestionează în privinţa dogmei infailibilităţii papale! Un subiect drag lui şi despre care vorbeşte întruna. Delbrück încearcă să revină la subiectul audienţei sale.

— Sire, Germania…

Dar degeaba. Cu un gest, Ludovic al II-lea îl face să priceapă că întrevederea a luat sfârşit.

Delbrück relatează scena folosind aceste cuvinte: „Mi-a lăsat impresia unei firi extrem de capabile şi plăcute. Nu reuşeam să găsesc cheia misterului pe care-l prezenta acest suveran care, înzestrat cu toate calităţile, evita îndârjit orice contact cu lumea exterioară. Poate că se îndoia de capacitatea sa de a apărea în public într-un fel care să corespundă elevatei sale noţiuni despre demnitatea proprie.”[62]

Un nou eşec. Cabinetul bavarez e înnebunit: Bismarck ar putea să se supere. Prim-ministrul, contele von Bray, reuşeşte într-un târziu să-i smulgă regelui acordul ca o delegaţie bavareză să pornească spre Versailles, unde, deja, statul-major prusac vorbeşte în numele întregii Germanii. Trei persoane compun această delegaţie: Bray este asistat de Lutz, ministrul justiţiei, şi de Pranckh, ministrul de război.

Versailles! Acasă la Ludovic al XIV-lea! Ludovic al II-lea e zdruncinat. Atâţia militari aroganţi în acel cadru de pură frumuseţe!

Conferinţa începe în 20 octombrie. Printre miniştri remarcăm două personaje importante: prinţul Otto, fratele lui Ludovic, şi principele Luitpold, unchiul său. Cu ei, Bavaria se aşază la masa negocierilor impuse Franţei.

Vai! Prinţul Otto este mai degrabă remarcabil prin ciudăţeniile sale. Prin comparaţie, cele ale lui Ludovic par

62 Constantin de Grunwald, op. cit.

capricii mărunte. Otto dă semne de demenţă evidente, de care Ludovic al II-lea este foarte conştient, îi mărturiseşte ce-l doare baroanei von Leonrod: „E cu adevărat dureros să-l văd pe Otto într-o asemenea jalnică stare şi mi se pare că situaţia se înrăutăţeşte pe zi ce trece. Se comportă nebuneşte, se strâmbă groaznic, urlă ca un câine, zice câteodată lucruri dintre cele mai indecente, după care e perfect normal un timp”. Printre alte sminteli Otto se va acuza, în oribile confesiuni publice, de a fi avut relaţii intime cu Iisus Hristos…

Însă adevărata nebunie nu stă, până la urmă, în faptul că a fost trimis la Versailles? În 5 noiembrie, Ludovic îşi recheamă fratele. Înainte de plecarea mezinului, Frederic al Prusiei îl fixează într-un portret: „Stătea înaintea mea, palid şi bolnav, tremurând parcă de febră, în vreme ce eu îi expuneam necesitatea de a unifica lucrările diplomatice şi militare. N-am fost convins că înţelegea despre ce-i vorba şi nici dacă mă ascultase măcar”.

La întoarcerea fratelui său, Ludovic al II-lea, spre şi mai marea sa mâhnire, înţelege că abdicarea în favoarea lui Otto este imposibilă, cel puţin atâta vreme cât acesta va fi bolnav.

Prezenţa bavareză la Versailles este avantajoasă pentru regat. Bismarck se arată bine dispus. În 23 noiembrie, acceptă ca Bavaria să păstreze nişte privilegii importante: o reţea de căi ferate şi administraţia poştei, o reprezentanţă diplomatică, o armată, propriile prevederi juridice şi financiare. Însă toate aceste dovezi de autonomie nu înseamnă independenţă. Semnând documentele, contele Bray suspină: „S-a sfârşit cu bătrâna Bavarie!”

Naşterea Germaniei ar fi putut să însemne, în scurtă vreme, disoluţia Bavariei.

În schimb, Bismarck contează pe Ludovic pentru apoteoza ascensiunii prusace, Imperiul. Scopul său ultim este de a face din regele Prusiei împăratul Germaniei. Proiectul nu-l entuziasmează defel pe regele Bavariei, care

propune o simplă federaţie cârmuită alternativ de un suveran prusac şi unul bavarez. O idee veche pe care Ludovic o avusese după bătălia de la Sadova, propunându-i unchiului său să împartă fortăreaţa din Nürnberg. Şi, în plus, Ludovic al II-lea solicită Lorena. Se agaţă de independenţă plasând familia Wittelsbach la acelaşi nivel cu Hohenzollernii. Bismarck se înfurie. Ce? Bavaria să impună Prusiei condiţii?…

Însă Bismarck are nevoie de Bavaria.

Trebuie să manevreze cumva. Îi trebuie un om iscusit care să aibă încrederea lui Ludovic al II-lea şi să-l facă să-şi retragă aceste pretenţii ridicole. Omul respectiv este contele Holnstein, marele comis al curţii. Aflat în cercul intim al lui Ludovic, s-a specializat în misiuni pe cât de delicate pe atât de diverse legate de Wagner şi Sophie. Sentimentele sale proprusace sunt mai puţin misterioase decât acţiunile sale. Aventurier seducător – sigur pe el, sănătate de fier şi umeri largi – contele este, ca din întâmplare, invitat de Bismarck, de urgenţă, la Versailles. Cei doi se cunosc. Pe scurt şi în termeni suficient de clari, Bismarck îi explică lui Holnstein ce aşteaptă de la el: să-l facă pe Ludovic să accepte demnitatea imperială a unchiului său din Prusia. Însă e nevoie ca ideea să pornească în mod oficial de la Ludovic. O idee bună, din familie, o idee firească până la urmă.

Marele comis ghiceşte că Ludovic al II-lea, exasperat şi scârbit de aceste amputări ale independenţei sale, va refuza să acţioneze în consecinţă. Va trebui, aşadar, să i se forţeze mâna. Bismarck, în sensul propriu, va călăuzi această mână; pe un colţ de masă, în secret, elaborează un proiect de scrisoare ai cărei termeni să nu-l şocheze pe Ludovic şi să-l convingă pe Wilhelm al Prusiei să accepte. Fiindcă, fireşte, Wilhelm nu trebuie să aibă nicio îndoială. Acest document este celebrul *Kaiserbrief*, scrisoarea către împărat.

Două ore mai târziu, Holnstein e în drum spre München. Cum se întâmplă din ce în ce mai adesea, nu-l

găseşte acolo pe Ludovic al II-lea. Prin urmare, în dimineaţa zilei de 30 noiembrie, Holstein îşi anunţă sosirea la porţile din Hohenschwangau. Însă regele Bavariei este invizibil. O nevralgie dentară îl ţintuieşte la pat. O nevralgie care pare, de fapt, cât se poate de diplomatică. Ce-i de făcut? Pentru început, să aştepte. Este ora zece. La ora trei şi patruzeci şi cinci, de vreme ce regele nu pare să se simtă deloc mai bine, Holnstein solicită ca Majestatea Sa să fie informată că în două ore trebuie să se întoarcă la Versailles şi că mesajul cancelarului Bismarck este de cea mai mare importanţă.

De obicei, acest gen de presiune îl stârneşte pe Ludovic să se facă şi mai nevăzut. Însă, spre uimirea valeţilor, marele comis este introdus în odaia regelui. Cu capul acoperit de un cearşaf, Ludovic îl primeşte pe Holnstein într-o cameră în care abia se poate respira din pricina mirosului de cloroform.

A trecut nevralgia, s-a calmat durerea? Oricum ar fi, regele studiază cu atenţie proiectul de scrisoare redactat de Bismarck.

Werner Richter remarcă aspectul teatral al scenei, „demne de o apariţie în Shakespeare: în acest castel înălţat în inima Alpilor şi cuprins de furtunile toamnei, vasalul e acolo, în picioare înaintea suveranului, povăţuitor credincios în aparenţă, însă aflat deja în slujba altei puteri”.

Ludovic cercetează cu atâta grijă textul, încât timpul se scurge iute. Îşi dă seama regele Bavariei că în scrisoarea pe care o ţine în mâinile febrile se află soarta Germaniei şi, aşadar, a Europei? Cloroformul nu i-a putut adormi acuitatea politică. Jocurile sunt făcute, nu mai există cale de întoarcere.

Se ridică din pat şi, spre uriaşa uşurare a emisarului, se aşază la birou şi copiază cu mâna lui *Kaiserbrieful* Cuvintele sunt, cu câteva mici modificări, cele ale lui Bismarck:

„După intrarea Germaniei de Sud în Confederaţie

drepturile prezidenţiale pe care le exercită Majestatea Voastră se vor extinde asupra tuturor statelor germane. M-am declarat de acord cu unificarea lor sub o singură cârmuire cu convingerea că această schimbare ar corespunde intereselor patriei comune şi ale tuturor principilor aliaţi, dar şi cu speranţa că după restaurarea unui imperiu german şi al rangului imperial german, aceste drepturi care sunt, potrivit constituţiei, apanajul preşedinţiei federale vor rămâne drepturile pe care le va exercita Majestatea Voastră în numele întregii patrii germane, în virtutea uniunii principilor. În consecinţă, m-am îndreptat către suveranii germani pentru a le propune, alături de mine, să o invităm pe Majestatea Voastră să adauge titlul de împărat german la exercitarea drepturilor preşedinţiei federale.

De îndată ce Majestatea Voastră ţi suveranii aliaţi îţi vor face cunoscută decizia, îmi voi însărcina guvernul să studieze ţi s-a *stabilească convenţiile conforme cu aceste perspective*...

După care, foarte aplicat, Ludovic al II-lea ia o altă foaie şi transcrie un alt text, pregătit tot de Bismarck pentru cabinetul bavarez. Este vorba de a-i informa pe principii germani din Sud. Scrisoarea este o circulară, o pledoarie şi o încurajare întru aprobarea iniţiativei sale.

„Serenisimă Alteţă.

Popoarele germane, unite de secole prin limbă ţi obiceiuri, prin ştiinţă ţi artă, conduse către victorie de eroicul rege al Prusiei, sărbătoresc astăzi o tovărăşie de arme care este strălucitoarea mărturie a puterii unei Germanii unite. Dornic să-mi pun toată puterea de muncă în ajutorul acestei unităţi, n-am ezitat să iniţiez negocieri cu Cancelaria Confederaţiei Nordului, negocieri terminate de puţină vreme la Versailles.

Ca atare, mă adresez suveranilor germani ţi îndeosebi Majestăţii Voastre Regale pentru a-i propune, alături de mine, Majestăţii Sale regele Prusiei să adauge titlul de împărat german la exercitarea drepturilor

preţedinţiei federale”.

Şi ultimul paragraf, patetic:

„Sunt mândru la gândul că situaţia din Germania şi istoria ţării mele mă cheamă, se pare, să fac primul pas pentru încoronarea operei unirii germane. Mă las purtat de speranţa că Majestatea Voastră va primi cu simpatie intervenţia mea...

Nu e nici ora şase seara, în această zi de 30 noiembrie, când contele Holnstein, înzestrat cu aceste scrisori preţioase, o porneşte spre München.

Extenuat, regele Bavariei s-a băgat iarăşi în pat. Întrebarea care se pune este dacă Ludovic al II-lea ar fi putut acţiona altcumva. Am văzut că a încercat, şi încă cu curaj. S-a străduit pentru o poziţie de neutralitate, a încercat rezistenţa, însă Bismarck s-a dovedit prea puternic. Şi dacă ar fi refuzat să facă pe placul cancelarului de fier, Bismarck s-ar fi adresat atunci parlamentului din München, trecând peste rege. Ba chiar ar fi putut ticlui vreo insurecţie militară ce l-ar fi obligat pe rege să cedeze şi să se exileze. Patriotismul era pe cât de viu, pe atât de brusc. Venea în valuri şi lua totul cu el. Ar fi însă de remarcat că termenii aleşi de Bismarck sunt puţin în avans faţă de istorie. Pretinde că Germania e unită atunci când nu este încă. Sau, dacă este, construcţia e încă fragilă. Manevra sa de consolidare este, trebuie s-o recunoaştem, genială. Doar Ludovic al II-lea, cel mai de seamă dintre principii germani, are autoritatea de a sugera ideea unui imperiu şi de a-i da un caracter incontestabil. Şi, într-un sens, Ludovic al II-lea îşi respectă rangul. Iniţiativa proiectului trebuia să fie, oficial, a regelui Bavariei şi nu, pur şi simplu, a marelui duce de Baden sau de Württemberg. Bismarck a ştiut să joace cu fineţe cartea susceptibilităţii lui Ludovic.

Şi la fel a făcut şi cu suveranul său, Wilhelm I. De vreme ce coroana îi este propusă de cel mai de seamă dintre suveranii germani după el însuşi, regele Prusiei, prins în capcana onoarei, nu poate să o refuze. La un

asemenea apel trebuie să pleci urechea.

La München, şeful cabinetului, Eisenhart, şi ministrul justiţiei, Lutz, iau la cunoştinţă documentele aduse de Holnstein şi-l informează pe contele von Bray, ministrul de externe şi în acelaşi timp prim-ministru.

Şi, cât ai bate din palme, Holnstein rechiziţionează o locomotivă şi un vagon ca să ajungă, cu toată viteza, la Versailles.

Bismarck poate fi satisfăcut de rândurile pe care le-a scris. Depeşa de la Ems fusese detonatorul războiului, *Kaiserbrief* va fi actul de naştere a

Germaniei. Într-o discuţie confidenţială cu prinţul Eulenberg, secretarul ambasadei din München, Bismarck va spune mai târziu, vorbind despre Ludovic: „Doar lui i se datorează Imperiul german".

Rolul jucat de contele Holnstein în această decizie istorică este, fireşte, imens. S-a spus chiar că i-ar fi propus lui Ludovic al II-lea, în schimbul semnăturii sale, o sumă mare, o sută de mii de taleri. Bani pe care Bismarck i-ar fi extras din ceea ce era cunoscut drept „Fondurile Welfilor[63]", sume secrete cu care cancelarul plătea informatori şi jurnalişti. Ce se ştie sigur este că Holnstein a primit bani pentru această chestiune. Este în schimb îndoielnic ca Bismarck să-i fi propus mită lui Ludovic; o asemenea mişcare ar fi fost eronată. De altfel, în acel moment, Ludovic al II-lea nu se confrunta cu găurile financiare datorate castelelor sale. Dacă Bismarck va fi vărsat discret suma „pentru construcţia castelelor", nu există nicio probă a acestei subvenţii. Şi dacă aşa a fost, operaţiunea s-a derulat mai târziu.

*

În 18 ianuarie 1871, Wilhelm I, bătrânul rege al Prusiei, este proclamat împărat german şi nu împărat al Germaniei. Până la sfârşit, Wilhelm de Prusia ar fi preferat

63 Welfenfonds a fost constituit din averea sechestrată a Welfilor, dinastie ce conducea regatul Ha- novra şi care a refuzat alianţa cu Prusia, ceea ce a dus la anexarea regatului de către Prusia în urma războiului din 1866. {N. red.)

să fie împărat al unei ţări mai degrabă decât al unei naţionalităţi. În Sala Oglinzilor din castelul de la Versailles, strălucind de aur şi de bronz, visul lui Bismarck s-a realizat în fine. Toţi principii germani sunt acolo în afară de regele Bavariei, pe care durerile de dinţi îl împiedică să participe. În realitate, Ludovic al II-lea nu a dorit să asiste la ceremonia respectivă, ce nu era decât o mascaradă. Să-şi audă unchiul afirmând „Luăm titlul de împărat, credincios jurămintelor noastre, conştient de datoria ce ne revine de a a apăra drepturile imperiului şi ale supuşilor săi ca şi de a apăra independenţa Germaniei, cu încredere în puterea de unitate a poporului” – e prea de tot! Prinţul Otto îl reprezintă pe Ludovic al II-lea. Şi, printr-un miracol al naturii, Otto este calm şi măsurat, atent şi conştient, într-un cuvânt, normal. Trăieşte această experienţă exact aşa cum a refuzat s-o trăiască fratele său. Îi va scrie regelui, în următoarea zi: „Vai, Ludovic, nu-ţi pot spune cu câtă durere infinită am asistat la această ceremonie; de câte ori mi s-a revoltat fiecare fibră a fiinţei de la cele văzute şi auzite acolo. Totul era aşa de rece, de mândru, de strălucitor, de pompos, de grandilocvent, aşa de pustiu şi lipsit de suflet. Am avut o stare apăsătoare în sala aceea mare şi abia după ce-am ieşit la soare mi-am recăpătat suflul”.

Sângele familiei Wittelsbach refuzase triumful dinastiei Hohenzollern.

*

În 10 mai 1871, se semnează pacea cu Franţa, prin Tratatul de la Frankfurt. Landtagul bavarez, nevoit să pună proiectul constituţiei imperiale pe ordinea de zi, votează. Discuţia este înfierbântată. Münchenul, capitală a unui regat catolic, se codeşte să recunoască triumful Prusiei protestante. O comisie, reunită pentru lucrările introductive, respinsese aprobarea cu douăsprezece voturi contra trei. O discuţie de zece zile, violentă uneori, sfârşeşte prin a aduce aprobarea proiectului, cu o sută două voturi la patruzeci şi opt. Dar sunt totuşi patruzeci şi

opt de deputaţi împotriva Imperiului german, ceea ce dă o idee despre divizarea Bavariei în privinţa unirii germane.

Iată Bavaria „înghiţită” de Germania; regatul a devenit vasal al Imperiului.

Însă, o dată în plus, bilanţul este aproape mulţumitor. Datorită stimei sale pentru Ludovic al II-lea, Bismarck, cancelarul de fier, s-a arătat binevoitor. Acceptă ca Bavaria să-şi păstreze ambasadele la München, trupele autonome, chiar dacă vor fi comandate de noul împărat, moneda proprie, poşta şi reţeaua feroviară. Ludovic al II-lea a reuşit să-şi vândă ţara la cel mai înalt preţ. Cu siguranţă nu e vorba de independenţă aici. Cuvântul de ordine este acum „autonomie”, o imagine diminuată, ştearsă. Dar ce contează! Este din nou pace. Iar acest cuvânt are, pentru Ludovic, o nespusă valoare. Când cu mobilizarea forţată, făcuse această remarcă amară: „Încă un război şi s-a ales praful de regatul meu”.

Din nefericire, instaurarea oficială a păcii e însoţită de parade ostăşeşti. Ludovic al II-lea este obligat să sărbătorească gloria militară prusacă. Numai gândul îl îmbolnăveşte. În 10 iulie îi mărturiseşte fratelui său: „Închipuie-ţi, Otto, am fost obligat şi împins din toate părţile să-l invit pe Kronprinz, din motive politice, la o paradă a victoriei. Mă înnebuneşte povestea asta!” Şi aceste fraze, cruciale pentru ce urmează: „Nu e deloc uimitor că, de anul trecut, am ajuns să urăsc puterea şi oamenii. Şi, cu toate acestea, să fii rege, să guvernezi e lucrul cel mai de soi şi mai delicat de pe pământ. Vai, m-am născut într-o vreme care mă privează de toate plăcerile vieţii!”

Ludovic al II-lea regretă momentele din istorie care-i sunt dragi, Evul Mediu sau secolul lui Ludovic al XIV-lea. Uită că Frederic Barbarossa dusese numeroase lupte şi că Regele Soare fusese angrenat în războaie îndelungate. În schimb, cum să nu remarci faptul că în şase ani de domnie Ludovic al II-lea a fost nevoit să treacă prin două războaie, primul la douăzeci şi unu de ani, al doilea la douăzeci şi

cinci?

Până la urmă, neputând să scape de corvoadă, în 16 iulie, Ludovic al II-lea îl primeşte la München pe vărul lui, care defilează în fruntea trupelor bavareze, împărţindu-le soldaţilor, în numele împăratului, cruci de fier[64]

Pe Ludwigstrasse, la Odeonsplatz şi Residenz, Münchenul participă, în uniformă, la paradă, triumf al Germaniei, însă umilinţă a Bavariei. Alături de vărul său, Ludovic îşi desăvârşeşte calvarul „Este prima mea călărie în calitate de vasal", spune urcând în şa.

În aceeaşi seară, la Operă, cei doi veri se sărută pe obraji. Ludovic al II-lea nu arată pic de entuziasm. Se gândeşte, poate, că dacă dinastia Hohenzollern s-ar stinge, coroana imperială ar reveni familiei Wittelsbach...

Dar vai! Epuizantul şi dezolantul parcurs nu s-a sfârşit încă. Continuă şi în ziua următoare; triumful e mutat la lacul Starnberg, pe Insula Trandafirilor. Un banchet aproape câmpenesc va aduce o notă de farmec în concertul prusac. Şi-apoi, la Starnberg regele se află în inima adevăratului său regat. Poate că va fi o călătorie mai puţin neplăcută. Dar nu...

Ludovic al II-lea îşi primeşte vărul. Ca să facă impresie bună, îi propune titlul de colonel al unui regiment de cavalerie uşoară, aşteptându-se să i se mulţumească. Dar stupoare! Frederic are îndrăzneala de a răspunde că trebuie întrebat împăratul. Ce? Regele Bavariei nu mai poate să numească, de unul singur, comandantul unui detaşament bavarez? Să-l întrebe pe împărat? Să accepţi condiţionat o onoare! E insultător!

Iritat, Ludovic al II-lea se ridică, cuprins de o migrenă bruscă. Incidentul marchează debutul urii sale faţă de Prusia. Nu-şi va mai revedea niciodată vărul, nu va pune piciorul în Berlin, îi va expulza pe muzicienii prusaci şi va refuza să se lase tratat de un dentist prusac! Doar pe Bismarck va continua să-l stimeze. Acum, pe loc, regele

64 Decoraţia fusese creată în 1813 de alt rege al Prusiei, Frederic Wilhelm al III-lea.

refuză să asiste, în următoarea zi, la banchetul cu nouă sute de invitaţi care se ţine la Glaspalast, Palatul de Cristal, din München. Seara ar trebui să marcheze apoteoza festivităţilor.

Aflând vestea, şeful său de cabinet, Eisenhart, înnebunit, încearcă să-l calmeze.

— Sire, absenţa voastră la banchet va avea un efect dezastruos!

— Sunt ostenit, tare ostenit…

Scandalul este imens la München. Nimeni nu-l crede pe rege bolnav. E o bătaie de joc.

În zorii zile de 18 iulie, când palatul Residenz este încă cufundat în somn, Ludovic al II-lea cere să i se înhame caii la trăsură şi dispare în direcţia castelului Berg, fără să-şi ia rămas-bun de la vărul său. Capitala sa, mânjită de Prusia, aproape că-l îngrozeşte.

Îl aşteaptă piscurile, pădurile.

Şi giuvaierele de piatră cu care vrea să împodobească munţii, castelele, vor căpăta în viaţa regelui Bavariei locul pe care li l-a desemnat posteritatea: întâiul.

*

Războiul franco-prusac nu a încetinit cu nimic lucrările la Neuschwanstein. Zidurile se ridică încet-încet, sub conducerea lui Riedel. Piatra de calcar a faţadelor provine dintr-o carieră învecinată, Alter Schrofen; artizanii primesc comenzi pentru ornamente şi decoraţiuni interioare şi sute de desene se adună pe biroul lui Ludovic al II-lea care, de la ferestrele castelului Hohenschwangau, poate supraveghea înălţarea visului său.

*

Să trecem peste anii lungi cât a durat finalizarea fabuloaselor construcţii şi să ne îndreptăm privirea asupra castelelor însele, neasemuite, pe care le putem vizita astăzi. În ele se oglindeşte sufletul regelui. Îl lămuresc fără greşeală şi în chip magistral.

Neuschwanstein… La ieşirea din defileul Alpilor

bavarezi, când muntele devine podiş, se înalţă, pe un pinten, turnuri, contraforturi, clopotniţe, posturi de strajă, creneluri şi parapete. Masa solidă de piatră, deschisă la culoare dacă lăsăm deoparte arămiul intrării, se ridică printre brazi, sfidând parcă forţele echilibrului, atât de abrupte sunt pantele[65]. O construcţie imensă, colosală, integrată minunat în peisaj. Arată ca ieşită din peniţa unui Gustave Doré ori din pana unui Victor Hugo în plină inspiraţie romantic-medievală. E o viziune feerică ce copleşeşte privirea. De departe… fiindcă de aproape s-ar putea să ne simţim stânjeniţi de agresiunile la simplitate. Însă Neuschwanstein e mai mult decât frumos! E un castel fantastic. Şi schimbător, în funcţie de nivelul de la care îl privim. Văzut de jos, se profilează pe cer. Văzut din înaltul munţilor pare un străjer al piscurilor. De pe Marienbrücke, priveliştea edificiului, însoţită de cea a cascadei şi a râului Pollat, sunt de neuitat şi simbolizează Germania romantică.

Neuschwanstein este unic în felul său fiindcă este cu totul şi exclusiv opera regelui. Să trecem în revistă alcătuirea acestei incredibile construcţii aşa cum a fost concepută de suveran. Cele patru părţi ale sale sunt un ansamblu ce străjuieşte intrarea (*Torbau*), apartamentele de serviciu şi Ritterhaus (casa cavalerilor), dotate cu un uriaş turn pătrat şi, în fine, piesa de rezistenţă, Palasul, apartamentele regelui. Să nu uităm nici de Kemenate, adică zona rezervată femeilor în castelele fortificate germane. Ne închipuim că Ludovic a inclus această aripă mai degrabă de dragul exactităţii istorice decât din necesităţi personale… Cu patru etaje şi două curţi, edificiul este zvelt şi impozant.

Apartamentele regale şi sălile de festivităţi – terminate în mare înaintea morţii lui Ludovic al II-lea – sunt pline de colonade, candelabre de cristal, întinse

65 S-a descoperit, în 1977, că zidurile se tasau periculos, ajungându-se ca „aripa doamnelor" (Kemenate) să se găsească pe buza prăpastiei. Ministrul Finanţelor din Bavaria a supus îndată la vot un împrumut de un milion de mărci, bani destinaţi salvării castelului prin construirea, într-o primă fază, a unui zid de susţinere.

fresce murale, tavane cu console de lemn sau cu chesoane. Picturile pe pânză, cu excepţia celor din sala cântăreţilor, asociază poezia decoraţiunilor. E ceva acolo din moştenirea lui Ludovic I, dar şi din cea a lui Maximilian al II-lea.

Tânărul rege a dorit ca apartamentele să se bucure de o anumită intimitate, în vreme ce sala tronului şi sala cântăreţilor se impun prin mărime şi grandoare.

Monarh solitar, lui Ludovic i-au plăcut mereu dormitoarele somptuoase. Cel de la Neuschwanstein nu face excepţie. În stil gotic, e împodobit cu o dantelărie de stejar sculptat, mai ales baldachinul patului, adevărată pădure ce aduce cu Domul din Milano în miniatură. Paisprezece cioplitori în lemn au muncit vreme de patru ani pentru decorarea acestei odăi. Patru ani pentru o singură cameră! Ludovic al II-lea, ale cărui castele sunt pentru el singura pasiune către sfârşitul vieţii, ştie prea bine că lui Ludovic al XIV-lea i-au trebuit cincisprezece ani ca să finalizeze palatul de la Versailles. Lemnul brun de stejar contrastează cu albastrul mătăsii draperiilor, cuverturilor şi fotoliilor.

Misticismul – îndoielnic uneori – al lui Ludovic al II-lea este oare o barieră care să-l ţină departe de ispitele cărnii? La piciorul patului e sculptată învierea lui Hristos. Aluzia este clară; există o relaţie simbolică între somn şi moarte. La căpătâiul patului se găseşte copia unei icoane de cupru pe fond aurit. Ca picturi, Ludovic al II-lea a ales să ilustreze *Legenda lui Tristan şi Isolda*\ poţiunea, Dragostea, Credinţa, Moartea. Masa de toaletă, numită Schwanenbrunnen ori izvorul lebedei, cu robinetul în formă de lebădă funcţionează cu apă curentă, lucru rar în 1885. Apa coboară de la sursa situată la două sute de metri mai sus pe munte, cu o asemenea presiune, încât alimentează întregul castel, ajungând chiar şi la etajele cele mai de sus. O curiozitate: sub consolele de lemn ale tavanului apar o serie de personaje mascate.

Să trecem la cabinetul de lucru, în stil romanic, care-l onorează pe *Tannhäuser* şi continuă cu o iluzie favorită a

regelui: o grotă. O grotă falsă, cu stalactite false, însă cu lumini colorate, este prima construită pentru Ludovic al II-lea. Suntem aici într-o serie de odăi mici, tihnite, ornamentate bogat.

În sufrageria acestui rege romantic găsim neaşteptate detalii practice, invenţii ale erei industriale ce fac din Ludovic un suveran avangardist. De pildă, din 1885, o sonerie electrică cu pilă uscată permite chemarea servitorilor în orice parte a castelului. Din bucătăria, aflată cu trei etaje mai jos, mâncarea este ridicată cu un ascensor de serviciu. Bucătăria în sine este de altminteri remarcabilă, înzestrată cu aparate de uz casnic unice în acea vreme, cu apă curentă caldă şi rece.

Mare amator de mâncare, în special în ultima perioadă a vieţii sale, Ludovic al II-lea al Bavariei a pus să se instaleze două frigări automate, una pentru carnea de animale şi alta pentru păsări. Ridicându-se, căldura flăcărilor porneşte un motoraş ce pune în mişcare frigarea. Această invenţie „modernă" este totuşi opera unui geniu din secolul al XV-lea, Leonardo da Vinci. O altă tehnologie iscusită este recircularea căldurii. Fumul din soba cea mare, evacuat prin partea de jos, trece pe după peretele şemineului. Vesela depozitată acolo este la rândul ei încălzită. La Neuschwanstein, regele prânzeşte şi ia cina în farfurii calde.

Mai trebuie spus că întregul castel, cu începere din 1884, e încălzit cu aer cald. Într-o cămăruţă de lângă bucătărie sunt patru plite ce dau această căldură. Sistemul este conceput în principiu pentru anotimpurile intermediare, toamna şi primăvara. Iarna, sobele de teracotă, mai eficiente, sunt alimentate cu lemne prin intermediul ascensorului.

Să terminăm cu două dintre cele mai importante încăperi, sala cântăreţilor şi sala tronului.

Sala cântăreţilor este inspirată de cea din Wartburg unde, la începutul secolului al XIII-lea, aveau loc întreceri între poeţi. Pe pereţi e înfăţişată legenda lui Parsifal. Sala

este lungă, cu tribună, logie, pergolă, plafoane bogate cu chesoane, ornamentate cu semnele zodiacului. Acustica este excelentă şi iluminaţia remarcabilă: candelabrele şi lustrele de alamă aurită pe care se pot aşeza şase sute de lumânări.[66] Deasupra celor două uşi se poate vedea blazonul regelui Bavariei şi o inscripţie în latină: *Ludovicus* II *Rex bavar. Com. Pal* (*Ludovic al II-lea, regele Bavariei, conte palatin*). Este singurul semn ce aminteşte posterităţii numele celui care a ctitorit castelul.

Sala tronului se ridică pe două etaje în întreaga parte vestică a palatului. Este în stil bizantin şi caracteru-i mistic este foarte accentuat.

Ludovic al II-lea a contribuit personal la asta, pornind de la o descriere a Graalsburgului, cetatea Graalului, apărută într-un poem din secolul al XIII-lea. Voind să-l onoreze pe Lohengrin, Graalul şi caracterul sacrosanct al monarhiei, regele a încărcat pereţii cu motive religioase: picturi cu cei doisprezece apostoli, cu cei şase regi canonizaţi şi faptele lor de seamă. Plafonul acoperit cu mozaic – de douăzeci de metri în lungime – executat la Viena, este alcătuit din două milioane de piese. Deasupra, în mijlocul său, o lustră enormă, manevrabilă cu ajutorul unui scripete, suportă nouăzeci şi şase de lumânări şi cântăreşte, doar ea, nouă sute de kilograme. Moartea regelui a întrerupt lucrările aici. Materialele de calitate cu care se intenţiona să se finiseze au fost înlocuite cu simulacre: porfir fals, lapislazuli fals, fildeş fals. Această sală a tronului iară tron emană o anume tristeţe. Locul scaunului de domnie e gol şi a fost astfel întotdeauna. Şirurile de trepte din marmură de Carrara ar fi trebuit să ducă spre un jilţ din fildeş şi aur, peste care se înalţă un baldachin… Demenţa şi moartea l-au împiedicat pe Ludovic al II-lea să fie „întronat” în acest castel atât de puţin obişnuit. Viaţa îi va fi scurtă şi nu va apuca să-şi

66 Sala nu a fost niciodată folosită în timpul vieţii regelui, însă a găzduit mai apoi concerte pline de fast.

savureze încoronarea ca rege-constructor.

*

În vreme ce regele îşi dăltuieşte în piatră visurile, la München administraţia are parte de unele dificultăţi: inflamări parlamentare, reacţii, demisii şi căderi de guvern se succedă. Prusia nu-i un stăpân uşor de mulţumit. Contele von Bray-Steinburg îşi depune demisia pe 31 august 1871. Îi urmează ca prim-ministru contele Friedrich von Hegnenberg-Dux, pentru mai puţin de un an. Vor mai urma pentru câteva luni von Gasser, rus de origine, după care baronul Frankenstein. Ultimul de pe listă va fi Johann von Lutz, ministrul justiţiei prezent la negocierile de la Versailles. Toţi aceşti premieri au aceeaşi dublă problemă, anume de a menţine, cum o cer interesele sale, autonomia Bavariei în Reichul ce se organizează în stil prusac şi, pe de altă parte, de a-l găsi pe Ludovic al II-lea atunci când e nevoie de semnătura sa pe vreun decret. Şi asta nu-i deloc lucru uşor.

Regele se face din ce în ce mai mult invizibil. Politica, adică mediul urban, intrigile şi zvonurile nu-l mai ating decât arareori. Natura, sinonimă cu puritatea şi veşnicia, îl atrage tot mai mult cu fiecare zi, ba chiar, s-ar putea spune, cu fiecare noapte. Acea perioadă este, într-adevăr, marcată de ieşiri nocturne, mai ales iarna şi primăvara, care nu încetează să-i uimească pe localnici. Din 1871, accidentul grav de călărie suferit îi interzice echitaţia şi alpinismul. Pentru a străbate Alpii, regele va apela la trăsură şi sanie.

O celebră pânză de Rudolf Wenig a prins apariţia nocturnă, fiindcă e vorba de o apariţie. În general, plecarea are loc în jurul orei opt seara, iar întoarcerea în jurul orelor două sau trei dimineaţa.

Sania regală, cu totul aurită, aminteşte ca formă de o scoică ori de o nacelă. Heruvimi strânşi ciorchine susţin o coroană de sticlă ce conţine corpul de iluminat, fiindcă sania e luminată de un far! Ca atelaj are patru cai albi, din

care doi sunt călăriţi. Un cavaler se află în avangardă, în vreme ce un valet rămâne în spate, după banchetă. Cei patru servitori şi scutieri sunt îmbrăcaţi în costume din vremea lui Ludovic al XV-lea şi purtând pe creştete tricornuri. Regele, cu ochi negri şi ficşi, cu obrajii bucălaţi şi palizi, e înfăşurat într-o manta căptuşită cu blană.

Pe înălţimile bavareze sau ale Tirolului, câteva clinchete de zurgălăi precedă apariţia saniei, care pluteşte precum un vis peste nămeţi.

Ludovic al II-lea, regele nopţii, se alege curând cu încă o poreclă: Alpenkonig, regele Alpilor.

Nici atunci când excursiile au loc ziua, nu sunt cu nimic mai conformiste. Şedinţele de cabinet se ţin oriunde, în aer liber. Cerul înlocuieşte lambriurile, şi brazii ţin loc de pereţi. Pentru August von Eisenhart, şeful său de cabinet, deplasările fanteziste ale regelui sunt un veritabil joc de-a v-aţi ascunselea din castel în castel, din refugiu în cabană. „Nu mi-ar plăcea să fiu în locul dumitale”, îi zice regele într-o zi, nu fără umor. Soţia înaltului demnitar, Luise von Kobell, relatează şi despre o întrunire pe malul lacului Walchensee: „Valetul aşezase o masă şi scaune pe iarbă, întinsese o cuvertură de lână roşie pe masă, aranjase un enorm buchet de flori şi închisese câinii – teckeli – în ţarcul lor. Regele şi echipajul său sosiră, apoi Eisenhart cu servieta cu documente, şi şedinţa începu. Atmosfera era una foarte puţin formală. Pe iarbă, ceva mai încolo, aşteptau în şir trăsurile. Regele, îmbrăcat în haine de călătorie şi purtând o beretă scoţiană pe cap, se aşeză la masă. În spatele lui, drepţi ca nişte ţevi de puşcă, se aflau doi lachei. În faţa lui, în picioare, şeful de cabinet, îmbrăcat cu redingotă şi joben, porni să recite cu voce puternică propunerile şi sugestiile diverselor ministere. Din când în când se auzea talanga câte unei vaci şi lătrăturile câinilor, supăraţi că fuseseră închişi. De îndată ce regele luă ultima decizie şi isprăvi de semnat documentele, îşi concedie politicos şeful de cabinet şi flutură din mână, de parcă, ca prin minune, întreaga scenă

s-ar fi putut face nevăzută”.

Regele Bavariei a ajuns monarhul care bate, la propriu, câmpii.

Evident, aspectul senin al acestui decor îl mulţumeşte pe Ludovic al II-lea, rege bucolic ce încearcă să-l imite pe Sfântul Ludovic împărţind dreptatea sub stejarul său. Suveranul mai ştie şi că Bismarck, la rându-i, are obiceiul să dispară cu săptămânile pe domeniul său din Varzin, de unde guvernează Prusia.

Luate din sânul naturii, deciziile politice par mai pure şi poate, în mintea tânărului suveran, mai înţelepte.

Se ridică nişte probleme delicate. Una va deveni acută în vara anului 1871. Pentru a o rezolva, Bismarck va trebui să-şi înfrunte marele duşman al carierei sale politice, catolicismul. Şi fireşte că în Bavaria, cel mai catolic dintre statele Imperiului, vor apărea ciocnirile cele mai puternice.

Chestiunea îl interesează mult pe Ludovic al II-lea. Este vorba de problema ardentă a infailibilităţii papale.

În 1864, papa Pius al IX-lea publicase o enciclică în care trecea în revistă ideile socotite eretice de Biserică şi pe care aceasta le respingea oficial. În mare, textul condamna civilizaţia modernă, progresul şi liberalismul. Ludovic al II-lea, la urcarea pe tron, fusese surprins de acest *syllabus Errorum* sau compendiu de acţiuni condamnate.

La sfârşitul anului 1869, Suveranul Pontif adunase toţi episcopii la Roma pentru primul conciliu de la Vatican. După luni de dezbateri, conciliul proclamase infailibilitatea Papei, recunoscut drept autoritate supremă a societăţii. Dogma fusese proclamată în 18 iulie 1870, în chiar ziua declarării războiului franco-prusac. În acea zi, Ludovic al II-lea, interesat în cel mai înalt grad de subiect, se arătase mai preocupat de această chestiune decât de mobilizarea trupelor sale…

După Sedan, mediile liberale germane protestaseră contra dogmei, numită Vaticanum, care se situa contra

curentului istoriei: înăbuşirea progresului, atac la liberalism, paralizie în evoluţia ideilor etc. Germania ce abia se năştea refuza să se întoarcă în Evul Mediu. Şi foarte repede protestele Prusiei protestante se ciocniseră de conservatorismul catolic. Bismarck s-a ferit să intervină oficial. Să intre în conflict pe faţă cu prestigioasă diplomaţie a Vaticanului ar fi fost o greşeală. Mai bine era să aştepte ca Biserica să constate ea însăşi imposibilitatea de a controla ceea ce pretinsese în edictul său.

Însă, în unele cercuri, aşteptarea era socotită sinonimă cu supunerea. Au apărut chiar clerici care refuzau pe faţă dogma. Printre aceştia se număra şi teologul Döllingen, care-i fusese profesor tânărului principe Ludovic. Un motiv în plus pentru ca Ludovic al II-lea să se aplece asupra problemei. Regele îl va susţine pe Döllingen.

„Vechii catolici" – fiindcă fuseseră porecliţi astfel – se opuneau episcopilor. Primele neînţelegeri politice în sânul noii Germanii duceau, aşadar, către o schismă, în sensul propriu al termenului.

În vara anului 1871 criza a izbucnit în Bavaria.

Episcopul de München publică o pastorală despre infailibilitatea Papei. Ministrul cultelor redactează o dezaprobare publică. Liberalii, ca reacţie, decid să se lupte pentru înnoire religioasă, afirmând că papalitatea pune Germania în pericol. Cruciada capătă un nume găsit de naturalistul Rudolf Virchow, *Kulturkampf* sau lupta între culturi respectiv lupta pentru civilizaţie.

Bavaria, statul care aderase cel mai puţin entuziast la Imperiul german, vede în această afacere legată de supremaţie ocazia de a-i rezista cu sinceritate şi ferocitate Prusiei.

Să fie o consecinţă a acestei afaceri sau o coincidenţă? Jurnalul intim al regelui dezvăluie, rostită din ce în ce mai răspicat, ideea că Ludovic consideră monarhia o instituţie sacră, chiar prea sacră. Prea sacră fiindcă, cu cât regele invocă mai mult divinitatea, cu atât căderile sale

în păcat sunt mai numeroase. Amestecul acesta de sfinţenie şi carnalitate, de aspiraţii spirituale şi de jalnice slăbiciuni accentuează dezechilibrul.

„11 ianuarie 1870

De par le Roy.

Niciodată să nu mai faci astfel în ianuarie şi nici în februarie; apoi, trebuie să renunţi la această meteahnă prin toate mijloacele posibile, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al regelui. În acest chip este proclamată imposibilitatea. E un legământ a cărui încălcare va duce la pierderea protecţiei divine şi regale.

Post scriptum:

Fără abluţiuni inutile în apă rece. Sfârşit de pe XIV, 3 – apă sfinţită. Tot râul dispare prin voinţa regală. Noile piscuri sunt escaladate în spirit. Toate precauţiile au fost luate, iar încălcarea va aduce pedepse şi grele remuşcări.

Eu, regele".

„29 iunie 1871

Jurământ suprem rostit înaintea portretului Marelui Rege: abţinerea de la orice fel de excitaţie vreme de trei luni. Interzicerea apropierii la mai puţin de un pas şi jumătate".

S-ar părea ca Ludovic al II-lea duce o bătălie dublă, contra lui însuşi şi împotriva unei minţi torturate închise într-un corp atrăgător. În 1872 totul devine limpede, dovadă incredibilul talmeş-balmeş verbal din ianuarie:

„Împăcare cu Richard, iubitul meu cel preaiubit... Pe 21, comemorarea morţii purului şi nobilului rege Ludovic al XVI-lea. Simbolic şi alegoric, ultimul păcat. Sanctificat prin această moarte purificatoare, spălat de orice murdărie, devenit un vas neîntinat al prieteniei şi dragostei pentru Richard. Inelul binecuvântat şi sfinţit de puhoaie va oferi, oricui îl poartă, forţă de uriaş şi puterea de a renunţa.

Un sărut sfânt şi nevinovat... doar o dată".

„21 ianuarie 72

Vivat Rex et Richardus în aeternum.

Perecet malhum în aeternum”.

Prin voia Regelui – în franceză în original. (*N.t.*)

„*3 februarie*

Jos mâinile pentru totdeauna, altfel va urma o pedeapsă severă.

Yoel Rey[67]”.

Acest Richard despre care e vorba aici nu este Richard Wagner, ci Richard Hornig, maestrul de echitaţie pe care Ludovic îl cunoscuse într-o dimineaţă, în perioada logodnei sale. Hornig trăieşte în intimitatea regelui şi, în fapt, se bucură semioficial de un fel de întâietate. Cu el începe perioada favoriţilor, însă nu toţi vor avea fidelitatea sau decenţa sa, într-un cuvânt relativa sa influenţă pozitivă asupra regelui.

„*În ianuarie, Richard a venit aici de trei ori cu mine. Concert la teatrul de la Residenzy decoruri Ludovic al XIV-lea. În 31, balul de la curte. Cavalcadă cu R. La Nymphenburg* (*Amalienburg*)*. În 28,* Lohengrin, *însă eram singur în Ring, cu gândurile mele*”.

„*De par le Roy. Ne-am jurat pe prietenia noastră: nimic, sub niciun pretext, înainte de 3 iunie*”.

„*…6 martie 1872*

Doar două luni îninte de a cincea aniversare a acelei zile de 6 mai 1867, binecuvântată zi în care ne-am văzut prima oară, pentru a nu ne mai despărţi până la moarte. Scris în coliba indiană”.

„*În 7, repetiţie; seara, reprezentaţia. În 9, repetiţie cu Esther, minunată dramă! În 10, rege de opt ani! Comemorarea morţii tatălui meu, în 12, Esther*”.

„*De par le Roy*

Se ordonă, sub ameninţarea pedepsei în caz de neascultare, ca regele să nu mai fie atins şi să se dea vina pe natură pentru a fi acţionat prea repede. Dat în reşedinţa noastră regală din M. în 22 aprilie (*cincisprezece zile până în 6 mai, această zi atât de importantă pentru întreaga mea viaţă*)*, anul de graţie*

---

67 „Eu, regele“. Astfel semna Carol Quintul.

1872, al nouălea din domnia noastră.

Ludovic”.

„*Depar le Roy în numele Regelui Ludovic al XIV-lea şi al Regelui Ludovic al XV-lea, se declară că în noaptea din 14 spre 15 octombrie 1872 ne-am atins pentru ultima oară. Numele acestor regi atât de puternici să fie garanţia puterii de a învinge pentru totdeauna. Dat la Hohenschwangau, în 15 octombrie, anul de graţie 1872, al nouălea an al domniei noastre.*

Ludovic”.

Citind aceste rânduri simţim milă şi descurajare. Arareori în istorie unul dintre eroii săi din prim-plan a dat dovadă de asemenea neputinţă în a se stăpâni. „Voinţa pentru Ludovic nu este o virtute, scrie doctorul Robin, se bazează pe vorbe magice şi se încrede cu cinism în ineficacitatea simbolurilor. Voinţa lui nu este efort, ci invocaţie. Ludovic a avut o impresie extrem de elevată, aproape sacră, învechită, în privinţa regalităţii. Aceasta nu-i servea decât pentru a se eschiva de la datoria sa ori pe post de talisman, ca să se protejeze”.

Ludovic al II-lea îşi refuză homosexualitatea. O acceptă cu dificultate fiindcă nu este vorba de o alegere voluntară, ci de o resemnare. Şi cu cât izbuteşte mai puţin să i se sustragă, cu atât interdicţiile pe care le promulgă contra lui însuşi, poruncile pe care şi le dă cad mai mult în derizoriu. Cu cât se luptă mai mult, cu atât suferă mai mult.

Cu cât e mai slab, cu atât se proclamă mai puternic.

Ludovic al II-lea duce o luptă în sine între tendinţele sale sexuale şi credinţa religioasă. „Greşelile” sale sunt tot atâtea păcate. Şi, cu adevărat, se va izola cu începere din 6 mai 1872. În acea zi, regele Bavariei inaugurează reprezentaţiile teatrale private. Până atunci Ludovic tolerase, arareori îşi dorise public în sală, fie şi pentru a-l ovaţiona pe Wagner. Era, fireşte, fericit să-şi ilumineze supuşii în privinţa *muzicii viitorului*, însă în acelaşi timp cele două mii de perechi de ochi de la teatrul din Residenz

care îl ţintuiau la apariţia în lojă îl stânjeneau.

Aşa că, după repetiţiile generale cu invitaţie şi audiţiile private, urmează reprezentaţiile private. Ludovic al II-lea, spectator unic, va savura şi glorifica miracolul teatrului doar pentru plăcerea sa. Ernest von Possart, actor celebru care devenise director al teatrului de la curte, povesteşte[68] cum s-au iscat aceste serate destinate exclusiv regelui:

„Îmi amintesc foarte bine audienţa. A avut loc la o zi după reprezentaţia cu Ifigenia. *Majestatea Sa, mâniată în mod vădit pe mine, a zis*: «*Nu pot să am parte de iluzie în teatru câtă vreme lumea se holbează neîncetat la mine şi-mi spionează fiece expresie de pe chip cu binoclurile lor de teatru. Vreau să pot privi eu însumi, nu să fiu un subiect al curiozităţii gloatei.*» *Într-o seară a părăsit, furios, un spectacol în mijlocul actului…*

La puţină vreme după aceea ni s-a comunicat că regele voia să asiste la o repetiţie cu Maria Stuart, *nedorind însă să fie observat*".

În 6 mai, aşadar, are loc prima reprezentaţie privată la Residenz. În program este *Madame du Barry*. Alegere semnificativă. În acelaşi timp în care încearcă să integreze în viaţa-i iluzia scenei (ceea ce vede pe scenă este un moment al vieţii, nu există spectatori, nu sunt decât actori, făpturi vii), Ludovic al II-lea devine din ce în ce mai pasionat de domniile dinastiei Bourbon a Franţei. Şi se fixează pe Ludovic al XIV-lea, Ludovic al XV-lea şi Ludovic al XVI-lea, pe vremea lor, destinele lor, pe cei care li se aflaseră în preajmă şi pe legendele lor.

Regele stabileşte însuşi programul. Piese favorite: *Un ministru din vremea lui Ludovic al XIV-lea*, *Evantaiul doamnei de Pompadour*, *Epoca marelui rege*, *Sub crini*. Toate aceste drame sunt, fireşte, mediocre, Sunt lucrări scrise la comandă, în două luni, după o schemă furnizată de rege însuşi. Avantaj nesperat pentru condeierii fără un

68 Michael Petzet, König Ludwig II. und die Kunst, München, Prestel, 1968.

ban în pungă. Însă atenţie! Noul mecenat are aceleaşi rigori ca şi visul wagnerian. Regele, care cunoaşte bine franceza, pune exactitatea istorică mai presus de valoarea dramatică ori scenică. Refuză o piesă pentru un detaliu eronat. Pentru *Trianon*, Ludovic al II-lea îşi trimite scenografii la Versailles. Pentru *Fecioara din Orléans* îi expediază la Reims.

Teatrul său destinat unui singur spectator nu este decât o nouă manie. Pentru rege, dezamăgit de politică şi de oameni, este totodată un mijloc de a suporta deplasările obligatorii pe care trebuie să le facă la München în aprilie, în mai şi în noiembrie. Regele prizonier în capitala sa, evadează într-un alt spaţiu de îndată ce ia loc în loja situată deasupra sălii goale. Până în 1885 se pot număra două sute nouă reprezentaţii private... dintre care patruzeci şi patru de opere, unde Wagner este concurat serios de Verdi (*Aida*), Glück (*Ifigenia*) şi Meyerbeer (*Hughenoţit*). Cu ocazia comemorării morţii lui Ludovic al XV-lea, în 9 mai, regele pune să se joace *Narcis*, una dintre tragediile cele mai jucate la mijloc de secol al XIX-lea, într-o nouă versiune. An de an este angajată câte o actriţă nouă pentru rolul doamnei de Pompadour. Actriţa Charlotte Wolter care, în 9 mai 1885, juca rolul, a lăsat una dintre rarele mărturii complete în privinţa acestor reprezentaţii private: [69]

„La ora unsprezece şi jumătate actorii s-au adunat pe scenă. Domnea o tăcere absolută. Lucrătorii din teatru purtau încălţăminte de pâslă. Prin deschizătura cortinei nu vedeam decât partea din faţă a rampei; sala era complet pustie. Cu absolută punctualitate, la prima bătaie a gongului, regele îşi părăsi palatul şi, traversând un coridor – rămas în semipenumbră –, pătrunse în lojă. O a doua bătaie de gong anunţă intrarea regelui şi de îndată cortina porni să se ridice. M-am simţit cuprinsă de un tremur

69 Charlote Wolter, actriţă de la Burgtheater din Viena (echivalent al Comediei Franceze), şi-a publicat impresiile într-un ziar vienez, Neue Freie Presse, citat de Michael Petzet, op. cit.

nervos. Cum să joc înaintea unei săli goale, întunecate? Am intrat, până la urmă, pe scenă, silindu-mă să văd, prin beznă, silueta singurului meu spectator. Dar nimic. Îmi lipsea contactul electric ce se stabileşte între public şi actori. Însă mi-am luat inima în dinţi la gândul că spectatorul invizibil poseda cu adevărat sensibilitate artistică şi că, prin intermediul acestor fantezii, vedea în adâncul sufletului meu câtă pasiune pun în arta mea. Gândul mă măgulea şi mă apăsa. Ştiam că regele nu mă slăbeşte din ochi, că e în loja lui, ascultând cu absolută atenţie, atât de pătruns că-şi ţinea până şi respiraţia, ca să nu-şi trădeze prezenţa şi pentru a nu se deranja pe el însuşi. Toate acestea erau stranii şi noi pentru mine. S-*a făcut mult caz de mania regelui de a i se juca piesele doar pentru el, însă trebuie să recunosc că îl înţeleg pe deplin. În acest fel regele dă deoparte tot ce l-ar putea deranja pe actor şi spectator... Nu mai rămâne decât lucrarea dramatică, cei care o joacă şi unicul spectator, pe care îl purtăm într-o lume a iluziei până într-atât încât ajunge să ia poezia drept realitate. Apoi, către orele patru dimineaţa, când ultimul act se sfârşi, iar cortina coborî, ni se dădu porunca de a rămâne pe scenă, fără nicio mişcare, ca să nu-l stânjenim pe rege. Acesta are, într-adevăr, obiceiul de a zăbovi un timp în lojă pentru a reflecta la cele tocmai văzute, precum cineva care are dificultăţi în a reveni la realitate*”.

Astfel, pe parcursul a mai bine de cincisprezece ani, acest teatru doar pentru rege va ului comedianţi, muzicieni, ba chiar şi dansatori, de vreme ce se vor pune în scenă, tot acolo, şi câteva balete: *Un bal din vremea lui Ludovic al XIV-lea* şi *Venus şi Adonis*.

Având de-a face cu teatrul – dramă sau operă, comedia este exclusă – Ludovic al II-lea va mai fi asaltat, când şi când, de făpturi îndrăzneţe. Pentru unele dintre ele e vorba de o provocare. Monarhul solitar, artist, încă îndeajuns de arătos, care trăieşte printre bărbaţi este poate, pur şi simplu, timid.

Când Ludovic le remarcă, nu o face defel pentru frumuseţea şi nurii lor, ci pentru rolul jucat sau talentul lor scenic. Acest motiv secret începe să fie bine cunoscut şi, cu toate acestea, există încă unele actriţe care încearcă să-l seducă.

Cea mai cunoscută este soprana Josefine Schefeky, celebră prin greşelile sale de strategie amoroasă. Regele o rugase să cânte pentru el şi ea profită de asta, socotindu-se în graţiile sale, pentru a critica anturajul suveranului. Bârfele nu sunt apreciate de Ludovic al II-lea.

O a doua greşeală: există un obicei, subînţeles, ca la cadourile regelui doamnele să răspundă la rândul lor prin vreun dar a cărui factură e plătită de cancelaria regală. Josefine Schefeky îi oferă regelui o cuvertură persană cu lucrătură fină însă măreşte preţul real de cinci ori. Frauda este descoperită şi Ludovic porunceşte ca fapta să fie dezvăluită pe scenă, în prezenţa trupei sale, concediind-o apoi pe actriţă. Regele nu suportă necinstea, cel mai probabil fiindcă minciuna este contrară spiritului cavaleresc. Aşa se face că, într-o zi a anului 1875, pe parcursul unei excursii prin zonele rurale bavareze, trăsura regală traversează un oraş unde urmează să se desfăşoare un concurs de tir. La apariţia sa, Ludovic e primit cu entuziasm şi rugat să deschidă bâlciul trăgând primul la ţintă. Regele detestă armele de foc şi nu e decât un vânător mediocru, însă trage de trei ori şi de fiecare dată nimereşte mijlocul ţintei. Isprava e salutată cu aplauze. Grav, fără să scoată o vorbă, regele lasă arma şi cere să schimbe un cuvânt cu cel care a indicat rezultatele. Sperând la vreo recompensă, bărbatul se înfăţişează.

Regele îl priveşte mult timp în ochi şi zice:

— Ştii mai bine decât mine că nici n-am atins ţinta. Ferească Dumnezeu să întâlnesc în viaţă mulţi oameni ca dumneata!

Apoi, fără să mai adauge nimic, regele Bavariei se urcă la loc în trăsură/

*

Josefine Schefeky îşi joacă cea mai mare carte. După înşelăciune, surpriza. Cu ocazia unei vizite în faimoasa grădină de iarnă de pe acoperişul[70]

Residenzului, al cărui lac artificial e un subiect mult discutat, cântăreaţa face în aşa fel încât să cadă accidental în apă, sigură că regele va da fuga să o salveze. Dar de unde! Ludovic al II-lea, care potrivit unui desen ce reproduce scena stătea aşezat pe o bancă, cheamă un servitor agitând un clopoţel. Degeaba se străduieşte cântăreaţa, udă leoarcă, să-l înduplece:

— Salvaţi-mă, Sire, salvaţi-mă!

Cu voce extrem de calmă, regele porunceşte:

— Scoate-o pe doamna, te rog, şi usuc-o…

Va mai fi şi Mathilde Mallingen, interpretă a rolului Evei, cu o talie extraordinar de subţire într-o epocă în care cântăreţele nu sunt tocmai pipernicite. O vom vedea până şi pe nepoata unui mareşal al Imperiului, Elizabeth Ney, sculptoriţă de renume, încercându-şi norocul cu suveranul misogin. Şi în cele din urmă va mai fi Marie Dahn-Hausmann, pe care Ludovic al II-lea, în tinereţe, o descoperise în *Wallenstein* al lui Schiller. Ca de obicei, monarhul preferă femeile mai în vârstă, asta dacă-l interesează întrucâtva… Într-o noapte a anului 1876, la ora două noaptea, îi va scrie: „Păreaţi a crede, ieri, că sunt îndeobşte nefericit. Nu este exact. Dimpotrivă, sunt fericit şi satisfăcut, mai ales dacă mă aflu la ţară sau în munţii pe care îi iubesc. Nu mă simt nefericit şi jalnic, profund melancolic, singur şi trist, decât în oraşul cel oribil”.

Ea e cu cincisprezece ani mai în vârstă ca el şi nu-i e decât o confidentă interimară. Cântul sirenelor wagneriene – Sieglinde, Eva şi altele – nu reuşeşte să-l emoţioneze pe rege şi dincolo de luminile scenei.

Că tot veni vorba… ce s-a ales de Wagner? îi merge cât se poate de bine, o acoperă pe Cosima de atenţii, este ales membru al Academiei Regale de Arte Frumoase din

70 Julius Desing, King Ludwig II, His Life - His End, Lechbruch, Kienberger Verlag, 1976

Berlin şi s-a apucat să-şi realizeze visul de o viaţă: să-şi construiască teatrul propriu, templul său… Wagner, mereu realist, constată că Ludovic al II-lea nu se mai gândeşte decât la castelele sale. N-are decât! Templul nu va fi la München, însă va fi totuşi în Bavaria, la Bayreuth, în Franconia. Muzicianul, fără a pronunţa deocamdată numele locului, îl informează despre asta pe Ludovic chiar după proclamarea Imperiului, însoţind vestea cu nişte comentarii politice.

Scrisoare din 1 martie 1871:

„*… Trebuie să locuiesc aici, unde ştiu că se pregăteşte pentru mine un cerc de activităţi. Acesta trebuie să fie în inima Germaniei şi sunt bucuros că am găsit locul ideal tocmai în regatul vostru.* (…) *Cu siguranţă că*

Bavaria ar fi trebuit, pentru binele tuturor, să intervină într-o manieră mai decisă în chestiunea germană, pentru a-i da un chip care se va forma acum, poate, mai greu. Însă Bavaria îşi păstrează încă foarte particulara trăsătură de a grăbi această modelare, atâta doar că nu trebuie să se lase dusă de val, ci ea însăşi să fie valul care să înlocuiască puterea reală pe care, în orice caz, o pierde tot mai mult, cu o putere ideală, lucru lesne de făcut cu un Ludovic al II-lea în fruntea sa. (…) *Dacă am salvat trupul german, e nevoie acum să-i întărim sufletul, Regele meu*! *Geniul german îşi pune încă speranţele în voi, treceţi acum la fapte. Nu vă lăsaţi iarăşi abătut din drum. Daţi un exemplu. Însă un exemplu infailibil, rupt de tradiţii, original şi nou*”.

În 18 aprilie, Cosima şi Richard iau decizia de a construi teatrul Wagner la Bayreuth şi de a se muta acolo.

Alegerea îi displace lui Ludovic al II-lea. Bayreuth, orăşel fermecător, ce-i drept, este totuşi o veche reşedinţă a familiei Hohenzollern, protestanţi şi susţinători ai Prusiei. Această neplăcere nu-l împiedică totuşi pe rege să achiziţioneze pentru Prieten un teren pe care va fi construită casa şi mormântul acestuia. Casa se va numi

Wahnfried, pacea supremă, vila fără griji…

Regele este totodată şi unul dintre primii care donează pentru edificarea teatrului, oferind douăzeci şi cinci de mii de taleri. Ludovic al II-lea va fi din nou un proteguitor providenţial şi mereu prezent atunci când se vor cere fonduri. Doamna Blandine Ollivier observă: „De fiecare dată în anii următori, când teatrul ameninţa, din lipsă de bani, să se transforme într-o ruină, Ludovic (în ciuda găurilor din finanţele proprii apărute în urma neînfrânatei sale pasiuni pentru construirea de false castele medievale şi de săli de festivităţi în stil franţuzesc) intervenea şi acoperea deficitul. Şi totuşi implicarea sa părea mai puţin înfocată acum, dezamăgiri şi amărăciune născându-se şi într-o parte, şi în cealaltă. Până ce în 1874 va fi luată o decizie cu adevărat regală: «Nu, nu şi nu, asta nu se poate sfârşi astfel.» La puţină vreme după aceea, vistieria regală finanţa proiectul wagnerian cu un avans de 100.000 de taleri”. Între apelul lui Wagner şi răspunsul „sunător” al lui Ludovic al II-lea trece o lună.

Chiar dacă Ludovic al II-lea se face luntre şi punte ca să-l ajute financiar pe Wagner, inima şi sufletul său nu se mai află acolo. Legendele Evului Mediu sunt mai puţin atrăgătoare decât vieţile regilor Franţei, ori mai exact ideea pe care o are Ludovic despre existenţele lor. Citeşte cu nesaţ volume consacrate acestor Ludovici, simboluri ale monarhiei absolute. Wagner nu este subiectul unei dizgraţii, ci al unui dezinteres, poate unul ce urmează unei dezvrăjiri. Regele evită ocaziile în care l-ar putea vedea pe muzician, preferând corespondenţa. Astfel, în 22 mai 1872, îi trimite o telegramă de ziua lui însă refuză să se ducă la Bayreuth.

Regele, de altminteri, e preocupat de recăderile bavareze în schisma ce-i separă pe vechii catolici de cei noi. Încearcă în acea toamnă, zadarnic, să formeze un guvern mai catolic, aşadar, mai bavarez. Protestează slab la legea imperială proclamată în 6 septembrie, în urma instigărilor lui Bismarck, care-i pune în afara legii pe

iezuiţi. Măsură spectaculară însă nepopulară. Membrii ordinelor religioase vor fi excluşi din învăţământul public fiindcă Bismarck e furios pe catolici, care afectează unitatea Reichului. Societatea lui Iisus este, aşadar, interzisă. Poliţia închide mănăstirile şi instituţiile sale, îi pune sub supraveghere pe iezuiţii germani şi-i expulzează pe cei străini. Vor urma şi alte legi pentru înăbuşirea independenţei religioase. Căsătoria civilă va deveni ca urmare obligatorie, însă Biserica îi va rezista pasiv.

Pasiunea lui Ludovic al II-lea pentru Regele-Soare îl va îmboldi să construiască cel de-al doilea şi cel de-al treilea castel al său. În valea râului Graswang, aproape de Oberammergau, Maximilian al II-lea, tatăl său, deţinea un pavilion de vânătoare, Linderhof. Valea e fermecătoare, colinele împădurite din belşug. Ludovic al II-lea decide să ridice aici, ca omagiu adus lui Ludovic al XIV-lea, un mic castel de secol XVIII, copie a Trianonului de la Versailles. Şi, la fel cum face pentru piesele de teatru pe care le comandă unor autori obscuri, regele se documentează cu grijă. Decide să mai întreprindă o călătorie în Franţa, acompaniat de marele comis von Holnstein.

*

Franţa, în acea vară a anului 1874, plăteşte preţul înfrângerii sale. Pierderea Alsaciei şi Lorenei, despăgubirile de cinci miliarde-aur nu sunt tocmai un fundal potrivit pentru primirea unui suveran inamic. Prusaci ori bavarezi, în ochii francezilor nu-i nicio diferenţă.

Ludovic al II-lea nu e preocupat de context. Nu Franţa mareşalului MacMahon o admiră el, ci pe cea a lui Ludovic al XIV-lea.

În 20 august, seara, regele Bavariei coboară din trenul său, ce va rămâne la peroanele Gării de Est. Se duce la ambasada Germaniei. Ambasadorul este o veche cunoştinţă: prinţul von Hohenlohe. Ca mulţumire pentru ajutorul dat întru edificarea unităţii germane, Bismarck i-a oferit numirea la Paris.

În următoarea zi, regele ajunge la Versailles, pe care îl vizitează de-a-fira-păr. Apoi se duce la Notredame, petrecând ceva timp în Trezorerie. Apoi, iarăşi, Versailles şi cele două Trianonuri. Şi din nou la Paris, unde vizitează Luvrul şi Domul Invalizilor. Excursia durează o săptămână.

Până ce regele şi al său comis o pornesc spre casă, incognito-ul suveranului a devenit deja un secret cunoscut de toţi. Încep să apară reacţii ostile.

— Era şi timpul! zice uşurat Holnstein urcând în tren. Mâine ne-ar fi fluierat pe stradă.

Un poliţist parizian, comisarul Charles Fontaine, a avut ca misiune să-l însoţească – şi să-l protejeze – pe rege. Povesteşte: [71]

„Regele e neobişnuit de înalt. Voinic, cu umeri foarte laţi, îşi ţine capul foarte înălţat şi-şi trece adesea degetele prin părul dest tuns. Are obrajii rotunzi, ochii miciy cenuşii şi înfundaţi în orbite. Barba îi e de un castaniu-deschis. Poartă mustaţă şi are nasul cârn. Felul în care păşeşte regele e cu totul aparte. Mergândy izbeşte tare cu piciorul în pământy îşi aruncă într-o parte gamba dreaptă şi face din şale o mişcare ce pare să indice că îi e dificil să-şi folosească partea inferioară a corpului. Pe tot parcursul şederii sale la Paris, regele a fost îmbrăcat în aceeaşi ţinută ca la sosire: o redingotă largă de stofa albastră şi pantaloni de aceeaşi culoare.

Pe cămaşă are brodate trei flori de crin din aur, care-i folosesc drept nasturi şi care au pe puţin trei centimetri lungime”.

Mărturie interesantă, precisă şi venită din partea cuiva care nu-l cunoştea pe suveran. Poliţistul confirmă buhăirea feţei şi aspectul greoi ca şi dificultatea la mers, urmare a căderii de pe cal şi a fanteziilor vestimentare.

S-a făcut, într-adevăr, vremea ca regele să părăsească Franţa. Presa nu-l slăbeşte defel.

Două gazete publică articole cu iz de pamflet şi

71 Constantin de Grunwald, op.cit.

accente răzbunătoare. *LEvenement*, ziar al cărui nume îl găsise Victor Hugo în 1848, scrie în 26 august: „Suntem, se vede, un popor de oameni cu bună-creştere. Regele Ludovic al Bavariei a venit să ne viziteze pentru a ne examina curiozităţile istorice şi artistice. Îi vom oferi ce doreşte… Dar iertare, Sire, credeam ca v-aţi încasat partea din cele cinci miliarde de care domnul von Bismarck ne-a uşurat cu atâta iscusinţă. Majestatea Voastră ar fi putut să ia o mână de bani din această însemnată sumă şi să vizioneze spectacolul fântânilor arteziene pe cheltuiala lui; ar fi fost just, mi se pare. Dar de unde! Nu le putem refuza nimic duşmanilor noştri. Regele se va bucura de fântâni pe seama sărăciei noastre”. Pentru ziua lui, regele şi-a oferit într-adevăr spectacolul costisitor al fântânilor de la Versailles.

În *Le XIX-e Siècle*, publicaţie pe care a înfiinţat-o în 1871, Edmond About îşi înmoaie pana în cerneala neagră a ranchiunei. Vizita lui Ludovic în Franţa îl exasperează. Scrie deci: „Franţa nu datorează nimic unui principe ai cărui supuşi au bombardat-o şi jefuit-o în 1870, fără vreo provocare ori motivaţie legitimă, fiindcă de la întemeierea regatului Bavariei de Napoleon I n-am făcut niciun rău bavarezilor… Franţa nu aşteaptă nimic de la regele Ludovic, nu ne poate ajuta cu nimic fiindcă s-a oferit, cu arme şi bagaje, Prusiei, nemaifiind decât un satelit al astrului ce străluceşte la Berlin. Fără îndoială, acum am făcut pace, însă faptul că o autoritate franceză îi oferă onoruri oficiale nu va fi bine văzut de spiritul naţional”.

Edmond About nu poate accepta că ducele Decazes, ministrul de externe, se întâlnise cu Ludovic al II-lea.

Comentariu în *Figaro*: „Regele Bavariei nu şi-a acompaniat nicicând soldaţii decât la pian”. Poate că nu-i tocmai un compliment, însă este mai exact!

Ludovic al II-lea n-a venit în Franţa decât de amorul artei, un rege care făcuse totul pentru a evita războiul şi a nu se implica în acesta. Dacă vizita sa în Franţa stârneşte ura jurnalelor, acestea au reacţionat totuşi cu întârziere,

din pricina relativului incognito. În general, vizita sa nu va stârni revoltă şi – câtă inconştienţă! – anul următor, în 1875, Ludovic va reveni în Franţa. O vizită mai scurtă şi limitată la Reims, oraşul unde erau unşi regii Franţei. Ludovic al II-lea se opreşte îndelung în catedrala Saint-Rémy unde, de la Clovis la Ludovic al XVI-lea, cu excepţia lui Henric al IV-lea, fuseseră încoronaţi toţi monarhii francezi.

Întors repede înapoi în Alpi, începe lucrările la Linderhof, în vreme ce continuă să supravegheze construcţia castelului Neuschwanstein. Dificultăţile noii ctitorii nu-l descurajează pe rege. Calea ferată, al cărui punct terminus este Weiheim, obligă ca materialele de construcţii să fie transportate cu căruţele. Cinci ani vor trece până ce Linderhof va fi terminat. Grădinile, concepute admirabil în stil englezesc, adăpostesc chioşcul maur pe care Ludovic l-a cumpărat la Paris în 1867 şi, obsesia obsesiilor, o grotă artificială. Tot *Tannhäuser*… E o cavernă „cu de toate”, imitaţie a faimoasei peşteri albastre din Capri, cu o scânteietoare stâncă falsă a lui Lorelei şi un tron regal în formă de cochilie. Fiindcă e o peşteră a lui Ali Baba modernă, intrarea grotei se roteşte pe un pivot, dezvăluind draperiile de ciment acoperite cu un strat fosforescent. Şi aici Ludovic al II-lea, atent la reconstrucţia perfectă, încurajează progresul tehnic. De la bun început peştera este luminată cu electricitate. Curentul electric este furnizat de douăzeci şi patru de dinamuri. Unul dintre acestea, expus la Muzeul German al Artelor şi Meseriilor, e un ciudat martor al începuturilor erei electrice. Schimbările de lumină, rezultat al discurilor de sticlă rotindu-se prin faţa a douăzeci şi patru de lămpi dispuse în semicerc, îi miră pe contemporani. Cu mania sa pentru trucaje, regele Bavariei prefigurează epoca efectelor speciale în viitoarea cinematografie. Are în el ceva de regizor. Vrea, entuziast, să amenajeze, în mijlocul stejarilor, arţarilor şi fagilor, un pavilion chinezesc. Din fericire, nu va mai avea timp…

Castelul în sine este o reuşită, neîndoielnic fiindcă dimensiunile îi sunt reduse. Palat micuţ. Evocând totodată Renaşterea italiană şi barocul, construcţia este, în viziunea regelui, un Trianon revizuit şi corectat. Faţada de nuanţa smântânii, abundenţa de nişe şi statui, scările, marmura, fântânile bine situate în perspectivă şi peisajele minunate din jur alcătuiesc un spaţiu delicios, omogen şi definitiv.

Însă interiorul e cu totul altceva.

Încă din vestibul, deviza *Necpluribus impar* (mai presus decât oricine) dă tonul. Este deviza lui Ludovic al XIV-lea. „Bourbonita" e noua manie a regelui. Va ajunge chiar să-i dea Linderhofului un nume confidenţial: „Meicost-Ettal" şi se amuză văzând încercările celor din jur de a căuta semnificaţia acestei misterioase denumiri. Există pe-aproape un sat numit Ettal. Însă „Meicost", ce vrea să însemne asta? Iată ce: „Meicost Ettal" este anagrama celebrului dicton *„LÂE – tat ceste moi"* (Statul sunt eu). Bourbonii sunt cu adevărat noii zei ai regelui Bavariei. În 1869, când decisese construirea acestui al doilea castel, regele îi dezvăluise baroanei von Leonrod: „N-a fost niciodată atât de necesară crearea unor decoruri unde spiritul să se poată refugia într-un fel de azil poetic pentru a uita de neliniştile groaznicei noastre epoci".

Epoca fericită ţine din secolul lui Ludovic al XIV-lea până la moartea lui Ludovic al XVI-lea. Păşind în holul Linderhofului, Ludovic al II-lea lasă în urmă groaznica-i epocă mulţumită maşinii sale de călătorit în timp. Fiindcă Linderhof este, dintre cele trei castele pe care le-a construit, singurul care va fi terminat în timpul vieţii sale şi va locui mult acolo.

La intrare, Ludovic al II-lea se înclină în faţa statuii lui Ludovic al XIV-lea. Prin aluzii sau obiecte, spiritul francez locuieşte Linderhoful. Pereţi de marmură galbenă de Var, porţelanuri de Sèvres dăruite de Napoleon al III-lea, şifoniere cu flori de crin şi cu însemne ale oraşului Paris, covoare, draperii, goblenuri, portrete ale unor personaje de la curtea din Versailles… Ludovic al XIV-lea

primindu-l pe ambasadorul Veneţiei, ceremonia culcării Regelui-Soare, Ludovic al XV-lea primindu-l pe trimisul turcilor, căsătoria Delfinului în capela regală, o copie a unei mese de scris a Mariei Antoaneta şi portretul aceleiaşi regine, în faţa căruia Ludovic se înclină negreşit…

Străbătând Linderhoful, modestia dimensiunilor exterioare devine, în interior, mai puţin suportabilă. Încăperile mici gem de stucaturi, lambriuri albe sau aurite, lustre lucrate fin, cu dantelăria ca a pânzelor de păianjen, candelabre de cristal. Însă Ludovic a vrut o bijuterie. Aşa că amenajează cabinetele în stilul secolului al XVIII-lea. Cabinetul galben, cel albastru, cel liliachiu şi cel roz, ultimul fiind biroul său privat. Sunt atârnate pe pereţi portretele doamnei Dubarry, ale doamnei de Pompadour, ale Preaiubitului, ale mareşalilor şi doamnelor de la curte. Avem de asemenea şi o uimitoare sală de sticlă, copie a „cabinetelor cu oglinzi” foarte în vogă în castelele germane din secolul al XVIII-lea. Oglinzile se reflectă unele în altele, lăsând impresia că încăperea se multiplică la nesfârşit.

În dormitor, cea mai mare odaie din castel, Ludovic al II-lea se socoteşte cu adevărat Ludovic al XIV-lea. Patul este despărţit de restul camerei printr-o balustradă aurită. Astfel, regele îşi poate primi vizitele la culcare sau la trezire. Balustrada e socotită de Ludovic al II-lea o frontieră fizică şi morală. Dincolo de aceasta se găseşte patul, vast, dominat de catifelele albastre ale baldachinului.

Patul, simbol al păcatului, şi balustrada, meterez al virtuţii, apar în jurnalul regelui:

„Fac solemnul jurământ, pe însemnul pur şi sfânt al crinilor regali, dincoace de balustrada de netrecut şi invulnerabilă care înconjoară patul regal. Pe parcursul anului ce abia a început, promit să rezist cu curaj, pe cât posibily la toate tentaţiiley şi să nu mă las dus de ispită, de va fi cu putinţă, nici în acţiuni, nici în vorbe şi nici măcar

în gânduri. Şi în acest chip să mă purific tot mai mult de murdăria care se alipeşte din păcate firii omeneşti, devenind din ce în ce mai demn de această coroană pe care mi-a dat-o Dumnezeu”.

Bietul rege! Cu cât se lasă copleşit mai mult de patimi, cu atât ridică mai multe bariere contra lui însuşi. Dar fără folos. Şi la Herrenchiemsee, al treilea şi ultimul castel pe care-l va construi, Ludovic al II-lea îşi va înconjura camera cu o balustradă. Dar degeaba o va declara „sacră şi de netrecut”, favoriţii vor ajunge şi aici. Din ce în ce mai des. În sfârşit, în sufragerie, Majestatea Sa ia toate măsurile ca să nu fie deranjată. Masa de lemn aurit cu blat de marmură este, în realitate, un ascensor de serviciu. Cu ajutorul unui mecanism, podeaua se deschide iar masa, deja aşezată în bucătărie, urcă. Coboară iarăşi între feluri. Mâncărurile se succed din belşug. Astfel, chiar şi când ia masa, regele nu este observat de servitori. Ludovic al II-lea a botezat masa, cu gândul la o poveste populară germană, *Tischlein-deck-dich* (Măsuţă-aşterne-te). Magia orchestrată de scripeţi şi contragreutăţi îi prelungeşte regelui visările solitare.

În Linderhof şi în parcul său de treizeci de hectare, Ludovic al II-lea devine din ce în ce mai puţin accesibil. Acum stă lungit pe sofa, în halat de casă brodat cu motive turceşti, respirând parfumuri grele, orientale. Una-două pune să i se înhame caii la trăsură ori la sania cu şase armăsari albi şi evadează, străfulgerare aurie prin nămeţi, către regatul de pe culmi.

Lumea ajunge la el în ecouri slabe, cu diverse veşti. Ca, de pildă, în 12 octombrie 1874, cea a convertirii mamei lui, regina Maria, la catolicism. Prinţesă protestantă, regina-mamă îi rezistă lui Bismarck, însă fiul ei nu vrea s-o mai vadă. Îl chinuie gândul la oribila boală care macină creierul fratelui său Otto. Din 10 mai 1871, acesta din urmă este ţinut sub supraveghere de medici. În 1873 va fi izolat în castelul Nymphenburg, în 25 mai 1875 Otto scapă şi se grăbeşte să ajungă la catedrala din München, celebra

Frauenkirche. În plină săptămână a Patimilor, la picioarele arhiepiscopului, mărturiseşte cu voce ridicată perversiuni abominabile, în grabă, bine păzit, va fi închis în castelul de la Fürstenried. E pierdut. Singur cu nebunia lui, care pe Ludovic al II-lea îl jenează într-atât, încât refuză să-l mai tutuiască, apoi să-l vadă cu totul…

Nu mai vrea, adeseori, să se înfăţişeze poporului. Când, în 1875, consimte să treacă în revistă aproape cincisprezece mii de oameni la München, apariţia sa nesperată, în uniformă albastră cu argintiu, dezlănţuie entuziasmul popular şi-i agravează mizantropia.

În ce. priveşte evenimentele bavareze, singurul de care se arata interesat este banchetul cavalerilor ordinului Sfântului Gheorghe, al căror statut e reformat de Ludovic, Mare Maestru al Ordinului, în 1871. O imagine uluitoare: investirea cavalerilor în capela de la Residenz. Culoarea albastru domină, regele, în picioare, pune latul spadei pe umerii noilor cavaleri. Cu capă de catifea cu căptuşeală de hermină, pe cap cu o pălărie de velur cu panaş alb, Ludovic al II-lea e înconjurat de paji, de demnitari în redingote, cu pantaloni scurţi strânşi pe genunchi. Aceştia duc o eşarfă de satin alb şi mănuşi de piele lustruită. Grav, serios, regele savurează cu intensitate momentul. Iată ce i se pare grandios, sublim în comparaţie cu balurile de la curte care-l umplu de plictis. Poate fiindcă nu are regină cu care să deschidă balul. Şi, din nefericire, şansele să aibă vreodată sunt neînsemnate… fiindcă a venit vremea favoriţilor.

Trei nume merită reţinute: Hornig, Varicourt şi Kainz. Aceştia se succed în viaţa privată a regelui, aşadar, în jurnalul său şi mulţumită mizantropiei mereu sporite a monarhului joacă rolul de intermediari pentru miniştri. Nu peste multă vreme, dacă cineva vrea să se întâlnească cu regele, trebuie să se afle în termeni buni cu favoriţii, căci Ludovic face din ei prim-miniştri ai locuinţei sale private, lăsându-i să rezolve probleme dintre cele mai grave la fel ca şi detalii dintre cele mai neînsemnate.

Dintre aceşti trei bărbaţi foarte diferiţi, Richard Hornig este cel mai credincios regelui. Dacă Varicourt şi Kainz vor profita de Ludovic al II-lea, Hornig îl serveşte. Cunoştinţele sale ecvestre l-au promovat la rangul de mare organizator de excursii cu sania sau cu trăsura. Plănuieşte traseele, etapele. Veghează ca ordinele lui Ludovic să fie executate deîndată. Această manieră de rezolvare a problemelor înainte ca ele să apară îl mulţumeşte nespus pe rege, pe care nu-l irită nimic mai mult decât să aştepte sau să fie contrazis. Nu poate sta locului, nu mai călătoreşte, ci fuge, zboară. Ludovic al II-lea porunceşte, Richard Hornig prevede şi previne porunca; bate toate recordurile.

Intrat în serviciul tânărului monarh în 1867, va rămâne alături de acesta, practic, până în 1883. Misiunea sa nu-i dă defel pauză. Fie că plouă, că bate vântul sau ninge, Hornig e acolo, potrivind mantaua de hermină a regelui, supraveghind gustarea pe care o va lua acesta, având grijă ca locurile unde regele poposeşte să fie cum îi plac, pierdute în mijloc de codru. Cu capul gol, cu degetele îngheţate pe frâul calului, cavalerul urmează caleaşca sau sania regală.

Însă va avea şi alte funcţii, în special cea de secretar personal al Majestăţii Sale. Astfel, în 15 decembrie 1875, confidentul regelui îi transmite lui Dlifflipp, secretarul curţii, instrucţiuni precise în legătură cu peştera de la Linderhof:

Directorului construcţiilor regale, domnul Dollmann, i se vor încredinţa decoraţiunile exterioare; peisagistul va coordona decoraţiunile interioare. Domnul Dollmann trebuie să numească doi pictori de nădejde. Pictorul von Heckel e foarte bun. Pictura trebuie să reprezinte dansul baiaderelor pe Venusberg; pictorii trebuie să respecte întocmai indicaţiile lui Richard Wagner şi să furnizeze cât mai curând o schiţă a lucrării. Tannhäuser este momentan reprezentat la Viena, într-o foarte frumoasă punere în scenă. Cei doi pictori ar trebui să asiste la o reprezentaţie

a operei”.

Gentilomul este, aşadar, promovat la statutul de mână dreaptă. Ne imaginăm ce avantaje ar putea obţine din această delegare a puterii o persoană necinstită. Din acest punct de vedere, Richard Hornig nu este suspect. Îi este fidel regelui fiindcă se află la porunca acestuia. Cuvântul favorit, care mereu a avut o nuanţă peiorativă, nu i se prea potriveşte. Mai nimerit ar fi să-l socotim un intendent foarte aparte, un înger păzitor, garda de corp a lui Ludovic.

Între cei doi există, totodată, şi iubire. Fulgerătoare, pasiunea este, de această dată, şi durabilă, răspunzând nevoii de prezenţă masculină pe care regele Bavariei o are necontenit.

Jurnalul regelui, sâmbătă 28 iulie 1877, notă scrisă în pavilionul de vânătoare din Fernstein, pe malul lacului Temsee:

„... *Sunt zece ani de când l-am văzut pe Richard şi am învăţat să-l cunosc. Cu siguranţă riscul ultim de recădere.* (...) *Niciun sărut în plus, nicio înflăcărare, nici în cuvinte, nici în scris, nici în purtări. Magie imaculată precum crinii. Puritate! Puritate! Promit să veghez neîncetat, să nu mai dau prilejuri şi să nu mă mai simt tulburat.* (...) *În amintirea zilelor frumoase din 1867, acum zece ani.*

Richard şi Ludovic”.

Se observă aici prezenţa a doua semnături. Regele Bavariei îi cere vasalului său, de care este îndrăgostit, să-i întărească legământul de castitate. Complicele este, în acelaşi timp, martor.

În paralel, Richard Hornig duce o viaţă normală. Când îşi va manifesta dorinţa de a se căsători şi de a avea copii, Ludovic al II-lea, departe de a deplânge trădarea, îşi va da acordul. Va dărui menajului Hornig o vilă pe lacul Starnberg şi va poposi uneori în mijlocul familiei lui Richard, umplându-i de cadouri odraslele. Acest ultim protejat cu influenţă pozitivă nu va părăsi serviciul regelui

decât la porunca acestuia. E păcat, fiindcă şi-a dovedit de atâtea ori fidelitatea. Se pare că neînţelegerea care a adus sfârşitul, în august 1883, are la origine o statuie pe care regele o comandase în marmură şi care fusese realizată în ghips. Din spirit de economie, fără îndoială. Putem alătura acest incident misiunilor delicate atribuite lui Hornig, însărcinat să găsească, în aceeaşi perioadă, fonduri pentru Majestatea Sa. Dintr-un capriciu – un acces de demenţă – Ludovic al II-lea se desparte de servitorul său cel mai devotat.

Cu baronul de Varicourt aventura este mult mai scurtă. Un foc de paie.

Se întâlnesc în primăvara anului 1873, în 21 martie; Ludovic al II-lea cere să afle numele acestui tânăr ofiţer de cavalerie uşoară, pe care nu-l cunoştea.

— Baronul de Varicourt, Sire.

Un nume francez? Un nume ca în vremurile de altă dată? Cerul îl trimite. Două zile mai târziu, ofiţerul este promovat aghiotant. Urmarea se poate citi în jurnalul regelui:

„Salut purtătorului unui asemenea nume. Astăzi (3 aprilie), cu Freiherr de Varicourt la teatrul din Residenz: *Evantaiul doamnei de Pompadour*, reprezentaţie privată, apoi cină cu el în grădina de iarnă (grotă) de la ora şapte la ora unu... Neîndoielnic, prietenia noastră va fi de durată. După Paşti, din nou un supeu cu el, până la ora două. (...) Opt ore la Berg. În 15 cu Varicourt în chioşcul maur, apoi plimbare pe malul râului până la ora trei şi patruzeci şi cinci”.

Apoi, aghiotantul este bombardat cu invevitabilele scrisori, presante, inflamate, definitive. Cu un elan incredibil, Ludovic al II-lea se aruncă în noua sa toană amoroasă. „N-ar fi pentru mine moarte mai frumoasă şi nici mai de dorit decât să mor pentru tine. S-ar putea asta oare, şi iute, iute? îmi doresc moartea asta mai mult decât tot ce mi-ar putea oferi acum această lume”.

Regele promite totul, jură totul, vrea totul. Viaţa lui

începe din nou… Apoi, într-o seară, Varicourt aţipeşte în vreme ce regele îi citeşte.

— Aţi adormit în prezenţa mea!

— Dar, Sire…

— Destul!

Nu se vor mai revedea.

De-ar fi avut alt nume ofiţerul, mai ales unul fără rezonanţă franţuzească, ar fi rămas la regimentul său. Şi putem remarca faptul că regele, repetându-şi întruna entuziasmul – unele cuvinte încep, sub pana sa, să fie uzate de-a binelea – lasă impresia că vrea să se convingă singur că este fericit. În realitate, Ludovic e însetat de pasiune, bolnav de absolut.

Al treilea bărbat se numeşte Joseph Kainz. Vine din Viena, de la Burgtheater, unde este actor specializat în roluri de june-prim. Verdictul unui critic: „Ştia să redea perpetua frământare a unui suflet tulburat prin gesturi incomparabile, prin expresii ale unui chip mereu schimbător, prin tonalităţile de o infinită varietate ale vocii.”[72] Kainz soseşte la München în 1880 având în buzunar un contract pe un an la teatrul de la Residenz.

În 30 aprilie 1881, la spectacol, Ludovic al II-lea stă singur în fundul lojei, fascinat de scena teatrului său. În program este *Marion Delorme* de Victor Hugo. Regele Bavariei trece acum printr-o perioadă hugoliană. De când a descoperit dramele romantice, Ludovic al II-lea a pus să se conceapă decoruri pentru *Ruy Blas* şi să se traducă *Cromweli.*

La sfârşitul actului al cincilea, peste regele Bavariei dă norocul. Încă o dată! Cine e acest actor care a jucat cu atâta măiestrie, în seara asta, rolul lui Didier? Cine e cel cu privire înfocată, cu vibraţia asta în voce?

— Joseph Kainz, Sire.

În aceeaşi seară, Joseph Kainz primeşte de la rege un inel cu diamant şi un safir. Regele, de obicei, dăruieşte câte o pereche de butoni de cămaşă. Ludovic nu se abate

72 Jacques Bainville, op. cit.

niciodată de la felul său de a face curte. Lui Kainz nu-i vine să creadă, el, care la sosire îi scrisese mamei sale că „Münchenul nu este decât un orăşel provincial lipsit de interes”, a dat peste celebritate şi avere. Are douăzeci şi trei de ani. Dar e frumos oare?

Pentru a răspunde trebuie să comparăm două fotografii. În prima, Kainz, cu păr buclat, trăsături fine, gură senzuală şi privire intensă, îmbrăcat elegant în straie de catifea, fumează o ţigară cu o atitudine surprinzător de relaxată. Este frumos în acel chip în care numim frumuseţea „diavolească”.

Al doilea cadru, luat în Lucerna în 1881, este remarcabil. Joseph Kainz stă jos. Alături de el e regele, în picioare! Actorul, fără bucle, se uită la obiectiv cu o privire stranie, întrebătoare. Chipul are riduri acum şi surâsul tinereţii a făcut loc seriozităţii. Cât despre rege, e cu totul de nerecunoscut – gras, enorm chiar, părând şi aici nelalocul lui şi cu privirea tot mai pierdută. Între aceste două fotografii Kainz a devenit favorit, iar rolul este epuizant!

Prima sa întrevedere cu regele dă tonul. Într-o dimineaţă actorul, care repetă la teatru, e chemat în biroul domnului Perfall, directorul. E de faţă un aghiotant.

— Fiţi gata să plecaţi mâine către Linderhof. Majestatea Sa doreşte să fiţi prezent la ora trei.

După o călătorie obositoare – fiindcă a pierdut trenul, izbuteşte abia la ora două noaptea să ajungă la castel – Joseph Kainz nu vrea decât un lucru: să doarmă. Dar nici vorbă! E ora visului, e ora regelui. Ludovic e în peştera sa. Şi a stabilit un ritual. Nu se duce acolo decât noaptea. Mai întâi dă de mâncare celor două lebede care, ziua, evoluează în bazinele castelului. Urcă apoi într-o barcă de aur şi argint în formă de scoică ce înaintează pe unde mulţumită unui dispozitiv aflat sub apă. Uneori un vâslaş înlocuieşte mecanica. Un alt dispozitiv provoacă valuri artificiale. Între timp, luminăţia peşterii şi a apei se schimbă la fiecare zece minute, ca să-i dea timp lui

Ludovic să se bucure îndeajuns de ea. Adeseori muzicieni, ascunşi după stâncile false, completează decorul fermecat. Regele este în acelaşi timp actor şi spectator, peştera e scenă şi totodată sală.

Tânărul actor este primit în acest loc al fantasticei visări. Uluit, bâiguie formule de politeţe alambicate:

— Maiestuoasă Alteţă Milostivă… Preanobile stăpâne…

Efectul e dezastruos.

„E ridicol”, zice Ludovic al II-lea. Şi, în vreme ce tânărul e călăuzit spre odaia lui, regele îşi cheamă secretarul de la curte, pe Ludwig von Burkel.

— Domnul Kainz este plăcut şi bine crescut, îi zice regele. Stânjeneala lui m-a distrat, însă vocea m-a dezamăgit foarte tare. Pe scenă se exprimă cu mult mai bine. Mi se pare lipsit de interes. Să se întoarcă la München.

Burkel pledează pentru Kainz. Tinereţea, timiditatea…

— Prea bine, acceptă Ludovic al II-lea. Să nu fim nedrepţi. Poate să rămână.

Secretarul se grăbeşte către camera nefericitului.

— Regele l-a invitat de *Didier*, nu pe dumneata, Joseph Kainz. Să fiţi, mâine, ca pe scenă!

Ca pe scenă… Şi Linderhof, în următoarele zile – două săptămâni, mai exact – se transformă în teatru. Kainz declamă din *Hernani* şi *Ruy Blas*. Se opreşte, la un moment dat, ca să-şi tragă sufletul. „Nu, continuaţi!”, îl imploră Ludovic al II-lea, care s-a însărcinat să-i dea replica. Incredibilul duo nu ia nicio pauză. E prefirat întregul repertoriu romantic. Regele nu se mai satură şi deja vorbeşte de o călătorie prin chiar locurile acelor drame, poate Spania.

O notă falsă în sejurul lui Kainz. Într-o seară, la cină. Ludovic al II-lea lasă să-i scape aceste vorbe amare:

— Să fii rege nu e întotdeauna ceva de invidiat.

— Atunci de ce nu abdicaţi, Sire?

Să abdice! Cuvântul de nepronunţat… Kainz, inabil, nu ştie oare că Otto e nebun şi neputincios, infirm? Ludovic al II-lea replică, furios:

— Să nu mai aud niciodată asemenea vorbe!

Regele Bavariei se ştie înlănţuit de tron şi prizonier al coroanei. Nu are dreptul să abdice, e nedemn de un rege. Ni l-am putea închipui pe Ludovic al XIV-lea abandonându-şi regatul?

La întoarcerea în München, Kainz se azvârle în pat. E sleit de puteri. „Doar dacă mă lăsa să dorm!” îi scrie mamei sale. Va dormi două zile şi două nopţi încheiate. La trezire va avea înainte agreabila imagine a cadourilor regelui: o cutie pentru trabucuri de fildeş, gravată cu o scenă din *Parsifal*, ceasuri preţioase şi tablouri (prost pictate) ce istorisesc legenda lui Wilhelm Tell. Talmeş-balmeşul acesta – amestec de minunăţii şi de orori – este dovada faptului că n-a visat.

Urmează acum „luna de miere”. La fel cum făcuse cu şaisprezece ani înainte cu un alt actor. Ludovic al II-lea îl „răpeşte” pe Joseph Kainz şi pleacă cu el în Elveţia, pe meleagurile lui Wilhelm Tell.

Regele cere confecţionarea a doua paşapoarte, unul pe numele *Didier*, celălalt pe numele *marchizului de Savigny*, alt personaj din *Marion Delorme*. Ca să poată visa mai bine şi pentru a trece neobservaţi. Nu pleacă însă singuri: şase gentilomi de la curte, trei servitori şi două bucătărese îi vor însoţi! Rezultat: în 24 de ore, întreaga Elveţie descoperă identitatea reală a marchizului de Savigny, făcând călătoria pe cât de spectaculoasă pe atât de grotescă.

În 27 iunie, trenul special porneşte către Lucerna. De la München la Lucerna sunt tunele numeroase, iar Ludovic, căruia-i plac atâta bezna şi peşterile, se teme de tunele. În călătorii este claustrofob.

— Mai repede! porunceşte el.

Însă trenul nu ia viteză fiindcă regele a solicitat ca însuşi directorul căilor ferate în persoană să conducă

locomotiva! Iar bietul om nu are pregătire de mecanic.

Kainz e la fel de epuizat nervos ca şi regele. Ca să evite mulţimea, cei doi coboară înainte de Lucerna şi ajung la pontonul de îmbarcare al vaporului *Italia*, care îi aşteaptă.

Însă *Italia* nu-i acolo. Sunt recunoscuţi, înconjuraţi, regele, foarte popular, e salutat. După vas, la trăsura cu care parcurg o primă etapă se rupe o osie. Iarăşi sunt înconjuraţi de mulţime. Îşi vor datora salvarea unui bogat librar elveţian, domnul Benziger, care pune la dispoziţia regelui şi suitei acestuia locuinţa lui, vila Gutenberg. „E în sfârşit fericit!” suspină Kainz.

Vreme de trei săptămâni, Ludovic al II-lea, incapabil să stea locului, goneşte de la o capelă la alta. Însă unde se află, până la urmă, capela lui Wilhelm Tell? Şi când în cele din urmă se opreşte, suveranul îşi cheamă cântăreţii din corn. În plină noapte, aceştia trâmbiţează peste câmpii. Cu un asemenea concert în natură, ţăranii care-l primiseră cu pălăria scoasă pe rege nu izbutesc să închidă un ochi.

Să reţinem, din această escapadă, episodul final; Ludovic al II-lea decide să urce pe Riitli, o pajişte montană ce domină lacul Uriner, care face parte din Lacul celor Patru Cantoane şi este un cunoscut loc istoric. Aici s-a născut Elveţia. Aici, în secolul al XIII-lea, bărbaţi hotărâţi, precum Wilhelm Tell, făceau celebrul jurământ de a alunga dinastia Habsburgilor din munţii lor.

Regele, aşadar, a stabilit itinerariile. Va urca spre pajişte în trăsură, pe o parte, în vreme ce Joseph Kainz va veni pe jos, folosind un alt traseu… Regele, ajungând desigur primul în vârf, e dezamăgit. Unde este Kainz? Trece ziua, apoi şi noaptea. Într-un târziu actorul apare, cu ghidul său, în următoarea dimineaţă. Fără să-i lase nefericitului vreme să-şi tragă sufletul, monarhul îi zice:

— Ei bine… aştept… Puteţi începe!

Însă Kainz uitase! Regele vrea să asculte versurile de Schiller privind piscurile abia atinse de lumina zorilor. Extenuat, actorul îngaimă confuz câteva vorbe şi se

cufundă în somn. Ba, şi mai rău, începe să sforăie! Trezit, refuză să recite versurile magice. Regele se înfurie.

— Cum? îndrăzniţi? O călătorie întreagă doar ca să adormiţi în acest peisaj măreţ?[73]

Farmecul s-a spulberat, întâlnirea cu Wilhelm Tell este ratată…

Agasat, Ludovic al II-lea pleacă pe dată spre München. Favoritul nu-l va ajunge din urmă decât la Lucerna. În tren, Joseph Kainz îşi cere iertare, iar Ludovic al II-lea al Bavariei îl iartă. La frontieră cei doi se vor despărţi, dar nu înainte de o lungă îmbrăţişare şi o fotografie.

Aventura s-a sfârşit. Kainz o ştie, la fel şi Ludovic. Fioroasa realitate a ucis, încă o dată, visul. Noul prieten nu avusese destulă tărie pentru a-şi juca rolul.

Joseph Kainz, ultimul prieten important al regelui, poate în sfârşit să se odihnească. Va deveni unul dintre cei mai cunoscuţi tragedieni de limbă germană. După moartea sa, în 1910, un critic scria: „Poeţii, visătorii, idealiştii dispreţuiţi de omenii practici şi de afacerişti, sunt aproape întotdeauna mai lucizi şi mai perspicace decât detractorii lor. Mulţi interpreţi talentaţi au apărut pe scena teatrului regal din München, însă doar lui Kainz regele i-a prezis un viitor glorios”.

Ludovic al II-lea l-a scos pe Joseph Kainz din anonimat aşa cum îl smulsese pe Wagner din sărăcie.

*

De când Ludovic al II-lea, prin darul său de o sută de mii de taleri, a evitat ca proiectul din Bayreuth să se nască mort, timpul şi depărtarea s-au făcut simţite. Însă regele, totuşi, nu uită. În 20 iulie 1875 îi dăruieşte muzicianului un bust de bronz, copie mărită a celui realizat în marmură în 1864, anul întâlnirii lor, anul binecuvântat în care totul era posibil. Wagner aşază bustul în grădina casei, vila Wahnfried. *Festspielhaus*, teatrul festivalurilor, este

---

73 Relatarea detaliată se poate citi în cartea lui Gottfried von Bohm, op. cit.

terminat, rămâne doar să fie inaugurat.

În primăvara anului 1876, într-o seară de mai se poate citi *în Augsburger Abendzeitung* că Majestatea Sa regele Bavariei se va deplasa la Bayreuth şi că se va întâlni acolo cu principi străini.

În 17 mai, regele îi porunceşte lui Düfflipp, secretarul său, să publice o dezminţire. E drept că vrea să se ducă la Bayreuth, însă refuză să aibă ceva de-a face cu principii străini. Lui Wagner i s-a sugerat să-l invite pe rege, să facă doar pentru el o repetiţie generală privată. Ca să nu apară vreo neînţelegere, Ludovic al II-lea îi scrie lui Wagner în 12 iunie: „Ah, ce mă bucur că în sfârşit voi putea să vă revăd, după o atât de lungă despărţire, prieten atât de credincios şi onorat cu credinţă! Tot ce-ar putea aduce cu vreo ovaţie a publicului aş vrea să evit. Sper să fiu scutit de audienţe şi de vizite ale personalităţilor din străinătate”.

Pe jumătate liniştit, Ludovic al II-lea sucombă „atracţiei mitului wagnerian” şi decide să „sancţioneze cu prezenţa repetiţia generală la *Inelul Nib dungilor*”[74]

La ora unu noaptea, în 6 august 1876, trenul regal rămâne blocat în plin câmp, în mijlocul Franconiei, la cantonul feroviar 61. Regele ştie că întregul Bayreuth îl aşteaptă la gara centrală. Însă vrea să se sustragă mulţimii. Palid, îmbrăcat în negru, coboară din vagon. În noapte înaintează o siluetă scurtă şi îndesată: Wagner. Cu ochii plini de lacrimi, cei doi îşi strâng îndelung mâinile după ce încearcă, s-ar părea, să se îmbrăţişeze... Nu s-au mai văzut de opt ani şi câmpul cufundat în somn le este singurul martor. Nu tocmai: un jurnalist mai isteţ decât alţii a ghicit – ori a aflat în urma unei scurgeri de informaţii – că regele se va opri în afara Bayreuth-ului. Va fi singurul, în cotidianul său berlinez, care va relata această scurtă regăsire.[75] Fiindcă îndată o caleaşcă precedată de călăreţi cu torţe îi duce pe Ludovic al II-lea şi pe Richard Wagner prin noapte, în vreme ce trenul o

74 Blandine Ollivier, op. cit.

75D etta şi Michael Petzet, op. cit.

porneşte mai departe spre Bayreuth, la bord cu contele Holnstein, maiorul von Stauffenberg, secretarul de cabinet von Ziegler şi servitorii.

y în secret, regele ajunsese la castelul Ermitage, bijuterie a secolului al XVIII-lea, fostă reşedinţă a margrafilor de Franconia.

Ludovic al II-lea şi Wagner stau de vorbă până la ora trei dimineaţa, de data asta iară vreun martor. „Şi neînţelegerile trecute, adunate de opt ani, se rezolvară în revărsat de zori.”[76]

Pe parcursul şederii sale, Ludovic al II-lea, ferecat într-un cupeu închis care-o apucă pe drumuri lăturalnice, face minuni ca să scape de mulţime.

Abia dacă are timp să arunce o privire la Festspielhaus. Clădirea e austeră, imensă, însă lipsită de gust. N-are a face! Regele a pătruns deja în sală. Severitatea pereţilor cenuşii favorizează acustica, însă şi reculegerea. Regele priveşte. Ce miracol! Două mii nouă sute de locuri, iar orchestra nu este vizibilă! Ah, magie a teatrului! Wagner, ascunzând într-o fosă gigantică o sută optzeci de muzicieni, a îndeplinit o fantezie de-a regelui, cea de a uita de lumea reală… Impresia că eşti transportat „altundeva” e resimţită de Ludovic şi mulţumită luminii slabe a arzătoarelor cu gaz. Sala e întunecată, fiindcă lumina nu cade decât asupra scenei, iată ce e nou aici. Festspielhaus este, fără ironie, întâia sală cu adevărat obscură.

La ora şapte, duminica, în prezenţa lui Wagner, a Cosimei şi a copiilor lor, cortina se ridică – pentru prima oară în cadrul unei reprezentaţii – şi *Aurul Rinului* începe. Cu un singur spectator: regele Bavariei.

Moment magic, seară de extaz, înnegurată doar de gândul că visul acesta ar fi trebuit să se depene la München, nu aici.

Ludovic al II-lea asistă la alte trei opere într-o sală plină, însă tăcută. Publicul a fost rugat să nu facă zarvă.

76' * Blandine Ollivier, op. cit.

Regele primeşte *Tetralogia* cu religiozitate, ca pe o împărtăşanie. Dar îi va face maestrului onoarea unei vizite la vila Wahnfried? Nu. Degeaba e Cosima o „nobilă soţie" şi mama unor „copii dragi", această mostră de mulţumire burgheză nu are nimic a face cu *muzica viitorului*. Şi regele, îndată, a şi luat-o din loc, spre marea decepţie a supuşilor săi. Însă va scrie: „Dumneavoastră, care ştiţi să zdruncinaţi cetăţi cu lumină victorioasă, vă strig precum Tannhäuser într-o izbucnire de elan: Sunteţi Omul-Zeu, adevăratul artist de drept divin care aduce pe pământ focul sacru ca să-l lumineze, ca să-i dea fericire, ca să-l răscumpere. Omul-Zeu care n-are cum să păcătuiască ori să greşească. (...) Fericit e secolul care a văzut naşterea unui asemenea geniu. Viitoarele generaţii îi vor invidia pe cei care au avut inexprimabila fericire de a vă fi contemporani". (...) „încerc şi eu, acum, invidia. Îi invidiez pe principii aceia care nu sunt decât curioşi, care-şi socotesc participarea o datorie pur exterioară. Este printre ei vreunul care, de treisprezece ani, suspină ca mine în aşteptarea acestor bucurii ale festivalului? Unul măcar, unul ca mine, care v-a rămas alături din fragedă tinereţe, cu o ardoare care nu a slăbit şi nu va slăbi niciodată?"

Ludovic al II-lea se laudă singur. Putem să-i luăm asta în nume de rău, lui, care a fost cel dintâi? La o zi după aceste rânduri scrise, fireşte, în miez de noapte, primul festival din Bayreuth îşi deschide porţile pentru primii săi pelerini.

Regele Bavariei nu rezistă, până la urmă, invidiei: revine la festival, dar nu fără a se asigura că-l evită pe unchiul său, împăratul Wilhelm I, sosit cu mare pompă spre a saluta „opera de artă naţională"[77] Ludovic al II-lea îi solicitase lui Wagner: „Vă rog să mă izolaţi printr-un paravan de aceşti principi care ar putea să-mi intre în lojă sau să-i împiedicaţi, la nevoie cu jandarmii, să se apropie de mine în timpul antractelor".

---

77 Wagner, la rândul său, refuză să se deplaseze pentru a-1 întâmpina pe Wilhelm I la gară.

Însă Wagner insistă. *Neue Zeitschrift für Musik* ia notă de omagiile care-i sunt rezervate regelui, „mecena şi protector al artelor” Publicul se manifestă călduros şi de la orchestră urcă, spre loja unde stă pitit Ludovic al II-lea, acorduri glorioase de fanfară. Acesta acordă câteva decoraţii soliştilor vocali, dirijorului, prim-violonistului, directorului tehnic şi membrilor consiliului de administraţie. „La finalul *Amurgului zeilor*, aclamaţiile au fost extrem de puternice, atât cele adresate compozitorului, cât şi cele îndreptate spre rege. Regele a apărut la balustrada lojei şi a aplaudat cu braţele ridicate”.

Efortul de a-şi înfrânge mizantropia este atât de mare încât, la miez de noapte, regele Bavariei, singur în vagonul său salon, părăseşte Bayreuth-ul în acordurile imnului naţional german.

Nu va mai face nicicând această călătorie.

*

Succes public, însă catastrofa financiară, deficitul fiind de o sută cincizeci de mii de mărci. Primul festival din Bayreuth nu va fi însă şi ultimul. Muzicianul se gândeşte să-şi vândă casa şi să se mute în America. Amărăciunea îl face să scrie de la Ems, în 22 iunie 1877. „Ruşinoasa rea-credinţă care cotropeşte la această oră viaţa publică germană vrea ca ghinionul ce mă loveşte să fie socotit o respingere publică a lucrărilor mele. Ţine doar de mine să demonstrez că opera mea ar umple toate seifurile dacă aş ceda insistenţelor numeroaselor teatre care mi-au cerut să le cedez drepturile”.

Fireşte, regele explodează la auzul ideii că Wagner ar putea să se exileze în Statele Unite: „Ah! Funestele chestiuni băneşti! (...) Vă implor, în numele dragostei şi al prieteniei care ne leagă de atâta vreme, să renunţaţi la acest groaznic gând. Ar fi o ruşine de neşters pentru toţi germanii dacă ne-am lăsa cel mai mare geniu al nostru să se depărteze de noi. Eu, unul, aş simţi o durere atât de puternică şi de cuprinzătoare că orice bucurie a vieţii mi-ar fi otrăvită şi înăbuşită pentru totdeauna!”

Ludovic al II-lea va găsi leacul, după discuţii lungi: de vreme ce *R*ingul este prea costisitor pentru Bayreuth, de ce nu s-ar ţine la München reprezentaţiile? Mică revanşă a capitalei asupra oraşului din Franconia.

Şi această soluţie-minune corespunde unei noi perioade de apropiere dintre cei doi... Amândoi sunt la fel de critici în privinţa Imperiului. Wagner, care îl ridicase iniţial în slăvi pe Bismarck, îşi pierde orice entuziasm. Ludovic, cum ştim, nu s-a lăsat înşelat de la bun început, conştient că urmează să fie, potrivit formulării sale, „hăpăit" de căpcăunul prusac. Scrisoare a lui Ludovic, scrisă în cabana din Tegelberg, aproape de Hohenschwangau, în 9 august 1880. „Acest jalnic Imperiu german îmi stârneşte, din pricina răcelii prusace lipsită de idealuri şi a conducerii acestui flăcău brandenburghez[78], groaza cea mai puternică".

Şi încă un exemplu aici: „Nimeni n-ar putea înţelege mai bine decât mine, a cărui situaţie e una asemănătoare cu a dumneavoastră, că aţi vrea să fiţi liber după atâtea experienţe dureroase, liber şi descătuşat de orice are de-a face cu publicul".

Cei doi bărbaţi împărtăşesc acelaşi dezgust pentru omenire.

Wagner, ca să acopere deficitul de la Bayreuth, n-a trebuit să ia din nou bagheta şi să dirijeze concerte la Londra? Finanţişti infecţi, duşmani rapace ai artei! Şi Ludovic al II-lea, care a cumpărat pe Chemsee o insulă unde vrea să construiască propriul său palat de la Versailles, începe să tot audă discuţii despre cifre... Adică singura valoare a artei nu este frumuseţea?

Până şi în această luptă cu banii sunt unul lângă celălalt.

*

12 noiembrie 1880. O zi mare, ultima zi mare a celor doi. Wagner trebuie să dirijeze orchestra curţii ce interpretează preludiul la *Parsifau* ultima operă a

78 Adică Bismarck.

maestrului. La ora 15, cum se stabilise, Wagner şi muzicienii lui sunt gata. Regele soseşte cu întârziere, lucru ce nu-i stă în obicei atunci când se întâlneşte cu Prietenul. Dar apare până la urmă. Compozitorul, încordat, urcă la pupitru şi dirijează cu nervozitate. Când tăcerea se lasă iarăşi peste sala goală, regele solicită:

— Mi-ar plăcea mult să mai ascult încă o dată preludiul.

Wagner îi face pe plac. Însă, la capătul acestei a doua auziţii, Ludovic al II-lea pretinde:

— Şi-acum aş vrea să ascult preludiul la *Lohengrin*.

Wagner, exasperat, îi trece bagheta dirijorului orchestrei, Hermann Levi. Majestatea Sa chiar că exagerează! Să compari *Parsifal* cu *Lohengrin*! Şi, dintr-o toană, compozitorul se face nevăzut.

Au reuşit isprava de a „rata” această ultimă întâlnire, fiindcă nu se vor mai vedea niciodată. Neîndoielnic că Wagner, iritat de faptul că trebuise să renunţe provizoriu la Bayreuth şi să se deplaseze până la München, n-avea chef să se arate răbdător.

— Şi fără îndoială că regele, stăpân la el în casă, fără publicul şi neplăcerile de la Bayreuth, voise să savureze din plin muzica prietenului său. Wagner o interpretase doar pentru el. Regele, de altminteri, păstrează o amintire extrem de plăcută a acestei după-amiezi. Scrie despre aceasta în noaptea de Crăciun, la ieşirea de la slujba de la miezul nopţii care fusese ţinută în capela de la Hohenschwangau:

„Mă mai gândesc, cuprins de-o bucurie arzătoare, la cutremurarea voluptuoasă de care s-a lăsat pătruns fericitul spectator reascultând celestele armonii ale divinului preludiu la Parsifal. O, ce seară minunată a fost!”

Cu ocazia împlinirii a şaizeci şi nouă de ani, Wagner primeşte o pereche de lebede negre din partea regelui. Şi mulţumită lui Ludovic, care-i împrumută prietenului său orchestra Operei din München, Festivalul de la Bayreuth, după şase ani de întrerupere, este reluat în 26 iulie 1882

cu *Parsifal*. Ultima scrisoare a regelui Bavariei către Richard Wagner datează din 26 noiembrie 1882. Ludovic îşi exprimă iarăşi dorinţa de a asista la o interpretare privată cu *Parsifal*. „Fără strigăte din public şi fără să trebuiască să mă furişez pe străzi”, precizează el. Urmează fraze extrem de măgulitoare: „Lumii îi place să întoarcă pe toate părţile ceea ce este sublim şi să mânjească ceea ce străluceşte. Lumina victorioasă a geniului dumneavoastră, nesecata voastră energie v-au azvârlit în colb duşmani care păreau atotputernici, reducându-i, din câte cred şi sper, la insignifianţă totală”.

Şi aceste cuvinte simple, ultimele: „Rămân cel mai fidel dintre prieteni şi cel mai înflăcărat dintre admiratori.

Ludovic”.

Gata cu extravaganţele de vocabular şi codurile secrete: rămâne doar sinceritatea.

De la Veneţia, Wagner îi scrie regelui ultima sa scrisoare, în 10 ianuarie 1883, simţindu-şi sfârşitul aproape fiindcă episoadele de durere în piept se repetă tot mai des. Îi mulţumeşte „sublimului binefăcător”, acestui „Rege dat de Dumnezeu” „închid astăzi cercul vieţii mele, pătruns de nobilul sentiment al bunăvoinţei de care m-am bucurat şi întru care voi muri, recunoscător pentru eternitate Seniorului şi prietenului meu”.

S-au regăsit, aşadar, în ultima clipă.

În 13 februarie, pe o sofa de lemn aurit cu tapiserie roşie şi frunzuliţe de aur, Wagner moare la palatul Vendramin din Veneţia, în al şaptezecilea an al vieţii sale.

*

„Lăsaţi-mă singur!” Un strigăt de furie îndurerată, un spasm de tristeţe violentă… Ludovic al II-lea află vestea de la Burkel, secretar al curţii. După ce şocul depeşei telegrafiate trece, regele reacţionează:

— Corpul lui Wagner îmi aparţine. Să nu se facă nimic în afara ordinelor mele pentru aducerea sa de la Veneţia.

Îi mărturiseşte şi Cosimei: „Mi-e imposibil să vă

zugrăvesc durerea adâncă ce-mi sălăşluieşte în suflet”.

Trenul special care transportă rămăşiţele pământeşti ale Prietenului se opreşte o oră în gara din München. O fanfară militară interpretează marşul funebru al lui Beethoven. Doliu, făclii, mulţime tăcută. Contele Lerchenfeld, aghiotant al regelui, îi prezintă Cosimei o coroană de palmier decorată cu satin albastru şi alb. Şi cortegiul funerar porneşte mai departe spre Bayreuth, în vreme ce orchestra cântă marşul funebru din *Amurgul zeilor*. Ludovic al II-lea nu va asista la funeraliile grandioase ale prietenului său.

Regele Bavariei nu-şi expune în public nici tristeţile şi nici bucuriile. Regele Bavariei îşi ascunde durerea la Hohenschwangau.

În salonul de muzică de la etajul al doilea, pianul cel mare din lemn de paltin, la care cândva compozitorul a cântat doar pentru el, este acoperit cu mătase neagră.

*

Tăcerea asurzitoare care s-a abătut asupra regelui nu va mai fi tulburată de vocea Prietenului, ci doar de muzica acestuia. Îl va omagia punând să se reprezinte operele sale în ordine cronologică (seratele private îl vor găzdui adesea pe Wagner) şi va urmări îndeaproape, chiar dacă fără să asiste personal, reprezentaţiile de la Bayreuth, unde îşi va trimite secretarul. O singură dată, în 2 mai 1884, Isolde, fiică a Prietenului şi a Cosimei, va avea privilegiul cu totul excepţional de a asista la o reprezentaţie a lui *Parsifal* alături de monarh. *Parsifal*, operă ultimă a lui Richard Wagner, va fi totodată şi ultima operă ascultată de rege, cu paisprezece zile înaintea morţii.

Regelui, care şi-a realizat visul muzical, îi mai rămâne să-şi clădească un nou vis de piatră.

Al treilea şi ultimul castel construit la ordinele sale se va ridica pe o insulă de pe Chemsee, cel mai mare lac al Bavariei, „marea bavareză” Regele a cumpărat insula în 1873 pentru a evita ca aceasta să fie despădurită complet.

În mai 1878 se pune piatra de temelie. Rezultatul va fi

Herrenchiemsee, cel mai mare dintre castelele regelui şi cel mai puţin original: e o copie a celui de la Versailles. Copie de altfel uimitoare, cu grădinile în stil franţuzesc, fântânile, faţada cu coloane şi acoperiş plat în stil italienesc mascată de o balustradă. Regele a împins exactitatea până într-acolo, încât a pus să se construiască şi scara ambasadorilor, suprimată la Versailles. Paroxismul imitaţiei se vede în Sala Oglinzilor, însă copiatorii au exagerat; galeria de la Herrenchiemsee măsoară cu douăzeci şi doi de metri mai mult decât cea de la Versailles, de unde această impresie, pentru cunoscători, de proporţii greşite.

Omagiu adus absolutismului, vis al unui rege care nu iubea decât absolutul, Herrenchiemsee este aproape absolutist în detaliile sale.

Două cifre, doar două cifre sunt suficiente pentru a da măsura acestei fastuoase construcţii: numai pentru confecţionarea cuverturilor pentru patul din dormitor, treizeci de femei vor lucra vreme de şapte ani!...

Dar ce-l interesează pe rege aceste chestiuni practice?

Nu se simte bine decât în castelele sale. Şi acestea devin refugii unde se izolează. Dacă iese, o face pentru a se ascunde în pădure şi în bezna nopţii.

Solitar, inaccesibil, suit pe culmile imaginaţiei şi ale munţilor Bavariei, ochii săi pătmzători devin, preţ de o clipă, răi.

Are uitătura unei păsări de noapte.

O singură fiinţă se apropie de rege pe parcursul ultimilor săi ani, mai ales după moartea lui Wagner. O persoană mai puternică decât favoriţii – fie că vor fi fost ofiţeri de rang înalt ori grăjdari robuşti. O fiinţă care deţine de mult cheia inimii regelui, o femeie, Sisi...

Ludovic al II-lea o numeşte „Porumbiţa”; ea îl va supranumi „Vulturul”.

Vulturul şi Porumbiţa... O poveste romanţioasă însă

adevărată, al cărei deznodământ – anunţă şi titlul – nu poate fi decât tragic.

*

Durase aproape zece ani pentru ca cei doi verişori să se revadă. Ruperea logodnei cu Sophie îl pusese pe Ludovic al II-lea pe lista neagră a familiei dinastice austriece. După incident va urma stânjeneala, apoi iertarea. Sisi face gestul, înţelegând că ciudăţeniile lui Ludovic nu sunt capricii, ci simptome ale unei febre sufleteşti, greu de lecuit, răul celor care ard.

Şi Sisi cunoaşte bine această boală, fiindcă suferă de ea la rându-i. Ca

*

vărul ei, e pasională, nu caută decât absolutul, fuge de compromisuri şi de constrângere. Dezamăgită în existenţa-i de femeie – între ea şi Franz Joseph domneşte o înţelegere cordială – dezamăgită de politică – excluderea Autriei din Confederaţie, ascensiunea Prusiei i-au afectat mândria –, împărăteasa Austriei a devenit o împărătească hoinară, mereu pe picior de plecare către vreun ţărm însorit, vorbind despre plecare de îndată ce ajunge undeva, sub privirea complice şi binevoitoare a soţului său care, de fapt, o îndrăgeşte. „A fost giuvaierul tronului şi al vieţii mele, consolarea şi sprijinul meu”, va spune Franz Joseph.

Hofburg, palatul Habsbugilor de la Viena, e o închisoare. O femeie precum Elizabeta nu putea rămâne acolo captivă.

Atunci când, în 1875, Sisi reia legătura cu Ludovic al II-lea, nu a împlinit încă patruzeci de ani şi a ajuns la apogeul frumuseţii sale.

Şahul Persiei, vizitând Viena, declară în 30 iunie: „Este femeia cea mai adorabilă pe care am pus vreodată ochii. Ce demnitate! Ce râs! Ce bunătate! Dacă voi reveni, va fi pentru a o revedea”.

Toţi cei care ajung în proximitatea împărătesei – doamne de onoare sau principi de sânge – sunt cuceriţi de

privirea ei blândă, de vocea nespus de plăcută, de portu-i superb şi de strălucirea ce emană din întreaga ei fiinţă. Până şi Friedrich, Kronprinzul, vărul pe care Ludovic al II-lea a ajuns să-l urască cu patimă, cedează în faţa ei: „Împărăteasa nu se aşeza, ci se cobora maiestuos; nu se ridica, se înălţa, nu mergea, ci înainta cu demnitate. Am rămas încremenit înaintea acestei apariţii”.

Domnul Félix Faure, preşedinte al Republicii Franceze, sensibil la farmecele feminine, va fi mai scurt, însă la fel de elogios: „Împărăteasa este sublimă. Parcă ar fi franţuzoaică”.

Însă o altă regină este cea care vorbeşte cel mai frumos despre Elizabeta, o regină care poartă şi ea acelaşi prenume, Elizabeta, şi care încearcă la rându-i să evadeze din singurătatea sa de femeie scriind poezii sub pseudonimul Carmen Sylva. Este regina României. Spune aşa: „Împărăteasa răsfiră în gândurile sale scânteierile diademelor şi culoarea înflăcărată a sângelui, pe care bărbaţii l-ar vărsa bucuroşi în apărarea unei asemenea frumuseţi.”[79]

Îndepărtată, visătoare, imprevizibilă, inconsecventă, Sisi seamănă cu Ludovic ca o soră, însă cu mai multă măsură.

Sângele familiei Wittelsbach nu curge cu aceeaşi impetuozitate în vinele lor. La Sisi, ereditatea e mai discretă, aproape pudică. La regele

Bavariei aceasta se manifestă spectaculos, halucinant. La ea dezechilibrul este abia perceptibil, la el sare în ochi.

În 10 februarie 1876, Ludovic al II-lea asistă, pentru ultima oară, la un dineu de gală ţinut la curte. Îi vor mai rămâne zece ani de trăit, într-o izolare progresivă în cadrul căreia anul 1883, cel al morţii lui Wagner, reprezintă apogeul.

Şocul acestei morţi îi apropie; Elizabeta înţelege că vărul ei e mai degrabă de plâns decât de învinuit. Îşi fac

79 Raymond Chevrier, Histoire de Sissi, Paris, Pierre Waleffe, 1968.

vizite între călătorii. Mai rar se văd la München. Cel mai adesea se întâlnesc la Linderhof, la Hohenschwangau şi mai ales pe malul lacului Starnberg, unde sunt, cumva, vecini. De la Possenhofen, Sisi vede castelul Berg al lui Ludovic.

Regele va găsi locul ideal pentru aceste întâlniri: Insula Trandafirilor.

Se văd acolo, în mijlocul lacului.

Elizabeta e izbită de metamorfoza fizică a regelui... El, atât de zvelt, de frumos, s-a buhăit, a devenit greoi. Înaintarea în vârstă a avut efecte diferite asupra lor. Pierduţi printre miile de tufe de trandafiri pe care regele le-a plantat pe insulă, cei doi stau de vorbă. Poetul ei favorit este Heine. Acesta îi bântuie nopţile şi visele. „Viziunea a dispărut, spune ea, lăsându-mă cu dezamăgirea de a continua să trăiesc. Însă setea mea, adesea pârjolitoare, a fost potolită, iubirea de Iehova întărită şi am căpătat convingerea că Domnul îngăduie comunicarea sufletului meu cu Heine”.

Vedem că Sisi, ca şi Ludovic, este foarte preocupată de religie.

La rândul său, Ludovic a II-lea vorbeşte despre Schiller ori Ludovic la XIV-lea.

Elizabetei îi plac enorm plimbările sub clar de lună. În nopţile de vară, pe lacul Starnberg, micul vapor cu zbaturi al regelui, *Tristan*, alunecă pe undele calme. Până dimineaţa cei doi discută, îşi pun alături nefericirile şi, într-un sens, se consolează. Tentaţia de a accepta teza unui amor veritabil între cei doi veri este mare. Nimic nu permite să se afirme că ar fi fost îndrăgostiţi, darmite amanţi. Ba am putea spune că o asemenea relaţie n-ar fi adăugat nimic la bucuria lor de a fi împreună. Le ajungea să fie suveranii nopţii, să fure câteva ore protocolului, lumii, datoriei. Adevărata întrebare este dacă Elizabeta e sinceră sau doar îi cântă în strună regelui, neliniştită de comportamentul său? Acţionează din sinceritate ori din milă?

Încep să-şi scrie. Puse pe o măsuţă din pavilionul insulei parfumate, biletele sunt acolo, martori lirici ai aventurii lor secrete. Ea semnează „Porumbiţa”, el „Vulturul” Uneori, mesajul se găseşte într-un sertar a cărui cheie o au amândoi.

Cu ceva vreme în urmă Sisi, împărăteasa hoinară, zisese: „Aş vrea să fiu un pescăruş” şi „Aş vrea să părăsesc această lume ca o pasăre în zbor” De multă vreme, sufocată de condiţia ei, Sisi visează la libertatea pe care ţi-o pot da aripile. Pentru Ludovic, Vulturul este o poreclă potrivită: a devenit Regele Munţilor.

Însă, aşa cum făcuse şi cu Sophie, Ludovic al Il-le are atitudini surprinzătoare în ceea ce o priveşte pe Sisi. Izbuteşte s-o trezească în miez de noapte pe doamna de onoare a împărătesei, contesa Maria von Festetics. Ca în vremurile Sophiei, un aghiotant aduce, din partea regelui, un buchet de o sută de trandafiri. Majestatea Sa ţine morţiş ca Sisi, care urmează să plece în următoare azi spre Viena, să primească acest dar incomod şi fragil. Ludovic nu a cutezat să apară el însuşi... Această retragere îi aminteşte Elizabetei de mâhnirea surorii sale încercând să-l înţeleagă pe acest logodnic bizar care-i făcea curte prin interpuşi.

Există un personaj ce reprezintă un soi de legătură între Elizabeta şi Ludovic al II-lea, arhiducele Rudolf, fiu al lui Sisi, viitor protagonist al tragediei de la Mayerling.

De la vârsta de şaisprezece ani, la începutul anului 1875, Rudolf întreţine o corespondenţă cu Ludovic al II-lea. Sisi, cu ocazia unei deplasări la München, şi-a prezentat fiul regelui Bavariei. Arhiducele e cucerit imediat de acest văr misterios pe seama căruia circulă deja legende, bârfe şi zvonuri. „Ştiu să apreciez pe deplin, îi scrie Rudolf lui Ludovic după această vizită, şi sunt mândru de asta, faptul că un om care a ştiut să se retragă cu înţelepciune în el însuşi, putând astfel doar extrem de rar să-şi arate încrederea şi afecţiunea, m-a ales cu toate acestea să-i fiu prieten”.

Prieten? Nu-i cu neputinţă ca Sisi să-şi dea seama că amiciţia de care este vorba ar putea fi cu probleme. Fiindcă nu mama este cea care vorbeşte atunci când îi scrie lui Rudolf: „Simt pentru bietul rege o milă infinită”?

Fiindcă Rudolf este tânăr, serios, frumos, într-un cuvânt vulnerabil. Franz Joseph trebuise deja să ia măsuri contra fratelui său, arhiducele Ludwig Viktor, implicat într-o brutală afacere deocheată care se petrecuse într-o staţiune balneară. împăratul Austriei îşi izolase fratele într-un castel, la Klessheim. Klessheim era însă aproape de Bavaria, şi Ludovic al II-lea, interesat, îi făcuse o vizită arhiducelui...

Aşadar, Sisi e neliniştită – poate că nu fără pricină – din cauza comportamentului amical pe care vărul său îl arată fiului ei. Dă pentru el o serbare, un banchet în Wintergarten, rugându-l, cu această ocazie, să asiste alături de el la una dintre faimoasele reprezentaţii private. În orice caz, „prietenia aceasta a fost fecundă pentru el”, notează Celia Bertin. „Datorită regelui, va deveni interesat de arte şi de muzică, subiecte care până atunci îl lăsaseră rece”. Dar ce-ar fi gândit Sisi citind cele scrise de Ludovic al II-lea în jurnalul său, în 21 ianuarie 1881: „Nici în august, nici în septembrie, nici în octombrie. Astăzi crini, un sărut al buzelor regale, ultimul... Fie ca martiriul sfântului rege Ludovic al XVI-lea să-mi întărească hotărârea şi să-mi dea puterea de a izgoni răul”?

Biletele pe care Vulturul i le scrie Porumbiţei conţin sentimente dintre cele mai caste: „Sufletele noastre, cred că pot desluşi asta, sunt într-o măsură cuprinse de o ură comună împotriva a tot ce e josnic şi împotriva a tot ce-i nedrept. (...) îmi sunteţi scumpă şi dragă şi aşa veţi rămâne, fiindcă ştiu că nu vă veţi îndoi niciodată de mine”.

Ludovic al II-lea avea tocmai să-l descopere pe Joseph Kainz. În mai, Elizabeta se întâlneşte cu vărul ei, care-i mărturiseşte că e fericit cu noul său favorit: „Astăzi, împărăteasa a avut marea bunătate de a veni să mă vadă, lucru care m-a bucurat peste poate...”

Şi iată că mila pe care o simţea pentru vărul ei se transformă în nelinişte. De când cu moartea lui Wagner, zvonuri mai grave ajung la împărăteasă; se vorbeşte despre scandaluri.

Procesul regelui nebun începe.

*

Mai întâi zvonurile.

Se spune că Majestatea Sa vorbeşte singur. Se spune că, la masă, regele se adresează busturilor lui Ludovic al XIV-lea şi portretelor Mariei Antoaneta. Le vorbeşte într-o franceză severă, recomandă valeţilor să îşi arate consideraţia pentru „invitaţii” săi. Apoi, după golirea unei duzini de pahare de şampanie – vinul său preferat – regele, se spune, remarcă faptul că e o plăcere să-i ai în casă pe Ludovic al XIV-lea şi pe Maria Antoaneta, fiindcă aceştia nu vin decât rugaţi şi pleacă în acelaşi fel...

Se spune că regele a dat în boala orientalismului. În timpul ieşirilor nocturne, le impune gărzilor sale să se aşeze turceşte pe jos, îmbrăcaţi cu toţii în mantale ample, cu broderii bogate. Se mai zice că unii grăjdari tineri şi frumoşi ar dansa goi înaintea regelui.[80]

Se spune că-şi biciuieşte şi-şi înseamnă cu fierul roşu servitorii care nu-i sunt pe plac.

Se spune ca a interzis oricărui musafir să se apropie la mai puţin de cincizeci de centimetri. Regele, care nu mai trăieşte decât noaptea, îşi răcneşte poruncile prin uşile ferecate şi, din când în când, mâzgăleşte bilete incoerente: „Când voi reveni de la slujbă, o sticlă de şampanie, un platou de foie gras şi cinci sute de mărci”, sau „De fiecare dată trebuie să-mi refac nodul la cravată, aşa ceva e imposibil. Ceea ce contează nu este nodul însuşi, ci faptul de a-şi ţine, cât de cât, promisiunile”. (...) „Hârtie în cabinete şi un alt creion”. (...) „De îndată ce voi pleca, Brüller să fie închis timp de o oră şi jumătate”.

Gurile rele spun că un lacheu pedepsit ar fi fost

80 Karl Tschuppik, Elisabeth, imperatrice dAutriche, [traducere în limba franceză], Paris, Pion, 1933.

plimbat pe un măgar, că un maşinist de la teatru ar fi primit ordinul de a construi un aparat de zbor cu care regele să se ridice deasupra Alpilor.

Se povesteşte că lacheul Mayr a fost obligat să poarte o mască neagră şi că lacheul Büchner a trebuit să-şi pună un sigiliu de ceară pe frunte, semn al spiritului său încuiat.

Se afirmă că regele plănuieşte să-l captureze pe vărul său, prinţul moştenitor prusac, să-l închidă într-o peşteră, în lanţuri, şi să-l hrănească doar cu pâine şi apă. Se mai afirmă că regele îşi povesteşte, cu un aer mulţumit, coşmarurile morbide, ca de pildă unul în care deschisese mormântul tatălui său, aflat în cripta Bisericii Teatinilor, şi pălmuise cadavrul…

Nici nu se mai pun la socoteală, ne încredinţează bârfitorii, răcnetele Majestăţii Sale pentru că apa din cadă e prea caldă ori din pricină că nu i s-a adus cafeaua îndeajuns de rece…

Şi ordinele semnate de rege prin care cere să fie executaţi miniştrii care l-au ofensat? Dar episodul de furie în care Ludovic al II-lea se aruncă asupra unui bust al lui Wilhelm I şi-l face ţăndări? Şi porunca dată lui Richard Hornig de a se avânta călare pe Podul Mariei, ce trece peste râul Pöllat, cu riscul de a-şi rupe oasele?

Şi acel tânăr lacheu, Rotheranger, mort în circumstanţe neclare de care mâna regelui, se spune, n-ar fi tocmai străină… Şi acea mini-Bastilie construită de rege pentru a-şi tortura servitorii?…

Ah, dar câte nu se spun pe seama regelui Bavariei, mai ales cu începere din 1885!

Imaginaţia, ca şi nebunia, nu au limite.

Situaţia este însă, dacă putem spune aşa, şi mai gravă.

Realitatea este simplă: Ludovic al II-lea este rupt de lume. Nu mai domneşte decât asupra unui univers de servitori, grăjdari şi de munteni robuşti, unii credincioşi, alţii mai puţin. Un diplomat notează că „începând din

1883, Majestatea Sa încetează să mai frecventeze societatea persoanelor cultivate", adăugând că regele preferă să stea de vorbă cu un rândaş decât cu un om de lume.

Toate acestea ar fi benigne dacă regele ar fi informat. Însă informaţiile ajung din ce mai rar la el. Decretele, documentele confidenţiale care îi parvin rămân neatinse. Cu zilele, aceste documente care au de-a face cu viaţa din regat nu sunt citite, aprobate sau discutate... Miniştrii nu-şi mai văd suveranul şi, chiar dacă sunt primiţi de el, regele pune înaintea sa un paravan, pentru a nu fi văzut!

Şeful de cabinet are întruniri cu regele... de două ori pe an, după ce-a aşteptat ore bune, noaptea, în costum negru şi cu cravată albă.

Guvernul, pe bună dreptate neliniştit, primeşte de la rege ordine ce nu soluţionează niciodată chestiunile ridicate de administraţie. Valeţii redactează scrisori ce propun noi nume pentru posturi-cheie. Capriciul domneşte.

*

Şi cu toate că nu-l mai văd defel, bavarezii îşi iubesc suveranul. Regele lor nu este un rege ca toţi ceilalţi, însă le este pe plac aşa. Personajul regal este o legendă vie.

Să parcurgem raportul martorilor din ultima perioadă, redactat de M. Hausner[81]:

Max Maier, vizitiu pe poştalionul regal până în 1885, afirmă: „Regele era bun la inimă, era mereu preocupat de sănătatea valeţilor. Atâta cât am fost aproape de Ludovic al II-lea, n-am remarcat să aibă boala mintală care mi-a fost mai târziu descrisă. Când aud că regele şi-ar fi maltratat servitorii, nu pot decât să pun o întrebare: Cum se face atunci că, douăzeci de ani mai târziu, servitorii aveau să socotească o onoare chinuitoarea slujbă pe lângă rege?"[82]

---

81 Hermann M. Hausner, Ludwig II. von Bayern. Berichte der letzten Augenzeugen, documenten-Verlag, München, 1961.

82 Max Maier avea să fie el însuşi, după moartea lui Ludovic al II-lea, ofiţer de intendenţă în serviciul lui Ludovic al III-lea, ajungând să numere în total 57 de ani de devotament închinat curţii Bavariei.

„... Omul era într-adevăr un rege solitar, însă totuşi un rege. Acţiunile, atitudinea, tot ceea ce spunea şi făcea, tot ce dorea era regal. (...) Nimic nu ura mai mult regele decât ca lumea să-i viziteze, când nu era de faţă, vreunul dintre castelele unde locuia. Într-o zi, când regele era afară, călare, lacheii, siguri că va lipsi mult timp, i-au intrat în dormitor. Brusc, Hesselschwerdt[83], foarte agitat, a anunţat că regele se întorsese la Linderhof. Nu exista, pentru intruşi, decât o soluţie: să fugă pe fereastră. În graba mare, au dat să o şteargă, cu tălpile alunecând pe straturile de flori pe care săriseră. Când regele, la puţină vreme după aceea, a intrat în camera sa, a observat ferestrele larg deschise, aşa că s-a uitat în jos şi a văzut straturile devastate. Şi-a chemat îndată valetul şi i-a cerut să-i explice ce-i cu debandada aceea. Încă cuprins de emoţie, cel interogat a răspuns că nişte animale sălbatice traversau adeseori parcul şi că acestea prinseseră gustul florilor. Regele a privit îndelung chipul servitorului, ţintuindu-l cu ochi stranii, apoi i-a întors spatele cu dispreţ. A zis apoi, mai mult pentru el decât pentru servitor: «N-aş fi crezut ca animalele să facă atâta pagubă. Dar, dacă aşa ar fi cazul, le prefer oamenilor»”.

Un alt martor, Michel Daisenberger, unul dintre cei mai vechi locuitori de la Oberammergau, intrat la treisprezece ani în serviciul forestier, precizează: „Pentru rege, pădurea şi animalele sale erau un tărâm fermecat, unic. (...) Nu e deloc adevărat că regele ar fi fost nesociabil, cum s-a tot spus. Foarte adesea îl vedeai deodată printre noi, lucrătorii forestieri, ori apărea seara târziu la birt. Ne întreba cum merge munca, dacă avem destule unelte ca să doborâm arborii şi dacă eram mulţumiţi cu cât câştigăm. De mai multe ori ne-am spus, după plecarea sa, că regelui i-o fi plăcând poate singurătatea, însă îi plăcea şi să aibă tovărăşie. Se plimba cu orele prin munţi. Când ne vedea, ne saluta cu un gest şi

83 Karl Hesselschwerdt avea rolul unui soi de intendent particular al lui Ludovic al II-lea. I-a urmat lui Richard Hornig, dar îl va trăda pe rege.

o privire binevoitoare”.

Daniel Bernhard, sculptor în lemn care construise barca în formă de scoică din peştera de la Linderhof, precizează: „Regele nostru era un client cum noi, artiştii, nu mai văzuserăm. Se purta mereu cu bunăvoinţă, discutând amical cu noi, pălăvrăgind ca şi cum ar fi fost unul de-ai noştri; avea multă stimă pentru cei ce creau pentru el. Foarte adesea l-am putut vedea pe Ludovic al II-lea aducând personal pictorilor, sculptorilor şi lucrătorilor în ipsos câte o gustare pe o tavă, atunci când se întâmpla să se lucreze cu atâta concentrare la ceva, în vreunul dintre castelele sale, că uitam de foame şi sete. Într-o zi mi-a spus, cu o asemenea ocazie: «Haideţi, Bernhard, odihniţi-vă un pic şi recăpătaţi-vă puterile.»”.

Doamna Sperber, al cărei tată a fost administrator al castelului Herrenchiemsee, era pe-atunci o fetiţă. „Am aflat într-o zi, spune ea, de existenţa unui orologiu muzical ce-i aparţinea regelui. Oră de oră, un «Rege Soare» ieşea din cutie şi, în spatele lui, un «geniu» îl încorona. Într-o zi, când regele nu era la castel, am riscat să intru în încăperea unde se afla orologiul, m-am urcat pe un scaun şi am aşteptat cu nerăbdare să se facă oră fixă. Eram fascinată şi nu-mi puteam dezlipi ochi de pendulă. Când, deodată, am simţit o atingere pe umăr. M-am răsucit speriată, temându-mă de ce-i mai rău. Regele, lângă mine, m-a întrebat calm, plin de bunătate: «Deci tu nu ştii că e interzis să te strecori în apartamentele Regelui?» Disperată, am izbucnit în lacrimi, recunoscând, simplu, că ştiam asta, însă tentaţia fusese prea mare. Regele mi-a răspuns atunci, privindu-mă insistent: «Dacă toate tentaţiile se vor sfârşi atât de bine ca asta, n-ai de ce te teme. Dar, te rog, nu mai intra aici fără permisiune.»”.

*

Să fi existat deci doi regi ai Bavariei, unul nebun şi altul normal? Să fi fost el o ilustrare a *Straniului caz al doctorului Jekyll şi al domnului Hyde*, pe care R.L. Stevenson îl publică exact în acel an, 1885? Regele de

peste zi era bun, binevoitor, atent, în vreme ce regele de noapte era crud, sadic şi delirant?

Adevărul este, fără îndoială, undeva între aceste extreme. Bizareriile regelui dau din ce în ce mai mult de gândit. Avem ordinele sale fără sens, jurnalul, scriitura dezordonată care îl incriminează. Însă alte probe care i se pun în spinare nu sunt oare exagerate? Cine împrăştie aceste zvonuri? Servitori care au fost puşi desigur acolo ca spioni ai prim-ministrului, von Lutz, şi ai contelui Holnstein. Von Lutz, amestec de liberalism şi puritanism, nu suportă să-şi vadă emisarii şi miniştrii ţinuţi pe-afară. Îşi datorează totuşi cariera şi poziţia lui Ludovic al II-lea şi se va arăta teribil de nerecunoscător. Regele e bolnav, asta este sigur, însă cei ce-l înconjurau nu i-au favorizat oare maladia cu provocările lor, surescitând această minte slăbită, profitând de slăbiciunile sale?

Pe de altă parte, martorii apărării ar putea la rândul lor să fie bănuiţi de simpatie excesivă. Aceştia confirmă că Ludovic se simţea minunat între ţărani şi munteni în vreme ce, din păcate, regele se complăcea într-un anturaj de servitorime îndoielnică.

Ţăranii îi vor fi credincioşi, servitorii îl vor trăda.

Pentru guvern, rapoartele spionilor nu sunt de ajuns. Sigur, regele nu mai domneşte decât în teorie. Evitările sale, tăcerile alternând cu ţipete i-au slăbit autoritatea şi, puţin câte puţin, miniştrii nu vor mai ţine cont de voinţa monarhului. Dorinţele sale nu mai sunt porunci şi de altminteri Ludovic al II-lea nu insistă atunci când i se opune rezistenţă, dovadă a unui infantilism grav şi a unei progresive incapacităţi.

Însă nimic din toate acestea nu e periculos pentru Bavaria. Regele respectă constituţia şi guvernarea merge şnur. Regele, mai ales, este foarte popular în regatul său. Popularitatea nu se distruge prin capricii şi e nevoie de mai mult decât de bârfe, pentru suprimarea unui mit. E nevoie de dovezi ori, dacă nu, de pretexte.

Şi fără să-şi dea seama, Ludovic al II-lea va furniza

aceste pretexte. Regele Bavariei va fi luat pe sus de puhoiul datoriilor sale.

*

Cifrele, iată argumente!

Costuri având de-a face cu teatrul, mai întâi. Regele cere să fie jucată, cu mult fast şi cheltuială ca întotdeauna, piesa *Theodora*, a lui Victorien Sardou. Dacă măcar investiţia ar aduce vreun ban! Dar nu! Ca de obicei, regele este singurul spectator!

Apoi sumele pentru Bayreuth. Să ne amintim că finanţele regale au salvat festivalul, aflat într-un deficit major.

Şi, mai ales, costul castelelor. Acolo banii sunt absorbiţi ca într-o gaură neagră. Herrenchiemsee costă douăzeci de milioane de mărci, adică mai mult decât Neuschwanstein şi Linderhof la un loc. În 1884, în faţa situaţiei financiare care devine catastrofală, domnul von Riedel, ministrul finanţelor, izbuteşte să obţină pentru regele său un împrumut de şapte milioane şi jumătate de mărci. Guvernul respiră uşurat, sigur că regele îşi va învăţa lecţia şi-şi va limita gusturile luxoase.

Însă, în august 1885, un nou semnal de alarmă: suveranul cere încă şase milioane!

Ministrul, speriat de-a binelea, obţine o audienţă la rege şi-l imploră să-şi reducă cheltuielile. Ludovic, pe un ton ce nu admite replica, răspunde:

— E unul dintre privilegiile coroanei, şi regele nu are nicio dorinţă de a şi-l refuza!

y

Ministrul îşi dă demisia, însă Ludovic al II-lea i-o refuză. În decembrie, consilierul Klug informează un camerist de-al regelui că un anume Maurice Sohnlein, bogat neguţător de şampanie, ar fi foarte bucuros să-i împrumute sume mari regelui, în schimbul titlului de consilier comercial. Klug insistă[84]: „Încă o dată, implor cu toată umilinţa, aici şi acum, ca Majestatea Sa să consimtă

84 Karl Tschuppik, op. cit.

să acorde înalta şi milostiva sa atenţie unui om care este, doar el, în măsură să pună de îndată milioane la dispoziţia vistieriei regale şi să acorde, apoi, şi alte împrumuturi”.

Bani pe un titlu? Ideea se va insinua în mintea regelui. A trimis deja mesageri care solicită împrumuturi cam prin toată Europa. A însărcinat chiar un consilier privat să caute o ţară unde s-ar putea muta. Îşi anunţă intenţia de a vinde Bavaria! Cere un ajutor bănesc de la ducele d’Orléans. Se spune că acesta ar fi acceptat să-i trimită bani în schimbul neutralităţii politice a Bavariei însă, fiind pus în faţa acestui atentat la suveranitate, Ludovic al II-lea ar fi refuzat.

Regatul e ameninţat de faliment. Ludovic al II-lea, ale cărui datorii au ajuns la douăzeci şi şase de milioane de mărci, solicită sprijinul bancherilor.

Şi iată detonatorul. Nu doar că aceste castele sunt din cale-afară de *y* costisitoare pentru Bavaria, însă sunt şi inutile. Se află curtea regală la Herrenchiemsee? Nu. Regele, atunci, locuieşte acolo singur? Nu, iar scandalul este evident; acela dintre castele care se dovedeşte mai ruinător pentru rege, pentru alocaţia lui de protocol şi pentru trezoreria regală este tocmai cel în care nu stă niciodată. Ludovic nu va petrece decât o noapte acolo, în toamna anului 1885, o singură noapte, umblând în lungul şi-n latul Sălii Oglinzilor, în lumina a sute de lumânări…

Castele inutile, castele pustii.

Şi acum, spre spaima miniştrilor, regele vrea să mai construiască un castel la Falkenstein. Monarhul nu se mai opreşte din cheltuit, e rupt de realitate şi conduce Bavaria spre ruină.

Creditorii suveranului avuseseră încredere în Majestatea Sa. Lucrările la castele dau de muncă la mii de muncitori şi artizani, iar popularitatea regelui e bazată în mare parte pe faptul că e un furnizor de activităţi lucrative şi de salarii bune, mereu plin de proiecte şi planuri. Însă, la presiunile guvernamentale, creditorii devin mai puţin răbdători. Unii cer să li se dea banii. Scandalul e pe cale să

izbucnească.

Aflând că ai săi creditori ar putea să-i confişte mobilierul, bijuteriile, tablourile, statuile şi chiar castelele cu totul, regele, care nu mai e atât de nebun acum, îi cere ministrului de interne să dea un decret care stabileşte că toate bunurile regale sunt inalienabile. Ludovic al II-lea, pentru a dejuca un eventual refuz, îşi finalizează solicitarea cu o ameninţare: „Dacă nu vom putea găsi suma necesară pentru a împiedica înstrăinarea proprietăţii mele, acest lucru mă va indigna într-atât, încât nu-mi va mai rămâne decât să mă omor sau să părăsesc imediat şi pentru totdeauna jalnica ţară unde un asemenea lucru e cu putinţă”.

Ministrul se ţine însă tare. Răspunde:

— Sire, pentru onoarea coroanei, nu voi cuteza să aduc înaintea Camerei un asemenea proiect.

Regele e cuprins de unul dintre episoadele sale legendare de furie şi anunţă că guvernul este destituit şi că a format unul nou, prezidat de frizerul său Hope şi alcătuit din valetul Hesselschwerdt, bucătarii şi gărzile lui. Un cabinet fantomă pentru o fantomă de rege, o guvernare din umbră la ordinele regelui nopţii.

La München, adevăratul guvern e dezolat, însă în acelaşi timp uşurat. Nu mai încape îndoială, Majestatea sa şi-a pierdut judecata. Însă mai are suficientă raţiune cât să cheme în ajutor Germania, cât să-l prevină pe Bismarck şi pe Wilhelm I, lucru care ar duce la un alt tip de catastrofe. Trebuie, mai ales, să se evite ca poporul bavarez să ia apărarea suveranului pe care îl iubeşte.

Dat fiind acest dublu risc, din interior şi exterior, e necesar să se acţioneze cu prudenţă pentru neutralizarea regelui.

În cel mai desăvârşit secret, miniştrii se transformă în conspiratori şi-şi pregătesc complotul. Conspiraţia porneşte de la un postulat: de vreme ce regele nu încetează să se îndatoreze, atunci e nebun. Dar cum să dovedeşti nebunia?

*

Este anunţat principele Luitpold, unchiul lui Ludovic al II-lea. Acest vânător viclean şi iubitor al plăcerilor vieţii are şaizeci şi cinci de ani. Guvernul îi oferă regenţa, cu siguranţa că această alegere ar evita atragerea Bavariei în orice aventură. Fiindcă, fireşte, nu se pune problema ca Ludovic să fie înlocuit cu fratele său Otto, internat pentru demenţă. Principele Luitpold acceptă să ia această sarcină asupra lui, iar cabinetul trece la alcătuirea unui dosar ce va duce la întocmirea unui lung raport.

Documentul e un amalgam de presupuneri nefondate. Nu se poate găsi nicio probă în el.

După observaţiile – care se datorează spionilor – că regele suferă de puternice dureri de cap, că se îndoapă la masă precum un grăjdar, că încurcă ziua cu noaptea, că fratele regelui e incurabil, că antecedentele familiale nu promiteau nimic bun, prim-ministrul însărcinează un medic să dovedească nebunia regelui; acest medic este doctorul Bernhard von Gudden, director al azilului de alienaţi mintal din München. Este totodată medicul curant al lui Otto şi îl observase şi pe Ludovic în tinereţe.

Ludovic, dacă vă mai amintiţi, se aruncase asupra lui Otto, cât pe ce să-l sugrume. Joc primejdios care o speriase pe regina Maria. Aceasta apelase la un psihiatru. Văzându-l, Ludovic întrebase:

— Cine este omul acesta?

Regina îi explicase că doctorul venise ca să-l trateze pe Otto. Ludovic replicase atunci:

— Promiteţi să-l vindecaţi pe fratele meu Otto?

— Da, Alteţă, promit. Însă e nevoie ca tratamentul să fie respectat până în cel mai mic detaliu. Prinţul Otto va trebui să mă asculte întru totul.

La ideea că ceva trebuie făcut neapărat, Ludovic îi aruncase medicului o privire neîncrezătoare şi orgolioasă. O privire neliniştită, la care adăugase o remarcă profetică adresată mamei sale: „Sper să nu-mi găsească vreo boală şi mie...”

y

Doctorul von Gudden îl cunoaşte deci pe Ludovic al II-lea, însă a trecut mult timp de când nu l-a mai văzut. Totuşi, după ce a alcătuit o comisie împreună cu doctorii Grashey (ginerele lui), Hagen şi Habrich, le prezintă raportul de supraveghere întocmit de spionii guvernamentali. Trebuie să acţioneze repede. Atunci, fără ca măcar să-l vadă pe rege, fără să-l asculte ori să-l consulte, comisia de medici îl condamnă…

În 8 iunie 1886, în concluzia „raportului „lor, medicii redactează următorul text:

„*Declarăm în unanimitate*:

1 Că spiritul Majestăţii Sale regale a ajuns la o stare extrem de avansată de tulburare; *că Majestatea Sa suferă de o formă de maladie mintală bine cunoscută psihiatrilor şi pe care o numim paranoia*.

2. Luând în considerare natura acestei afecţiuni, dezvoltarea sa lentă şi continuă şi durata îndelungată, care numără deja suficienţi ani> *ne vedem nevoiţi să-l declarăm incurabil, ba chiar putem prevedea că Majestatea Sa îşi va pierde din ce în ce mai mult facultăţile intelectuale*.

3. Fiindcă boala a anihilat complet la Majestatea Sa liberul-arbitru, trebuie să-l socotim incapabil de a exercita puterea, nu doar preţ de un an, ci pentru tot restul vieţii sale” .

Precizia acestui diagnostic fals e cu atât mai remarcabilă cu cât psihiatrii s-au bazat pe crâmpeie de probe, pe indicaţii foarte amănunţite însă la mâna a doua, dacă nu la a treia. Al treilea paragraf al raportului, care are grijă să specifice că boala va dura mai mult de un an, este revelator. Constituţia bavareză prevede, într-adevăr, la paragraful al II-lea din capitolul 2, că dacă regele, oricare ar fi motivul, este împiedicat să domnească vreme de un an, trebuie declarată regenţa… Aşa că medicii proclamă că boala va dura mai mult de un an şi, *de facto*, proclamă regenţa. Inversând termenii acestei clauze, comisia

ascunde prost dovada conspiraţiei.

De altminteri, atunci când contele Lerchenfeld, ambasadorul Bavariei la Berlin, îi arată acest raport lui Bismarck, cancelarul de fier, expert în pseudodocumente, exclamă:

— Au scormonit prin coşul de gunoi şi prin sertarele regelui!

Însă Bismarck decide să aştepte. După ce se asigură de tăcerea lui, conspiratorii lasă să scape informaţii în presă, pentru a pregăti Parlamentul, şi decid să acţioneze cât mai curând.

*

Fiindcă, acum, trebuie convins şi regele că e nebun. După comisia medicală, se constituie o comisie guvernamentală. Cine-l va anunţa pe rege că vor să-l interneze? Un om de încredere, baronul Friedrich Krafft von Crailsheim, ministrul de externe, asistat de contele zuâoerring-Jettenbach, consilier, de locotenent-colonelul baron von Washington şi de contele Holnstein, mulţumită căruia fusese ţinut sub supraveghere regele. Doctorul von Gudden, asistat de câţiva infirmieri, completează delegaţia.

Să remarcăm că prim-ministrul nu socoteşte că e cazul să se deranjeze şi că prezenţa lui Holnstein, alungat de Ludovic al II-lea, nu este un semn de delicateţe.

În după-amiaza zilei de miercuri, 9 iunie, delegaţia porneşte spre Hohenschwangau. Soseşte acolo la ora trei dimineaţa. Aceşti domni severi, aflând că regele nu e acolo, se refac în tihnă după oboselile călătoriei. Pun să li se servească o masă îmbelşugată stropită cu patruzeci de sticle de bere şi zece de şampanie.

O petrecere sordidă şi de maxim prost gust.

La finalul acestui banchet, Holnstein îi porunceşte vizitiului, Osterholzer, să ţină trăsurile şi caii gata pentru o deplasare nocturnă. Vizitiul, devotat şi credincios, răspunde:

— Nu primesc ordine decât de la Majestatea Sa

Regele.

Holnstein, pe un ton sec, îi replică:

— Cu începere de acum, regele nu mai dă ordine. Doar Alteţa Sa Regală principele Luitpold dă ordine.

Într-o clipită vizitiul înţelege. Se retrage discret şi dă fuga la Neuschwanstein. Un kilometru separă cele două castele şi drumul urcă abrupt. Între timp, un valet de la Hohenschwangau, un anume Nigis, îl avertizează pe Hitzi, comandantul pompierilor-genişti din Schwangau.

— Vor să-l aresteze pe rege!

Abia trăgându-şi sufletul, vizitiul se aruncă la picioarele regelui. Reuşeşte cu greu să vorbească. Ludovic al II-lea îl priveşte, surprins. Cine e omul ăsta care-l deranjează pe rege chiar în momentul în care se pregăteşte să plece la plimbare? Şi ce tot spune?

— Sire, fugiţi!

— Dar de ce-ar trebui să fug?

— Sunteţi în pericol! Nişte oameni veniţi de la München vor să vă aresteze, Sire!

— Dar dacă aş fi fost în pericol, Karl m-ar fi prevenit…

Karl… Karl Hesselschwerdt, pe care Ludovic îl socoteşte credincios, face parte, de fapt, din complot.

Regele sfârşeşte prin a recunoaşte că trebuie luate anumite măsuri de prevedere. Reacţionează cu calm şi eficienţă, dând iarăşi impresia că nebunia lui e relativă. Jandarmul Heinz zăvorăşte bine porţile şi anunţă gărzile. În acest timp, pompierii sosesc la Neuschwanstein. Sunt treizeci şi cinci de bărbaţi decişi să-şi apere regele. Îi însoţesc ţărani, înarmaţi cu diverse unelte.

La Hohenschwangau, Holnstein şi-a dat seama că vizitiul a dispărut.

— Trădare! Iute, la Neuschwanstein!

În grabă, membrii delegaţiei îşi pun hainele şi o pornesc spre castel, siguri că Ludovic al II-lea va fi arestat fără să depună prea multă rezistenţă.

Dar se înşală.

Poarta imensei clădiri e închisă. Şi apărată. Trebuie citată aici o mărturie directă, inedită în Franţa[85], cea a ultimului martor în viaţă, Leopold

Hitzi, fiul comandantului de pompieri. Avea unsprezece ani pe-atunci şi tatăl lui îl rugase să ajute să dea alarma. Băiatul se grăbise în ajutorul regelui împreună cu pompierii şi ţăranii.

„Îi văd iarăşi în faţa castelului. Holnstein, dând cu ochii de Rottenhoffer, bucătarul castelului, i-a strigat:

— Trimite-ne un mic dejun! Ne e foame!

— Nu vă trimit nimic! a răspuns furios bucătarul.

Miniştrii au înaintat, lăsându-i pe medici în urmă. Holnstein a arătat gărzii documentul în care i se acordau puteri depline semnat de principele Luitpold. Însă comandantul jandarmeriei, Ziehmann, a declarat:

— N-am ce face eu cu puterile dumneavoastră depline. Eu nu cunosc decât ordinele regelui!

Au încercat atunci cu forţa. Jandarmii au pregătit armele. O lovitură cu patul puştii l-a atins pe unul dintre medicii care se apropiase prea mult. Ceva s-a spart căzând pe jos şi în aer s-a răspândit miros de cloroform.

— Un singur pas şi trag! a strigat Ziehmann.

Au decis, atunci, să se retragă. S-au întors repede la trăsuri şi-au urcat în ele. Vizitiii au pocnit din bice şi şirul de atelaje a coborât iarăşi dealul. Între birje se vedea un landou simplu tras de patru cai, rămas gol fiindcă era destinat prizonierului. În interior fuseseră prinse curele groase de piele cu care aceşti domni intenţionau să-şi lege suveranul”.

Trebuie adăugat că între timp, străbătând splendida pădure de brazi, sosiseră şi sătenii, sporind rândurile mulţimii ostile.

Comisia prevăzuse totul în afara faptului că regele avea să se apere şi mai ales că bavarezii aveau să-i vină în ajutor. Într-un elan extraordinar, muntenii cei aspri, adesea

85 Consemnată de M. Hausner.

analfabeţi, îşi reînnoiau dragostea arătată suveranului lor. Nu-l înţeleg ei întotdeauna, dar e regele lor. Şi cum regele nu este un tiran, cum regele dă de lucru populaţiei, cum regele preferă să se afle în munţi decât prin saloane, atunci când un asemenea rege e în pericol instinctul ordinii, al credinţei şi al legitimităţii se activează, cerând ca suveranul să fie apărat.

*

Jalnici, umiliţi şi furioşi, membrii comisiei s-au retras la Hohenschwangau. Se crapă de ziuă. În câteva ore se vor acoperi de ridicol. Ziarele ar trebui, potrivit instrucţiunilor prim-ministrului, să anunţe internarea regelui şi să proclame regenţa.

Lovitura de stat a eşuat lamentabil.

Şi încă asta nu-i tot!

La ora şase dimineaţa, gărzile îi arestează la ordinul lui Ludovic al II-lea. Temnicerii au ajuns prizonierii regelui. Şi, pe jos, o iau din nou pe drumul făcut în acea noapte.

Pe drum ţăranii, ameninţători, abia sunt opriţi să nu-i execute pe trădători. Gărzile stăvilesc cu greu linşajul. Şi domnii bine îmbrăcaţi sunt închişi fiecare în care o încăpere, bine păzită. Ludovic al II-lea, cuprins de o teribilă mânie, răcneşte:

— Aruncaţi-i la carceră!

Conspiratorii îşi riscă acum viaţa.

*

Un fost aghiotant al regelui, contele Diirckheim-Montmartin, soseşte de la München. Îi arată regelui textul pe care münchenezii îl citesc în ziar, semnat de principele Luitpold.

„În numele Majestăţii Sale Regele.

Casa Noastră Regală şi credinciosul popor bavarez au fost lovite, din vrerea de nepătruns a Domnului, de un trist accident: boala gravă şi incurabilă a preaiubitului nostru nepot, preaputernicul Rege şi Senior, boală care îl

pune în imposibilitatea de a-şi mai asuma cârmuirea”.

Însă, calm, Ludovic al II-lea a poruncit deja ca prizonierii să fie eliberaţi. Scăpaţi ca prin urechile acului, aceştia sunt deja în drum spre München.

Slăbiciunea lui Ludovic al II-lea a triumfat asupra forţei legitime a regelui. Ni-l aminteşte pe Ludovic al XVI-lea, indecis şi lent în penibila sa aventură în Varennes.

La Neuschwanstein, în acea zi de 10 iunie, totul este încă posibil. Dürckheim nu pierde vremea şi îi trimite o depeşă lui Bismarck. Cancelarul răspunde: Mergeţi la München, Sire. Mergeţi la parlament, arătaţi-vă poporului vostru!”

Fiindcă doar asta se mai poate face şi singurul lucru pe care Ludovic al II-lea nu-l va face. Mai târziu, Bismarck va spune: „Neluând această decizie, regele demonstra că nu mai are voinţă. S-a abandonat el însuşi sorţii sale”.

O altă depeşă este expediată prin Tirol care Franz Joseph, în acelaşi timp în care Ludovic al II-lea se plânge unchiului său Wilhelm I de celălalt unchi, trădătorul Luitpold. Şi o contraproclamaţie către bavarezi este redactată:

„Prinţul Luitpold intenţionează, contra voinţei noastre, să devină regent al ţării, iar fostul nostru guvern, înşelând poporul în privinţa stării noastre de sănătate, pregăteşte acţiuni de înaltă trădare. (...) În cazul în care planurile principelui Luitpold se vor îndeplini şi dacă va izbuti, împotriva voinţei noastre, să ia puterea, îi însărcinez pe funcţionarii fideli şi în special pe ofiţerii şi soldaţii mei să-şi amintească de legământul solemn prin care ne-au făgăduit credinţă. Fie ca ei să rămână fideli în aceste momente grele şi să ne ajute să-i combatem pe trădători.

Textul, publicat de *Jurnalul din Bamberg*, este oprit de la distribuţie de autorităţi. Ludovic al II-lea îi adăugase şi un comentariu despre starea sa mintală: „Sunt la fel de sănătos la trup şi la minte ca oricare alt monarh”.

În cele din urmă, Diirckheim expediază şi ultima

depeşă, cea mai realistă: comandantul batalionului de vânători de munte de la Kempten primeşte ordinul să mărşăluiască cât mai iute cu putinţă, cu soldaţii săi, către Neuschwanstein. Însă depeşa nu va ajunge la destinaţie. Complotiştii utilizează mijloace moderne de comunicaţie: telegraful este în mâinile guvernului.

Atunci Ludovic al II-lea înţelege. Dintr-odată. Orice rezistenţă este inutilă. Spune: „Nu vreau să curgă sânge”. Realitatea îi apare precum o străfulgerare, dar este prea târziu. Prea târziu ca să poată fugi. „Sunt ostenit”, îi mărturiseşte aghiotantului, deznădăjduit de o asemenea slăbiciune. Îi cere lui Diirckheim să plece.

Ludovic al II-lea nu este învins de conspiratori, ci de propria-i slăbiciune. Este perfect lucid. Înainte ca aghiotantul să-l părăsească, îi cere, fără rezultat:

— Aduceţi-mi otravă. Nu mai pot să trăiesc.

*

Noaptea a căzut peste Neuschwanstein. Regele este letargic. Se ridică brusc şi începe să hălăduiască din cameră în cameră, bântuind prin imensul castel.

I-a trimis pe la casele lor pe cei veniţi spontan să-l ajute. La ce bun să pună vieţi în primejdie pentru o ruşinoasă trădare? Să facă să curgă sângele celor devotaţi din pricina unor trădători? Niciodată! Ludovic al II-lea, care şi-a apărat cu atâta energie solitudinea, este singur acum. Mai are o ultimă noapte de libertate.

— Cheia? Unde este cheia turnului?

Ludovic al II-lea începe să ceară insistent cheia turnului cel înalt al castelului, care se înalţă la şaptezeci şi cinci de metri deasupra ravenei râului Pollat.

— Sire, nu se poate găsi, dar o vom căuta, răspunde valetul Mayr.

Servitorul, care face şi el parte din complot, se teme neîndoielnic de o sinucidere.

Cu privirea învăpăiată, Ludovic al II-lea se adresează unui cavalerist, Weber, şi-i pune această întrebare aparent insolită:

— Credeţi în nemurirea sufletului?

— Da, sire.

— Şi eu la fel. Şi cred în dreptatea lui Dumnezeu. Aş accepta să mi se interzică să domnesc, să fiu lipsit de putere, însă nu accept să fiu declarat nebun ori să fiu închis.

În noapte, doctorul von Gudden se prezintă la castel. De data asta, în afară de infirmieri, e acompaniat şi de jandarmi. Cere audienţă la rege, care refuză să-l primească. Psihiatrul are atunci ideea unei păcăleli.

— Cere cheia de la turn? Spuneţi-i că a fost găsită.

Valetul Mayr îi aduce regelui cheia.

— Sire, am găsit-o.

Regele o înşfacă, traversează în grabă culoarele, deschide uşa ce dă către trepte… Când deodată, din penumbră, ies nişte bărbaţi musculoşi. Infirmierii îl înconjoară pe suveran şi-i taie retragerea. A fost o capcană. L-au apucat deja de braţe.

Doctorul von Gudden păşeşte spre regele surprins.

— Sire, zice psihiatrul, am căpătat astăzi cea mai tristă misiune a vieţii mele. Patru medici alienişti v-au ţinut sub observaţie şi, pe baza raportului lor, prinţul Luitpold a preluat regenţa. Am ordinul de a vă acompania, în chiar această noapte, la castelul Berg. Dacă Majestatea Voastră porunceşte, caleaşca va fi gata la ora patru…

Pe culoarul sinistru, tăcerea urmează acestei declaraţii defel delicate. Apoi Ludovic al II-lea, revenindu-şi în fire, întreabă:

— Dar cum puteţi declara că raţiunea mi-este afectată dacă nici măcar nu m-aţi consultat?

Remarcă extrem de raţională. Psihiatrul e nerăbdător:

— Sire, un examen nu era necesar. Documentele de care dispunem sunt copleşitoare… Am semnat eu însumi raportul, împreună cu colegii.

Complotul a reuşit. La ora patru dimineaţa, regele prizonier îşi părăseşte fabulosul palat al viselor, fortăreaţă

devenită derizorie în faţa vicleniei omeneşti.

y

Călătoria durează opt ore. S-a făcut amiază când trăsurile trec de grilajul castelului Berg. Se pusese problema internării lui Ludovic al II-lea la Linderhof, însă von Gudden remarcase că Berg era mai aproape de München. Psihiatrul nu voia, neîndoielnic, să se deranjeze din cale-afară...

— Un an?

— Da, sire, este termenul cel mai scurt.

Prizonier vreme de cel puţin un an? Ludovic al II-lea nu poate admite una ca asta.

— Lucrurile ar putea să se desfăşoare mai iute. Nu e greu să faci un om să dispară, replică regele.

— Sire! Onoarea mă împiedică să răspund la asemenea cuvinte...

Doctorul von Gudden îşi recăpătase simţul protocolului. Câştiga parcă prea uşor bătălia.

*

S-ar părea că, de la sosirea la Berg, regele înşelat nu mai este acelaşi. Arborează un calm absolut şi este de o docilitate exemplară. Totul, în purtările sale, este demn. Găzduit în două odăi, nu manifestă niciunul dintre simptomele care i-au motivat oficial internarea. Unde e paranoicul periculos pe care infirmierii erau gata să-l lege? Unde e schizofrenicul agitat care trebuia neutralizat de urgenţă? Regele pare normal. Vorbeşte liniştit, pare aproape bine dispus.

Însă privirile sale furişe văd peste tot închisoarea. Ce sunt acele izbituri înfundate? Ferestrele sunt baricadate pe dinafară, au fost decupate deja vizete în uşi, instrumentele periculoase precum cuţitele au dispărut. În spatele fiecărei uşi se află persoane care-l supraveghează pe rege. Acesta nu mai este niciodată singur. Berg a devenit un ospiciu.

După o noapte calmă, Ludovic al II-lea se trezeşte, în următoarea zi, foarte devreme. Suntem în ziua de duminică, 13 iunie, ziua de Rusalii. A plouat o bună parte a

nopţii.

Regele acceptă fără plăcere să fie ras şi tuns de un bărbier care nu e al său. Află că, deşi e o zi de sărbătoare, nu se va putea duce la slujbă. Ia atunci un mic dejun consistent care compensează gustarea uşoară de seara. Psihiatrul ceruse să i se gătească feluri mai puţin grele şi, mai ales, ca prizonierul să primească mai puţin vin.

La ora opt şi un sfert, după ce a pălăvrăgit cu pacientul, doctorul von Gudden îi declară asistentului său, doctorul Müller:

— Regele e ca un copil.

Profitând de faptul că ploaia se oprise, prizonierul întreabă dacă se poate plimba pe malul lacului, dragul său lac Starnberg. Medicul îi acordă bucuros permisiunea şi, fiindcă regele îi cere şi asta, îl însoţeşte. Nu sunt însă singuri. Doi infirmieri şi un paznic îi urmează la ceva distanţă.

La întoarcere, medicul recunoaşte că întrebările puse de pacientul său sunt întru totul raţionale şi că acesta s-a arătat dispus să colaboreze la vindecarea sa. Mulţumit, trimite o telegramă la München prim-ministrului: „Până acum, totul merge din ce în ce mai bine aici”.

La ora patru şi jumătate după-amiaza, regele cere o gustare. Medicul refuză mai întâi, însă, pentru a nu pune beţe în roate eforturilor bolnavului, cedează. Regele mănâncă mult şi bea din belşug: o halbă de bere, trei pahare de vin de Rin şi două păhărele de rachiu de orez.

La şase, regele îl întreabă pe medic dacă poate ieşi din nou la plimbare pe lângă lac. Medicul se învoieşte. Cu un gest, îi concediază pe infirmierii şi pe garda care se pregătea să-i urmeze.

— Nu. Nu mai trebuie escortă, e inutil.

Ludovic se plânsese de această supraveghere. Medicul, dispus acum să fie mai amabil, estimează că ar fi mai bine să nu-şi contrarieze pacientul.

Cerul a devenit din nou ameninţător, aşa că cei doi bărbaţi îşi iau umbrela. Regele s-a îmbrăcat iarăşi cu

mantaua lui cea neagră şi are pe cap o pălărie ornată cu o agrafă de diamant. Psihiatrul îşi pune pe cap un joben.

O pornesc pe sub bolta copacilor de pe aleea ce coboară de la castel către lac. Doctorului Müller, care îi priveşte cum se depărtează, doctorul von Gudden i-a promis că se vor întoarce până la ora opt.

*

La ora opt, cu toate că este o seară de vară, s-a lăsat întunericul. Portocaliul ce stăruia peste lac a sfârşit prin a se şterge. Plouă cu găleata.

Cu ochii aţintiţi asupra aleii întunecoase, doctorul Müller încearcă să scruteze prin noapte. Pe unde or fi? E cu putinţă ca Majestatea Sa şi medicul său curant să se fi adăpostit sub vreun brad, aşteptând să treacă aversa?

Opt şi jumătate. Neliniştea e urmată de panică. Lumini pâlpâitoare se răspândesc printre arbori. Gardieni, infirmieri şi valeţi cu lămpaşe explorează aleea şi desişurile dimprejur. Degeaba. La München e trimisă o depeşă: „Regele şi doctorul von Gudden dispăruţi”.

Când, deodată, răsună o chemare. Un strigăt de pe ţărm. E un servitor care a găsit, pe malul lacului, pălăria regelui. Se caută febril, se face lumină în noapte, mai sunt şi alte obiecte. Sunt găsite jobenul doctorului, vesta regelui şi o umbrelă, toate foarte aproape de lac.

La repezeală, se rechiziţionează barca unui pescar. O vâslă izbeşte într-o movilă întunecată. Felinarele se ridică deasupra apei negre. E regele! E doar în cămaşă. Este tras la bord. Regele Bavariei a murit. Sunt pescuite mantaua şi redingota sa. Apoi e găsit şi corpul lui von Gudden, ceva mai încolo, mort şi el.

E ora zece jumătate, însă ceasul lui Ludovic al II-lea s-a oprit la şase cincizeci şi patru, în vreme ce ai lui von Gudden la opt.

*

Aici începe misterul. Ce s-a întâmplat?

Nişte gravuri publicate de jurnale la puţină vreme după aceea ne înfăţişează cele două cadavre întinse pe

iarba de pe malul lacului, în vreme ce medicii se străduiesc să le reanimeze. În picioare, împrejur, personaje severe în redingotă şi câteva în uniformă privesc cu consternare scena.

La lumina felinarelor sunt puse în evidenţă urme de strangulare pe gâtul medicului, plin de vânătăi şi de zgârieturi. O unghie de la mâna dreaptă e întoarsă pe dos, smulsă s-ar părea. Nicio urmă de acest fel nu apare pe trupul regelui. Primă constatare: regele şi-a sugrumat medicul.

Semnele luptei, urme de tălpi, apar pe mal. Se văd şi în apa foarte puţin adâncă. Pământul argilos are întipărit pe el şase paşi, plus o adâncitură săpată în noroi. Apoi două urme de paşi, mai alungite, dispar în apa ceva mai adâncă. Între cei doi bărbaţi s-a dat o luptă.

A doua constatare: regele şi-a ucis medicul apoi a pornit-o în largul lacului.

A treia constatare: corpul doctorului este foarte aproape de mal, picioarele sunt pe uscat, capul în apă. Cel al regelui e mai înspre larg, cufundat în apa puţin adâncă.

Pălăria, vesta şi umbrela au rămas pe mal.

Cei doi bărbaţi se plimbau pe lângă lac. Brusc, regele îşi azvârle pălăria, umbrela şi se dezbracă. Doctorul vrea să-l oprească, se agaţă de el. Regele, de un metru nouăzeci şi cântărind în jur de optzeci şi cinci-nouăzeci de kilograme, este mai puternic. Şi mai tânăr. Are patruzeci de ani, în vreme ce medicul şaizeci şi patru. După o scurtă luptă, Ludovic al II-lea îşi sugrumă psihiatrul şi intră apoi în apă, înfruntând bezna. Moartea doctorului von Gudden nu este o enigmă.

Însă regele însuşi, cum a murit oare?

Oficial – potrivit rapoartelor publicate la scurtă vreme după aceea – nu a murit asfixiat, adică înecat. A suferit o congestie.

*

Sunt trei ipoteze posibile. Accident, fugă, sinucidere. Şi nu se exclud unele pe celelalte.

Accidentul ar fi fost cauzat de un acces brusc de furie… Ludovic al II-lea, care adunase destulă ranchiună şi indignare la adresa psihiatrului, îl sugrumă, însă doctorul von Gudden reuşeşte să i se agaţe de picior şi să-l tragă în apă.

Regelui, dacă e să ne uităm la comportamentul său potolit de când fusese arestat, e posibil să-i fi trecut prin cap ideea unui omor. Dar cum se poate ca acest excelent înotător, atât de înalt şi de puternic, să se înece într-o apă atât de mică? Chiar şi dacă s-ar fi aşezat în apă ar fi fost cu neputinţă.

A doua ipoteză, cea a unei tentative de evadare, este cea mai romanţioasă.

Regele a ales să fugă. Fie spontan, singur şi neajutat, fie, dimpotrivă, potrivit unui plan pregătit din afară. Ca să nu-l stânjenească, se dezbracă de o parte din haine şi se îndreaptă spre larg, fie la întâmplare, fie dimpotrivă, către un punct de întâlnire. Îl ucide pe medic, care încearcă să-l reţină, şi moare din pricina unei congestii. Apa e rece, regele a mâncat şi a băut prea mult. Şocul termic e cel care îl răpune.

*

A încercat cineva să faciliteze evadarea regelui?

În noaptea dramei, la intrarea de sud a castelului apar urme de roţi de trăsură. Urmele alcătuiesc un semicerc şi revin pe cale. Nişte trăsuri au staţionat o vreme acolo, apoi s-au întors de unde veniseră. Servitorii susţin că ar fi văzut o berlină. Două persoane puteau să încerce extragerea lui Ludovic al II-lea: Sisi şi contele Diirckheim.

Porumbiţa venind în ajutorul Vulturului? Este cu putinţă, fiindcă, în acea duminică de 13 iunie, împărăteasa Austriei, care a aflat la Ischl că vărul i-a fost arestat, soseşte pe malul lacului Starnberg. Se instalează aproape de castelul copilăriei sale, Possenhofen, la Feldafing. Sisi nu crede în nebunia vărului ei. Excentric, bizar, morbid, da, însă nu şi nebun. Vede, din odaia ei, castelul Berg.

Trebuie să-l scoată de-acolo pe sărmanul Ludovic fiindcă, dacă rămâne astfel întemniţat, va înnebuni cu siguranţă de-a binelea. Aşa că trebuie să-l anunţe pe contele Diirckheim. Să notăm că, în momentul acela, aghiotantul era arestat la München de oamenii prinţului regent. Una dintre fiicele lui Sisi, arhiducesa Marie Valerie, va nota în jurnal, în 13 martie 1902, că „la un dineu, contele Dürckheim mi-a spus că mama voise să-i vorbească în acea perioadă şi că el o sfătuise să n-o facă”.

Potrivit acestei variante, Sisi, negăsind ajutor la Dürckheim, organizează în pripă un plan de evadare, fără îndoială o evadare în Austria, a cărei frontieră este doar la o oră călare.

Oficial, întreaga dimineaţă de duminică Sisi nu-şi părăseşte odaia. De fapt, dacă se instalase acolo, o făcuse pentru a evita ca vreun servitor „să dea o fugă” la castelul Possenhofen? Nu fusese cumva, dimpotrivă, cam indiscret să se adăpostescă acolo?

E complice Sisi ori, pur şi simplu, e informată? Nu ştim, însă prezenţa ei este, pentru cei dedaţi romanescului, o dovadă şi nu o simplă coincidenţă.

Nimeni nu ştie, în orice caz, cine a anunţat-o pe împărăteasă de moartea regelui. O certitudine: vestea o devastează pe Porumbiţă. Vulturul a murit, l-au ucis pe Vultur! Izbucneşte în plâns şi murmură:

— Iehova, eşti mare. Eşti Dumnezeul răzbunării, al milostivirii şi al înţelepciunii.

O îndoială: s-a dus să se reculeagă la corpul lui Ludovic? Unele mărturii susţin că în următoarea dimineaţă o femeie cu voal negru avea să-şi croiască drum prin mulţimea de ţărani care se adunase, tăcută, în faţa castelului. Siluetă eterică, ea trece pe lângă lacheii pietrificaţi pe coridoare. Berg, castelul devenit azil, este acum o morgă. În camera lui, pe patul lui, corpul voinic al regelui se odihneşte. Sisi porunceşte să fie lăsată singură. Porumbiţa e auzită plângând lângă rămăşiţele pământeşti ale Vulturului. Când iese, cineva rosteşte:

— E mai palidă decât regele!

Alte relatări afirmă că durerea ar fi împiedicat-o să vină, însă că a trimis un buchet de iasomie regelui mort.

Şi, acolo, un adevăr: înainte ca sicriul regelui să fie închis, i se va pune în mâna stângă un buchet de iasomie. Florile aşezate pe inima lui

Ludovic al II-lea sunt un emoţionant adio de la singura femeie care îl înţelesese pe rege.

În sfârşit, ca să completăm ipoteza evadării ratate, trebuie să semnalăm o istorie care a circulat mult timp în Bavaria: bavarezii, se spune, ar fi sărit spontan în ajutorul regelui lor luat prizonier.

Aflând că suveranul, atât de popular deşi adesea neînţeles, a căzut în plasa principelui Luitpold, nişte bărbaţi hotărâţi – ţărani, munteni – încearcă să-l ajute să evadeze. Sosesc într-o barcă. Sunt înarmaţi şi plănuiesc să-l ia pe rege cu ei în munţi. Întreaga Bavarie rurală este gata să se ridice, căci partizanii regelui din Alpi ar fi fost susţinuţi şi de lucrătorii care obţin salarii bune de pe urna şantierelor de construcţii. Începutul ar putea avea parfum de adevăr. Urmarea, din păcate, cade în ridicol. Barca soseşte în momentul în care regele e pe mal. S-a stabilit un semnal: câteva note ale uverturii operei *Tannhäuser*, cântate de un cor! auzind aceste sunete magice, regele intră în apă însă doctorul se opune şi regele, sleit de puteri, se prăbuşeşte. Comandoul soseşte, din păcate, prea târziu. Regele e deja mort.

Ne vine greu să ne imaginăm că nişte bărbaţi hotărâţi, gata să-şi sacrifice vieţile, ar fi abandonat trupul regelui în voia undelor lacului Starnberg. Şi, mai ales, nu există nicio dovadă în sprijinul acestei versiuni. O versiune, totuşi, care a prins rădăcini. Nu s-ar putea vedea în ea, mai degrabă, regretul bavarezilor, remuşcările pentru a nu fi reuşit să-şi salveze regele?

*

A treia ipoteză: sinuciderea.

Ludovic al II-lea a înţeles că urmează să fie închis pe

viaţă, ca fratele său. A simţit că nu-şi va mai afla niciodată libertatea şi că i se lua până şi dreptul la visare. Era un atentat la absolutismul său.

Decide deci să evadeze din noua existenţă ce-i este impusă până la moarte. îl păcăleşte pe doctorul von Gudden, îi adoarme suspiciunile şi obţine să nu fie supravegheat pe parcursul plimbării. Nu mai sunt nici gardieni şi nici infirmieri…

Şi iată gesturile tragice, drama: Ludovic se dezbară de pălărie, de manta şi de vestă. Medicul înţelege, însă e prea târziu. Regele deja înaintează în apa neagră. Von Gudden luptă din răsputeri, regele îl imobilizează şi îl sugrumă, poate ţinându-l cu capul sub apă.

După care, fără grabă, regele înaintează în larg. Însă mâncarea şi băutura îl îngreunează, iar efortul fizic l-a epuizat. Apa rece ca gheaţa îl cuprinde. I se face rău şi se scufundă.

Doctorul Müller, asistent al doctorului von Gudden, va constata asta încercând să readucă la viaţă cele două corpuri. Va spune: „Regele a avut o criză cardiacă”.

Ludovic al II-lea de Bavaria moare de moarte naturală în momentul când se pregătea să se sinucidă. Destinul a fost mai rapid decât voinţa sa.

*

Comportamentul doctorului von Gudden este un alt mister al acestei drame. Mai întâi arogant, apoi înţelegător, psihiatrul trece printr-o eclipsă a conştiinţei profesionale – nu l-a consultat pe Ludovic, însă l-a declarat nebun – apoi dovedeşte o complezenţă ce are aerul unei complicităţi. A comis o eroare monumentală de diagnostic când a socotit că Ludovic al II-lea nu era atât de periculos pe cât se temea? În acest caz, psihiatrul trebuie să fi confundat demenţa agresivă cu nebunia disimulată. Cea din urmă nefiind şi cea mai puţin primejdioasă. Cuvintele sale susţin această versiune.

Sau şi-a dat seama repede de lipsa de onestitate a rolului său şi a încercat să-şi atenueze responsabilitatea

facilitând evadarea pacientului său? Atitudinea medicului confirmă această ipoteză.

Însă, în amândouă cazurile, bolnavul a fost mai şiret decât medicul.

*

Dacă Ludovic înţelesese soarta ce-i era menită, („Vor să mă închidă, ca pe Otto”) e fiindcă nu era paranoicul periculos sau schizofrenicul agitat cum se susţinea că ar fi.

Regele Bavariei era nebun, fără îndoială, însă nu într-o asemenea măsură încât închiderea lui să fie justificată.

La sfârşitul secolului al XIX-lea boala mintală e un drum încă puţin umblat. Se ştie, mulţumită mai ales lucrărilor lui Broca şi Wernicke, că creierul poate fi împărţit în zone care au diverse funcţii în comportamentul uman. Însă analiza rămâne superficială şi maniera de lecuire a bolnavilor îşi păstrează brutalitatea. Psihanaliza încă n-a inundat existenţa individuală.

Ludovic al II-lea este un schizoid, adică un solitar, un visător, un exilat care nu se poate obişnui cu realitatea, un introvertit. Doctorul Robin notează: „Fireşte, excentricităţile se înmulţeau şi tocmai multiplicarea acestora a împins guvernul să grăbească internarea. În acelaşi timp, raţiunea dovedită de principe până în ultimele sale zile nu îndreptăţeşte gândul că afecţiunea sa evoluase în sensul unei dezagregări mintale”. Cu alte cuvinte, regele era întreg la minte, însă acţiunile sale mergeau în sensul pasiunilor sau viciilor sale.

Regele s-a temut. S-a temut să nu fie socotit nebun şi să ajungă aşa ceva. Un medic care nu făcuse parte din comisie, doctorul von Schleiss, declara în chiar ziua morţii lui Ludovic: „Îl cunosc pe rege de patruzeci de ani, adică de când s-a născut. Doctorul Geitl şi cum mine am fost singurii săi medici şi suntem amândoi de acord atunci când spunem că mintea regelui nu este afectată. Opinia mea este următoarea: regele e un original, îi place să cheltuie şi să se arate generos până la exces, e pasionat de construcţii şi de artele frumoase. Sigur, văzând cum este

tratat, socotesc că are şanse să înnebunească de-acum încolo."[86]

Să ne amintim această frază a regelui în chiar noaptea arestării sale: „Accept să-mi interzică să domnesc. Însă nu accept să fiu declarat nebun". Arestarea şi internarea regelui Bavariei aduce cu decizia unui consiliu de familie panicat de mâna spartă a unui fiu risipitor. Ludovic al II-lea era risipitor. Cât fusese principe, cheltuielile nu ameninţaseră bugetul. Însă drama începuse când ajunsese la domnie, fiindcă gusturile sale îşi extrăgeau din puterea de monarh o autoritate aproape indiscutabilă. Prinţ, ar fi fost neutralizat discret în privinţa cheltuielilor. Rege, trebuia eliminat. Regele Bavariei, datorită poziţiei sale, avea mijloacele de a-şi pune în practică smintelile şi această demenţă relativă a fost poate mai degrabă rezultatul unei stări de fapt decât originea acestei tragedii. E împiedicat să fie rege, e împiedicat să fie excentric. Luciditatea şi cugetul se întorc. Ludovic al II-lea vrea să se omoare.

Într-o discuţie cu regina Maria, mama lui Ludovic, Sisi îşi va dezlănţui furia: „Ludovic n-a fost nebun, ci doar un original pierdut în visul său. Dacă ar fi fost tratat cu mai multe menajamente, s-ar fi putut evita un sfârşit atât de tragic".

Poate. Însă închis pe viaţă, fie şi într-o colivie aurită, este un lucru de dorit? Prinţul Otto, dement, va fi ţinut închis până la moartea sa în 1916, adică vreme de patruzeci de ani. O asemenea soartă nu e mai dezirabilă.[87] Tragedia o zguduie pe Sisi. Ea, care scrisese într-o zi că „tristeţea mi-e mai scumpă decât viaţa", se afundă într-o existenţă din ce în ce mai mohorâtă. Poartă asupra ei o fotografie a măştii mortuare a lui Ludovic al II-lea. Nu se

86 Constantin de Grunwald, op. cit.

87 In 14 iunie, prinţul Otto este proclamat rege sub numele de Otto I. Incapabil de domnie, este înlocuit cu principele Luitpold, regent al regatului din 1886 până în 1912. îi va urma pe tron fiul său, cu numele de Ludovic al III-lea. Al şaselea şi ultimul rege al Bavariei va domni până în 1918.

va despărţi niciodată de această relicvă. Străbătând Europa, repetă: „Gândul la moarte mă întovărăşeşte zi şi noapte”.

Iar moartea, curând, se iveşte. Trei ani mai târziu, în 1889, fiul său Rudolf moare în drama de la Mayerling. În 1897 sora ei, Sophie, piere în flăcările ce mistuie o instituţie caritabilă. În 1898, la rându-i, Sisi îşi va găsi sfârşitul. Pe malul lacului Geneva, un anarhist italian o înjunghie. Cei din familia Wittelsbach sunt Atrizii sfârşitului de secol XIX. Vorbind despre familie, Sisi rostise – premoniţie sau resemnare, nu ştim – această frază sumbră: „Cu toţii vom pieri de morţi violente”.

*

În Bavaria, moartea regelui are efectul unei bombe. La München, guvernul se grăbeşte să dovedească nebunia lui Ludovic al II-lea. Teza congestiei este singura admisă. Însă, în anumite cercuri, această versiune oficială, socotită o mascaradă sinistră, nu este acceptată.

Apar voci care-l numesc asasin pe prinţul Luitpold, însă vocile se curmă iute. Regentul controlează poliţia şi presa.

Cu toate că anturajul regelui repetă fără încetare că acesta a murit în urma unui acces de nebunie, în munţi, populaţia, cu o remarcabilă decenţă şi o tristeţe imensă, îl va reabilita pe monarhul condamnat cu prea multă uşurinţă.

Cu miile, bavarezii se înşiruie vreme de trei zile ca să treacă prin faţa sicriului, sosit la capela din Residenz în 15 iunie. Puzderie de flori, mai ales trandafiri, îi împodobesc rămăşiţele pământeşti. Ludovic al II-lea e îmbrăcat într-o mantie largă de hermină, cea a marelui maestru al Ordinului Sfântului Hubert, şi în veşmântul de catifea neagră care pusese să fie modificat. Lângă mâna stângă odihneşte sabia Ordinului. Pe piept are iasomia de la Sisi.

Specialiştii au îmbălsămat corpul, după ce alţi specialişti i-au cercetat bine creierul pentru a descoperi malformaţiile ce trebuie neapărat descoperite la un

dement. Şi aceste leziuni ale creierului sunt găsite. Sunt oferite ca probă. Ba chiar prim-ministrul va ţine un discurs despre asta la Camera Deputaţilor. Iar presa este inundată de documente, căci guvernul poartă responsabilitatea morţii regelui. Se va merge până la a se spune că creierul lui Ludovic al II-lea nu cântărea decât 1 349 de grame, adică cu 36 de grame sub medie, semn evident de nebunie!

În tăcere, mulţimea îşi omagiază regele. Inima îi va fi pusă într-o urnă de aur şi aşezată în biserica Altotting, lângă inimile celorlalţi principi bavarezi. Regele va fi înhumat în cripta din Michaelskirche, potrivit obiceiului.

*

Întreaga Bavarie e acolo, după carul funerar tras de opt cai cu valtrapuri negre. Bavaria care l-a iubit pe rege, Bavaria muntenilor şi ţăranilor, plânge un vis, o năzuinţă, o extraordinară fantezie care a durat mai bine de douăzeci de ani.

*

Cealaltă Bavarie, Bavaria oficială, este mai puţin mişcată. În spatele prinţului Luitpold, care conduce şirul de îndoliaţi, cohorta de moderaţi nu inspiră prea multă simpatie. A murit un poet şi iată-i pe funcţionari. Administraţia a învins creaţia.

*

Ce contrast între lovitura de stat ruşinoasă care l-a înlăturat pe rege şi funeraliile sale grandioase, solemne, impresionante. De parcă guvernul ar încerca să repare o incredibilă înşiruire de nedreptăţi, dorindu-şi totodată ca regatul, acum pe mâinile capabile ale unor adulţi, să fie mai bine gestionat.

*

…Da, însă nu neapărat mai bine cârmuit. În vremea lui Ludovic al II-lea, Bavaria nu este nefericită. Mulţumită simţului său diplomatic, războaiele nu vor lăsa decât urme superficiale. Mulţumită demnităţii sale regale, rezistă Prusiei cu insolenţă, câteodată cu umor, mereu cu luciditate. I-a cedat lui Bismarck, e drept, însă nu s-a

înjosit şi nici nu s-a predat necondiţionat. Ludovic al II-lea, atât de depărtat de toate, a fost mereu aproape de patria sa.

*

N-a fost acest rege al Bavariei nici administrator, nici contabil. Cu siguranţă, însă ce atitudine şi ţinută! Şi ce revanşă asupra minţilor înguste şi meschine, de vreme ce Bayreuth a devenit destinaţia unui pelerinaj anual în care locurile se rezervă cu ani în avans! în 1975, o sută de mii de persoane nu au reuşit să asiste la unul dintre cele mai mari evenimente muzicale din lume, unul dintre ultimele în care eleganţa este o condiţie a participării. În 1976, umbra regelui nebun după Wagner a bântuit Bayreuth-ul cu ocazia sărbătoririi festive a centenarului compozitorului. În 1986, centenarul morţii regelui a fost sărbătorit cu grandioase şi emoţionante ceremonii. Şi ce ironic e să te uiţi la mulţimile de vizitatori care parcurg traseul castelelor regelui! Acum, an de an, vin cu milioanele. Ruinarea Bavariei a devenit averea sa. Şi ce simţ umanitar avea acest tânăr monarh cu vederi progresiste! Se ştie oare că este unul dintre primii care a susţinut noua idee a lui Henry Dunant care se numea, deja, Crucea Roşie? Şi ce putere de previziune într-ale ştiinţei: însărcinase un inginer să construiască o maşină zburătoare pentru a se ridica deasupra Alpilor, cu doar patru ani înaintea primului „avion" al lui Clément Ader!

Înţelegem de ce i-a fascinat pe poeţi, pe Apollinaire, care l-a botezat Regele Lună, şi mai ales pe Verlaine, care i-a consacrat, în versuri celebre, o concluzie-epitaf.

Singurul rege vrednic al acestui jalnic leat Ce şi-a dat viaţa, bărbat plin de simţire Răpus cu mişelie de intrigi de palat Nebun întru Ştiinţă şi-asemenea delire.

Cunoaşterea i-a fost mâna cea dreaptă şi Cântecul şi Arta şi tot ce e Iubire Apoi, deodată, de pe cea mai mândră treaptă Căzând, ucise şi muri. Vă salut, Sire!

Aţi fost poet, soldat şi singur Rege în secolul acesta aşa mărunt şi gol Martir al Raţiunii, după Lege.

Omagiu, fiindcă aţi jucat un unic rol şi pururea în suflet să vă răsune, sper.

O muzică cerească, a scumpului Wagner.

Moartea acestui suveran, bizar însă interesant, este crepusculul unei anumite idei despre monarhia absolută.

Ludovic al II-lea este, în mai multe privinţe, ultimul dintre regi. Rândurile finale pe care le-a scris în jurnal, cu o săptămână înaintea morţii, în 7 iunie, la ora şapte dimineaţa, capătă valoarea unei mărturisiri: „Ultima greşeală a simţurilor. Gata cu sărutările. Amintiţi-vă, Sire. Amintiţi-vă. Niciodată de-acum înainte! Niciodată!"

Regatul său, deja, nu mai era din această lume.[88]

---

88 Cititorul interesat să afle mai multe despre castelele lui Ludovic al II-lea poate găsi amănunte în albumul Les Châteaux fous de Louis II de Bavière, ilustrat de Jérôme da Cunha (aceeaşi editură). în 1989, un extraordinar muzeu „Ludovic al II-lea" a fost deschis în castelul Herrenchiemsee. Vizitarea acestuia e necesară: e o călătorie detaliată în visul acestui monarh aflat prea înaintea timpurilor sale...

Teza morţii naturale a regelui, evocată în prima ediţie a acestei cărţi (1975), a fost confirmată în 1996 prin descoperirea unei epistole până atunci necunoscute. în acest document, datat în 1890, regina Maria, mama lui Ludovic al II-lea, mărturiseşte că limba fiului ei era răsucită în gură când îi fusese pescuit corpul. Regele, a cărui tentativă de evadare păruse sigură, ar fi decedat până la urmă asfixiat, poate din pricina unei crize de epilepsie.

Această dezvăluire nu-i împiedică pe cei ce avansează ipoteza unui atentat împotriva regelui să continue cu investigaţiile, însă din păcate fără elemente cu adevărat noi ori convingătoare. Astfel, postul de televiziune franco-german Arte a difuzat, în 28 august 2004, un film de 53 de minute realizat şi produs de Ray Müller (coproducţie Arte/ZDF), având ca subiect principal cauzele decesului lui Ludovic al II-lea. Dacă această producţie are avantajul de a fi fost filmată în castele luminoase, în chiar locurile unde s-a produs drama, absenţa totală a cronologiei şi a evoluţiei contextului politic, fără a mai vorbi de progresul intelectual care a prezidat construcţiile feerice, pe lângă alte greşeli sau omisiuni grave, fac această relatare banală, confuză, înşelătoare şi eronată. Amestec de reconstituire şi de supoziţii psihanalitice, judiciare şi balistice, acest mediu-metraj sfârşeşte prin a elimina varianta unui complot pentru asasinarea monarhului cu două gloanţe trase în spate cu o ciudată carabină cu proiectile de plumb, model din... 1804, presupus cu surdină, dar care, în realitate, încercată fiind, e la fel de

Bibliografie selectivă

André ARMENGAUD, *L'opinion publique en France et la crise naţionale allemande en 1866*, Université de Dijon, Société des Belles Lettres, 1962. Ferdinand BAC, *Le Voyage Romantique chez Louis* II *de Bavière y* Paris, 1910. Jacques BAINVILLE, *Louis* II *de Bavière*, Paris, ediţie nouă în 1964, Fayard. Celia BERTIN, *Mayerling ou le destin fatal des Wittelsbach*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1972.

Wilfrid BLUNT, *The Dream King*, Londra, Hamish Hamilton, 1970.

Gottfried von BÖHM, *Ludwig II.y König von Bayern*, Berlin, Engelmann, 1924. Georges BORDONOVE, *Les Rois fous de Bavière*, Paris, Laffont, 1964. Marguerite BOURCET, *Le Duc et la Duchesse d'Alençon*, Librairie Académique Perrin, 1972.

Marcel BRION, *La Musique et l'Amour*, Paris, Hachette, 1967.

Henri BURGELIN, *La Société allemande 1871 – 1968*, Paris, Arthaud, 1969. André CASTELOT, *Les Destins hors série de l'Histoire*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1967.

Raymond CHEVRIER, *Histoire de Sissi*, Paris, Pierre Waleffe, 1968.

Pierre COMBESCOT, *Louis* II *de Bavière*, Paris,

zgomotoasă ca o armă clasică. Autorii se pun de acord, după cum am propus şi eu, asupra ipotezei tentativei de evadare pe lac transformate în accident fatal din motive medicale de neînlăturat. Şi principele Luitpold confirmă, în întrevederile sale, analizele mele, adică faptul că guvernul din 1886, cuprins de panică, a acţionat fără a respecta procedura legală de destituire şi de instaurare a regenţei prevăzută în constituţia vremii. Am putea chiar vorbi de înaltă trădare comisă de miniştri. Reacţia administraţiei în această privinţă a fost resimţită, în 1886, ca o stângăcie de neiertat. în sfârşit, datoriile contractate de Ludovic al II-lea au fost plătite de familia regală a Bavariei până în 1920. Astăzi, lumea lui Ludovic al II-lea este o importantă sursă de venituri, însă întreţinerea continuă a castelelor necesită bugete cuprinzătoare. Edificiile au fost construite din materiale fragile pentru un suveran solitar, însă sunt asaltate acum de puzderie de vizitatori care-i ridică în slăvi geniul frământat.

Edition spéciale, 1972.
Pierre GAXOTTE, *Histoire de l'Allemagne*, Paris, Flammarion, 1963.
Yves GROSRICHARD, *Les Cent Visages de Bismarck*, Paris, Presses de la Cité, 1970.
Constantin de GRUNWALD, *Louis* II, *le roi romantique*, Paris, Pierre Waleffe.
1967.
Dorothy Guies Mac GUIGAN, *Les Habsbourg*, trad. franceza, Paris, Tallandier.
1968.
Desmond Chapman HUSTON, *Bavarian Fantasy*: *the Story of Ludwig* II, Londra, 1955. Trad. franceză publicată de Hachette, 1957.
Annette KOLB, *Louis* II *et Richard Wagner*, trad. franceză, Paris, Albin Michel, 1947.
Jean MATTER, *Wagner lenchanteur*, Neuchitel, La Baconnière, 1968.
André MAUROIS, *Histoire de l'Allemagne*, Paris, Hachette, 1965.
Jean MISTLER, *A Bayreuth avec Richard Wagner*, Paris, Hachette, 1960.
Paul MORAND, *La Dame blanche des Habsbourg*, Paris, Laffont, 1963.
Ernest NEWMAN, *The Life of Richard Wagner*, New York, Alfred Knopf, 1946. Blandine OLLIVIER, *Richard Wagner et Louis* II *de Bavière*: *Lettres*, Paris, Plon, 1960.
Maurice PALEOLOGUE, *Elizabeth, Impératrice d'Autriche*, Geneva, La Palatine, 1960.
Michael PETZET, *König Ludwig* II *und die Kunst*, München, Prestel, 1968. Michael şi Detta PETZET, *Die Richard Wagner Bühne König Ludwigs* II, München, Prestel, 1970.
Guy de POURTALES, *Louis* II *de Bavière ou Hamlet Roi*, Paris, Gallimard, 1928.
— *Wagner, histoire d'un artiste*, Paris, Gallimard, 1932.

François RIBADEAU DUMAS, *La Folie au pouvoir*, Paris, Productions de Paris, 1966.

Werner RICHTER, *Ludwig* ÎL *König von Bayern*, ediţie nouă München, Bruckmann, 1970.

— *Bismarck*, trad. franceza, Paris, Plon, 1965.

Gilbert ROBIN, *Louis* II *de Bavière vu par un psychiatre*, Namur, Wesmael Charlier, 1960.

Karl TSCHUPPIK, *Elizabeth, impératrice d'Autriche*, trad. franceză, Paris, Plon, 1933.

Richard WAGNER, *Mein Leben*, trad. franceză, Paris, Plon, 1912.

Wagner (lucrare colectivă), colecţia Génies et Réalités, Paris, Hachette, 1962. Gérard WIM, *Le Chitelain des nuées*, Bruxelles, Le Large, 1964.

Jean des CARS, *Les Châteaux fous de Louis* II *de Bavière*, album ilustrat cu fotografii de Jérôme da Cunha, Perrin, 1986. Reeditare în 1989.

Trebuie să punem deoparte cartea lui André Fraigneau, *Livre de Raison d'un roi fou* (Plon, 1968, reeditare La Table Ronde, 1994), care nu este o lucrare istorică, ci reconstrucţia apocrifa a jurnalului intim al lui Ludovic al II-lea. O evocare remarcabilă.

Se pot de asemenea citi diverse articole folositoare în reviste, printre care îndeosebi:

Marcel BRION, *Les fantastiques châteaux du roi Louis* II, Connaissance des Voyages, nr. 7, toamna 1971.

Lucien REBATET, *La correspondance de Wagner et de Louis II de Bavière*, Écrits de Paris, noiembrie 1960.

Cuprins

Tiparul executat la:

officetipografiaeurobusiness.ro

— Redactorul-şef, Oswald Marbach, era un cumnat al lui Wagner.